

ఆంధ్రీకృత

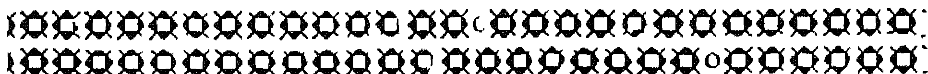
ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

-: ఆంధ్రీకర్త :-

అత్తిలి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

నరసాపురము

శ్రీః

ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

ఆంధ్రీకర్త :- అత్తిలి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

ధర్మపత్ని :- శ్రీమతి వేంకటసుభద్ర

ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

ప్రథమ ప్రచురణము - (1994 ఆగస్టు) - భావ శ్రావణము

వెల 60/- రూ

This book is published with financial assistance of Tirumala Tirupati Devasthanams, Under their scheme, "Aid to publish Religious Books."

-: ముద్రణము :-

పుటలు 1 నుండి-220 వఱకు సీతారామాంజనేయ ప్రెస్--నరసాపురము

,, 221 నుండి-226 వఱకును, శ్రీ వాసవీదత్తా ఆర్టు ప్రింటర్స్,
,,లోపల 37 నుండి-చివరవరకును, ఆర్యాపురం,
,,తొలుత 1 నుండి-10 వఱకును రాజమండ్రి.

,,లోపల 1 నుండి—36 వఱకు నవజ్యోతి ప్రెస్—నరసాపురము

-: కృతజ్ఞత :-

ఈ కృత్యాకృత్యాలోక లోకబాంధవమూర్తి — బ్రహ్మశ్రీ కాశీభొట్ల సుబ్రహ్మణ్యశర్మ మహోదయులకును;

ఇదం ప్రథమప్రచురణ మునకనుక్షణము, ఉత్సుకతనెయి, మిక్కిలిపోత్సాహ మిచ్చుచు, నన్నొక కార్య(వ్య) నిర్వాహకునిగా నిల్పిన మానరసాపురాంధ్రగీర్వాణ పండితమిత్రమండలికిని:

అడిగినదియతడవుగ, విరివిగఁ బసదనమొసఁగి, ప్రచురణ పుణ్యకార్యమున కాద్యులైన శ్రీ తిరుమల తిరుపతిదేవస్థానముల కార్యనిర్వహణాధికారులకును; తదితర సహృదయులకును;

పనిబరువును గనుఁగొనియు, మిగులఁ జొరవగలిగి, మొదలిడి, ముద్రణార్ధ భాగము మించిచేసిన "సీతారామాంజనేయప్రెస్సు" (నరసాపురము) వారికిని;

మోమోటపెట్టఁగాఁ, గాదనలేక, ముద్రణకార్యభారముతు గొంతమోసి, సాయము చేసిన "నవజ్యోతిప్రెస్సు" (నరసాపురము) వారికిని;

నాయసహాయశూరతాభాసతాకింకర్తవ్యతామూఢతలను గ్రహించి, యాగ్రహింపక, అవశిష్టముద్రణకార్యము పూర్తియగుటకు బాసచేసి, నన్నుగట్టెక్కించిన మిత్రరత్నము–డాక్టర్, శ్రీ ఆరిపిరాల–(కాదు; తెలుఁగువెలుఁగుల) నారాయణరాయ మహోదయులకును;

నన్నెఱుంగకున్నను, శ్రీ నారాయణరావుగారి మాటపై- ఈ నాగ్రంథమును చివరవరకును ముద్రింపించియిచ్చిన పుణ్యాత్ములు "శ్రీవాసవీదత్తా ఆర్టు ప్రింటర్సు" (ఆర్యాపురం-రాజమండ్రి) వారికిని; నేసిబ్బంది లెన్నిపెట్టుచున్నను — లెక్కింపక, మిక్కిలియోపికతో ముద్రణకార్యమును చక్కఁబెట్టినవారిసిబ్బంది యందఱకును —

—ఇన్నికాదెన్ని కృతజ్ఞతాద్యోతకవాక్యములు వ్రాసినను, బైనిబేర్కొన్నవారికందఱకును, నేనెల్లప్పుడును ఋణపడియే యుందునన్నమాట — అర్థవాదముకాదు - యథాఽర్థవాదము.

ఇట్లు,

గ్రంథకర్త

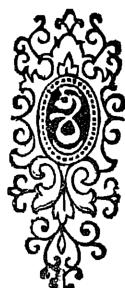
శ్రీః

ఆఖ్యానకానుక్రమము

శ్రీః

ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

ప్రథమాధ్యాయము

మహితము, భూమహితము
నైమిశమనువనమునందు, నైష్ఠికులు మునుల్
సీమాతిగమహిముల్, ది
వ్యామేయపవిత్రవృత్తులమలినచిత్తుల్. 1

కం॥ పుణ్యాశ్రమంబునందు న
గణ్యంబగుదీక్ష దీర్ఘకాలికము మహా
పుణ్యదము సత్రయాగమ
రణ్యంబునఁ జేయుచుండ గ్రక్కున నటకున్. 2

సీ॥ వ్యాసమహానిశిష్యుండితిహాసవేత్త
సూతమహాని, సర్వార్థవిజ్ఞాతరాఁగ
నచటమున్నన్న శౌనకాద్యఖిలమునులు
రోమహర్షణికతిథిమర్యాదఁ జేసి. 3

ఆ॥ సూతమౌనివర్య! సూత్యాహసంభవ!
సర్వవృత్తవేత్త! సాధుచిత్త!
నీవు సెప్పఁ జేర్మి, వేవిధంబులవింటి
మేము పుణ్యకథల నెన్నో మున్న. 4

ఆ॥ లోకసృష్టిక్రమము, లోకేశ్వరుమహాత్త్వ
మమరవరులవృత్తమసురచేష్ట
లాశ్రమాదిగాథలాలకించితిమయ్య!
మేము మున్న సర్వతోముఖముగ. 5

గీ॥ నళినజోపమమతి! బ్రాహ్మణప్రభావ
ముత్తమక్షత్రియులవిక్రమోరుగాథ
ప్రలఘుతరములు, సూర్యచంద్రులశుభాన్వ
యోత్థితచరిత్రములు వింటిమిజ్జ్వలములు. 6

కం॥ పరమపవిత్రములగు, ముని
వరుల చరిత్రములు, మఱియుఁ, బర్వతకథలున్
సరిదుత్తమగాథలు, హరి
హరుల ప్రభావములు విన్చితయ్య, మహాత్మా! 7

ఆ॥ విపులకృపను నీవు వినిపించితివి మాక
పూర్వరీతిఁబూర్వపుణ్యగాథ
లెన్నొ మున్ను; శివునహీనమహత్త్వంబు
నెన్న చీవు సెప్పితిద్ధపుణ్య! 8

ఆ॥ వరగుణాఢ్యుఁడుండెఁబరమేశభక్తుండు
" ముక్తమౌని " శుద్ధబుద్ధియనుచుఁ;
దత్ప్రసక్తిచేత, ముత్ప్రకర్షంబున
వినఁగఁబొడమెఁగుతుకమనఘ! మాకు. 9

ఆ॥ ముక్తమౌనియెవఁడు? పుత్త్రుఁడేపుణ్యదం
పతులకతఁడు? తచ్చరితగుణములు
కీదృశంబు? లామహాదేవునకతండు
గూర్చుభక్తుఁడెట్లుకోరియయ్యె? 10

ఆ॥ అతఁడుమివులఁజేసినట్టియద్భుతమేమి?
యతనివంశమెట్టిదాను? దీని
విపులఫణితిఁజెప్పవే, రోమహర్షణీ! "
యనఁగఁ, గథకుఁడిటులననియెఁబ్రీతి. 11

వ॥ మునీంద్రులారా! శ్రీమన్నారాయణాంశసంభూతుం
డైనబాదరాయణమునీంద్రునియనుగ్రహవిశేషంబున నేనీపురా
వృత్తంబుఁదిరావృత్తంబుగావింటి. బ్రహ్మతొల్లినారదునకీ
ముక్తర్షిచారిత్రంబునువినిపించె. వ్యాసుండరణ్యవాసాయాస

క్లేశంబులనొందుచున్న కౌంతేయాగ్రణికియీయీశ్వరభక్తుని వృత్తాంతంబుదీనిన్ బ్రసంగసంగతిని విన్చె; నాబాదరాయణుఁడే శుశ్రూషాపరాయణుండనైన నాకు దీనినుపదేశించె. నేవిన్నది విన్నట్టుల విన్నవించెద. సావధానులరై వినుండని హర్షోత్కర్షంబున రౌమహర్షణి యాశౌనకాది మహర్షులకెల్లని సెప్పం దొడంగె, 12

చం॥ అరికృతదుష్పరాభవమహార్ణవమగ్నుఁడు, ధర్మరాజు, సో
దరులును, దాను, ద్రౌపదియు దారుణకాననసీమలందు సం
చరణమొనర్చుచున్, ఫలరసంబులనాఁకటిచిచ్చువుచ్చి, సం
స్తరణవిహీనకర్కశము, స్థండిలమందుశయానుఁడయ్యెఁగా! 13

గీ॥ పాంసువులరూషితుండయి, వరడులఱువ
నిద్రమేల్కాంచుచుండు; నిర్నిద్రమైన
దైవమేకట్టికుడ్పె నాథీవరేణ్యు
భోగదూరునిఁజేసిసంపూర్ణముగను . 14

ఆ॥ ఇట్లుసాలయేఁడులేఁగ దుఃఖార్తయై
యాజ్ఞసేని క్లేశమాపలేక
యొక్కనాఁడు నాథుఁడొంటినుండఁగ డాసి
యిట్టులనియెఁగన్నులింతసేసి . 15

చం॥ “ఇఁకభరియింపఁజాలహృదయేశ్వర! నెవ్వగసుంతయేని; శ
త్రుకృతపరాభవోద్భవమురూఢముమర్మవిభేదనంబు;మున్
సుకముగఁబ్రొద్దుపుచ్చితిమి సుందరహైమ శిరోగృహంబులన్
బ్రికటమహార్హసన్మృదులవస్త్రవిభూషణధారణార్హతన్. 16

ఆ॥ అట్టిమనమునేఁడునట్టడవులలోన
బండఱాళ్లఁబండి పాంసువాత
హతులమగుచుఁ,బ్రొద్దులట్టెపుచ్చెదు, క్షణ
మొక్కయుగమువోలెనోలెఁజాఁగె. 17

ఆ॥ పరమశాంతభావ ! వనటభారము పార
మేగునాకొ ! నీయుపేక్షఁజేసి
యింతపుట్టెఁగాక; యేమితక్కువనీకుఁ ?
దేజమొప్పదీనితీంద్రమడఁపు. 18

ఆ॥ ద్యూతనష్టమైనతో ల్లింటి ప్రాజ్యసా
మ్రాజ్యలక్ష్మిఁగొమ్మ; మసలనేల?
నీదుముదలలేక, నీతమ్ములిందందు
"గ్రుక్కిళులనుమింగుకొంచు" నుండిరి. 19

ఆ॥ ఒకఁడుసాలఁడే సహోదరుఁడరికంత
లుంతనంబునకును; లుత్తలక్ష్మి
మరలఁగొనఁగఁ ? గనుక, మాంద్యమ్ము వీడి, త
మ్ములనుగూడి లచ్చిఁబొందుమయ్య ! " 20

కం॥ అని పలుకఁగ ద్రోవది తా
విని వడముడి తీవ్రరీతివిన్చెను; శాంతా
త్మునిఁగనుఁగొని ధర్మజు "న
త్యనుపమముపపన్న మీకులాంగనవల్కెన్. 21

ఆ॥ అరులవలనిపరిభవాగ్ని విజృంభింప
నరణివీవు; ద్యూతమయ్యెమథన
దండ; మింతపుట్టెఁద్వదుపేక్ష; నిద్ది యె
న్నాళ్లుసెల్లునింక ? నన్నుఁబంపు. 22

ఆ॥ శ్రీలఁదెత్తు; శత్రుఁజీల్చి చెండాడుదుఁ
గితవహృతముగాఁగనతులవిభవ
మేమిపౌరుషంబు ? ఋతమేమి ? రాజ ! నీ
కిట్టమెట్టులయ్యెఁగష్టమింత ? 23

ఆ॥ జూదమాడి యోడి సూడులుమోసంబుఁ
జేయ మాఱుసేఁత చేతగాక
తెచ్చిపెట్టితీవుతీవ్రింబుగాఁగష్ట
ముచ్చిపోవుఁదలఁపను ల్లమకట! " 24

ఆ॥ ఇట్లుతమ్ముఁడట్టు లిల్లాలు మదిఁగాచ
నాడు మాటలకుఁ బృథాఽగ్రసూతి
మదని దుఃఖభరముమఱువంగ లేక, సం
ధాన పరత, స్థిరత, తథ్యములుగ. 25

కం॥ అను జన్మనిసంరంభం
బునుమానుపనెంచి, ధర్మపుత్త్రుఁడు ధర్మం
బును, నర్థంబునుమాటలఁ
గనఁబఱచుచు, భీమసేనుఁగనుఁగొని, యనియె. 26

కం॥ ఎఱుఁగుదునువత్స! మీయం
దఱకును గష్టంబుపస్థితంబయ్యెనుజా!
అరికృతనికృతికిఁ బ్రతికృతి
నెఱపఁగసమయంబుగాదనిలసుత! వింటే! 27

సీ॥ సైరణవహింపనోపిష్ణు; సాహసికత
కసువు, గాదెవ్వరికసమయంబునందు;
నేదిభదితవ్యమో, కాకపోదుసూవె
యద్ది; యిద్ధబలాఢ్య! జనాళికెందు. 28

ఆ॥ ఏమిసేయువాఁడ నిప్పుడు? తమ్ముఁడ!
యిట్టి ఘోరశపథముట్టిచేసి,
సరియె, మానధనుఁడు సంధావ్యతిక్రమం
బాచరింపనెందునైనఁగాని?. 29

ఆ॥ రాజనీతిశాలి రాజ్యంబుసకళత్ర
పుత్త్రమిత్త్రమైనఁబోవిడుచును;
విడుచుఁగానియట్టియుడలకప్రాణముల్;
కాని, ప్రతినఁజేసి;మానలేఁడు. 30

ఆ॥ నీతివేత్తలెట్టునిందింత్రువిస్మృత
సంగరులను, మనల, వెంగలులని;
నీతిశాలియంచు, నిత్యమూరారాజు
మెత్తురయ్య! జనులు మొత్తముగను. 31

ఆ॥ కాన, నోర్పుతోడఁగాల శేషమునెట్లొ
గడుపవలయు గడువుఁ గడఁకతోడ;
నట్లు లైన, దోసమంటునే, మనల? నో
యనిలతనయ! నీవు నరసికనుమ!. 32

కం॥ అవిమృశ్యకృతములగుపను
లవియువిషాదావహంబులవుఁ; గావునఁజే
యవలెవిమర్శించియె మా
నవుఁడు మిన్నుల నటులఁగాక, నవ్వులపాలౌ. 33

శా॥ క్షమపరమైనవస్తువగు; క్షాంతిమహోజ్జ్వలమైన సద్గుణం
బు;మహీక్షమాఽన్వితత్వ మతిముఖ్యము ప్రాణదమైనయౌషధం
బమితమహాపరిభావమదియౌటవహింపఁగఁ జెల్లుఁజూనె, యీ
క్షమఁగవచంబుగా, ననిలజా! శపథంబులు దీఱునంతకున్. 34

ఆ॥ క్రమముగా లభింపఁగలదు స్థిరాయతి
న్యాయ్యమైనస్థానమస్మదీయ
మనుచు, వినిచెధర్మతనయుండు భీమున
కంత, వ్యాసుఁడచట నవతరించె. 35

ఆ॥ పరిచురమహిమమహితశుచి వేషధరుఁడగి
తేజుఁడతులపుణ్యదివ్యమూర్తి,
యఖిల వేదవిభజనాయతకీర్తి, ద్వై
పాయనుండు, బాదరాయణుండు. 36

ఆ॥ స్ఫటికశుభ్రరశ్మి సంశోభితాపాంగ
వీక్షణముల శాంతముక్షితంబుఁ
జేయుచాశ్రితాళి, శ్రీహరిశుభమూర్తి
యంతనవతరించెవ్యాస మౌని. 37

కం॥ అటులఁబొడసూపువ్యాసుని
జటివరు, దూరమునఁజూచి, సాష్టాంగముగా
నిటలతటసుఘటితాంజలి
పుటుఁడయి, ధర్మజుఁడు మ్రొక్కె-ముదమొదవమదిన్. 38

ఆ॥ ధర్మపత్ని, సాధ్వి, ద్రౌపది పాదోద
కంబుఁ దేరఁ, దా ముదంబుమీఱ,
ధర్మరాజు ధన్యతన్ గోరివ్యాసపా
దములఁగడిగె; "దురితతతులు నడఁగ. 39

కం॥ కలుములునుగలిగె" ననుకొని,
జలములసానుజుఁడు, దారసహితుఁడునయి, యాఁ
దలఁదాల్చి, ధర్మజుఁడు, ముని
కులపతిఁబూజించెభక్తికోటిగుణముగాన్. 40

ఆ॥ "నీకుఁదమ్ములకును, మీకాంతకును క్షేమ
మేగదా" యటంచు, "సేగులెల్లఁ
దీఱెనే" యటంచు, దివ్యప్రభావసం
పన్నుఁడగ్గివ్యాసుఁడన్నరేంద్రు. 41

ఆ॥ వెచ్చనూర్చి, విన్నవించె విప్వచ్చని
యన్న వ్యాసమౌనికంతఁదాము
మున్నుబడ్డబన్నముల, మనఃక్లేశఁబుఁ
గొంతయడఁచుకొనుచుఁ, గొంతికొడుకు. 42

కం॥ "మాపడినపాటులన్ బహు
నోపరభువినెవ్వరెందు నోరులు; మరల,సం
ప్రాపించుమాకునేవిధి
మాపూర్వప్రాభవంబు, మహితశుభంబుల్?. 43

ఆ॥ వరుసఁజెప్పవలెనె? బ్రహ్మర్షి! మాపడ్డ
బన్నములనుమరల, భవదనుత్త
మోరుదివ్యదృష్టికీ రేడులోకాలఁ
గానరానిదేది? మౌనినాథ! . 44

ఆ॥ ఎఱిఁగితేనిదీని కేదేనుపాయంబ
పారశత్రుకల్పితోరుదుఃఖ
మునకు, సదయహృదయముననుపదేశింపు
మనఘ! బాదరాయణా! మహాత్మ!!. 45

కం॥ సర్వగురుండవుగాదే;
సర్వవిదుండవునునీవు; సాత్యవతేయా !
పిర్వికులఁబడుమూ బోం
ట్లుర్వరఁద్వాదృక్షరక్షణోచితులుగదే! 46

కం॥ అని, శమనసుతుఁడు శమధని
మునివరువేషంగఁగరుణమునుకొని, వ్యాసుం
డనియె—“ నృపతిలక! మీదగు
వనటమముంగూడబెండఁవడఁజేసెఁగదే ! 47

గీ॥ వీతరాగులమేమేడ? నూతనాతి
దుఃఖదములు మీపాటులదొంతులేడ?
మైన, దుఃఖంబునాపఁగానౌనె? యవ్వి
సుంతజ్ఞప్తికివచ్చి నశాంతమూర్తి!. 48

కం॥ హతవిధికృతమయి యిది యూ
పతితంబయినదియ; గాక బన్నము స్రమా
ట్సుత! తగినయదనుదనుకను
దతిక్షమైనుండవలయుధీయుతులెందున్. 49

ఆ॥ శుభసమయమురాఁగ శుభదమా సర్వంబు;
నిన్ను బాధఁబెట్టె నికృతినిట్టు
లరులు నీగుణంబులగ్గింతురిటమీఁద
సత్యసంధుఁడవని, శమనతనయ ! 50

ఆ॥ జరగుచుండు దశలు చక్రనేమిక్రమం
బునను నరులకెపుడుఁ బుణ్యమూర్తి
యింతలోనవనరులనేపునైనెర్జి ంప
నౌనుపాయములనునరయుమీవు. 51

కం॥ ఔదాసీన్యమునెల్లనె
యాదురోధ్యనునిపట్ల? నతికుటిలుఁడు మా
యాదక్షుండాతఁడు దయ
మేదినినీఁజాలునే, సమీచీనము 'ఁ న్‌? 52

ఆ॥ అతఁడునాసికాగ్రమందు వెచ్చనియూర్పు
తోఁచునంతవట్టు నీచతాఁడు
రాత్మతలకెలోఁగు; నంతియకాని; మీ
కర్ధరాజ్యమిచ్చునా? నృపాల!. 53

ఉ॥ శుద్ధమనస్క! ధర్మసుత! శుంభదఖండవిభూతిఁబొందుమా!
యుద్ధములోన శత్రువులనుక్కడఁగించి; వలంతివై, ధ్రువే-
ష్టేద్ధకులక్రమాగతమహీమహితోజ్జ్వలరాజ్యలక్ష్మి; దో-
రుద్ధువిక్రమక్రమముహుర్ముహురార్జితకీర్తిశాలివై". 54

ఆ॥ ఇట్లువ్యాసమునియెచ్చరింపఁగ, ధర్మ
సూనుఁడనియె " నేముదీనులమయి,
యుండినారమరులఁజెండాఁడఁగలయుపా
యంబుగల్గెనేని, యానతిమ్ము. 55

ఆ॥ మానినాథ! విపులసేనాసమేతులు
సుప్రతిష్ఠితులును, సుహృదహీన
కోశశస్త్రయుతులు, క్రూరులు, శాత్రవుల్;
గెలువఁగలమెవారి? నిలువఁగలమె? 56

ఉ॥ గ్రీష్మరవిప్రతాపులు విగీతచరిత్రులు, రాజరాజు, న-
త్యూష్మలతేజుఁగొల్చెదరయోగ్యుఁడువీరనఁజాలకెవ్వఁడా
భీష్ముఁడు, ద్రోణుఁడున్, గృపుఁడుఁ, బెన్నిధికర్ణుఁడు ద్రోణపుత్రుఁడ
ర్చిష్మదస్త్రశస్త్రపరికృత్తవిరోధిశిరోధులిద్ధిరా!. 57

కం॥ మృత్యుభయంకరుఁడును, స
ర్వత్యాగి, ప్రతాపశాలి, బ్రహ్మర్షులచే
నత్యంతశిక్షితుండును
స్తుత్యార్హుఁడు, భీష్ముఁడుండెఁజూ!దాయలలోన్. 58

కం॥ అర్ణోనిధిగాంభీర్యుఁడు
కర్ణుండారాజరాజుగాదిలిచెలి, య
భ్యర్ణమునఁనిలిచి, యతనికిఁ
దూర్ణశ్రీప్రాప్తిఁగోరి, తుష్టింగూర్చున్. 59

కం॥ ఆకర్ణ గెల్వ, మాకగు
ప్రేకము; శస్త్రాస్త్రమర్మ విదుఁడాతఁడు; దాఁ
బాసికటకాటెల్యవిహా
రాకలితుఁడు; వానినెట్టులో; నని గెల్వన్? 60

కం॥ ఇతరులు పలువురుపతికిన్
హితరతులు; తదర్థము జ్ఞితేడితవిభవుల్;
మతిమంతులు, యోధులుగల
రతులపరాక్రమములు; గెల్వనౌనేవారిన్? 61

ఆ॥ ద్విడ్గణంబు గెల్వ, షాడ్గుణ్యపూర్ణ! సౌ
ఖ్యంబుగల్గమాకునభ్యుపాయ
మెఱుకపఱపునిశ్చయించి, హితార్థివై,"
యనిన, మునివరేణ్యుఁడనియెనిట్లు— 62

ఆ॥ "ధర్మరాజ! విన్మ; తద్దయునీవుద్వి
షద్గణంబు గెల్చి, సౌఖ్యమొందు
నభ్యుపాయమెట్టులన, నింద్రకీలాద్రిఁ
జేరియర్జునుండుఘోరనిష్ఠ. 63

ఆ॥ పరమశివుని గుఱిచివరతపమొనరించి
పడయవలయుఁజుమ్మ! పాశుపతమ
హాస్త్రమనఘ! యీరహస్యంబుద్విడ్గణ
ప్రీతిఁజెప్పితింబృథాతనూజ! 64

చం॥ శివుఁడుపసిన్నుఁడై, యొసఁగుశీఘ్రమె పాశుపతంబుఁబార్థ తీ
ర్థవుఁడు కిరీటికిన్ నిజపదద్వయనిశ్చలనిర్మలాంతరం
గవిపులభక్తి భావపరికల్పితజల్పితహాస్యపుణ్యసం
గవముఖపంచకాలవిధిగణ్యశుభార్చనమెచ్చి, యిచ్చమై 65

ఆ॥ అట్టులందియస్త్రమర్జునుండే తెంచు
శీఘ్రమిావు నరివిజేతవౌదు;
వధిప! యెచటవెలయునస్త్రరాజంబద్ది,
యచటఁజయము ధ్రువము, ప్రచురతరము. 66

సీ॥ తత్ప్రభావంబువర్ణింపఁదరముగాదు
నాల్గుమోములవేల్పునకును, రెండు
వేలనాల్కలయహిపరివృఢునకయిన;
నట్టిదిలభింపఁగలదీమీ యర్జునునకు. 67

సీ॥ బదరికారణ్యమునఁబుణ్యప్రదమునందు
నరుఁడు, నారాయణుఁడనంగఁబరమమునులు
తపముఁజేయుదురందు; మీతమ్ముఁడర్జు
నుండునరనాముఁడౌశస్త్రిపండితుండు. 68

ఆ॥ తపము క్రొత్తయానె? విపులదీక్షాదక్షుఁ
డర్జునుండు, నీప్రియానుజుండు;
పంపుమింద్రకీలపర్వతంబునఁదపం
బాచరింప వేగననుజునధిప! 69

ఆ॥ రాజమౌళివల్ల రాజర్షి "మహాశక్తి కుగ"
డీమహాస్త్రమెయిది, భూమిపైఁతఁడు
"జానుమంతుఁ" డొల్లిజావఁగొట్టెను గా! త
దర్థమేనుమంత్రిమర్జునునకు. 70

ఆ॥ భద్రదమాటపొంటె "రుద్రగాయత్రి" బో
ధించువాఁడ నిప్పుడంచితముగ;
శీఘ్రమేగఁ, గార్యసిద్ధియౌ; జయమబ్బు
నర్జునునకు; నిజము; యమతనూజ!" 71

ఆ॥ అనెడువ్యాసువాక్యమాలించి, పరపురం
జయుఁడు వేగవచ్చె సవ్యసాచి
ధౌతపాణిపాదతలుఁడయి, తత్సన్ని
ధానమునకు—శుభనిధానమునకు. 72

ఆ॥ ధ్రువజయప్రదంబు, "రుద్రిగాయత్రి" నా
రాయణాంశజుండు, వ్యాసమౌని
కీరిడికెంతయేనిఁగృపనుపదేశింపఁ
బడసెనతఁడుదానిఁగడుముదమున. 73

ఆ॥ వ్యాసమౌనికరుణ నర్జునుండామంత్రి
విద్యఁగాంచి, మేనువెంచి, పొంగి,
యింద్రసుతుఁడు వెడలె నింద్రకీలాద్రికిఁ
దపమొనర్చ పొంటె విపులయశుఁడు. 74

ఆ॥ సంయతేంద్రియుండు, సాత్యవతేయోప
దిష్టమార్గమునఁబ్రవిష్టుఁడౌచు,
నన్నపంపుఁ జేసి, యర్జునుండింద్రకీ
లాద్రిఁ జేసె శ్లాఘ్యమైనతపము. 75

ఆ॥ ఘోరనిష్ఠనీశుఁగూర్చి తపంబాచ
రించి, పాశుపతముఁ గ్రీడివడసి,
చదిపె రిపుల భయద [విపుల] సంగ్రామరంగంబు
నందు నెదురులేక, యర్జునుండు. 76

క॥ పాశుపతాస్త్రమహత్త్వము
శ్రీశాంతుండైనవ్యాసఋషి దెలుపుతఱిన్
దా శమనజుండు మ్రొక్కి, ము
నీశునకిట్లనియెనయసహితమృదులోక్తిన్. 77

ఆ॥ "వ్యాసమౌనివర్య! ప్రస్తావవశమునఁ
బల్కినారు తాము "పాశుపతము
యోగశక్తిఁ జేసి, యొక్కమహర్షిము
క్తాహ్వయుండువొందె"నంచు; మఱియు 78

ఆ॥ "అతఁడు జానుమంతునడఁచెనద్దానవం"
చానతిచ్చియుండి రంతనాకుఁ
బొడమెఁగుతుకమాత్మ; ముక్తర్షి యెవ్వఁడా
జానుమంతుఁడెట్టిచర్యఁజూపె ? 79

ఆ॥ ఈపవిత్రగాథఁదాపసనాథచే
తస్కనన్నుఁదేర్పఁదాపసేంద్ర!
విస్తరంబుగాఁగవిన్పింపవలయుఁ; బీ
యూషధారగాదె,యుష్మదుక్తి ! 80

ఆ॥ బహుళపుణ్యఫలము భవదీయదర్శనం
బస్మదాదులకు మహర్షివర్య!
యదియుగ్రీష్మతప్తమహాక్షేత్రమునువృష్టి
వోలెఁదేర్చి, తుష్టిఁజాలఁగూర్చు॥ 81

ఆ॥ మునివరేణ్య! నాదుపూర్వపుణ్యము భవ
ద్దర్శనమునసూచితంబు గాదె!
దుర్లభంబుజగతిసద్విప్రులగుభవా
దృశులదర్శనంబువశమెసేయ ? 82

అ॥ జగతిమానవులకు సజ్జనసంసర్గ
మెప్పుడబ్బు, ఫలితమప్పుడబ్బు
రముగఁదక్కుఁగాదె! ప్రాగ్జన్మపుణ్యవి
శేషమున మహాత్మ! శ్రీశమూర్తి !! 83

ఆ॥ ధన్యుఁడతఁడ; యతఁడెమాన్యుండగణ్యపు
ణ్యుండు; జగతినెవ్వని కొదవుసాధు
జనసమాగమంబు, సత్కథాశ్రవణంబు,
భగవదంఘ్రియుగ్మభక్తిసాల॥ 84

కం॥ క్రతువులచేఁ, గృచ్ఛ్రాది[క]
వ్రతములచే, దానధర్మబహుసజ్జనసం-
గతితీర్థనిషేవణముల
యతివర! స్వర్గంబుప్రాప్యమగుఁదుర్గతిన్॥ 85

క॥ శ్రవణాంజలిపుటపేయము
భవదీయవచోఽమృతంబు, స్వాదిష్ఠంబున్,
బ్రవిమలరసోల్బణము, స
త్యవతీసుత! యభిలషింతుఁదమిఁగ్రోలంగన్"॥ 86

చం॥ అనవుడు, వ్యాసుఁడిట్లనియెనాదరమొప్పఁబృథాఽగ్రసూతితో
"వినుము; నృపాలనందన! పవిత్రము, ముక్తమహర్షిగాథ; నె-
మ్మనమునశ్రవ్యవృత్తములమానవుఁడెవ్వఁడుతృప్తినొందుఁ? గా
వనము, శుభప్రదంబగు భవత్ప్రతిపాదితవృత్తమియ్యెడన్॥ 87

మ॥ పరమార్థప్రదమున్, జగజ్జనశుభప్రాప్త్యేకమూలంబు, ని
ర్జరపేయేతరనూతనామృతము, శశ్వత్సజ్జనస్తుత్యమున్,
వరముక్తర్షిచరిత్రమున్ వర విన౦గా, నిత్యనూత్నంబగున్;
జరితార్థోత్తమసాధుబోధ! భవదుత్సాహోక్తముల్ దెల్పెదన్ ॥89

చం॥ నళినజుసాటి, "ముక్త" శుభనామయుతుండు, మహర్షివర్యుఁడు
జ్వలమతిశాలి, శంకరభుజప్రభవుండు, సమస్తమానవ-
ర్యులవలనన్ బ్రశంసలెపుడొందుమహాత్ముఁడు, దొల్లి "జానుమం
డలుఁ"డనునొక్కరక్కసునణంచె, జగజ్జనతైకకంటకున్ ॥ 89

ఆ॥ అతనివలనఁ బెక్కురసురులయసురులు
తొలఁగె విష్ణుమూర్తివలనఁబోలె;
నరవరేణ్య! ముక్తనామర్షిహర్షణీ
యోరుచరితుఁడనఘుఁడుత్తముండు॥ 90

చం॥ కలఁడొకమానవాశనుఁడొకానొకకాలమునందు "జానుమం
డలుఁ"డనువాఁడు; వాఁడుభువనత్రయశాంతికి వేఱువిత్తు; మా
యలయలవడ్డకూళ; కరుణాఽఽదిగుణోత్కరదూరుఁడయ్యె, న
న్నళినజుఁగూర్చి నిష్ఠురమొనర్చెఁదపంబుమహిష్ఠనిష్ఠతోన్ ॥ 91

ఆ॥ ఇట్లొనర్చుఁదపమహీనంబుఁ, బరమేష్ఠి
మెప్పుఁగాంచునట్లు లప్పితామ
హుండురాక్షసునకునొసఁగెదుష్ప్రాపముల్
వరములెన్ని యేనిఁ గరుణగలిగి॥ 92

ఆ॥ వానిఁబొందె, యట్లు వరగర్వమునఁబొంగి,
నింగినేల, నేలనింగిఁజేర్చు
డిటవుగలిగి యసురతెంపరియై, తాప
మొందఁజేసెలోకమొక్కపెట్ట ॥ 93

ఆ॥ బుద్బుదంబులట్లు తద్బాహుపీడితుల్
సర్వనిర్జరులును, సకలమునులు
ప్రిదిలి, ముదము వెదల భీతులై, లోకశం
కరునిఁబరమశివుని శరణువడసి॥ 94

ఆ॥ విన్నవించుకొంటిరి విన్ననామోములు
శివునిఁగాంచుగడియఁ జెలువమలర
ససురదుండగములనసురుసురంచు, వా
రందఱంతవంతనణఁచుకొనుచు॥ 95

ఆ॥ అంతశంకరుండుగాంతాళమెచ్చఁగా
వెచ్చనూర్పునవ్వియచ్చరాదు
కొందుబాధలంతమొందించుమేటి సృ
ష్టించె నహహా! యొకయహీనబలుని॥ 96

కం॥ రాక్షసనాశార్థమువిప
క్షేక్షణుండు మహాత్మ, ముక్తఋషివరుననా
ద్యృక్షేతరనైపుణు, స
ల్లక్షణలక్షితుని, లోకరక్షాదక్షున్॥ 97

ఆ॥ అతఁడుపాశుపతమహాస్త్రంబుశంకరు
వలనఁబడసి, యసురబలిమిఁద్రించె
జానుమండలాఖ్యు, సర్వలోకైకకం
టకునిజిటికెలోనఁబ్రికటబలుఁడు ॥ 98

కం॥ శివభక్తశిఖామణియతఁ
డవనిన్ముక్తేశుఁడనఁగ,ఖ్యాతింజెందెన్;
ధ్రువమవుజయసిద్ధులుమా
నవుఁకుఁదత్స్మరణమాత్ర; నరనాథమణీ! 99

వ॥ నీకోరినమేరకీపురావృత్తంబు, రసోత్తరంబైనదానివీనులవికడఁగా
వించితి" ననవుడు, ధర్మనందనుండువెండియు, బాదరాయణున
కిట్లనియె॥ 100

ఆ॥ "బ్రహ్మవేత్తృవర్య! వ్యాసనారాయణ!
బాదరాయణా! శ్రివశప్రమోద
దాయకంబు, శుభవిధాయకంబౌదీని
విస్తరించితెల్పవే, మహాత్మ!॥ 101

ఆ॥ వినఁగవలయు ననెడిఘనకుతుకంబు నా
మదిని బొడలు మివుల; మౌనినాథ!
పుణ్యగాథ దీనముక్తమనస్తాప
భరుఁడనగుదు; భవికపరుఁడనగుదు॥" 102

ఆ॥ అనఁగ వ్యాసుఁడిట్టులనియె ధర్మజుతోడ
"మును ప్రోక్తపృష్టనారదునకు నళిన
భవుఁడు వర్ణభేదప్రస్తావమునఁ జెప్పె;
దీనినిప్డు నీకుఁ దెల్పువాఁడ॥ 103

ఆ॥ విన్నయంత శత్రువిజయంబు నిశ్చయం
బేను నీకు నోపృథాగ్రసూతి!
యానుపూర్విగాఁగ నంతయు వాక్రుత్తు;
సావధానముగను నవధరింపు!॥ 104

ఆ॥ పూర్వకాలమందు సర్వదేవర్షిసం
స్తుత్యుఁడైన నారదుండు బ్రహ్మ
ఋషిఁ ద్రిభువనములఁ జరించి, లోకస్థవృ
త్తాంతమెఱిఁగి, జనపపాళిఁ జూచి ॥ 105

ఆ॥ క్షేత్రములను బెక్కు సేవించుచు, పావన
దీజలంబులందుఁ దీర్థమాడి,
సొచ్చి యాశ్రమముల, సొరిదిదిక్పాలుర
వివిధపృథివిపతులసవిధమరిగి ॥ 106

ఆ॥ హితముఁగ అపివారి కెల్లరి కెల్లెడఁ,
గపుఁబవిత్రతరముగాఁగఁ జేసి,
వేదవేత్త, వివిధవిబుధర్షిపూజితుం
డమరమునివరేణ్యుఁ డంతనంత॥ 107

వ॥ కతిపయప్రయాణంబులుగావించి, మించిన హర్షోత్కర్షంబున, నించిన తర్షంబునన్ గైలాసంబును, మందరంబును, గంధమాదనంబును, హేమకూటంబును, మాల్యవంతంబును, పారియాత్రంబును, శ్రీశైలంబును, నేత్రపర్వంబుఁ గావించుకొని,

తక్కుంగల వర్ష పర్వతంబులను గాంచి, తనివిసనక, యవ్వాని నన్నింటినారోహించి, తత్రిత్యమైమహాత్మ్యమైనమహానీంద్రుఁ న్బెక్కుంప్రదర్శించి, సంజాతకౌతూహలుండై, శుభప్రదసత్కథా ప్రసంగంబులంగావించి, నిజజనకుండును, నిఖిలభువనస్రష్టయు నైన పద్మగర్భునిదర్శింపనుత్సుకుండై, మహోత్సాహంబున నాఁడుండునేత్రోత్సవంబొనర్చుచుండుతదీయనివాసంబైనసత్య లోకంబుఁజేరె; నదియును 108

ఆ॥ ఇద్ధపుణ్యపదము, సిద్ధసంఘునిషేవితంబుఁ దివ్యరూపధారిచరితదన్యకోటికీర్ణమతిలోక తేజోమయంబు, వ్యోమయానహరితలము

ఆ॥ అమృతభరితసరసిజాకరనదనదీ
శతసమావృతంబు, చారుకేళి
వనసహస్రశోభి, బహుశకుంతవిరావ
కలకలాకులంబు, లలితతరము ॥ 110

ఆ॥ శ్రీయుతములు, స్వర్ణచిత్రరత్నోజ్జ్వలం
బులగుసిద్ధభవనములనువెలసి
తుంగచంద్రశాలంగడు నొప్పారి
సామగానములను జాలనొప్పి ॥ 111

ఆ॥ వివిధమణులచేత వేవెల్గువెల్గుల
వెల్లువలనుబోలె వెలసి మివ్వల
సౌరుమీఱుదాని, సర్వగీర్వాణవం
ద్యంబు, వాగ్వధూసహాయుపదము ॥ 112

ఆ॥ కామకేళిలోలతామహార్ఘ్యవర్జిత
హర్షమేదురాదరాతిశయస
తీపతిప్రియత్వదీపితంబలిలోక
సుందరత్వనిత్యశోభితంబు॥ 113

వ॥ అదిమఱియు, నధర్మిష్ఠులు, నతపోవ్రతకర్మితులు, ననాచరితాచార్యశుశ్రూషులు, ననాదృతబుధాధిక్యులు, నకృతబ్రహ్మసమ్మానులు, ననాభాషితసూనృతులు, నవేదశాస్త్రవిశ్వాసులు

ననర్థిజనబాంధవులు, ననన్నదాననిరతులు, నకల్పితాతిథిసంతర్ప ణులు, ననారాధితగోవిందులు, ననర్చితమహేశ్వరులునైన వారికిదు రాసదంబై యుండు. మఱియును, మహితమహిములును యజ్ఞదానతపస్స్వాధ్యాయపవిత్రనిష్ఠాగరిష్ఠులును, అనవరతకృత బ్రాహ్మణసమ్మానులును, సర్వభూతదయాళులును, అహింసా కర్మనిరతులును,అక్రోధనులును,లోభవర్జితులును,అసజ్జనకృత స్వమాత్సర్యులును,ధర్మిష్ఠులును,అగణ్యపుణ్యకృద్వరిష్ఠులునైన మహానుభావులకైనను, గృధ్ద్రచ్ఛలభ్యంబై యుండు; నట్టిమహా మహిమ మహితంబైన సత్యలోకంబుఁజేరి, నారదుఁడు|| 114

ఆ|| నిర్మిమేషన్సృష్టినిఖిలలోకాద్భుత
ధామమైనదానిఁదద్దఁగాంచి
నారదుండుదనమనంబుననిట్లు జిం
తించె దానిసారుఁగాంచియెంచి|| 115

ఆ|| "అహహా! యిదియుమహితమహిమంబు, దివ్యంబు
నైనస్థానమహాను; దీనినిత్య
శోభఁగాంచలేరుసూ! దైవవంచితులెల్ల
కృత్తభాగ్యులైనవిత్తములును|| 116

ఆ|| పరమపదముదీనిఁబురుహూతముఖ్యులు
దుర్లభంబుఁబొంది, దురభిమాన
మూరులౌదురట్టి స్వారాజ్యసామ్రాజ్య
మాదరింపరెప్పుడహహా! నిజము|| 117

ఆ|| బ్రహ్మ ఋషులు దొల్లిబహువర్షములుతపం
బాచరించి, యిమ్మహాపదంబుఁ
బొందఁగల్గిరట్టిపూర్వమపూర్వమీ
సత్యలోకమలరునిత్యమిచట" 118

కం|| అని, హర్షోత్కర్షమ్మున
మనమున మునినారదుండు మఱిమఱిఁదలపో
సి, నిజజనకునాస్థాన
మ్మును దరిసేరమేశనామముల వాకొనుచున్ || 119

ఆ॥ ద్వారగ్రజనులవలనఁదనరాకఁదెల్పి, శీ
ఘ్రముగఁబిల్వనంది బ్రహ్మవల్ల
నారదుండు సేసెభారతీసంసేవ్య
మానుఁబద్మగర్భుమహానియంత॥ 120

ఆ॥ జలజపీఠమధ్యసంస్థితు, స్ఫటికాద్రి
కూటశోణమేఘకోటిభాస
మాను, భారతీసతీసేవితదర్శించె
ధాతసర్వసంవిధాతఁబ్రీతి॥ 21

ఆ॥ ఉభయపార్శ్వములను సుభగతానుకుమార
తాఽభిశోభితామరాంగనల్ క
రాగ్రచామరాళినల్లనల్లనవీవ
వారినాదరించువానిఁగాంచె॥ 122

ఆ॥ తనను మించుపరమతత్త్వంబుఁగాంక్షించు
వాని, రెండురెండు పద్మపత్ర
ములనుబోలునేత్రములనాల్గిటఁజూచు
పుణ్యమూర్తిఁగాంచెమునివరుండు॥ 123

ఆ॥ సారెసారెకును బ్రజాపతులండఱఁ
బృచ్ఛసేయువానిసృష్టిఁగూర్చి,
వారువిన్నవింప, వావిరివినువానిఁ
దత్త్వవంశసంవిధాతఁజూచె॥ 124

ఆ॥ పరమపావనులగు వాలఖిల్యాదుల
వందనంబొనర్చువారి, సర్వ
లోకములనుజూచునాకరుణామయు
ననఘు, నలఘుమహిముఁగనెమునియు॥ 125

ఆ॥ సగసిరుహాసముత్థసౌరభలాభలో
భమునఁజేసిమూసరుభసలకులము
నిగమవచనపూతనిజముఖానిలముల
వారితంబొనర్చువానిఁజూచె॥ 126

కం॥ కుతుకమునఁ బద్మసంస్థితు,
నతివిస్మయనీయమూర్తి, నానందరసా-
మృతహృదయు, సురజ్యేష్ఠునిఁ,
బితామహుఁ జూచె బ్రహ్మవీణామునియున్ ॥ 127

ఆ॥ విశ్వసృష్టికర్త వీక్షించి దేవర్షి
మ్రొక్కెఁ దత్పదాగ్రభూమి మోక-
రిల్లి నిల్చె నంజలించి; యంతఁ జతుర్ము
ఖుండు సంతసించి, కొడుకుఁ జూచి॥ 128

ఆ॥ "వత్స! రమ్మటంచు," హృత్సరోజంబు వా
త్సల్యరసమరందధారఁ బొంగఁ,
బిల్చి, స్వాంకమందు నిల్చె నారదు, ముని
వర్యు నాదరించెఁ బద్మజుండు॥ 129

ఆ॥ అంత, నిర్నిమేషమైన దృష్ట్యష్టక
మ్మునను జూచి, బాష్పపూరసుధలఁ
జిలికి, నలువసుతుని స్మితభాసితాననం
బగుచు, మధురఫణితి ననియె నిట్లు॥ 130

వ॥ "నారదా! నీకు భద్రంబె కదా! నీ నిరంతర నిర్నిద్ర త్రిలోకసంచార
కార్యక్రమంబు సక్రమంబుగా సాగుచున్నయదియె? త్రైలోక్య
స్థానసంవాసులెల్లప్పుడు నిన్ను సమ్మానితుంగావింపుచుందురు
గదా! బ్రహ్మర్షులును నిన్ను వీక్షించినంతన భక్త్యావిష్టంబైన
మానసంబున నిన్ను నిండు సంతసంబున సంతన బూజింపుచున్నవారె
లోకపాలురెల్లరు నీబోధంబును బాధంబ బాధకంబుగాఁ గర్ణ
పూరంబుగావించుకొను చుండుట మానరుగదా! భూలోకవాసు
లెల్లరును స్వస్వవర్ణాశ్రమాచారపాలనపరాయణులౌదురేమి?
త్రైలోక్యంబున నీవే యే వైచిత్ర్యంబులను నేత్రపర్వంబుగావించు
కొంటివో! కుమారా! నీ యీ ప్రయాణంబిప్పు డెందాఁక సాగించు
టకై సంకల్పితంబయ్యెఁ? బాలకాలంబునను నీవు నాకన్నుల
కమృతవర్తివై, యాసన్నవర్తివైతివిగా! నిన్నుఁ గాంచుటం జేసె,

మేనుసంప్రీతుండనైతి. నీ భక్తివినమ్రభావంబులెంతయేని
మెచ్చఁదగ్గవిసుమా! కుమార, తావకీనంబైన యనామగాది
శ్లోదంతంబంతయునాకీనుఁ విందుగావింపుమని" యంతఁ సాధారణ
సంభాషణభూషణ ప్రకాశంబుగాఁ బల్కుచున్న యన్నభువంగనుం
గొని, నా డుంపిట్లనియె॥ 131

కం॥ "త్రైలోక్యము, సచరాచర
మాలోకించితిఁ బితామహా! బహుధర్మా
వాలముఁ, బుణ్యారణ్యా,
వేలము, వివిధాపగా పవిత్రితకంబున్ 132

కం॥ సకలకులాచలవిలసిత
మకలుష వర్ణాశ్రమాదికాచారంబుల్
సుకృతప్రదములు సిద్ధా
దిక నిలయంబులను గంటిఁ ద్రిభువనములలోన్ 133

కం॥ లోకంబుల, లోకస్థుల,
లోకేశులవృత్తములవిలోకించితినేఁ
బ్రాకటముగస్వాభావిక
మైకాంతిక శాస్త్రపద్ధ్రమాపటఁగంటిన్ 134

గీ॥ సర్వమీక్షించినాఁడ గంధర్వసిద్ధ
సాధ్యగుహ్యక యక్షరాక్షసులవర్త
నంబులు, సురాసురాదివృత్తంబులెల్లఁ
గంటిఁ; బెక్కేల? త్వత్సృష్టిగతముఁగంటి॥ 135

ఆ॥ భవదమేయసృష్టి బహ్వద్భుతంబు,వా
ఙ్మనసగోచరంబె? కనకగర్భ !
నీవువక్క, లోకనిర్మాణదక్షుఁడె
వ్వాఁడు శక్తుఁడౌను? వాగధీశ!! 136

ఆ॥ సకలనిగమగ(వి)దితమకలుషమగు భవ
న్మహితమహిమకవధిమనుజులకరు
లెవరుఁ దెలియలేరు; భువనంబులీరేడుఁ
గ్రీడనకములౌనుజూడనీకు॥ 137

ఆ॥ ఏనునీసుతుండనైన కారణముచేఁ
ద్వత్ప్రసాదమునకుఁబాత్రమగుట
నన్ను మానులెల్ల మన్నించుటిదియేమి
యచ్చెరువయ్య ? దేవ, హంసవాహ ! 138

ఆ॥ తొలుతవిశ్వకర్తవలఘుప్రభావ! త
ద్భర్తవీవు దేవ! హర్తవీవు;
బ్రహ్మవిష్ణురుద్రపదభాక్త్వమున సృష్టి,
స్థితియు, లయమునీవె సేయుచుందు॥ 139

ఆ॥ తొలుతజలములందుమ్రహీణ! హిరణ్మయ
మ్ముంచితీవు బీజమంచితాత్మ!
యదియె హేతువయ్యెనైక భేదత్రిలో
కములకమలచరిత! కమలనిలయ !! 140

ఆ॥ ద్విర్విభక్తమాత్మ స్త్రీపుంసరూపత్వ
కల్పనమునఁ జేసిక్రమమునన్ జ
గత్పితృత్వమొందెఁ; గల్పితైతద్ద్వంద్వ
మాద్య ! ద్వంద్వదూర ! వేద్యవేత్త!! 141

ఆ॥ ప్రసృష్టనైననీదుసన్ని మేషోన్మేష
భేదములెయగుఁ బ్రళయోదయములు
భూతజాతమునకుఁ; బుండరీకాక్షస
త్పుత్త్ర! హంసపత్ర! పుణ్యగణ్య॥! 142

ఆ॥ నీవుకర్తవాదునిఖిలమ్మునకును; నీ
కేఁడికర్త? నీవయీశ్వరుఁడవు;
నీవనీశ్వరుండ; వీవఁగూడవి; నీవ
నాదివాదనంత! యంతమీవు॥ 143

వ॥ ధర్మంబువేన నిర్దిశ్యమానంబగువేనికాద్యంతభాగిత్వంబు
శూన్యంబు, కర్మబ్రహ్మప్రకాశకంబులైన యీవేదవాక్యం
బులకీవగదా, కారణంబు! ఫుల్లాంభోజాతసింహాసనాసీన! వ్యక్తా
వ్యక్తస్వరూపిణియైన సూక్ష్మప్రకృతివీవ; దేవ! నీవల్లఁగదా,

బ్రహ్మాండంబులు మృత్పిండంబునుండి భాండంబులు వానునట్లు ద్భుతోద్భూతంబులౌచుండు. బ్రహ్మవేత్తలు నిన్ను బరమాత్మగాను నిర్ముక్తుంగాను, బ్రకృతికంటెం బరుంగాను, వేదాంతగోచరుంగాను, నిర్గుణబ్రహ్మంబుగాను ధ్యానించుచుందురు. నీవు భూతజాతంబులయంతర్బహిఃపదంబుల వ్యాపించియుందువుగదా! అట్టినీకు బ్రహ్మాండంబులన్ దెలియరానిదేది? సర్వకారణుండవైన నిన్నున్ దండ్రిగాం బొంది యేను సర్వలోకపూజ్యత్వంబుగాంచితి; నిందు సందియంబావంతయు లేదు సుమా! ఈ హేతువుచేతనే గదా, పితామహా! మహాత్ములైన మహర్షులెల్లరు హర్షోత్కర్షంబున మామకోపదేశంబును స్వీకరింపుచుందురు! ఇదియంతయుం దావకీనంబైన యనుభావంబె కదా! భవదనుగ్రహలబ్ధంబైన జ్ఞానంబునం జేసి సకలంబును నాకుం గరతలామలకంబగుచున్నయది. ఐనన్, జిత్తాంధకారనాశార్థంబును జ్ఞానాభివృద్ధ్యర్థంబును సత్త్వవిశ్వాసార్థంబును మోహోపశాంత్యర్థంబును నిన్ను బ్రశ్నించి, ప్రత్యుత్తరంబుగాంచుటకే నెల్లప్పుడు నుత్సహించుచుందును. కావున. నీవు పుత్త్రవాత్సల్యంబునం జేసి నే నడిగిన దానిన్ సాకల్యంబుగాం జెప్పుము. నాకు దైవంబును, గురుండును నీవె కదా!" యని వినయవినమితశిరస్కుండై, విన్నవించుచున్న యన్నారదమౌనింజూచి, యన్నలువనలు మొగములం జిఱునగవు వెలుగులు వొలయ, మృదుమధురంబుగా నిట్లనియె॥ 144

ఆ॥ "వలతు వినంగ దేని? వత్స! కౌతూహల
మెంతదుం గలదు నీకు హెచ్చుగాంగ?
నాశ్రితస్వచర్య! శ్వశ్రేయసంబు నీ
కౌను; నాకుం జెప్ప హర్షమౌను॥" 145

వ॥ అనిన, సురముని శతధృతి కిట్లనియె॥ 146

ఆ॥ "ద్రుహిణ! వినంగవలతు బహుజగత్కారణం
బేది? వైదిక క్రియాదిమూల
మేది? యక్షరాక్షసాదులస్వక్రియల్
భేదమొందు దేన? విశ్వకర్త! ॥ 147

ఆ॥ పరమపురుష! యెవనివల్లఁ జాతుర్వర్ణ్య
ముద్భవిల్లెఁ? గల్గెఁ దద్విభాగ ప్ర
కారమెల్ల యెట్లు? పాఱులధర్మంబు
లేవి? నృపుల గుణములేవి? దేవ!॥ 148

ఆ॥ ఏది వైశ్యధర్మమేది? శూద్రులధర్మ
మెట్లు వీరునట్టి రెండనుత్త
మత్వమెందుచుండ్రు? తత్త్వస్వరూప! నా
కేర్పడంగఁ జెప్పవే, మహాత్మ!॥ 149

ఆ॥ స్వర్గకీర్తికరము, క్షత్త్రియధర్మంబ
దేది? యవరజాతికెల్ల విహిత
ధర్మమేది? వినఁగ ధర్మోదర! కుతూహ
లంబుగల్గె మదిఘనంబుగాఁగ॥ 150

ఆ॥ ధర్మగర్భ! విశ్వనిర్మాణకర్తవౌ
నీవుగాక, దీనినిర్వచింప
దక్షుఁడెవ్వఁడయ్య! యశేషసంశయ
మ్మెతలనాకుఁ దెల్పవే, మహాత్మ! ॥ 151

ఆ॥ ఉర్వశేషబోధ! సర్వవిద్యారాశి
వాఁడుగాదె! దేవ! హంసవాహ!
సకలసంశయంబులకు సమంజసమంజు
లోత్తరంబొసంగనోపుదీవె॥ ” 152

వ॥ అనిన, వాణీజాని వీణాపాణికిట్లనియె॥ 153

ఆ॥ “ వినుము; వత్స! చెప్పెదను జగత్కారణం
బైనదాని; నెట్లటన్నఁ, దొల్లి
యెఱుఁగరానిదై, యతీంద్రియంబై, తమో
భూతమప్రతర్క్యమును, బరంబు॥ 254

ఆ॥ సర్వశూన్యమట్టులుర్వరఁ దోఁచు; నం
దుండి వ్యక్తమైన యొక్కదివ్య
తేజముద్భవిల్లె దృగ్దృశ్యభిన్నమై,
యొప్పుఁజూపె, యదిరమోత్సవంబు॥ 155

ఆ॥ ఇట్టులుద్భవిల్లినట్టిసర్వాత్మకుం
డాత్మసర్వసృష్టినభిలషించి
తొలుతసృష్టిఁజేసెజలముల; వానిలో
నైజబీజముంచెఁ దేజమొప్ప॥ 156

ఆ॥ అందునుండియయ్యెనండంబుహైమంబు;
నేనుబుట్టినాఁడదానియందు
లోకకర్తనైతి; లోకేశుడుఁ బితామ
హుండనన్ యశంబునొందినాఁడ॥ 157

ఆ॥ నారమనఁగ నీరహా; రమేశునకయ
నమయియుంటనీరమమలచరిత !
శ్రీరమావరుండునారాయణుండయ్యె;
భువనవిదితమిదియుఁబుత్త్రి! వింటె! ॥ 158

ఆ॥ నారదర్షి ! యేనునారాయణునినాభి
పద్మసంభవుండఁ; బ్రాఁబలుకులు
వలుకుచుండుఁజూవె! భక్తి "యోంబ్రహ్మణా"
మనుచు, నెపుడు మరియు మనుచు జగము ॥ 159

ఆ॥ అతనితలఁపువలన నండంబుమొదట నే
ర్పడియె; రెండుసేసెఁబరమపూరు
షుండు దానిఁజీల్చి సొరిది నింగియు, నేల
వాని వల్లఁగల్గె; మాని! వింటె ! ॥ 160

ఆ॥ చరము, నచరమయిన సర్వంబునేసృష్టి
సేసినాఁడ; దేవసిద్ధచార
ణాదులుద్భవిల్లిరయ్య! తద్దివ్యులు;
నరులుభువినిబుట్టి, వరలుచుండ్రు॥ 161

ఆ॥ వత్స! దైత్యదానవప్రభృతులుకొంద
అంతరిక్షచరులు, నటులెకొంద-
అంబుచరులు; క్రిములు, నల్లకీటములెల్ల
వివిధభేదజన్మవృత్తులొప్పి॥ 162

ఆ॥ తారతమ్యమొందినారు ప్రాకృతచే
నరులు ప్రకృతిఁబడసినారుసృష్టి
కంబెమున్న;సిద్ధకస్వర్ణరేణువు
లెట్లొ,నామరూపహీనులట్లు॥ 163

వ॥ కుమారా! సత్త్వరజస్తమోరూపయైన ప్రకృతిమాయాసామము
సుమీ! అమ్మహాశక్తియైనప్రకృతి యీశ్వరాధిష్ఠితయై యీసచరాచ
రంబైనజగజ్జాలంబునవ్యక్తిభవింపుచుండు. జంతుసంతానంబంతయున్
దజ్జంబై, లోకంబునంగర్మవశ్యంబైయుండు, భూరిసదుణంబై తేజోమ
యంబైనసత్త్వంబునిర్మలంబు. లోభజంభాదికారణంబైన రజంబుకించిన్మ
లినంబు. అత్యంతశోకవ్యామోహకారణంబైనతమంబుమలినంబు.
అందుసత్త్వంబుశుద్ధంబని, మిశ్రంబని, ప్రాజ్ఞులు ద్వివిధంబండ్రు తద్భే
దంబునంజేసియేగదా, విశ్వవిశ్వంబు తారతమ్యంబునొందియుండు!
నదియెట్లందు వేని! 164

గీ॥ బ్రహ్మష్ఠులు, శుద్ధసత్త్వప్రధాను
లాదురస్పృష్టకర్మబంధానుబంధు
లై, సనాతనులై, పరమాత్మయందుఁ
జొక్కియుందురు కొందఱు సుకృతివరులు। 165

ఆ॥ మిశ్రసత్త్వవశులు మేదినిపైఁగర్మ
భేదములను, నైక భేదములను
జన్మలెన్నొయెత్తి సౌఖ్యంబులేకయ
విషమవిషయవశత వేగుచుంద్రు॥ 136

కం॥ దేహులకుఁగర్మబంధము
దాహ్యతహాఁజమ్మ! యదియనాదియు,భయదం
బూహాతీతము, విషమం
బైహికమాత్రికనిష్ఠమై, నిబిడంబౌ ॥ 167

కం॥ ప్రాక్కర్మవశతలోకము
లెక్కటి వైషమ్యమొందు; నెవరెవరికి యా
దృక్కర్మ పురాకృతమో
నిక్కముత ద్దృక్ఫలంబునిఖిలజనులకున్॥ 168

ఆ॥ ప్రకృతిసంభవములు, ప్రకటసత్త్వరజస్త
మోగుణంబులవ్వి; పుత్త్రి! కర్మ
మార్గమద్దిఁజూవె; దుర్గమంబగుకర్మ
మార్గమెన్నమానివర్గనుత్య! ॥ 169

ఆ॥ స్వర్గివర్గమెల్లసత్త్వగుణాధిక్య
భాక్త్వమునవెయూర్ధ్వపదముఁగనియె;
నమరమునివరేణ్య! యూయక్షగంధర్వు
లెల్లరాజసులుసుమీ! కుమార!॥ 170

ఆ॥ మానవాళియెల్లయానుదామసగుణా
ధిక్యయుక్తమై, స్థితిన్ వహించు;
నిత్యసత్త్వగుణులునిజురానందలో
కముఁ; దామసుల్ జఘన్యగతులు॥ 171

ఆ॥ తవిలియుందురంధతామిస్రలోకంబు
లందుఁబూయ చరణులగుచు, నుచ్చ
నీచగతులకెల్లనిజకర్మ కేవల
కారణంబుపుత్త్రికా! ధ్రువంబు॥ 172

ఆ॥ ఉత్తమంబుబుణ్యకృత్తముల్ గతిఁగాంతు
రుత్తమాధమంబులాత్తధర్మ
లైనమానవులకధీనంబులౌ; మధ్య
మాఖ్యగతియునటులెయందుఁజూమ్మ!॥ 1?3

ఆ॥ జంతుసంతతికిని జన్మదేశములు క
ర్మానుగాములౌ; ముదాననంబు
నుండియిందుఁడగ్ని యుద్భవించిరి; చక్షు
రుదితుఁడినుఁడు; శశియు మదినిబోడమె॥ 174

ఆ॥ వాయువుద్భవించెఁబ్రాణంబునుండి; యా
కసము నాభియందుఁగల్గె; శీర్ష
జాతమయ్యెదివము; సత్త్వాదిగుణభేద
వశతస్థానభేదభాక్త్వమొందు॥ 175

ఆ॥ గుణము, క్రియయు భేదమును బొంది, జంతువుల్
దాము భేదమొందుఁ దారతమ్య
మొనర; లోకములను సోజ్జ్వలప్రసృష్టి
ధర్మమిద్ది యిద్ధధర్మ! వింటె! ॥ 176

ఆ॥ కనుక, బ్రాహ్మణాదిజనులకు గుణభేద
కలనఁ గర్మభేదములును, స్థాన
భేదములును, దత్త్వవేత్తలు వల్కుచుం
దురు రమేశభక్తిభరితహృదయ! ॥ 177

ఆ॥ మనుముఖంబునుండి సన్మాన్య! బ్రాహ్మణుం
డుద్భవించె; బాహుయుగ్మసంభ
వుండు క్షత్రియుండు; వొడమె నూరువుల వై
శ్యుండు; పాదజుండు శూద్రుఁ డయ్యె॥ 178

ఆ॥ భద్రభావ! వింటె; బ్రాహ్మణక్షత్రియ
వైశ్యశూద్రజను ప్రకృతిసిద్ధ
ధర్మకర్మములును, దదితరభేదముల్
గలవు పెక్కు; తెలియవలయు వాని ॥ 179

ఆ॥ సౌమ్య! విప్రుఁడౌను సత్త్వోత్తరుఁడు; క్ష
త్రియుఁడు రాజసప్రవృత్తినుండు;
నూరుజుండు దామసోచితుండౌ; శూద్రుఁ
డరయ సత్త్వశూన్యుఁడగును జుమ్మ! ॥ 180

వ॥ ఇయ్యె వర్ణస్వరూపం బింక వర్ణస్వభావం బెట్లుంటేని ॥ 181

అ॥ శాంతి, దాంతి, తపము, శౌచంబు, స్వాధ్యాయ
మోర్మి, యార్జవంబు నొనర జ్ఞాన
మవనిసురులగుణము లాస్తిక్యవైరాగ్య
ములు స్వభావసిద్ధములు నుదార! ॥ 182

ఆ॥ శౌర్యధైర్యములును, సద్బలతేజముల్,
దక్షతయును, మఱియుఁ దైక్ష్యమాహ
వోర్వినుండి మరలకుండుటయును క్షత్రి
యస్వభావజంబు లార్యసుత్య! ॥ 183

ఆ॥ వైశ్యలక్షణములు వాణిజ్యగృధ్నుత,
ధనము-ధాన్యములను దాచుటయును,
సత్యమంచునే, యసత్యమాడుటయు, వి
శ్వాసఘాతుకత్వ భయనటనలు॥ 184

ఆ॥ శూద్రలక్షణములుసూ! ప్రాణగురుత్రోభ
యంబు, మార్ధ్యభృత్యతానుకూల
కృత్యపరత, మఱపు, క్షిప్రకారిత్వంబు,
సత్త్వహీనతయును సహజములగు॥ 185

ఆ॥ బ్రాహ్మణావనీశవైశ్యులకుచితంబు
లైన వైదికక్రియాకలాప
ములను దెలియ వినుము; మునిముఖ్య! షట్కర్మ
లవనిసురులకొప్పునాచరింప॥ 186

వ॥ అవియునుగ్రమంబుగానధ్యయంబునునధ్యాపనంబును యాజనంబును యజనంబును, బ్రతిగ్రహంబును, దానంబునునంబరంగు; నివ్వియన్నియు బ్రాహ్మణునకు విహితంబులేయగు. వీనక్షత్రియునకుయజనాధ్యయన దానంబులు మూఁడును, మఱియుం బ్రజాపాలనంబు, నగృధ్నుతయు విహితంబులగు; నిఁక, వైశ్యునకుం గృషియు, గోరక్షయు, దానంబు, నిజ్యయు, నధ్యయనంబును, వాణిజ్యంబునుఁగుసీదంబునువిహితంబులైన కృత్యంబులు. త్రైవర్ణికులకీకర్మజాతంబువే చోదితంబుసుమీ! వారు వేదమంత్రపూర్వకంబుగాఁగృత్యంబులెల్ల నిర్వహించుకొనంగగు. శూద్రులును, మఱియు నవరవర్ణులునుబౌరాణికమార్గంబుననే కర్మాచరణంబునకుం గడంగునది. కృత్యనిర్వహణంబు సమంత్రకంబు నమంత్రకంబునని ద్వివిధంబు. బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యులు సమంత్రకంబులుగాను, శూద్రాదివరజాతులమంత్రకంబులుగాను గృత్యంబులాచరించునది. శూద్రునకు ద్విజశుశ్రూషయే పరమధర్మంబు. దయాసత్యశౌచంబులుసార్వవర్ణికంబులైన ధర్మంబులు॥ 187

గీ॥ బ్రహ్మముఖసంభవత్వసత్త్వప్రధాన
తాఽతిశుద్ధత్వముల విప్రుఁ డన్ని వర్ణ
ములకు గురువయి, పూజ్యుఁడౌ; నళిననయన
పదయుగళనిత్యనిశ్చల భక్తి భావ! 188

ఆ॥ పొక్కిలికిని బైనఁ బురుషుఁడు మిక్కిలిఁ
బూజ్యుఁ డౌనుగాన; ముఖము మేధ్య
తమము; బ్రాహ్మణుఁడు తజ్జాతుఁ డౌట మ
త్సర్గమంతటికిని స్వామి యతఁడె॥ 189

ఆ॥ వేదవేత్తయైన విప్రునియందు దే
వతలు నిల్చియుండుఁ; బ్రాహ్మణునకు
వందనం బొనర్ప వలెఁ; గాని, యశ్లీల
మనఁగఁ జనదు పాలునందు చేత॥ 190

ఆ॥ ఎవరు బ్రాహ్మణులను దృప్తులఁ గావింతు,
వారు తృప్తి సేయువారు సర్వ
దైవతముల; ముఖ్యధర్మంబు బ్రాహ్మణ
పూజనంబు వర్ణములకు నెల్ల॥ 191

ఆ॥ విప్రపాదపద్మవిప్రకీర్ణ పరాగ
మాను సర్వసంపదాస్పదంబు;
సర్వతీర్థశుద్ధిసాధనం బాపత్ప
రంపరానిరాకరంబు నౌను॥ 192

ఆ॥ ఇదియు సకలనిగమవిదితంబు; విహితంబు;
సర్వశాస్త్రమార్గసమ్మతంబు;
సర్వధర్మమర్మసారభూతం బిద్ది;
యిద్ధపుణ్య! గణ్యశుద్ధసత్త్వ! ॥ 193

ఆ॥ చేతనంబు లౌను శ్రేష్ఠంబులు జడాహ్వ
యములకంటెఁ; జేతనములలోన
మానవుండు పూజ్యుఁడౌను; మానవులలో
బ్రాహ్మణుండు పూజ్యవర్యుఁడన్న ॥ 194

ఆ॥ బ్రాహ్మణాళియందు వర్ణనీయుఁడుబుద్ధి
శాలి; యట్టిబుద్ధిశాలులందు
నర్హతముఁడుసూ! సదాచారవంతుఁడ
వ్వారియందు హెచ్చు బ్రహ్మవేత్త॥ 195

ఆ॥ పూజ్యుఁడౌను జూవె! పుట్టువుచేతనే
బ్రాహ్మణుండు; చదువు, వ్రతము తపము
కారణములుగావు; పఱుండు సర్వోత్త
రుండు; పుణ్యకృత్తముఁడతండు॥ 196

ఆ॥ జపము, తపము, దాంతి, శాంతి, స్వాధ్యాయంబు
వ్రతము, హుతము, తృప్తి వఱలునిష్ఠ
జన్మిగట్టులకునుసంస్కారములు భృశో
ద్దీపకంబులివ్వి దేవమూని! ॥ 197

ఆ॥ క్షత్త్రియులకుఁజెల్లుశస్త్రాస్త్రధారణం
బిజ్య, లౌకికార్థహేతువాద
చర్చ, వేదవిద్యనేర్పుట, విప్రవి
ద్వత్సమాదరంబు, పాలనంబు॥ 198

ఆ॥ వాహదంతిముఖ్యవాహనారోహణ
నిపుణతయును, శౌర్యనిష్ఠ యంబు
పరమధర్మములగుఁ; బోడినప్పనివర్త
నంబు వేదచోదితంబులివ్వి॥ 199

ఆ॥ వైశ్యధర్మములగు బ్రాహ్మణపూజ, వా
ణిజ్యకృషులు, శౌచనీతిపాశు
పాల్యములుఁ గుసీదవర్తనంబు, రమాధి
నాథపాదపద్మనమ్రభావ! ॥ 200

వ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యుల వైదికకృత్యంబులిన్నియు వైజాత్యంబులు సుమ్ము. మఱియు, నవ్వియన్నియు దేశకాలవిభక్తంబులై మంత్రపురస్సరంబులై యొప్పుచుండు; స్త్రీ శూద్రులాచరించు కృత్యంబులుతూష్ణీంభావసమాచరణీయంబులు. వారికివిష్ణుగాథలే

నిరాబాధంబులై, బాధంబులైన యాధారంబులు, లోకంబులకీ
క్రియూభేదంబు లీక్రియంగల్గుచుండు", ననిపలికిన, వినిసురముని
నిటలస్థాస్థపుటితకరకమలపుటుండయి, పుయిలోడకనలువ
కిట్లనియె ॥ 201

ఆ॥ "సరసిజాతజాత! వరుసఁజాతుర్వర్ణ్య
కర్మభేదమెట్లు గల్గె? ధర్మ
భేదమెట్లుగల్గె? పృథ్విపైఁ బెక్కులు
కులములుండె; వానిఁదెలియవలతు [యు]॥ 202

ఆ॥ వానిపుట్టుకయును, వానిభేదంబులు,
వానికృత్యభేదవర్గమెల్ల
నద్భుతంబు; సెప్పుమంబుజోద్భవ! భవ
త్కృపకుఁబాత్రమైతి; విపులఫణితి" 203

వ॥ అని, వినయవినమితుండయినయమరమునివరునకుఁగమలజుం
డిట్లనియె॥ 204

ఆ॥ "విపులమగును వానివివరింప; సంక్షేప
రూపమునను జెప్పనాపలుకులు
వినుము; వానివానిభేదవాదంబులు
తెలియఁగలవనీకుదివ్యమౌని! ॥ 205

ఆ॥ మహితమహిమమయినబహువిధసమయంబు
సరగజరుగజరుగ, స్మరపరాయ
ణత్వమునననునరులు, నారులు శాస్త్రమ
ర్యాదలేక లేశమైనఁగాని ॥ 206

ఆ॥ కామకాతరత్వగాములై, యుచ్ఛృంఖ
లముగఁబరకళత్రలాభలోభ
చిత్తులౌచు, నరుఖ, స్త్రీలును బరపురు
షోపభోగవృత్తిఁబాపమనక ॥ 207

ఆ॥ సురతమాత్రలాభసుఖముననాల్గువ
ర్ణములు వర్ణసంకరతకుహేతు
భూతములయి, సారిదిఁబుట్టించెఁబడియు, నె
న్నదియుఁదెఱఁగులయిన భిదల వాన ॥ 208

ఆ॥ మగలు, మగువలు యకోరఁ జేయువ్యభిచార
కారణమునఁ జేసి వేఱుపడియె
వర్ణసంకరత్వమర్ణోజనాభపా
దాబ్జనిశ్చలాంతరంగభృంగ ! ॥ 209

గీ॥ అనులోమ్యంబుఁ, బ్రాతిలోమ్యంబు, సంక
రత్వమునువర్ణములకునేర్పడఁగఁ బుత్త్రి !
సాంకరికులుబాహుళ్యంబెసంగమించి
రెట్లనంగనువినుము మునీంద్రనుత్య ! ॥ 210

ఆ॥ పాదజన్ము వల్ల వైశ్యాంగనకుఁబుట్టు
వాఁడుకరణసంజ్ఞవఱలువాఁడు;
వైశ్యువల్లఁబుట్టువాఁడు బ్రాహ్మణికినం
బష్ఠుఁడనఁగఁబరఁగువాఁడుపుత్త్రి ! ॥ 211

ఆ॥ రాజువల్ల వైశ్యరమణికిఁ బుట్టిన
వాఁడుమాగధుండు; వైశ్యువల్ల
క్షత్త్రియాంగనకును జన్మించువాఁడుమా
హిష్యనామకుండుహీనపుణ్య ! ॥ 212

ఆ॥ పాదజన్మువల్లవైశ్యాంగనకుఁబుట్టు
వాఁడుక్షత్త్రయంద్రువసుధఁగొంద
అవనిసురునివనితయందురాజునకుద్భ
వించువాఁడుసూతుఁడిద్ధపుణ్య ! ॥ 213

ఆ॥ వైశ్యువల్లఁబుట్టువైదేహకుండు బ్రా
హ్మణికిఁ; గరణియందు మాహిషోద్భ
వుండుసంజ్ఞఁగాంచుఁబుత్త్రిక ! రథకారుఁ
డనఁగ; ననఘచరిత! యమలహృదయ ! ॥ 214

ఆ॥ పాదజన్మువల్లబ్రాహ్మణియందుఁజం
డాలసంజ్ఞుఁడాదటన్ జనించు
వాఁడు; సంకరత్వవశమునఁబడియు, నె
న్మదియుఁదెఱఁగులయినభిదలుగలిగె ॥ 215

ఆ॥ బ్రాహ్మణాదులైన వర్ణముల్ నాలుగ
ప్రాపశత్వమొందె భేదములను;
వాన గల్గెభిన్న వర్ణముల్ నూటొక్క
తెఱఁగులగుచు; వినుతదురితచరిత ! ॥ 216

ఆ॥ ఆత్మపుణ్య! పుత్రి! తత్తదాచారముల్
తత్తదర్హాకృత్యధర్మములను
భేదమొందు దేశభేదకాలపరిభే
దములవలన; విమలతరమనస్క! ॥ 217

ఆ॥ సమయవిదులవలనసాంకర్యభేదోచి
తంబులైనసర్వధర్మములు ప్ర
సాదితంబులౌను సముచితాచారముల్
వేదవత్ప్రమాణమూఁడదుక్తి ॥ 218

ఆ॥ వడుగుఁజేయ దగును బ్రాహ్మణక్షత్రియ
వైశ్యులకు సువిహితవర్ణములను.
దత్తదృతువులఁదు, దత్తదాచారభే
దానుసారమొట్టులనఁగ, వినుము ! ॥ 219

ఆ॥ అవనిసురమహీపులకష్టమైకాదశా
బ్దములఁ; బదియునూఁట వైశ్యునకు; వ
సంతగ్రీష్మములను, శరదృతువునఁజేయ
నౌను వడుగువరుసగానుబుత్రి ! ॥ 2 0

ఆ॥ ఎవ్వఁడేని, స్వకులమేదియో, యాచార
మేదియో, క్రియాప్రభేదమేదో
యెఱిఁగిసేయ, వంశవృద్ధకరమాగతం
బులను, వాఁడుపతనమునుబడయఁడు ॥ 221

ఆ॥ మూర్ఖుఁడై, యెవండుపూర్వులయాచార
ముజ్జగించి, యన్యమొప్పఁజేయు,
వాఁడుపతితుఁడగును; వంశధర్మప్రణా
శకుఁడునౌను; వాఁడుశఠుఁడునౌను ॥ 222

వ॥ అహింసయు, నక్రోధంబును, సర్వభూతహితేచ్ఛయుననునివి సర్వమానవులకుసాధారణంబులైనధర్మంబులు. పుత్రికా!యిట్లు వర్ణవైభవంబును సంగ్రహంబుగాఁదెల్పితి; నింక నేమివినవలతు వన్నాని నెఱింగించెద"నని, చతురాననుండు తూష్ణీంభావంబు నొందె; నంతటనారదమహామునీంద్రుండుశారదా ప్రాణనాథునకుం బునఃపునస్సాష్టాంగదండవత్ప్రణామంబులాచరించుచుం, బ్రసాదముత్పాదించుచు, సప్రశ్రయంబుగా, సాంజలిబంధంబుగా నిట్లని విన్నవించె॥ 223

కం॥ "వినుతనిజసృజనవిభవా!
వినఁదగినవిశేషములనువినిపించితి నా
కనఘ! నతశుభద! సుజనా
వన! చతురానన! సమస్తవర్ణవిషయముల్॥ 224

వ॥ పితృచరణులయిన తమవలనఁజాతుర్వర్ణ్య క్రియాభేదంబులును, సంకరజాతిభేదంబులును,దత్తదాచారకృత్యభేదంబులును యథాతథంబుగాఁ దెలిసితి;ననఘుతఁ భవదనితరసుఘనతరపరిచయవిభవమును మిగులబహుళముగఁబడసినకతమున మఱియు వినవలసినయది యొకటిగలదడుగవలయునని, కుతుకముగలిగి, యవధరింపంబ్రార్థించుచున్నవాఁడఁ; గుతూహలహాలహాలికా సహాసనాసహంబైననాసాహసంబునుమన్నింపనర్హులండవీవాదు, గాదె! నావిన్నపంబెద్దియనిన॥ 225

ఆ॥ సత్యచర్య! చిత్రకృత్యవిచక్షణుల్
మహినిగలరు జనులు "మహాక్షత్రికాఖ్య"
లేనుగంటి; వారలెల్ల "రార్యక్షత్రి
యులు" ప్రసిద్ధులుత్తమోత్తములును.॥ 226

ఆ॥ శౌర్యధైర్యవంతులార్యధర్ములు రూప
శోభితులు సువర్చసులు స్వధర్మ
రతులువారలెల్ల బ్రాహ్మణదైవత
భావులనఘచరితులో విధాత! 227

ఆ॥ వారిపుణ్యగాథ వారిజాతాసనాసీన! వినఁగనాకుఁజిత్తముల్ల
సిల్లు;విస్తరించిచెప్పవే, మా కార్తికుల్ నాల్గుజాతులందుఁగల్గువారె?

ఆ॥ పదియు;నెనిమిదయు;నవిదితజాతులలోనఁ
గాని, యవరజాతిఁగాని మా కార్తి
కాఖ్యులుద్భవించిరే? ఖ్యాతిఁగాంచిరే?
వారిగాథవినఁగవలఁతుదేవ !॥" 229

వ॥ అనియిట్లుపూర్వంబుగాఁబ్రశ్నించుచున్న సుపర్వమహర్షి
వర్యుఁజూచి, యవ్విరించి రసోదంచితంబుగాఁ, బ్రస్తావోచితం
బుగా, మృదులమధురవచనరచనమెఱయ, సురుచిరఫణితి
నిట్లనియె. 230

గీ॥ "వినుము; నారద! మా కార్తికులనఁగ, ననఘ
చరితులగుదురువారలు; సర్వకార
ణంబు, బ్రహ్మంబుమఱి, నిర్గుణంబు, పరము,
నాదిమధ్యాంతరహితంబు, నద్వయంబు ॥ 231

గీ॥ అట్టిబ్రహ్మముమాయ, సృష్ట్యాదిహేతు
వైనది; సృజింపబ్రహ్మవిష్ణ్వద్రిజేశ
మూర్తిసంజ్ఞితమయ్యెఁ; దన్ముఖభుజోరు
పాదములనాల్గువర్ణముల్ ప్రభవమొందె ॥ 232

ఆ॥ తత్త్రిమూర్తిభేదమాత్రసితాంతకుం
డగుమహేశుశుభభుజాగ్రమందు
నుద్భవించెజాతియొక్కఁడార్యక్షత్రి
యాఖ్యమై, ప్రసిద్ధమై, కుమార ! 233

ఉ॥ అందఱుశౌర్యమందిరులె; యందఱుధైర్యసమున్నతిన్ మహా
మందరులే;యరిందములె; మాని విప్రపృథుప్రభావులే;
యందఱుఁగీర్తిచందిరులె; యందఱుభవ్యమహానుభావులే;
యందఱుసుందరపుణ్యులె; శుభాధికులే; దిగధీశభావులే ॥ 234

కం॥ శరనిధిగాంభీర్యులెయందఱు; గుణమణినికరరోహణక్షితిధరులం
దఱునుగురుచరణసేవాధురంధరులె; సుందరతనుతులితమదనులే !

ఆ॥ మహితయశుఁడు, మౌని, మౌక్తికుండద్విజా
నాథబాహుజాతుఁ డేధమాన
ధర్మవైభవుండు, తతవేదమార్గసం
యుక్తుఁడౌ మహాత్ముఁ డుండె" నంచు ॥ 236

ఆ॥ చెప్పుచుండు నంత ముప్పిరిగొన్న జి
జ్ఞాసఁ జేసి పల్కె నారదుండు;
"స్వామి! మనవి; వినఁగవలతు; మౌక్తికకులో
ద్భవుఁడు భవుని భుజము వలనఁ బొడమ ॥ 237

ఆ॥ ఏలయయ్యె నయ్య! యేతత్కులాభిఖ్య?
యుగ్రబాహుదండముఖ్యవప్ర
దేశమాటనా? సురేశవందితపాద
పద్మయుగ్మ! దేవ! వాక్పతీశ !! 238

గీ॥ వారిధర్మంబు లెవ్వి? సంస్కారమెట్టు
లిష్టమౌఁ? దెల్పఁగదవె, లోకేశ! బ్రహ్మ
కల్పమున; జేసియో, లేక, క్షత్త్రకల్ప
మునను జేసియొ, యెఱిఁగింపు మనఘ! నాకు॥ 239

ఆ॥ గీరధీశ! వారిశారీరసంస్కార
ములకుఁ గల్పమేది? మౌలవృత్తి
వారి కేది? యెట్లు వఱలు నయ్యది? యెఱిఁ
గింపు మదికి నింపు నింప దేవ !!" 240

వ॥ అని, వినయవినమితుండయి, యడుగుచున్న కొడుకును గనుంగొని శతధృతి మతిధృతమహితామితాదృతియై, సందేహసందోహ విచ్ఛేదకారిణియైన బోధముద్ర మురువు సూప, హర్షు దోఁప, నిట్లనియె ॥ 241

ఆ॥ "హృత్కమలము విరియుఁ దత్కులోద్భవకార
ణంబుఁ జెప్ప, వినఁగ; నారదర్షి !
మౌలపురుషుఁ డయిన ముక్తర్షి గాథ చేఁ
బొడము నిపుడు మేనఁ బులకల హహా! ॥ 242

ఆ॥ వీనుదోయి విందు, వీరశృంగారరస
జితము, పుణ్యధర్మయుతము; హృద్య
వృత్తశోభితంబు, వేదోక్తమార్గ ప్ర
వృత్తమనఘమాత్మతృప్తికరంబు ॥ 2:2

ఆ॥ వృద్ధులొసంగుమిగులవినంగనాత్యక్షత్రి
నృత్తములు, దదీయవిపులమహిమ
మౌనినాథకథితమాక్తికధర్మముల్
తెలుపువాండు; వినుము లలితహృదయ! ॥ 244

చం॥ తొలుత, యుగాంతకాలమున ధూర్జటిసృష్టియొనర్చె నూహనై
జలములు; భూతజాలములు సంకులతామసవృత్తినుండఁ, న
జ్జలములఁదోఁచె శ్రీహరిదిశావలయంబునఁగాంతిఁగ్రమ్మఁచున్;
జలజమొకండుపుట్టెహరినాభిపదంబున దర్శనీయమై॥ 245

ఆ॥ సంజనించివాఁడఁగింజల్కవర్ణుండ
నైననేనునలువ; నాసరోజ
మందుఁబుట్టి, యొంటినట్టిట్టు దిక్కులం
జూచుచుంటినయ్య! చోద్యమయ్య॥ 246

ఆ॥ చూడఁజూడనన్నుశూన్యనృక్కులనిక్క
లెల్లఁ, జింతనిండెహృదయమునను;
ఖేదమొదవెమిగుల 'నాపేరు వేనె? నే
నేమిసేయువాఁడ? నెందు జొత్తు? ॥ 247

ఆ॥ నాకు దండ్రియెవఁడు? నన్నెలపుట్టించె
నతఁడు? శరణమెవఁడు? గతియెవండు ?
నాదు ఖేదమణఁచునాదయామయుఁడెవం"
డనుచు, ననుచు కోర్కెలతిశయింప॥ 248

ఆ॥ చింతమున్గియుండనంతలోఁదోఁచె నా
కాశవాణినాకుఁగడఁకఁగూర్చి
"భయమువలదు; వత్స! భవదీయజనకుండ
నేను; ప్రణవజపమునిష్ఠఁజేయు"॥ 24

కం॥ అన, వినియు వినకమున్నే
ప్రణవము జపియింప, దివ్యవర్షంబులు వేఁ
జనియె సహస్రంబులు; హరి
సనాతనుండశ్వశీర్ష శాలి, స్వయముగన్॥ 250

కం॥ ననుఁగఱపె సాంగవేదము
లనుహయశీర్షుండు నిశ్చలంబగు కరుణన్;
విని, నిగమనిగదితధ్వని
దనుకని సృష్టించితిని యథాపూర్వముగన్॥ 251

ఆ॥ చరము, నచరమయిన సకలంబు సృజియించి
మించినాఁడ నే విరించినాఁగ;
బహువిధంబులైన ప్రాణులంతట క్షుత్పి
పాసలలమఁజాల బాధనొంది॥ 252

ఆ॥ సత్త్వములనుఁగొన్ని "జక్షామ" యనిపల్క
నయ్యె నంతనవియు యక్షవర్గ;
మాక్షణంబ కొన్ని "రక్షామ" యని, యయ్యె
రాక్షసాళి; యంబురాశిఁజొచ్చి॥ 253

ఆ॥ చరము, నచరమయిన సర్వసృష్టియువారి
చేత క్షోభమొందె; సేఁగిలోఁగె;
లోకమెల్ల రాక్షసాకులంబయ్యె; ది
క్కేది, భూతజాతమెంతయేని॥ 254

ఆ॥ అంత, నేను సృష్టికారంభమును జేసి
మూఁడులోకములను బురుడులేని
కడిమిసూర్యుఁ, జంద్రుఁ, గ్రతుభుజులను, వహ్ని
నింద్రు, దేవయోనులెల్ల, మఱియు॥ 255

సీ॥ కామధేనువుఁ జౌదంతిఁ; గల్పవృక్ష
మల్లనుచ్చైశ్శ్రవంబు, శేషాహి, స్వర్గ
మండలంబును, మధ్యమమండలంబు,
జంతుసంతతి, గుల్మవృక్షముల, లతల॥ 256

సీ|| పశువులను, బక్షులను, భోగివర్గమద్రి
నదుల, నుదధుల, వనముల, సదయశాంత
భావుల, జగద్విశేషులఁ, బరమఋషుల
నావసిష్ఠాదులను, మఱియు నీభువనము|| 257

గీ|| అఖిలసృజనమున మోహితచిత్తుఁడగుచు
నై, ప్రహృష్టహృదయు ప్రమత్త
వృత్తినున్నఁగాఁ, వేదరాశిబలాత్క-
రించి, దొంగిలించి, రక్తుఁ జేసె|| 258

ఆ|| అసురులుదధిచరులు ప్రసభాతిరభసుత్రై,
మధువు, కైటభుండు మాయ నన్ను
మోసగించి వేదరాసులు గొంపోవఁ
గన్నలప్పగించి, కాంచుచుంటి|| 259

ఆ|| ఏమి సేయుఁదోఁప కే నుధ్యానింపధ్యా
నింపఁ, గానవచ్చె నిందిరావ
రుండు, భక్తిగమ్యుఁ డంబుజవాహుండు
మత్స్యమూర్తియాచు, మాన్యకీర్తి|| 260

ఆ|| దేవదేవుఁడంత నావార్ధిలోపలఁ
జొచ్చి, యసురవరుల ద్రిచ్చి; వేద
రాశిఁదెచ్చి, యిచ్చి, శ్రీశుండ తార్క్ష్యుపై
నేఁగె లచ్చితోడ వేగమునను|| 261

ఆ|| జగము లెప్పుడెపుడు సంక్షోభమొందు దై
త్యాళివల్ల, శ్రీశుఁడప్పుడప్పు
డవతరించి, యసురహననంబు ధర్మసం
స్థాపనంబొనర్చుఁ; బాపముడుఁచు|| 262

చం|| కలఁడు మహాచభావుఁడలకశ్యపమౌని, యనూనసత్త్వదా-
కలితతపఃప్రభావపరికల్పితసర్వచరాచరాత్మకా
త్యలఘుతరప్రపంచుఁడు, సముచితపుణ్యవిశేషసత్త్వుఁడు
జ్జ్వలమహిమాతిశాయి, దితిజప్రకరాదితిజప్రసూత్యుఁడై|| 263

ఆ॥ అతనిసతులదితియు, నదితియు; వారిసం
తతులు దైత్యులమరతతులు; వారు
యుద్ధకాంక్షదక్క, యొండెమియునులేక,
పోరుచుందు రెపుడు ఘోరరీతి ॥ 264

ఆ॥ సోకుమూకలవెఱచి, ధాకసూపఁగ, నాగ
లేక, తెకలాచు, లేఖులంత
శరణుఁజొచ్చి రఖిలశరణు, జనార్దనుఁ
జక్రపాణి, సింధుజాసమేతు॥ 265

ఆ॥ శ్రీరమేశుఁడెల్ల జేజేలకుఁబ్రసన్నుఁ
డై, వధించె జక్రహతినిఁ జేసి
దితిజసముదయమును; త్రిదశులువచ్చె స్వర
శ్రీకులై; కృతార్థులై, కరంబు ॥ 266

కం॥ సంతోషించిరనంతా
నంతకృపకుఁబాత్రులై, యనన్యమహిములై,
సంతమసమెడల, వెలుఁగుజి
రంతసరుచిదివసకరకరంబులువోలెన్ ॥ 267

వ॥ ఈవృత్తాంతంబంతయునిట్లుండె-నంత॥ 263

చం॥ కలఁడు, తపోఽధికుండొకఁడొకానొక కాలమునందునత్రియనుఁ
జ్వలతరనైష్ఠికుండు, నుటవాసియువానలకాఖ్యునన్, శిలా
స్థలిశయనించువాఁడు, విజితప్రకటేంద్రియుఁడున్, నిదాఘమం
డలఘుతరాగ్నిపంచకవృతాంతరసంస్థితుఁడున్, మహాత్ముఁడన్ ।

ఆ॥ తనదుధర్మపత్ని, యనసూయభక్తితో
సేవజేయుచుండఁ, జిరతపంబుఁ
జలిపెన్ద్రిమూర్తిసాక్షాత్కార
సాక్షిశివులఁగూర్చి, యమరు దువ ॥ 270

ఆ॥ అత్రిమునివర్యుఁడాహారనిద్రాది
వర్జితముగఁబర్ణవారివాయు
భక్షణుండు శమదమక్షమాయుక్తుఁడు
నై, యొనర్చె సన్మహాతపంబు॥ 271

ఆ॥ అత్రిమూర్తులంత, నాయత్రిమౌనిని
స్తాగరిష్ఠతకును, వాగతీత
మహిమమునకు మెచ్చి, ద్రుహిణుడు, హరిహరుల్
సన్నుతాత్మకులు ప్రసన్నులైరి॥ 272

ఆ॥ విపులకృపులు, ముగురు విస్మేయదర్శనుల్
బ్రహ్మవిష్ణుశంకరప్రసిద్ధ
సంజ్ఞలొప్పువారు, సత్ప్వనాళేంద్రనీ
లాళిమౌక్తికప్రభాఽఽఢ్యతనులు॥ 273

ఆ॥ మఱియు, వాణి, పద్మ, పార్వతి హత్తగా
నత్తమిల్లు వారలాత్తశోభ
హంసనైనతేయమాంసలాంసోక్షవా
హాధిరూఢులై, ప్రహర్షులౌచు॥ 274

కం॥ ఇరుగెలఁకుల, వెనుకను ని
ర్జరులు గుములు గుములు గాఁగ, సంశ్రితులయి, రా,
హరిహరహిరణ్యగర్భులు
కరమరుదుగ నత్రిమౌనిఁ గనుఁగొని రెదుటన్॥ 275

ఆ॥ ఎనిమిదయిన కన్నులను, రెండుకన్నుల,
మూఁడుకన్నులను త్రిమూర్తులైన
బ్రహ్మవిష్ణుశివులు బ్రహ్మర్షి నత్రిద
ర్శించి రెసక మెసఁగ నెంతయేని॥ 276

ఆ॥ అత్రిఁ జూచి, వారలంభోజషంబర
ముజ్జ్వజాక్షిరుచుల, వాజ్జ్వపుణాత
మోఘపఱుప, సజలమేఘగర్జాధ్వనిఁ
బలికిరిటులమధురభణితి వెలయ॥ 277

కం॥ "వత్స! మనః ప్రియమాగును భ
వత్సంకల్పితతపఃప్రభావత్సర భా
క్త్వాత్సద్వ్యక్తిత్వాసి, య
నన్నైక్యస్మద్రూపకరోద్ధతిఁగూల్పన్॥ 278

ఆ॥ కోర్కెయేమి? సెప్పుమరో కృపమహాజోవి
శేష!" యనఁగ, నతి ప్రతోషియౌచు,
నాత్రిమూర్తులకును సాష్టాంగదండప్ర
ణామమాచరించె నేమమొప్ప ॥ 279

ఆ॥ కరమునమృతమొలుకుకరుణాకటాక్షవీ
క్షణములఁబరఁబంకజాతపీఠ
పంకజాక్షపంచవక్త్రులాయతిప్ర న
త్యాదరమునఁజూడ, నతఁడువొంగి ॥ 280

వ॥ ఆనందబాష్పంబులు నేత్రాంబుజంబులకుమరందబిందుసందోహ
దోహలంబులై, పక్ష్మలాక్షిదక్షిణాక్షిక్షితినుపలక్షింప, నతి
యక్షీణభక్తిన పారపారవశ్యంబునన్ గనకగర్భకనకాంబర
కనకగిరిధనుర్ధరుల నిట్లనిప్రార్థించె॥ 281

ఆ॥ "సృష్టి, స్థితిని, లయముఁజేయుచు, రాజస
సాత్త్వికములఁ, దామసంబునొప్ప,
బ్రహ్మవిష్ణుశంకరస్థిరసంజ్ఞలఁ
దాల్చుమిమ్ము మదినిదలఁతునెపుడు॥ 282

ఆ॥ సర్వదేవతలకు సార్వభౌములరు మీ
రాశ్రితేష్టదాతలౌదు రెప్డు;
సర్వభూతహితులరు ర్వంద్రియాతీతు
లైనఁగాని, మిమ్ముఁగానలేరు ॥ 283

ఆ॥ సన్నుతింతుమిమ్ము సర్వవేదప్రమా
ణాంగులై నవారి, నఖిలవిభుల,
నతిజగత్ప్రభావయుతుల, మహాత్ముల,
ముఖ్యమైనస్థానమునకుఁబ్రభుల ॥ 284

ఆ॥ "ముఖ్యమైనకర్మములఫలంబును, యోగ
ములఫలంబుమీదుపుణ్యదర్శ
నమునఁబొందముఁబుడమినరులకు" నని మనీ
షులువచింతురెపుడు సువిదితముగ॥ 285

ఆ॥ సదయహృదయులార! స్వారాజ్యహేతువుల్
సర్వకేతువులగు సర్వకార్య
ములును ముగియుచుండు మువ్వురౌ మీయందె
దేహధారులకును దివ్యులార! ॥ 286

ఆ॥ చేటుగల్గ మాఱు సీతకు, సంపదల్
నిండుఁగను జూపుచుండుటకును
మీదు దివ్యనామ మాదట సంస్మరిం
చుటయె మూఁదఁ యని సుజనులంద్రు॥ 287

ఆ॥ సుప్రసన్నులార! దీప్రభవద్దివ్య
మూర్తి దర్శనమునఁ బొందినాఁడ
ధన్యభావమేను; మాన్యుండ; మీదయన్
బడయరాని ఫలము పుడమిఁ గలదె? ॥ 2‾8

ఆ॥ మహితమహిములార! మందాకినీతీర
వాసులకును బహుపిపాసయున్నె?
తాపమెట్లు పుట్టుఁ? దాపసలోకహి
తార్థులైన మీద సూర్థులకును? ॥ :89

ఆ॥ ధర్మపత్నియందు దనయులమువ్వురఁ
గాంచఁ గోరుచుంటిఁ; గరుణగలిగి
దివ్యవర్యులార! యవ్యయులార! మీ
మ్ములను బోలు సుతులె పుట్టవలయు॥" 2:0

ఆ॥ అత్రివాని కోర్కె నాలించి, యాత్రిమూ
ర్తులును మధురవచనములఁ బలికిరి
స్మితముఖములకును సింగారమును గూర్చ
నభయ మొసఁగి, సార్థహావిధాన ॥ 291

ఆ॥ "మునివరేణ్య! మిగులఁ గొనియాడనో నీదు
కోర్కె; మమ్ముఁ బోలు గుణగరిష్ఠు
లుండరెందుఁ గాని; యుష్మత్తపశ్చర్య
మెచ్చఁ గూర్చె మాకు సచ్చరిత్ర! ॥ 292

ఆ॥ నిన్ను గ్రహింతువన్న సంతోషంబు
లోకరక్షణైకలోలుపతయు
హెచ్చ, నీకుఁ గూర్చునిల్లాలియుండు ము
ప్పూరము మేము పుట్టివరసుతులుగ॥ 293

ఆ॥ పుణ్యమూర్తులై, యగణ్యమాహాత్మ్యసం
యుక్తులైన మీ ప్రియోపలాల
నమును గొంతకాలమమృతపానముఁబోలె
ననుభవించువారమనఘ! మేము ॥ " 294

వ॥ అనిపలికి, యామూర్తిత్రయంబంతర్ధానంబునొందె-నంత॥ 295

ఆ॥ అత్రిమూర్తులత్రియర్ధాంగియనసూయ
గర్భమందుఁజొచ్చి, యర్భకులయి,
పుట్టువారలైయమోఘాత్మవాక్యప్ర
సంగులైరి వారసంగులయ్యు॥ 296

వ॥ అంత, నంతర్వత్నియైనయయ్యత్రిపత్ని యందునామూర్తులు
ముప్వురునుదత్తాత్రేయుండును,దుర్వాసుండునుజంద్రుండునునను
సంజ్ఞలతోఁ సంగ్రమాంశంబులం బుట్టి సర్వలోకప్రఖ్యాతులైరి.
వారిలోన సత్పుణ్యచారిత్రుండై, దత్తాత్రేయుండు శ్లాఘనీ
యుండై, భగవద్భక్తిసంయుక్తుండై, పెక్కుహాయనంబులు
పారిణామపరాయణుండై సర్వలోకపావనుండై చరించుచు,
రమాఽధినాథుని ధ్యానించుచు, మహత్తరంబైన తపం
బాచరించె శుద్ధసాత్త్వికులైనమహర్షివర్యులెల్లరున్ దచ్చరితం
బత్యద్భుతంబని కీర్తించుచుందురు. దుర్వాసుండును మహా
యోగియై, పరమశివచరణ నళినయుగళపరిచరణపరాయణుండు
నయి, హిమగిరిపరిసరధరణిన్ దుష్కరంబైనతపశ్చరణంబున
నుండె. సర్వలోకేశ్వరుండైన గౌరీప్రాణేశ్వరుండాతనికిం
బ్రసన్నుండై దుస్సాధంబులైన యణిమాదిసిద్ధులనన్నింటినిను
గ్రహించెఁ; జంద్రమసుండును, దపోయుక్తుండై సుశీతలంబైన

కాంతివిశేషంబునొంది, తత్పరమశోభావైభవంబునం జేసి త్రైలో
క్యాంధతమససంహారతత్పరుండై యుండె; నందుదుర్వాసుండు॥297

మ॥ ఒకనాఁడించిన వేడ్కఁజూడనరిగెన్ ద్యోవాహినీమాత్న మౌ
క్తికహారాకలితోపకంఠమును, భృంగీగానసంగానిశ
ప్రికటోత్తుంగమదేభగండమదధారాధౌతశృంగాటకం
బకళంకస్ఫటికోన్నతోజ్జ్వలమహాహర్మ్యస్థసారీకమున్॥ 298

మ॥ వికసత్పుష్పవినిష్పతన్మధురసస్ఫీతపరిభూతాధికా
ధిక సౌగంధ్యలసత్పరాగభరమందీభూతవాతప్రచా
రకకల్పద్రుమనందనోపవనమున్, రత్నద్యుతిద్యోతిత
ప్రకటాయామవిశాలవీధికము, విభ్రాజద్విమానౌఘమున్॥29 9

మ॥ మణిముక్తామయతోరణాన్వితము, శుంభద్విద్యుదుద్యద్ద్యుతీ
ప్యపిశాంగప్రకరప్రభాకలితదివ్యస్త్రీ సహస్రప్రవీ
ర్తనవీణాక్వణదీక్షణశ్రవణవిస్తారప్రమోదావహం
బును, బాపాపహమున్, సుధాశనబహువ్యూహంబుపదోహమున్

మ॥ ఘనహంసీకలనాదమేదురదిశౌఘంబున్, విపంచీతత
క్వణితపరిస్ఫురితామరీగళరవాఖండక్రమోపక్రమం
బును, గర్ణామృతపంచమస్వరపికీస్ఫూర్జద్విరేఖోత్కర
స్వనశారీశుకమంజుళానుపమసద్వ్యాహారవద్భూజమున్॥ 301

ఆ॥ అచటిచంద్రశాలలందు విహారముల్
సేయుస్త్రీలనీలచికురకలిత
ముఖములమరతటినిఁబోలమి, భృంగావళీ
సంవృతాంబుజములచాయఁదోఁచు ॥ 302

ఆ॥ అచటిరత్నకుట్టిమాత్యంతచిత్రభా
భాసమానమై, నభస్స్థలాస
మానశోభ పెక్కు తానింద్రచాపసం
శోభితయునుబోలెఁజూడనొప్పు ॥ 303

ఆ॥ అచటివారకాంతలద్భుతంబుగఁ బ్రీతి
రథ్యభూమి ఘర్మ్మరంబు, శింజి
తంబునింపఁ గూర్పఁ బంబిన షేర్కత్తో
సంచరింపఁ గలుగుశ్రవణసుఖము॥ 304

ఆ॥ అచటికల్పపాదపాలంకృతోద్యాన
వాటికలను, స్ఫటికబహుళభూము
లందధోముఖంబులై చూచు, బింబానుబిం
బములఁ ద్రోచుఁ జిత ఫణిస్త్రీలఁ దరలు॥ 305

ఆ॥ అచటిపౌరకాంత, హాళిగనికజకేళి
లోలలైన యువతులోలిఁ గూడి
మాడి, యుండు నిండు వేడుకఁ గుంజకుః
జమున సంజలందు శైలవీధి॥ 306

ఆ॥ ఎందతెంద తేనినిందు నిష్టాపూర్త
కర్తలయ్యుఁ గూడఁ గష్టపడక,
యందలేరు దీనిస్వాధ్యాయవేత్తలు
వ్రతవిధాతలైనవారలైన॥ 307

ఆ॥ ఇట్టిబహుళయక్షులెప్పుడసంగ్రామ
మందుపెన్నుఁ జూపనట్టివీరు
లుగ్రనిష్ఠఁ దపములాచరించువారు, స్వా
ధ్యాయశీలురకిది స్థానపదంబు॥ 308

ఆ॥ అట్టిస్వర్గమందు, నమరావతి యనేంద్ర
పాలితంబుఁ జూచి, పరమమునియుఁ
జిత్రశోభఁ గాంచి, చిత్రకృత్ప్రాతుండై
రత్నపూర్ణరథ్యరహినిగనియె॥ 309

ఆ॥ అప్పుడేమహేంద్రుఁ డైరావతారూఢుఁ
డై, విహారభూమికరుగువాఁడు
సురలు పేరసికొల్వ, స్ఫురుచిరవేషుఁడై,
స్థానికంతనంతఁ గానవచ్చె॥ 310

వ॥ అమ్మహేంద్రుండును, మహోన్నతైరావతపృష్ఠాస్తీర్ణ సౌవర్ణ రేఖామయూఖోత్కరోపలాలితచారుకౌశేయకుథాఽఽసీనుండును, మహా శ్వేతాతపత్రరత్నరంజితమంజుళమౌళిసంశోభితుండును, సముత్తుంగహేమాంగదాలింగితోన్నతమాంసలాంసయుగ్మండును, సంభాసమానాసమానానూనహారకటకకేయూరాంగుళీయకాదిమణిమయసకల భూషణభూషితాంగుండును, వైమానికనికాయమధ్యవిద్యోతమానుండును నై, వృత్తోరుపీవరపయోధరభారదర్శనీయంబును,గరకమలవిధృతసితవితతసతతవీజ్యమానచారుచామరంబును, స్మేరాననంబునైనదైవతయావతంబు సాదరంబుగాఁదన్నుఁబరివేష్టించియుండ, నిర్మలమందహాసచంద్రికలునిండారంగాయుచుండుదనవదనవిధుమండలంబుసందర్శనసౌభాగ్యభాగ్యాధిక్యానుభూతిం జేసి, వారికాటుకకన్నులఁ సల్లకల్పలచకచకలతోఁ దంగ చాకచింబచరింపుచుండ, నగ్న్యంతకాసురాధిపాంబుధీశానిలార్థేశాదిప్రచాపులున్, దక్కంగలక్రతుభుక్కోటియునళికతలకీలితాగ్రహస్తులై, విధివిహితవివిధోపచారులై,సేవింపుచుండం,దనవేయుంగన్నులలోకక్కమాఱువిప్పారియూత్మ్మసమానూనమానోన్నత్యంబున్నృత్యంబు సేయింప, భేరీమర్దలాదివాద్యంబుల గంభీరధ్వానంబు దిక్కుహారంబులంజొచ్చి, వియచ్చరులచ్చెరువొందునట్లు మాఱుమోగ, వాగ్ముఖ్యాసమారబ్ధాభిమతనృత్తగీతాదివినోదంబులనితస్తతో ఽభిజుష్టబృంహితమనువ్యక్తానుభావుండై యనియత్ప్రథులతర బహువిధవిభవాభిశోభితుండై యుండఁజూచి చిక్రీయమాణహృదయుండై, యద్దురాత్మసుండు॥ 311

ఆ॥ ఇంద్రుదుభోగభాక్త్వమేమనివర్ణింతు?
నశ్వమేధశతమునాచరించి,
యీనిరూఢమైన యింద్రత్వమొంది, హా ప్రి
లోక్యమేలునితఁడలోలబుద్ధి ॥ 312

ఆ। ఇట్టులెంచిహాని, యించినవేడ్క "దే
వేంద్రుఁడుఁజూతుఁగాక యిప్పు" డంచు,
నిశ్చయించియాత్మ, నిర్మల సంకల్ప
కల్పితంబనల్పగౌరవంబు ॥ 313

ఆ॥ కల్పవృక్షపుష్పకల్పితమాల్యంబ
మూల్యచారుతాప్రపూర్ణమైన
దానిఁగీర్ణ ధూళిమానితమారంద
బిందుతుందిలంబు, సుందరంబు ॥ 314

కం॥ అందుకొనిహానివర్యుఁడమందానందంబుతోడమాల్యంబును, దా
నిం, దతవిభవుండయినపురందరునకొసంగెమదభరప్రచురునకున్

వ॥ దుర్వాసుండు సాదరాశీర్వాదంబుగా నొసంగిన యమ్మందార
మాల్యంబును స్వీకరించియు, శచీశుండసమీచీనాసూక్షణ
సూచనంబుగా, దానినైరావతకుంభికుంభంబులపైనుంచి, యించు
కైనను బ్రహ్మభావంబులేక, యహాన్మనీంద్రునకువందనంబైనం
జేయక, యన్యతోవ్యాపృతమనోదృష్టియై, యదృష్టదూరుండుగా
సాపరాధియయ్యె; నంత. 316

ఆ॥ అతిమదాభిభూతమైరావతంబు, తనన్మునిదత్తమైనమాల్యమంతఁ
గాలరాచివైచి, గంభీరవేది, తానడుగులిడుచుఁజనియెనతిరయమున

ఆ॥ అంతహానివర్యుఁడైశ్వర్యగర్వాంధ్యదోషమూషితుని శేషనిర్జ
రాధినాథు, మదగజారూఢు, రూఢనాకాధిపత్యు నిట్టులగ్గిలిట్టె ॥

ఆ॥ " ఓరి, యింద్ర ! యింతయుద్ధతిసెల్లురా?
యెంతతీవియున్న, నింతపొగర ?
బ్రహ్మవేత్త, నన్నె పరిభవించెదవురా?
యనుభవింతుదీనివైనఫలము ॥ 319

ఆ॥ విభవమదము, మఱియుఁ, బ్రభుతయు ముదిరె నీ
కోరి ముదిరవాహ! యదుటుమాను
రోరి! దైత్యపై న్యమోలినీస్వారాజ్య
వైభవంబునెల్లఁ బాపకున్నె ? ॥ 320

ఆ॥ చుట్టుముట్టినీదుపట్టణంబునుగొల్లఁ గొట్టియిట్టెనిన్ను నట్టహవుల
కనుపకున్నె బిట్టుదనుజబలంబనుచరులతోడ; నింతబిరుసులేల?

ఆ॥ ఎవఁడుశుభకరములయిన ఫలసుమములఁ,
జందనంబునుగరువందనంబు
మీఱఁబొఱఁజిమ్మ్రఁ, బొఱుకులదూపించు
వాసివిడుచునెంతవానికైన సిరులు ॥ 322

ఆ॥ ఓరి, యింద్ర! స్వర్గభోగ్యవైభవము, త్రై
లోక్యజయము భోగలోలుపతయుఁ
గల్పవృక్షపంచకంబును, గామధే
నువునుగలుగుపొగరునుసుగురోరి ॥ 323

ఆ॥ రాజ్యలక్ష్మియబ్బ, రజ్జులుపచరింతు
వనఘులయినమునులయధికమహిమ
మెఱుఁగవీవుసుంత; యరులకుదెంచి, ని
న్నణఁచినీమసిరులఁగొనరె, తులువ ! ॥ 324

ఆ॥ అప్పుడడ్డుపడునె, యైరావతోచ్చైశ్శ్ర
వంబులైనఁ, గల్పపాదపంబు
లైనఁ, గామధేనువైన, సుధాంధోప్స
రస్సమూహమైన, స్వస్సునిష్ఠ ! ॥ 325

ఆ॥ అతిమదాఢ్య! నీదునైశ్వర్యగర్వాంధ్య
మునకునంజనంబు, ముఖ్యమైన
యాపథంబురిక్తతాదైన్యంబు, దాన వి
ప్రర్షి సాధుదర్శనాప్తిగల్గు ॥ 326

ఉ॥ శంకరకింకరుండనయి, సమ్యగుపాత్తమహత్త్వశాలినై
యంకిలిలేక, యెందయిన, నాదరగౌరవభాజినౌచు, నే
నుంకువగాఁగఁగైకొనుదునుత్తములిచ్చుసపర్యలెల్ల; నీ
వింకిటధిక్కరించితివదేలర, ఖేలతనంబునన్ననున్ ? 327

గీ॥ ఎఱుఁగవో, కాక- గర్వంబొ ! మొఱకుఁదనమొ !
కర్మఫలమొ! శచీశ ! నిష్కారణంబ
శాపమొందితివైనను, శంకరప్ర
సూతిసేవింపఁ, బూర్వవిభూతిగల్గు " ॥ 328

గీ॥ ఇటుల శపియించి దుర్వాసుఁ డిందు, నిచ్చ
నేఁగ నందేని శాంతింపఁ గిందుఁ డింత
యే నెఱుంగఁడు వాద్యనిస్వానయుక్త
భోంకణాపూర్ణనిజగజఘీంకృతులను ॥ 329

వ॥ అంతఁ గొంత కాలంబునకు బలిప్రముఖులయిన దనుజవరులు నిజ
గురుండైన శుక్రుండుపదేశించిన మార్గంబు నవలంబించి, మహో
త్సాహంబునం ద్రిదశాలయంబుఁ జుట్టుముట్టినం, బొలివోని మగ
తనంబులు మెఱయ, రయంబున హరిహయప్రభృతులయిన సుమన
స్సముదయంబులు రవడించి, యరిబలంబుల గుండియలవియఁ
గవిసి, రథగజతురగముఖనిఖిలవాహనారూఢులై వచ్చి, శరపర-
పరలంబఱపుచుఁ, బ్రాసతోమరముద్గరభిండివాలాదికంబులైన
శస్త్రవిశేషంబుల వేయుచు, నాగ్నేయైంద్రవారుణవాయవ్యా
ద్యస్త్రంబులం బ్రయోగించుచు, నితరేతరవిజిగీషనీషన్మాత్రంబైన
పీడక, పోరాడుచుండు నయ్యుభయబలంబులకును నిరవధికంబును,
నిజభుజబలసమధికంబును నభూతపూర్వంబును, నత్యాశ్చర్య
కారణంబును నయిన పృథులతర ప్రధనంబు ప్రవర్తిల్లె నయ్యెడ॥ 330

మ॥ హయరింఖాఖగవిఘట్టనప్రభవధూళ్యాచ్ఛన్నసౌవర్ణభూ
మియదృచ్ఛాజనితాతివిస్తృతరజోమిశ్రీభవత్సంఖ్యమం
దుయథోద్యచ్ఛతురంగజాలము, సముద్ధూతాంబరాచ్ఛాదితా
గ్రియచిత్రప్రభ, శోభమానమయి, నూడ్కిన్ వేడ్కఁ గొల్పెన్
గదన్॥ 331

ఆ॥ అపుడు రజము పెరుగ, నన్యోన్యమును నహం
కారములు సెలంగఁగా, రణాంగ
ణంబునందరాతినామనిర్దేశహుం
కారముల నహుంతు వీరవరులు॥ 332

కం॥ భేరీభాంకారంబులు
వీరులకోలాహలములు విస్తారములై
నారసితడిండిమార్భటు
లారణభువిఁ బుట్టి నిండె ద్యావాభూముల్॥ 333

ఆ॥ అస్త్రకృత్తమత్తహస్త్యశ్వమస్తోత్థ
శోణితంబుచే రేణుజాల
మెల్లఁ బొలియఁ జొచ్చె మెల్లమెల్లఁగను, గం
గాప్రవాహమట్లు దీప్రమగుచు॥ 334

ఆ॥ ద్వంద్వయుద్ధమంత వర్తిల్లెఁ బత్తిప
త్తిని, రథాధ్యురథికుఁడును, దురంగ
మాధ్యుఁడురగసాది, నాధోరణుండు హ
స్తిపకునెదిరిపోరఁ ధీరులగుచు॥ 335

ఆ॥ అపుడు యుద్ధభూమి విస్ఫురదాపగ యొప్పెఁ బోలె
నొప్పె మొనసి మకరములు పుటలుఁగనులు
మీలు, కురులు నాచు, గ్రాలు నశ్వములు న
క్రములు, క్షతజముదకమమర మిగుల॥ 336

ఆ॥ కృత్తశిరస్కులసురకబుంధవీరులిర్వురు
పిడిచియాడెడి మల్లుని, విపులజాను
ముష్టిఘాతములను బూచిన మోదుగుల్
వోలె నల్లదారుగఁ బొల్చిరపుడు॥ 337

ఆ॥ అమరులసురులిర్వురన్యోన్యకృత్తమ
స్తులు, కబంధమాత్రులిలను విడిచి,
నభము నరిసి, విపులనారాచదుర్దిన
శ్రీవిధానులైరి చిరము నలుక॥ 338

వ॥ ఇట్లు దిత్యదిత్యపత్యసైన్యంబులన్యోన్యవిజిగీషావశీనం జేసి, సమీకంబుఁ జేయుచున్, దీక్ష్ణతరంబులైన శరపరంపరలం గురియుచు, సమసమగ్రవిక్రమక్రములయి, విజృంభించుచుండ నంత మాయావులైన దైతేయులాచార్యుండైన శుక్రనీతిమార్గోపాయంబున నిరపాయులై, దుర్వారశౌర్యసంరంభులై, యజేయులై, యాదితేయుల సైన్యంబు దైన్యంబునొందించి కాందిశీకులం గావించుచుండిరంత

మ॥ హతసంరంభులమర్త్యులెల్లరును దైత్యవ్రాతమాయాహతిపీ
డితులై, యీడితనై భవం బడఁగ, దాడిన్ రాయిడిన్ జెంది, వి
స్మృతనైజప్రచురప్రభావులయి, స్వర్గక్ష్మావిహారంబుపీ
డి "తలల్ వట్టి;" పలాయనోపయిక దృష్టింబూని రెంతేనియున్॥

ఆ॥ అటులఁబాఱిపోవునమరుల శితశర
పటలిఁబఱపిరసురవరులు పెలుచ
వెంటనంటి; వారు వెనుకకుఁజూడకుం
డంగఁజేసి, మదికలంగఁజేసి॥ 341

ఆ॥ అమరపతియు, ననలుఁడంతకుండసుర యు
ప్పతియు ననిలుఁ డర్థపతియు, నద్రి
జాధినాథుఁడంపె యంతఁబలాయితు
లయిరిరిపులవలన భయభరమున॥ 342

ఆ॥ అరనిముసము గోనసైరావతంబు, సు
చ్చైశ్శ్రవంబు సూడఁజూడ లేక,
దృశ్యభావమొందె వశ్యశోపునకు న
వశ్యభావి శాపవజ్రహతిని॥ 343

ఆ॥ తొలఁగెఁజిటికలోన దుర్వారమైన దు
ర్వాసుశాపవాక్యవశతశక్రు
భోగభాగ్యములును, భూతపిశాచవి
ద్యాధరాదిదేవతావనంబు॥ 344

ఆ॥ అత్యయమునుబొందె, దైత్యబాణాగ్ని సం
స్పృష్టులాచు, దైన్యనష్టులై, త్రి
విష్టపాశవీడి, యష్టకష్టాలపా
లైరిత్రిదశులెల్లఁగాఅపపుల॥ 345

సీ॥ అట్లుపారిణావశిష్టులై, యమరులెల్లఁ
గాందిశీకులుగాఁగ, రాక్షసులు స్వర్గ
మాక్రమించిరి; బలిదైత్యచక్రవర్తి
యింద్రసింహాసనంబధిష్ఠించెనంత॥ 346

వ॥ బలియు, బలియుఁడగుటయు, దుర్వారదోర్వీర్యసాహసౌర్యసౌందర్య త్రైలోక్యరాజ్యసామ్రాజ్యధౌరంధర్యంబునఁ బ్రఖ్యాతిఁ గాంచియుండె. శంబరుఁడును, జంభుఁడును, అరిష్టనేమియు, శకునియు విరోచనుండును, బ్రితిహేతియు, హయగ్రీవుండును, సుమాలియు, విప్రచిత్తియు ముఖ్యగాఁగల రాక్షసాధినాథులు ఖర్వగర్వ భూయిష్ఠులై, త్రిభువనములను దమతమభుజబలముకలిమి వశపఱచుకొని, విచ్చలవిడిసంచరించుచుండిరి. నాకౌకసులును, గాననౌకసులై, కతశ్రీకులై, దీనతరంబాక్రందించిరి. వైవపారితికకూల్యంబు సంజేసి, యాసుధాంధసులుక్షుధావ్యథావ్యగ్రాయాసులై భయాందోళనడోలాయమానమానసులై, యత్యంతదుఃఖాక్రాంతులై, యశరణశరణుండును, త్రైలోక్యనిర్మాణకర్మఠుండునైనయకాంచనగర్భున్ గాంచి, యత్యంచితాత్మసంచిత తాత్కాలికసమ్మదోదంచితులై రప్పుడప్పరమేష్ఠియుబృందారక బృందంబులం దీసికొని, క్షీరాంభోధిం జేరి, యందు శేషాహిపర్యంకంబున నిందిరసుందరీసంసేవ్యమానుండై యోగనిద్రాముద్రితుండైన వాసుదేవుం గాంచి, యిట్లనిసన్నుతింపందొడంగె॥ 347

సీ॥ షాడ్గుణ్యసంపూర్ణ! ద్విడ్గణాంతక! సర్వ
ధాత! సర్వాధార! పూతనామ!
సర్వోపసంహార! సర్వదేవేశ్వర!
సర్వలోకేశ్వర! శర్వశక్ర
సన్నుతసత్త్వసంపన్న! సంపన్నళి
నేక్షణాలక్షితవక్ష! దక్ష!
శ్రీవత్సవత్స! లోకావనదీక్ష! య
వ్యయ! యమేయాత్మ! దివ్యానుభావ!

గీ॥ నాథనాథ! జగచ్ఛరణ్యా! ధుతాఘ!
దేవదేవ! దయాప్రవర్ధితనిజాశ్రి
తోత్కరోత్సాహ! ధర్మసముత్క! మాంగ
శాంగ! క్షీరాబ్ధిశేషపర్యంకశాయి॥ 345

కం॥ దేవళ్లకు దేవగవున్;
పావనపావనుఁడవీవుపద్మానాథా!
నీవఖిలభూతములకున్
గేవలజనకుండవయ్య! కృతఫణిశయ్యా!॥ 349

ఆ॥ పీతవాస! శ్రీశ! విశ్వవిశ్వోదయ
కారణుఁడవు, యుగయుగంబుమొదల;
యుగయుగాంతమందు జగములునీయందె
లయముఁగనుచు దేవ! ద్వయవిహార! ॥ 350

ఆ॥ అఖిలలోకబీజమవు, నిర్గుణుండవు
నయిననీపరిభావమానుపూర్వి
గా నుతింపశక్యమగానెయెవ్వాని కే
నీశ! తార్క్ష్యవాహ! కేశినాశ! ॥ 351

ఆ॥ భూమిపాదపద్మములు; నింగిపొక్కిలి;
ప్రాణపంచకంబువాయువౌను,
దిశలుశ్రుతులు; కనులుదినకరహిమకరుల్;
దివముశీర్షమగ్నియవుసుముఖము ॥ 352

కం కుక్షిస్థచతుర్దశభువ
నక్షయ! యక్షరణ! ఘనఘనాఘనదేహా!
చక్షుశ్శ్రవస్సమూహా
ధ్యక్షమృదు మృదులతనుశయా! సానుశయా!॥ 353

ఆ॥ నిన్నుశరణుఁజొచ్చియున్నారమేము; భూ
తాంతరాత్మ! యచ్యుతా! మహాత్మ!
నిన్నుఁజెప్పుచుందురినిగమాంతవేత్తలు
పరమపురుషు, భువనశరణు, వరదు॥ 354

ఆ॥ పరిభు! సహస్రశీర్ష! విభు! సహస్రాక్ష! స
హస్రపాద! యజ! సహస్రనామ!
భువనమేకపాదముననూని, యదిమి, ది
వంబునిండియున్నవాఁడవంత॥ 355

ఆ॥ ఎవఁడు సృష్టిఁ జేసెనీజంగమస్థావ
రాత్మకంబువిశ్వమాపితామ
హుండు నీదునాభినుద్భవించినతమ్మి
కడుపుపల్లగాఁగబుడుతఁడయ్యె॥ 356

ఉ॥ కారణకారణా! నమదకారణకారుణికోత్తమా! వనీ
వారణదారుణాపదపవారణ! వారణరాజయాన! కో
పారుణనేత్రకోణశతధాఽఽకులితాఖిలయాతుధాన! ధా
నారుచిరోపదానకృదనారతసౌహృద!ప్రోవవే,మమున్॥ 356

ఆ॥ ఇప్పుడార్తులైనయెల్లజేజేలకు
శరణమీవదేవ! పరమపావ
నాత్మ! నీవెఱుంగుదసురులచేష్టలు,
నమరులొందుచెట్టలతులవిభవ!" 357

మ॥ అని, యార్తిన్ దనువేడునిర్జరులముందావిర్భవించెన్ దయన్
ఫణిపర్యంకశయానుఁడాశ్రితులమందారంబు, లక్ష్మిచు రా
.గనుసంవాహితపాదపద్మఁడు, సపర్యాలోలనీశాఽఽదరుం
డును, మాళిస్థమణిప్రభాద్విగుణితానూనాహిరత్నాంకు[శు]ఁడున్

మ॥ దళదిందీవరనీలదేహరుచులన్ దర్పంబెలర్పన్, బయో-
జలధిన్ నల్లనికల్వ తేకులను సంఛన్నంబుఁగావించుచ
జ్జల ॥తానుఁగన్నతండ్రి, యుభయశ్రాంతైకసద్మంబు, ని
స్తులనైజస్మితదీధితిన్ బయిఁబయిన్ శోభాయమానంబుగాన్॥ 359

ఆ॥ అమృగాంకులక్ష్మిఁగామినీగండపాం
డురుచి తనదుస్మితముపరిభవింపఁ
జేయుచుండఁ, గరుణపీయూషధారయుఁ
బోలెడీనదేవపాళిఁదన్ప ॥ 360

ఉ॥ వల్లసినాపులున్, సరసిజాతసహస్రమజస్రకాంతులం
దెల్లెడఁబర్వఁజేయఁగ, నహీనమణిస్థగితాంగదాదికో
ద్యల్లలితోజ్జ్వలాభరణహారిసుశోభనభూషభూషణ
త్వోల్లసితాంగుఁడౌచుఁ, గమలోదరశోభ, రమన్ ధరించుచున్॥

ఆ॥ ప్రావృషేణ్యచంచలావృతవారివా
హంబుఁబోలె, శ్రీశుఁడవ్యయుండు
సుప్రసన్నుఁడై, విశుద్ధగంభీరవా
గ్గుంభనముల దేవకోటిఁబల్కె॥ 362

ఆ॥ "వింటి దైత్యులేచి, పీడించుటలు తెఱ
గంటులార! మిమ్ము; గర్వకాల
మిప్పు వారి; కెందు నెప్పుడే గానో, య
ద్దానిదాఁట నెవరితరముగాదు॥ 363

ఆ॥ వినుఁడు; విబుధులార! ప్రియమును, హితమునౌ
వచనమొకటి; దానివల్ల నెల్ల
యాపమీకుసంక్షయంబుగానేరదు;
బలము పెరుఁగు; సంపదలు ఘటిల్లు॥ 364

ఉ॥ సర్వసుపర్వులార! త్రిదశత్వము, మర్త్యత, నిర్జరత్వముం
బర్వినదేహదార్ఢ్యము, నపశ్చిమనిశ్చలసంపదాఢ్యతన్
మురువనుమాన్య, ముద్దులును, ముచ్చటలున్ వెలిగాక పోవుటల్,
గీర్విభవంబు, దివ్యతయు, క్షేమముఁ గోరితిరేనిఁ, జెప్పెదన్॥

ఆ॥ మీరలుద్యమించి, భూరితరోత్సాహ
మొప్ప, మందరాద్రినున్నతంబు
మంథదండముగ, నమంథరవృత్తి వా
సుకిమహాహిఁ ద్రాడు సొరదిఁ జేసి॥ 366

ఆ॥ అనఘులార! యసురులను, మహాబలులనె
య్యమునఁ గలుపుకొనుఁడు; నమృతలబ్ధి
లుబ్ధులౌచు, వారుస్తబ్ధతఁ గలుపుఁగో
ల్తనముగల్గి, మిమ్ములను విడువరు॥ 367

ఆ॥ వారు, మీరుఁగూడి, క్షీరాబ్ధిఁద్రచ్చుడుఁ
బోడమున నమృతమనెడు భూరిశక్తి
యుక్తమైనయాపణోత్తమంబొకఁడు మ
హార్ణవంబునుండి తూర్ణముగను॥ 368

ఆ॥ మృతియు, మూర్ఛ, క్షుత్తు, మేకొనఁజాలవు;
వృద్ధినొందు మేధ; వీర్యమొప్పు;
బలము పెరుగు; నమృతపానలాభంబున;
వశము గాదె, వైరివర్గమెల్ల! ॥ 369

వ॥ ఆదితేయులారా! పోయిరండు. మీకు మేలయ్యెడు; నచిరకాలం
బున నేవిజయలక్ష్మి మిమ్ముఁ జెట్టవట్టు, శత్రువినాశంబునుం గాఁగలదు
బ్రహ్మర్షి యైన దుర్వాసునిన్ బరాభవించిన నేరంబునం జేసి మీకీ
దుర్వారంబైన దీనత్వంబు గల్గె. శంభు పాదపద్మ ధ్యానాసక్తిం జేసి
తత్కింకరులైన మీకింక కింక తొలంగి, లగ్గుగల్గు; శివుని ప్రసాదంబున
మీకు శివంబగు. మీరెల్లరు, నా చెప్పిన చొప్పున దప్పక
యత్నింపవలయుం జుండీ! యొప్పరికింపవలసని" యానతిచ్చి,
శ్రీమన్నారాయణుం డంతర్హితుండయ్యె॥ 370

ఆ॥ అంత, లోకపాలురందఱు లోకేశుఁ
గూడి, యతనిముందుఁ గొని యథాగ
తంబుగా రసాతలంబును జేరి, త
త్తత్యులైన దైత్యులనుదరిసిరి॥ 371

ఆ॥ అటులదరిసి, యమరులసురనాయకు, బలి
చక్రవర్తిఁ జేరి, సఖ్యమొంది
రంతఁ, ద్రిదశవిభుఁడు సంతసంబునఁ బ్రశ్ర
యంబెలర్ప, నిట్టులనియె బలికి ॥ 372

ఆ॥ "అన్న! దైత్యరాజ! యైశ్వర్యసంపన్న!
యొక్కమాట-మనకనూనసౌఖ్య
దంబు; విన్మ; మనకులంబులు కశ్యప
క్ష్మేంద్రువల్లనుల్లసిల్లెఁగాదె! ॥ 373

ఆ॥ ఒక్కతండ్రి బిడ్డలుజ్జ్వలతేజస్కు
లుత్తములుఁ, బ్రసిద్ధులూర్జితోరు
కీర్తులుభయవర్గవర్తులు, దేవదా
నవులు మెలఁగఁదగును మిత్రులమైత్రి ॥ 374

ఆ॥ మూర్ఖులెప్పుడుఁగలహమును గోరుచుందురు;
సఖ్యమిష్టపడును సాధుజనుల
కాగ్రహంబునెట్టులైనఁద్యజింపనౌ;
నగును బుద్ధిఫలమనాగ్రహంబు॥ 375

ఆ॥ ఒకరొకరు సాయమొనరించుకొంచవి
రోధులైన సోదరులకుసిరులు
వాస్తవములు, హస్తవాస్తవ్యములు, నిరా
తంకములును, శాశ్వతంబులౌను॥ 376

ఆ॥ ఒక్కకట్టె విఱువ మిక్కిలి తేలికౌఁ;
గాని, మోపు విఱువఁగలఁడెవండు?
శత్రుకుజ్జయంబు సాయమెప్పుడు;
గలసిమెలసిమనుటవంతితనము॥ 377

ఆ॥ సత్త్వశాలియగును సఖులను బెక్కండ్రి
బుద్ధిమంతుఁడెప్పుఁబ్రోదిసేయ
వలయు; మఱియు, స్వీయపక్షంబువారికె
న్నండవజ్ఞఁగూర్పకుండవలయు॥ 378

ఆ॥ అల్పమయ్యుఁ, ధృణమ్మునల్పకారియగుఁ
గర్ణదంతశోధకర్తలందు;
నట్టిచో, వచఃకరాదులు గల్గువా
రలయుపేక్షఁజెప్పనలవియగునె ? 379

వ॥ కావున, నస్మద్వంశంబులు రెండును, వర్ధిల్లుపొంటెనొక్క
కృత్యంబుమనయుభయులకునవశ్యకర్తవ్యంబుగలదుతత్సాధనంబు
నంబునంజేసియీసురాసురకులంబులుభయంబులునవాకులంబులై
మరణభయవివర్జితంబులైయుండు; నయ్యుపాయంబెట్టిదనిన॥ 380

ఆ॥ "మందరాద్రిఁజేసిమంథానదండంబు
మంథరజ్జువుగనునమంథరగతి
వ్యాళలోకనాథు, వాసుకిఁజేసి, క్షీ
రాబ్ధిఁద్రచ్చఁదమ్మృతమందనౌను॥" 381

వ॥ ఇట్లని, శ్రీమన్నారాయణునియాదేశంబు, మనమందఱముం
గూడి, యీకార్యంబుసాధింతము. పీయూషంబునుసంపాదింత"
మని పలికి; మఱియు, సురపతి యిట్లనియె॥ 382

ఆ॥ " జీవనౌషధంబు పావనపీయూష
ముభయులకును సేమమొదవుదానఁ;
గార్యమల్పమైనఁ, గాదొక్కనికిసాధ్య
మెన్నసాహ్యసాధ్యమెంతయైన॥ 383

ఆ॥ అమృతసాధనంబునందందఱము యత్న
మాచరింతమన్న!యమరులసురు
లుభయులునుబ్రధానతోద్యోగులై,యుద్య
మింపఁగార్యసిద్ధియింపుఁగూర్చు" 384

చం॥ అన, బలిచక్రవర్తియుఁ బ్రహృష్టవశంవదుఁడై, ప్రమోక్తులం
దు, నముచివైరిమెచ్చుకొనఁ, నూతనమానమృతాభిలాష నె
మ్మనమును గొంకటింప, నసమానబలాఢ్యులఁబిల్చి దైత్యులన్
ఘనతరమైనయుద్యమమునాకులతోనడుపన్ దలంచినన్॥ 385

వ॥ అంత, దేవదానవులుపీయూషలాభలోభంబునం జేసి, పూర్వ
వైరంబులువిస్మరించి, నిర్భరంబైనస్నేహంబుఁగల్గి,క్షీరవారాశిని
రంతమథింపం దొడంగి, 386

ఆ॥ హరియు, వారిలో నొకరుఁడయి, దేవతా
శ్రేణినుండిత్రిచ్చెక్షీరవార్ధి;
నప్పుడుప్పతిల్లెఁజప్పుడురోదసీ
భేదనంబు, లోకభీతిదంబు॥ 387

ఆ॥ దుగ్ధవార్ధిరవము ముగ్ధులన్ జేసె దే
వతల;రాక్షసులను వితతముగను
విదిర్చెఁ;దెసలనదిరిచెఁ;జిద్రుపలుచిదురిపలు
సేసెఁబర్వతముల శీఘ్రముగను॥ 388

ఆ|| ఆవిరావమునకు దేవదానవులు భీ
తాత్ములైరి; మిగులవ్యాకులితులుఁ,
జలితులయిరి; మదుల గళితులు నయిరి; సం
భ్రాంతులైరి; వారు తాంతులైరి॥ 389

ఆ|| ఆక్షణంబ మందరాద్రి స్రంసితమయ్యె
సర్వరజ్జుబంధసంధులెడల;
నంత, దుర్నివారమగుచుఁ, బాతాళపా
తంబునొందె మందరంబు దూరె! 390

ఆ|| సురలు నసురులద్రి సురుగుటఁగనుఁగొని,
దాని నిల్వరింపఁదరముగాక,
యార్తులై, విభీతినాక్రోశమొనరించి,
శరణుజొచ్చిరార్తిహరుని, హరిని॥ 391

ఆ|| దుస్సహార్తిఁగుంది; నిస్సహాయసమూహు
లై,సురాసురాళి శ్రీసతీశుఁ
జేర,హరియుఁగరుణఁజేపట్టి, యుద్విగ్న
లైనవారినెల్లనాదరించి॥ 392

ఆ|| మగ్నమైనయద్రి, మందరంబును గూర్మ
మూర్తియై, రమాధవుఁడు ప్రసన్నుఁ
డై, సముద్ధరించె వాసుదేవుఁడు, జనా
ర్దనుఁడు,సర్వగుఁడు,పరాత్పరుండు॥ 393

ఆ|| సురలు, నసురులంతఁబరమసంతుష్టులై,
యుత్సహించి, త్రచ్చిరుదధి సమధి
కానవధికధుంధుమారావబంధురం
బును, సుధాతిలిప్స, మోదమంది॥ 394

వ|| అంత, ఫణిపరిబృఢదృఢతరఫూత్కారవివర్ధితవిషవిషమజ్వాలా
జాలసమాకులంబును,విస్తృతోన్నతోన్నతోల్లోలకల్లోలమాలా
డోలాలాలితకుమారాయితకులాచలకులంబును, భయంకరమహా
వర్తనర్తావర్తితిమితిమింగిలంబును, సముత్థానవేగోత్పాతపాత

వాతజాతోత్క్షాలితపాదపరాజంబును ఉచ్చలచ్ఛీకరబిందుసందోహ సవ్యాపసవ్యసంవ్యాప్తసర్గసర్వంసహాసకలహరిదంతరంబును, రౌద్రబీభత్సభయానకవిద్యుత్తరంగనిరంతరంబును, దేవదానవోద్దండదోర్దండక్షుబ్ధంబును నైన దుగ్ధవార్ధిన్ జూచుచుండ నంతలోనన, సర్వలోకభీకరంబును, గాకోలకాలకూటహాలాహలాపరపర్యాయంబు నైన మహావిషంబు పుట్టి యొక్కపెట్టన సప్తనారాశి నిశ్శేషపరిశోషణంబు గావింపను, క్షణార్ధంబునన్ ద్రైలోక్యంబు సచరాచరంబు నిర్దగ్ధంబుఁ జేయను, మహోత్తుంగ శైలజాలంబుల నెల్ల భస్మపటలంబొనర్పను, సకలనదనదీసమూహంబులఁ బ్లోషణశోషణంబులన్ శ్రవణపరుషభీషణంబులు గావింపను, శశ్వద్భుగ్భుక్ఛటచ్ఛటధ్వానంబులు భూనభోంతరనిరంతరదంతురంబులై నిండుచుండ, విజృంభించె; నప్పుడు

ఆ॥ విషమవిషము వొడమి, విషనిధి లోకముల్
గాల్చుచుండఁ జూచి, కగమునాకు
లాత్మలోచు, సురలు, నసురులు గర్తవ్య
మూఢులై రనోఘకీర్తులైరి॥ 396

క॥ ఆపదఁ గడపం బెట్టఁగ
నోపునె వండనుచు, వారలుత్కంఠితులై,
ఆ పాపశాంతిఁ గానక
యాపురహరు, హరుని, జేరి రందఱు నార్తిన్॥ 397

క॥ హాహాకారముఁ జేయుచు,
నోహరి సాహరిగఁ బోయి, యొక్కుమ్మడి హా
లాహలజృంభణము దుపఁగ
నాహరుఁ బ్రార్థించిరిట్టులందఱు భక్తిన్॥ 398

క॥ "శంకర! భక్తవశంకర!
కింకరదమరేంద్రవిష్ణుగిరధిన్నాథా!
హుంకారమాత్రమార్జిత
పంకాహంకార! వేదవర్ణితగాథా!!॥ 399

కం॥ హైమనగచాపహస్తా!
హైమవనగజాఽధినాథ! యార్తశరణ్యా!
సోమాలంకృతమౌళీ!
వ్యోమాంబర! వ్యోమకేశ! పురదైత్యహరా!! 400

గీ॥ ఈశ! సర్వేశ! ప్రణతార్తినాశ! కైంకి
రాతమదభంగ! కృతకకిరాతవేష!
దోషదూర! పశ్యత్ఫాల! ద్యుసదనుత్త
మోజ్జ్వలైశ్వర్య!నుత్తశత్రూరుగర్వ!! 401

కం॥ మృత్యుంజయ!యజ! సృష్టి
స్థిత్యంతనిదాన! సోమశేఖర!భక్తో
పేత్యస్వాశ్రయ!యీశ!ని
రత్యయనిర్వాణదాయి!! హర!గిరిజేశా! 402

కం॥ గంగాధర! శూలధరా!
యంగీకృతభైక్షచర్య! యత్యనురాగా
ర్ధాంగీకృతదారాత్మా !
సంగరహిత!ఫల్గునకృతసంగరసహితా ! 403

దండకము

శ్రీమన్మహాదేవ ! దేవాధిదేవా ! యచింత్యప్రభావా ! యమేయానుభావా! యుమాద్వంద్వభావా! శివా! వామదేవా! నమన్బ్రహ్మవిష్ణ్వింద్రముఖ్యాదితేయావళీరత్నసౌవర్ణసన్మౌళి సంసక్తకల్పద్రుపుష్పస్రగంతర్వినిర్యన్మరందప్రవాహప్రముగ్ధ స్థిరస్నిగ్ధతన్మార్గజాభుగ్నసంలగ్నమత్తద్విరేఫోత్కరభ్రాంతి భాక్పారిషద్యేక్షణాళీప్రణాళీక!సాళీకకాళీకపాలైకపాళీస్మితచ్ఛాయ సచ్ఛాయధమ్మిల్లబద్ధేందురేఖామయూఖాన్వితద్యోధునీస్రోతరుచ్ఛా వచస్ఫారవీచీ సమీచీనసీచేతరాద్ధత్యనిర్ధ్యాననానూనకారుణ్య పుణ్యావితానేకలోకా! సమీకావధూతాతిదుష్టార్తికృద్దుర్జనా జస్రవిస్రాంతమేదోఽస్థిమజ్జాఽసృగాద్యాప్తిసంతృప్తభూతాళి బేతాళకోలాహలాభీలదిగ్జాల!యీశానతద్వామదేవాదిపంచాన నోద్భూతశైవాగమాచారసంప్రీతచేతస్క ! ప్రస్కణ్వ

యాగస్వాదిమస్కర్యభీష్టానుసారావతారార్చనామూర్తివిఖ్యాత
కీర్తీ! జగజ్జాలసృష్టిస్థితిధ్వంసకార్యత్రయాభీక్ష్ణసంరూఢవాణీశ
లక్ష్మీశగౌరీశమూర్తిత్రయఖ్యాత నైజస్వరూపా! విరూపాక్ష !
యుక్షధ్వజా ! దక్షమార్గ్యాధ్వరధ్వంస! విధ్వర్కవహ్న్యక్ష !
విఘ్నేశషాణ్మాతురానీతసత్పుత్రవత్పుణ్యగణ్యా!యగణ్యాన్య
సాధ్యేతరాబాధ్యమధ్యాహ్న సూర్యప్రభాజ్వల్యజాజ్వల్య
మానాత్మనీనప్రభూతోరుతేజోభరాసహ్య !
గుహ్యాతిగుహ్యాదిపంచాష్టకఖ్యాతపంచస్వరూపా ! దురాప
క్షమాద్యుద్దీర్ఘసాద్గుణ్య! షాడ్గుణ్యపూర్ణా! యపర్ణాతపఃప్రాప్య!
సృష్ట్యాదిపంచాంగకృత్యాళినిత్యా! త్రితత్త్వప్రసిద్ధాత్మశక్తీ!
పరాజ్ఞానశక్త్యంశ సంసిద్ధతత్త్వంచసాదాఖ్యలింగప్రభేదప్రభూత
పరిపూతప్రపూర్ణప్రసిద్ధాఖిలవ్యాప్తదీప్తప్రశస్తీ!హరా!పంచవింశ
త్యభిఖ్యా ! మురారాతిసఖ్యా! కుబేరాతిముఖ్యా! జగత్సాక్ష్య
కర్తృత్వవిఖ్యాత! బృందారబృందాభిముఖ్యా! యఘఘా !
మఘఘ్న! స్మరఘ్న। పురఘ్న!స్వదేహామరక్షోణిజాతాగ్ర
జాగ్రత్కిసాంగజ్జటాజూట ! పశ్యల్లలాటా ! పినాకీ ! యనేక
ప్రకారానిశాపూరితక్రవ్యభుష్టువ్యభుక్కోటిముఖ్యాశ్రితాశా!
పృథివ్యప్కృపీటోద్భవప్వర్ణనాకాశసూర్యేందుయజ్వాఖ్య
మూర్త్యష్టకస్ఫూర్తిమత్త్వాత్మభావప్రకారప్రకాశా!తదాకాశ
వాయ్వగ్నివారిస్థిరాZభిఖ్యలింగప్రసిద్ధాతిపుణ్యప్రదేశా!మహేశా
మహాకాళశ్రీసోమనాథాదికద్వాదశజ్యోతిరుద్దామలింగస్వరూపా!
చతుర్వక్త్రసూతా!చతుర్వేదవాహా!క్షితిస్యందనా!వార్ధితూణీర!
హేమాద్రిచాపారమాధీశరోపా! త్రిశూలాదినానానిశాతా
యుధాపూర్ణహస్తా!ముహుస్తాండవాభిఖ్యనాట్యప్రభేదప్రశస్తానవ
త్వాదపద్మాశ్రితానన్యరక్షాక దేవాసురవ్రాతమున్ జంగమ
స్థావరాత్మాఖిల ప్రాణివస్తువ్రజంబిప్పుడంత్రసకృద్ఘోరహాలా
హలాభీలకీలాNళినాశంబు గాకుండఁగ పాడవే! దేవ! తాటస్థ్యమున్
జెందియిట్లీవు వేక్షింపన్యాయింబె? భావత్కారుణ్యపూర్ణాక్షి

క్షోణపరిపాతార్హమాఁ గాదె; యీనీయపత్యంబు! దీనావనా!
మాకు దిక్కెవ్వరన్యుల్? విపన్న ప్రపన్నత్వయుక్తంబదఃకింకరౌ
ఘంబు వేవేగ రక్షింపఁగారాఁగదే! సర్వకర్తృత్వభర్తృత్వ
హర్తృత్వభోక్తృత్వగంతృత్వమంతృత్వయంతృత్వరంతృత్వ
నేతృత్వదాతృత్వశాస్తృత్వభాక్స్వాతిశాయీ! బలీబర్ద
యాయీ! చిరస్థాయినానాప్రకారోరు భాగ్యప్రదాయీ!
త్రయీవేద్య! సర్గాద్య! నైవిధ్యనైరుధ్యనైవర్ణ్యనైస్వర్యనైకల్య
నైక్లవ్యనైయాథ్యముల్ నొంచెమమ్మున్; వ్యథాఽత్యంత నైదగ్ధ్య
మేర్చెన్ మము న్నిహాఖాజ్జాతమున్, యాతనావ్రాతమున్
బాపవే! పాపవేదండపంచాస్య! పంచాస్య! త్వత్స్మేరదీప్తుల్
శుభాపుల్ గదా; మాకు! త్వద్భాషణంబుల్ శ్రవోభూషణంబుల్
గదా మాకు! త్వత్సన్నిధానంబు తత్సన్నిధానంబ యౌఁగాదె! యీగాము
లేలా? ప్రభూ! బాములన్ గాములన్ బాఱఁద్రోలంగరావేల?
యీజాలమేలా? యుమాకేళిలోలా! యికం దాళఁగాఁజాల మేలా
పరీక్షించుటల్ మమ్ము? క్షేంగా, యుపేక్షించుటల్? భక్తసంత్రాణ
శీలా! మహేశా! మోకాల కాలాఖ్య! పంచాక్షరీమంత్రసత్పంజర
స్థాస్నుకీరాయితాత్మ స్వరూపా! యివే, నీకుజోహారువుల్
వేనవేలివ్వియే యేటికోట్లన్నియేనిన్; ప్రణామంబులెన్నేని
నీకివ్వియే; వందనంబుల్ సహస్రాధికంబుల్; జగజ్జాలమున్ జాలిమై
గావరావేమి? జాగేల? కైలాసవాసా! దిశావాస! రక్షింపవే,
యీక్షణం బీక్షణశ్రోత్రకేయూర! మా మ్రొక్కులంగీకరింపన్
జలంబేమి? యేమైనమానేరమున్నన్, క్షమింపన్ గడున్ జెల్లదే?
యెల్లలోకంబులిట్లేచ్చునీకాలకూటాగ్నిఁబోకార్పవే! వేగఁ
జేకూర్పవే శ్రేయమున్ సర్వలోకాళికిన్! శాంతిఁగల్గింపవే మాకు
నిర్వ్యాజకారుణ్యమూర్తీ! సమస్తాంతరంగప్రవర్తీ! మృడా!
క్షీరవారాశివీచీవిలోలోరుడిండీ రహాసిస్వతస్స్వచ్ఛనైజాంగ
రుక్శ్రీ! శ్రితాభీష్టదానోత్సుకత్వస్ఫురత్స్వాదుతాభాక్సుట
వ్యాహృతిశ్రీ!! యనన్యాదృశాపాయనదోద్యతకస్వావదాన

పరిపూర్ణస్థిరాశావకాశావదాతావతీర్ణోరు కీర్త్యావళిశ్రీ !!!
యశూపారదాత్రీయయంత్రాణశీల విశ్వారాతి శాయ్యద్భుతాన
న్యసామాన్యమానాన్యశ్రీమానాన్యవరాపూర్ణ సద్వస్తనోదీర్ణ కారుణ్య
సచ్ఛ్రీ!!! మనఃపూర్వకాన్నన్నమస్యానమస్కారముల్ స్వీకరింపం
గదే ! నెమ్మినమ్మానరింపంగదే !! దేవదేవా ! నమస్తే;
నమస్తే; నమస్తే; నమః॥ " 404

మ॥ అని, ప్రార్థించుచు పద్మపూర్వసురదీనాలాపముల్ వించు, హై
మనశైలాధిపపుత్రికాధవుఁడు, శుంభద్భూరికారుణ్యుఁడై,
క్షణమాత్రన్ నిజరూపమొప్పఁగను, సాక్షాత్కారమున్ జెందె నీ
క్షణశబ్దగ్రహకుండలాంగదుఁడు, దిగ్వ్యాప్తప్రభాపూర్ణుఁడై॥ 405

ఉ॥ స్థూలజటాకలాపము, విశుద్ధతనుద్యుతిపూరమున్, కరా
కీలితశూలమున్, వృషభకేతనముం, గజచర్మచేలమున్,
ఫాలవిలోచనంబు, హరిణగ్రహమాళుశయంబుఁ, బాత్రకం
కాళముఁ, గాలిదేహమున, నాఁగఝురంబులున్ శిరంబునన్॥ 406

సీ॥ ఒక కేలశూలమింకొక కేలబాలసా
రంగంబు తైక్ష్ణ్యమార్దవములొంద,
నగమేననగజాతవగమీాఱ, గగనాప
గయుఁ, జంద్రరేఖ సిగంజెలంగ,
నృకరంకమాలికల్, మకరాంకతనుభూతి
రేఖలు మెఱ, మేనశ్రీలనీన
నఖిలాంగనద్ధపింగాక్షిద్యుతిస్ఫార
హైమసూత్రదివ్యభూషాసమూహమొప్ప,

గీ॥ దీప్రసర్వాప్యభవదివ్యదీప్తి, నేత్ర
ములకుమూఁటికి మిచులవెలుఁగులింద్ర
చాపశోభనుశారదజలదమునకుఁ
బోలెఁగల్గింపనుత్తుంగశైలము డు॥ 407

గీ॥ శాంతగంభీరమూర్తిఁ, బ్రసన్నమంద
హాససుందరవదను, నహార్యసదను,
నందివాహనుఁజూచి, యానందమొంది
యందఱును జేసిరప్పుడు వందనములు॥ 408

వ॥ అంత॥ 409

ఉ॥ భక్షితకాలకూటు, హిమవత్క్షితిభృద్దుహితృప్రియున్, లలా
టేక్షణు, నీక్షణశ్రవణహృద్యవిభూషణు, భక్తపోషణున్,
యక్షపతిప్రియున్, సరసిజాసనవాసవవాసుదేవస
ర్వ్యక్షణవాచరామరులురంజిలి, నెంజలిదక్కిమ్రొక్కిరన్॥ 410

ఆ॥ హర్షమొందిరప్పుడాబాలగోపాల
మమరవరులుగురిసిరలరులజడి;
మొరసె దివ్యదుందుభులు; పాడియాడి
రచ్చరలు; సర్వతఃప్రశాంతిగల్గె॥ 411

ఆ॥ దెసలు తెలివిపొందె; విసరెసుఖానిలం
బులు; హాలాహలంబుహాళహాళికను
గలఁచి, శివుఁడు పరమకారుణ్యుఁడై, హుంక
రించి, చిటికెలోనమ్రింగునంత॥ 412

ఆ॥ అణఁచియిట్టులుకరుణనమరాసురులఁగూర్తి,
సుఖముఁగూర్చి, హరుఁడుస్తూయమానుఁ
డగుచు, బ్రమథగణములనుగమింప, నదృశ్యుఁ
డయ్యె; సురలు, నసురలప్పుడు మరల। 413

ఆ॥ అమృతరసముకొఱకు నధికోత్కలికమీఱఁ
బ్రికృతిఁబడసి, బఁసీ తరిచ్చవార్థి
నుద్భవించెనశ్వముచ్చైశ్శ్రవాహ్వయం
బిందుపాండరంబు, సుందరంబు॥ 414

ఉ॥ చామరతుల్యవాలము, విశంకటవాయుమనోజవంబు, ర
మ్యామలదేహకాంతియు, జలావలిప్రోథవిశీర్ణ ఫేనము
ద్దామచలత్ఖురాగ్రబహుధాహరిధూతధరాపరాగసం
క్రామితసర్వదిక్కము, తురంగమువిచ్చె సముత్థహేషలన్॥

ఆ॥ పొడమెఁబిదపవార్థినడగొండవంటి చౌ
దంతి, వెల్లగౌరదారదాన
ధారలొప్ప, సప్తధాస్రావముల సప్త
పర్ణగంధిలములు, బంధురములు॥ 415

ఆ॥ అమరులసురులుభయులామోదమొంద,ను
చ్చైశ్శ్రవంబు, నగ్గజంబు జంభ
భేదిస్వీకరించె; బిఱివోక, వీఁక వా
రునధిమరలఁద్రిచ్చుచు డిరంత॥ 416

ఆ॥ దుగ్ధవార్థిఁగానుదోగ్ధ్ర్యాఖ్యదివ్యధే
నువుజనించెస్ఫటికధవళ,లంబ
సాస్న, శృంగయుగ్మసంగతౌన్నత్య,నే
త్రాభిరామ,సర్వహర్ష ధాత్రి॥ 417

ఆ॥ పిదపఁ,గలశజలధినుదయించెఁగల్పక
పంచకంబు, సర్వవాంఛితార్థ
దానవిత్తుసంచితప్రవాళాంకుర
రత్నదీప్తి,స్వచ్ఛనూత్నకాంతి॥ 4 18

ఆ॥ అంత, దుగ్ధవార్థియందుఁజింతారత్న
ముద్భవించెదివ్యమద్భుతంబు,
సకలశుభకరంబు, చారుతరాకార
మహాచు,జండతేజమేచినింప॥ 416

ఆ। సముదితోష్ణరశ్మిసమదీప్తిగల్గి,కౌ
స్తుభముపొడమెఁబిదప; దుగ్ధవార్థి
యూత్మవీచిహస్తమందుంచుకొని,దాని
హరి యురస్స్థలంబునందుఁజేర్చె॥ 420

ఆ॥ తోఁచెదుగ్ధవార్థివీచికాగర్భమునం
దాదిలక్ష్మి; యత్కటాక్షలేశ
మఖిలభువనములకు నధికాధికర్ధిహే
తువు, మనోరథాప్తిదోహదంబు॥ 421

ఉ॥ సుందరమందహాసములజ్యోత్స్నలుపంచుముఖేందుబింబమున్;
మందమనోజ్ఞయానమును, మంజుళమౌక్తికభూషణద్యుతుల్,
చెందొవఁగ్రిందుసేయు నరచేతులు, పీనకుచద్వయంబు, క
న్విందొనరింప, లక్ష్మిఁగని,నెమ్మిసముత్సుకుఁడయ్యెవిష్ణుఁడున్॥

చం॥ సిరియు, సరోజపీఠమునఁ జెచ్చెరఁ దానధిరూఢగాఁ గఁజా
మరములు విచ్చి పుచ్చుకొని, మందమనోహరలీలవీచున
చ్చరలకరాగ్రకంకణవిశంకటఝంకరణంబులొప్ప, ది
క్కరులు మరందతుందిలవికాసిసుమాభిషవంబుఁ దీర్చెడున్॥

సీ॥ శ్రీవత్సకౌస్తుభశ్రీవిభాసితవత్సు
భక్తవత్సలుని, శుభంయుచరితు
శంఖచక్రగదాఽసిశార్ఙ్గాయుధు, సహాంయు
ధాగ్ర్యౌపర్ధ్యానను, దార్క్ష్యవాహు,
నీలాంబుదశ్యాము, లీలాఽవతారనై
పథ్యశోభితుని, గీర్వాణవంద్యు,
వైకుంఠు, వైకుంఠవాసు, నకుంఠభ
క్తావనోత్కంఠునిఁ, బావనాత్ము,

గీ॥ ఘనఘనాఘనచయమును, గనదుపోఢ
కాంతి కాంతక్షణప్రభవింతవింత
గాఁగ, శోభింపఁ జేసినక్రమముదోఁపఁ
జేరి, తద్వక్షమునులక్ష్మి సౌరుమీఱె॥ 424

ఆ॥ భువనజనని, విష్ణుభుజమధ్యపీఠసం
భాసమాన, లక్ష్మిఁబరమమునులు,
నమరవరులు మ్రొక్కి రళికదేశనివేశ
వత్కరాంబుజముల, భక్తిమీఱ॥ 425

ఆ॥ పిదప, నుదధిఁబొడమె మదిరారసాపూర్ణ
కలశకలితహస్త, కన్యయొకత
వారుణీసమాఖ్య; ప్రకటమన్మదులు, దై
త్యులు పరిగ్రహించిరెలమి దాని॥ 4[illegible]

మ॥ కరమాశ్చర్యకరంబుగాఁ బొడమి దుగ్ధప్రాయపాథోధి, న
చ్చరలబ్జాస్యలు, సింహమధ్యలు, లసత్సచ్చారుహాస
సురవిద్యుద్ద్యుతిదీప్తులుత్పలదళాక్షుల్, పీనవృత్తస్తన
వరణీయల్, సురలోకశోభితలు, దివ్యల్, భవ్యలయ

ఆ॥ వారలెల్ల స్వైరచారుభాషిణులు, సం
గీతనృత్తనృత్యకేళిలోల
లై, త్రివిష్టపంబునందుఁజరించిరా
కుటిలకచలు, లసదచటులకుచలు ॥ 428

ఆ॥ దాంతి, శాంతిగల్గి, ధన్వంతరియనంగ
నొక్కదివ్యమూర్తియుద్భవించె
దుగ్ధవార్ధినుండిస్నిగ్ధగంభీరసు
స్వరుఁడు, సింహమధ్యుఁడురుభుజుండు॥ 429

ఆ॥ కంబుకంధరుండు, కమనీయకార్తస్వ
రాంగుఁడిందుసుందరాస్యుఁ, డింద్ర
నీలకుంతలుండు, నీలోత్పలాభలో
చనుఁడు, ఘనుఁడు, సుప్రసన్నుఁడంత॥ 430

ఆ॥ అమృతకలశమలరహస్తద్వయంబునన్
గలశజలధిఁబొడమె ఘనఘనాఘ
నాభుఁడబ్జనాభునవతారమైనధ
న్వంతరిప్రసిద్ధనాముఁడప్డు॥ 431

ఆ॥ అమ్మహాత్ముఁ, దైత్యులాదిత్యులందఱు
ధన్యవేషధాత్రుఁ, బుణ్యమూర్తి,
వాసుదేవునుద్ది, పాణికృతామృత
కలశు, రోగశైలకులిశుఁగాంచి॥ 432

ఆ॥ అట్టెపీడిమందరాకర్షణక్లేశ
మెల్లరుల్లసిల్లిరుల్లములను;
వారిఁజూచియిట్లువాక్రుచ్చెధన్వంత
రిప్రభుండు, నిండుహృదయమొప్ప॥ 433

ఆ॥ "వినుఁడు, సురలు, నసురులును బ్రాలుమాలిక
మాని గైకొనుండుదీనిసుధను;
దీనిఁద్రావ, రోగమేనిఁ, జావేనియు,
లేకయుంద్రు; కీడుసోకకుండు ॥ 434

ఆ॥ దేహపుష్టిఁ జేయుఁ, దేజంబు, వర్ణవి
క్రమములొప్పు నమృతరసముఁ గ్రోల;
స్థైర్యధైర్యశౌర్యచాతుర్యములుగల్గు;
యుద్ధమునఁ దుశ్రమయును బుట్టఁబోదు॥ 435

ఆ॥ మఱపు, వెఱపులేక, వరలుచురనిఁ బరా
జయము గలుగఁబోదు; సంశయింపఁ
గాదు; రండు; దీనిఁ గైకొని, స్వేచ్ఛమైఁ
ద్రావుఁడయ్య! యీసుధారసంబు॥ 436

మ॥ సుమహాయత్నమొనర్చి నారు భయముల్ తప్పుదరి ప్రభావాఢ్యమీ
యమృతంబిట్టుపలబ్ధమైనయది; హవ్యక్రవ్యభుఙ్ముఖ్యులా
ర! మిత్రోహార్దమునన్ సుధారసముఁ జారల్ గ్రోల రారండు! మీ
శ్రమ లెల్లన్ ఫలియించె; నంచితశుభప్రారంభమామీకిటన్॥

ఆ॥ పూర్వపుణ్యమునను పర్వపూర్వసురవ
లార! యీశుభేచ్ఛ తావ్తిఁ గాంచి,
నారు నేఁటికి కిలీరసముల్ మాని,
యీరసామృతంబుఁ జూఱఁగొనుఁడు॥" 43

ఆ॥ అనుచుఁ బలికి, యంత, నంతర్హితుండయ్యె
నప్పు మహామహుండు; నమృతసహజుఁ
డమృతకరుఁడు దితిజులదితిజుల్ సూచుచుం
డఁగ నెనసి యొసరగ గగనమునకు॥ 439

ఆ॥ అంత, దైత్యులెల్ల రాదిత్యులును సంత
సంబుతో సుధారసంబుఁ గ్రోల
సమయ మెఱిఁగి, సర్వసన్నద్ధులై యుండఁ
బ్రోత్సహించెఁ గలిసి మురవిరోధి॥ 440

ఆ॥ కలి గలంప, వారు కలసి కీస్వార్థ్యంబు
దకిట్ల, చాలయమృతంబుగాఁగ
నొకరి నుండి యొకరు నిఱురించి, యొడిసి, పీ
యూషపానకాంక్షయుదిలగొనఁగ॥ 441

వ॥ లోభంబునన్ జేసి, పరిలోభనతాత్పర్యంబునం బారంపర్యప్రాప్త
పీయూషభాండమండిత హస్తాగ్రజాగ్రత్సంరంభప్రారంభులైన
యద్దేవపూర్వదేవవర్గంబులకున్ గలహంబు," "చినికిచినికిగాలి
వానయైనట్లుగా" నత్యుత్కటంబై, తమదగునమృతరససంపాదన
వ్యవసాయంబ తయుగొడ్డేటిపాటయిపోయె—నంత॥ 442

ఆ॥ దైత్యులిద్ధవీర్యదర్పితులై, కౌర్య
మొప్ప దేవతాళికళినోటువుచ్చి,
యపహరించిరట్టియమృతంబు; వారలు
ద్విగ్నులైరి; దైన్యమగ్నులైరి॥ 443

ఆ॥ భగ్నహృదయులయ్యు, లగ్నహరశ్రీశపా
దాబ్జభక్తిగల్గి, యమ్మహాత్ము
శరణుఁగోర, నార్తిహరుఁడైనహరి వారి
కభయమొసఁగఁదలఁచి, యభవరదుఁడు॥ 444

ఆ॥ అవతరించెనచట యన్మాయ విశ్వరూ
పిణియొ, యూరమేశుఁడనఘమోహి
నీస్వరూపమొప్ప, నస్వప్నదైత్యవ
ర్గములనడుమ, గరుడగమనుఁ డహహా!॥ 445

వ॥ కిసలయసముదయమృదులలలితకరయుగళయుఁ, గమ్రరోలంబ
నికురంబలంబవేణియు, సరసమధురతరవచననిచయవిరచనచణయు
నయనవలనతులితహరిణియు, నధరదళపదతలారుణారుణయు నన్న
యత్పంచబాణయునైన నమ్మాజగన్మోహినిన్ గాంచి, దేవదైతేయు
లెల్లరునుల్లంబులనెంతయునుల్లసిల్లిరంత॥ 446

ఉ॥ ఆసకలేందుసుందరముఖాన్వితఁ, జంచలచంచరీకరే
ఖాసఖపూర్ణకుంతలవికాస, విభాసురచారుహాసరే
ఖాసహితన్, నవోపమితకర్ణయుగన్, మృగరాజమధ్య, న
ధ్యాసితకుందకుట్మలరదాళి, మదాలసహంసగామినిన్॥ 447

ఆ॥ భూషితాంగయష్టి, నీపద్మలగొప్ప ద
రాఢ్యఁజూచినంత, మాఢ్య, మెప్ప
దైత్యులెల్లముగ్ధతాదిగ్ధులైరి; వా
రలఁగలంచెలలనలలితగతుల॥ 448

ఆ॥ ఒకనిఁ గనుచు, నవ్వు; నొక్కనిఁగవ్వించుఁ;
గన్నుగీటునొకనిఁగాంచి; పైట
జార్చు; జక్కఁజేర్చుఁ; జన్నులఁజూపు;లా
లిత్యమొప్పనిట్లులీల, బాల॥ 449

ఆ॥ మదనరసముతరుణఘనములనురల మం
జీరమంజుమధురశింజితములు
వొలయఁ, గేళిపద్మమునుగరకీలితం
బుగ, శ్రమోదబిందువులునుజాఱ॥ 450

ఆ॥ చెవిఁజెంవినకలువఁజేరిచుంక్రతిఁజేయు
తేటఁదోలుకొంచు, మాటిమాటి
కెడమచేత, బొమలనుదువఁగఁగుటిలన
ర్తితమునిటలఫలకనతివయరు॥ 451

మ॥ అలరున్ గార్తికచంద్రమూర్తి, లలితంబై. స్మేరమేతన్ముఖం
బలఘుప్రస్ఫుటసారసాకరగనుత్స్వద్వంద్వసఁసూచనం
బులు,తల్లోచనముల్; కుచాఖ్యలికుచంబుల్,బింబబంధూకమం
జుళమౌవాతెఱతేనెలూఱు,హసితాంశుల్ స్నిగ్ధముగ్ధంబులౌ॥

ఉ॥ కుండలకాంతిమండితము, కోమలగండయుగంబు, కేతకీ
పాండిమడిండిమంబు, మణిభాసురదర్పణచారుతాదర్పణా
ఖండయశోఽభిశోభితము, కౌతుకహేతుకహాసచంద్రికా
శౌండము, ముద్దువెట్టుకొనుసాహసమూనెరిదానవుల్ గడున్॥

ఉ॥ కాంచనకాంచికామణినికాయపరీతనితంబబింబమ
భ్యంచితసంచలత్కిసలయాకృతిఁబాదయుగంబు, మధ్యమున్
బంచముఖార్భకాపహాసనప్రవణంబునుగాంచి; సర్వరా
త్రించరవర్గమెల్లసుదతీప్రియతన్ బరవత్త్వమొందినన్॥ 454

ఆ॥ అంత; విస్తరించియమృతాపహరణాభి
లాష, దైత్యులావిలాసినీల
లావరామణీయకామృష్టనైయ క్తి
కస్వభావులైరి; నిస్స్వులైరి, 455

ఆ॥ "అహహా! యేమిరూపమదియేమిలావణ్య
మేమిమేనికాంతి! యేమిసౌర
భేమితీరటంచు, భామినీచరులబ్బు
రంబదస్సుదర్శనంబటంచు"॥ 456

ఆ॥ మెచ్చి "యీమెయేరెమచ్చెకంటియొ; యీమె
కుటిలకుంతలయుత; కుంభికుంభ
తులితకుచయుగాఢ్య, లలితకర్ణాంతవి
శ్రాంతనేత్రి, యేరికాంతయొక్కొ! 457

ఆ॥ ఈమెయింతయొప్పనే, చంద్రబింబాస్య,
కుందకుట్మలాభశోభరద;
శ్రోణివిపుల, శూన్యశూన్యతలోదరి,
యమృతరసపుబావి, యతివమోవి॥ 458

ఆ॥ ఎవతెయొక్కొ, యీమె! యీరేడులోకాలఁ
గలదెయింతయందగత్తె? మదమ
రాళగమన, సుందరస్మేరవదన, తా
రాZZభనఖర, పల్లవాంఘ్రియెందు?॥ 459

ఆ॥ విభ్రమైకలోల, బిబ్బోకసర్వస్వ,
సరసకదళికోరు చారుతాZZఢ్య,
యెవతెయీమె?" యంచు, నెంచి ప్రార్థించుచుల్
సేరిరామెఁజుట్టువారి, వారు॥ 460

వ॥ ఇట్లుసమ్మోహనహత చేతస్కులైనయాదానవులాజగన్మోహినిఁ జేరి
తత్సన్నిధానంబున నేతమసన్నిధానంబునుంబోసిసుధాభాండంబు
నునిచి, శుచిస్మితరుచిరముఖియయినయామెకిట్లనిరి॥ 461

ఆ॥ "ఇందువదన! నీదుసందర్శనంబు మో
దంబుఁగూర్చు; మోహదంబు గాకు;
గతమునెల్ల దెచ్చు స్మృతిపథంబునకున
చ్చెరువుగాఁగఁ, గోర్కెఁ గిరవుగాఁగ॥ 463

ఆ॥ మోహనాంగి! నీయభూతపూర్వంబద్భు
తంబుఁ, బుణ్యదంబు, దర్శనంబు
గల్గువాఁడు పుణ్యకర్ముఁడే; ధన్యుఁడే
వాఁడు; నిజము తలిరుబోఁడి! వింటె!॥ 463

[illegible]॥ నమ్మవొ, నమ్మవేమొ! వచనమ్మది కాదని తమ్ము; నీకస
త్యమ్ము; పయఃపయోనిధిని త్రచ్చుదుమే ముసురాసురుల్ ప్రమో
దమ్మునఁబొందియున్ సుధను, దావకదర్శనపుణ్యభాగ్యల
బ్ధమ్మగు తృప్తిఁబొందము; యథార్థము; తప్తసువర్ణసన్నిభా!

మ॥ జనియించెన్ గలశాబ్ధిమధ్యమునఁ ద్రచ్చన్ ద్రచ్చఁ బీయూష మో
వనితాలోకశిరోమణీ! యమృతప్రాద్భావంబుఁ జిత్తైక మో
హనమున్, దీనిఁ బరిగ్రహించి, దయతో నస్మన్మనోభీష్టదా
యిని వై, వంతులఁ బంచిపెట్టఁగదె, సంతృప్తిన్ వెలార్పన్ గదే!॥

ఆ॥ సుందరాంగి! యెచట సురుచిరాకృతిగల్గు,
నచటసకల గుణములమరుఁగాన,
నీవు సాలునట్టి మా వివాదముఁ దీర్చి,
సుధను మాకుఁ దృప్తిఁ జూపలిడుము"॥ 465

ఆ॥ అనుచుఁ, బలుకు దనుజులను గారవించి, యా
మించుబోఁడి ప్రీక్షమించి, మఱచి
తనము తోడవుగాఁగ వనితసత్సూక్తిము
క్తాఫలాళి వారిఁ దన్పె నిట్లు॥ 467

ఆ॥ " అసురులార! యంతరంగంబునన్ జిత్ర
వర్తకుండు చిత్రవర్తనంబు
లాచరించుచుండు; మీచిత్తవృత్తి, వా
గ్వృత్తిఁ దెలియఁగలనె? స్త్రీని గాన॥ 468

ఆ॥ అన్నలార! వినరె, యూబాలగోపాల
మాడుమాట నెప్పుడాడునాడు
జాతిమృషలెయనఁగ? సంవిభాగవ్యవ
హారమునకు స్త్రీలఁగోరనౌనె? ॥ 269

ఆ॥ లోకమునను, లోలలోచనల్ భావించు
టొకటి; సెప్పుటొకటి; యొకటిసేయు
టగుట, నహహా! నిగమమాగమమున్ నేర్చి,
బోధగల్గి, నమ్మఁబోరు వారి॥ 470

ఆ॥ లలితముగను గాముకులు పరిణయపరిచా
రకతఁబొందవచ్చు; రతులఁదేల
వచ్చుఁ; గార్యవిఘ్న మోచ్చ మోచితసమ
యమున స్త్రీలనమ్మ నగునె? చెపుఁడ! ॥ 471

ఆ॥ క్రవ్యభుక్కులార! కామిని యీజగ
న్మోహినియని, మీరలూహఁజేసి,
హాసమునకునయిన, నసఁజెల్లునే మీకు,
నీతిమంతులౌ మనీషులకును?॥ 472

ఆ॥ మొదటఁబలికియొకటిఁ, బిదపఁదదన్యథా
కరణమనఁగ, విమతపురుషునకగు;
దానవాని కేమిహానియౌఁ? గాని,య
య్యదిజఘన్యమన్యమఘమమున్నె?॥ 473

ఆ॥ నన్ను మీరలెల్లసమ్మతిరేని, భా
గములుసరియుఁగాఁగ, నమృతరసముఁ
బంచియిచ్చుదాన; వంతులునిర్వివా
దముగ, నుభయులకు ముదమ్ము మీఱ॥ 474

ఆ॥ ఎవరికెంతభాగ మెపపకసమయూను
రోధమునను వచ్చు, రోష మేది,
తోష మొందనౌ బిభీషికల్ మాని, మీ
రైన, దాన వారలైనఁగాని॥ 475

ఆ॥ ఇట్టులైనచో, సమీహితార్థములు సి
ద్ధించుమీకునెల్ల; నించుకేని
నన్నుమాటఁదప్పకున్నచో,లగ్గాను;
యోగ్యులుజ్జగింపరుక్తమెందు॥ ” 476

ఆ॥ అనుచుఁ,బలుకువాక్యము ప పదీయంబును
వినుచు, సురలు, నసురులునుపెదుక్త
మాచరింపనెంచిరాచారుగాత్రియు
మెచ్చె వారినెల్లమచ్చెకంటి॥ 477

ఆ॥ మునితయమృతకలశముపెతవచశ్చతు
రతమెలర్ప, హస్తగతమొనర్చ
కొని, సుపర్వదైత్యులనురెండుబంతులఁ
దీర్చి,యంతఁబైఁడి త్రిడ్డుఁబూని॥ 478

ఆ॥ త్రావఁజేసెసుధను దేవతాగణముల
నెల్ల మోహనాంగిమెల్లమెల్ల;
“ నింకమాకుఁబోయు; నిప్పుడుపోయు”నం
చసురులెదురుసూచిరసురుసురని॥ 479

ఆ॥ తాల్మిఁగోలుపోయి, దైత్యులుశంకించి,
యాత్మదర్శనప్రయత్నమూని
యైన, వారలామెయక్షిభ్రూవిక్షేప
లోభితాత్ములై, విలోలురైరి॥ 480

ఆ॥ ఆశపాశమూచు, నాశరపాశుల
బంధితులనుజేయ, వారలుటుకుఁ,
బలుకులేక, పులుకుపులుకునఁజూచు “చే
మన్న, నేమియానో” యనుచుబళిర! ॥ 481

ఆ॥ నెలఁతమెఱుపుపగిది, నికషోపలంపురే
ఖయునుబోలె, మణులకాంతిఁబోలె,
దీపికయునుబోలె, దితిజులమనము లోఁ
గొనియెఁదీయమావిగుత్తివోలె॥ 482

మ॥ అకళంకంబదనీయమాస్యముఁగనన్, యామిన్యధీడ్దర్శనం
బిఁకఁజాల్గాలనిపించుఁ; గల్పకఫలంబేతత్ప్రవాళాధర
ప్రకటస్వాదుతకున్ దలంకుఁ; గుచకుంభంబుల్ వృథాజృంభణన్
గికురించున్ గరికుంభమున్; బలుకులున్ క్షీరాబ్ధిసారంబులౌ॥ 483

ఆ॥ ఇది మొగంబుగాదు; వివితశారదచంద్ర
బింబమిదియుఁగుచయుగంబుగాదు;
హేమకుంభయుగ్మమిదిభ్రూయుగళిగాదు;
పంచబాణుచాపవల్లిగాని॥ 484

ఉ॥ చంచలచంచరీకముల సంతతిఁగుంతలము ల్హసించు; శో
భాంచితమాననంబు శరదబ్జముధిక్కృతిసేయు; దంతముల్
వంచితమున్ బొనర్చు నొకవంతున దాడిమబీజరాజి; నే
త్రాంచలముల్ మనోజునిశితాస్త్రపరంపరలన్ జయించెడున్॥485

ఆ॥ పల్లవములుహస్తపాదముల్; సఖపంక్తి
కుసుమవిసరమగును; గుచయుగళము
ఫలభరంబు; భ్రువము; లలనలతాభాస
మానభాసమానయానుగాదె!॥ 486

మ॥ పదవిన్యాసములన్ విలాసవతి విస్ఫారంబు, సాకూతము
గ్ధదృగాపాతమునన్ దమిన్ గొలుపు; వక్షస్స్రస్తసూక్ష్మాతిహృ
ద్యదుకూలస్ఫురదున్నతస్తనదిదృక్షామోదమున్ గూర్చు;క్షౌ
మదశాశోభివిజృంభిసక్థియుగరంభాస్తంభముల్ జూపెడున్"487

ఆ॥ అనుచు, నసురగణములాజగన్మోహిని
రూపరేఖలకునిరూఢగాఢ
కాంక్షగల్గియిట్లు సంక్షుభితాంతరు
లైరి; కాముకతవికారమొంది॥ 4 8

ఆ॥ ప్రియతగదురఁగాముఁవిక్లిష్టులై, దైత్యు
లెల్లశూన్యచిత్తవృత్తులై రి;
యూహలేహలేది, మోహినీసృష్టిసం
కలనమోహితులయి, పలుకు క్కి॥ 489

ఆ॥ అంత, నావరాంగి, యాజగన్మోహిని
త్వరితగతి స్మితంబు, గురిసి, యమృత
రసముఁద్రావఁజేసె రజ్జులాడితనంబు
మెఱయ, నమరవరుల మేలుఁగోరి॥ 490

ఆ॥ ఇట్టుదివ్యులెల్లఁగృతకృత్యులగుడు, వి
జ్ఞాతమోహినీస్థకైతవప్ర
కారుఁడప్డుసింహికాపుత్త్రుఁడుద్విగ్నుఁ
డైన రాహునాముఁడతులబలుఁడు॥ 491

దైత్యపంక్తినుండి తద్దయువచ్చి, దే
వతలపంక్తిఁజేరి, వారితోడఁ
గ్రోలెనమృతరసము "గుటుకు-గుటుక్కు-న";
సన్నఁజేయ సూర్యచంద్రులరసి॥ 492

ఆ॥ ఆరమాధినాథుఁడా మోహినీరూపుఁ
డాక్షణంబత్రుంచె నసురుశిరముఁ
జక్రధారఁజేసి సాహసమ్మున సుధా
ధారగ్రోల, యాతుధానుఁడంత॥ 493

ఆ॥ తెగియు, బ్రతికెశిరము; దేహంబుప్రాణితం
బయ్యె; రెండువ్రయ్యలయియుఁగ్రమము
గా, ధ్వజంబుపూర్వకాయంబు, రాహువు
త్తరము; నింగిఁజేరెఁదద్ద్వయంబు॥ 494

ఆ॥ గ్రహగణంబుఁజేరి, రాహుకేతువులు ఛా
యాగ్రహంబులౌచు, నాగ్రహంబు
మీఱ, రవిని, శశిని మ్రింగుదురా; నాగ్ర
హాప్రవృత్తులిట్టులౌనుగాదె!॥ 495

ఆ॥ దైత్యులందఱంత, దైన్యోపహతులౌటఁ,
గ్రుద్ధులౌచు, వక్రబుద్ధులౌచు,
విప్రలబ్ధులౌచు, దీప్రప్రతాపులై,
యుద్ధమునకు సర్వసిద్ధులైరి॥ 496

ఆ॥ దితిజముఖ్యులంత, దీర్ఘాగ్రహాగ్రహ
గ్రస్తులై, శరాసప్రాసశక్తి
పరశుతోమరాసిప్రహరణహస్తులై,
యుద్ధమునకుఁ గడఁగి రుద్ధతులయి॥ 497

వ॥ ఈర్ష్యాళువులై యుద్దామసంగ్రామరంగంబునందుగ్రమూర్తులై సంచరించుచు, నా రాత్రించరులు ఖేచరవీరులపయిఁబడి యురవడించి, శల్యంబులన్ దాడించుచుఁ, గుంతంబులన్ బ్రయోగించుచు భిండివాలంబుల ఖండించుచుఁ, గుఠారంబుల విదారించుచు, ఘోరంబైన పోరాటంబునకున్ గడంగి రంత; నాదిత్యసైన్యంబులును దైన్యంబు నొందక, దైత్యుల యాస్థత్యంబు నోర్వక, సంక్రుద్ధులై యుద్ధోత్సాహసాహససంరబ్ధులై, దివ్యంబులును, దీవ్రంబులును, దీప్రంబులు నైన శస్త్రాస్త్రంబు లసంఖ్యాకంబులుగాఁ బ్రయోగించినప్పు డాదిత్యదిత్యపత్యంబు లుభయులున్ బరస్పరవిజిగీషావశిమన్ విజృంభింప, సంగరంబు సర్వలోకభయంకరంబై ప్రవర్తిల్లె – నయ్యెడ॥ 498

కం॥ చతురంగబలోపేతులు,
నతుతుములసమరనిపుణు లాయుధపాణుల్
తతభుజబలాఢ్యు లగునా
దితిజులు, నదితిజులుఁ బోరఁ దీండ్రించి కడున్॥ 499

కం॥ మదమలినగండములగు ద్వి
రదముల, నరదముల, హయవరంబులపై బ
ల్లిదులు త్రిదశులే తెంచిరి
ముదమొదవఁగ మదులయుద్ధమునకుఁ జేర్మిన్॥ 500

ఆ॥ వ్యాఘ్రసింహసూకరారూఢులై, కాస
రముల, ఋక్షఖడ్గరంకుశరభ
రాసభముల నెక్కి, రక్కసుల్ వచ్చిరి
కలనిపోలమునకును గడు రయమున॥ 501

ఆ॥ దివ్యులెల్లఁ జేరి దేదీప్యమానంబులైన వ్యోమయానహరిణాను
లాచరాంగఁ దామునుఁ గామినీచరులు భీకరములయిన మృగఖగంబులెక్కి॥

వ॥ వారందఱును దుర్వారంబులైన యాయుధంబుల నన్యోన్యమారణోపాయంబుగాఁ బ్రయోగించుకొనుచు, గగనతలంబుఁ గప్పుచుండ భేరీప్రముఖంబులైన వాద్యంబుల ఘోషంబులు సువీరవారప్రచారితంబులైన సింహనాదంబులును, సైనికనికాయకోలాహలంబులును మొత్తంబులై, రోదసీకుహరంబు నుద్దండధ్వానాపూర్ణంబుఁ జేయుచుండ, నాగ్నేయ వారుణ నాగ గారుడ దైత్య వైష్ణవ భూధర వాసవాద్యస్త్రంబులను, గదాముసలముద్గరకుంతాదికంబులైన శస్త్రంబులను హస్తలాఘవంబులు మెఱయన్ బ్రయోగించుకొనుచు, రణరణకంబున రణంబొనరించుచున్, దదుభయంబునన్ గ్రుద్ధులై, రుధిరధారాపరిసిక్తులై, యన్యోన్యాయుధక్షతసర్వాంగీణులై, యుద్గీర్ణధాతుధారాపూర్ణనిష్కరకందరాకీర్ణంబులైన మహామహీధరవారంబులన్ బోలె, దేవపూర్వదేవసైన్యంబు లొప్పె; నట్టిప్రధనధరాతలంబునన్ బరాక్రమక్రమచంక్రమమాణమత్తేభోత్తుంగతురంగయోద్ధృగాత్రప్రభూతోద్భూతరక్తప్రవాహంబులేకోన్ముఖంబులై, సప్తార్ణవీతోయంబులనెల్ల నారుణ్యంబునొందించె; నిట్లు ప్రవర్తిల్లిన తద్ఘోరసంగ్రామంబు భిన్నకుంభంబులైన మత్తమాతంగంబులును, ఛిన్నసర్వాంగంబులైన తురంగంబులును, విభిన్నంబులైన కేతుసంఘంబులును, బతితంబులైన సైనికనికాయకాయంబులునున్ గల్గి, భయావహంబై యుండె; నట్లు బహుతిథంబైన కాలంబతిక్రమింప, నాదైత్యులుగ్రులై క్రోధోద్రేకవ్యగ్రులై, యాదిత్యులనెల్ల నతినిష్ఠురంబులగు నాయుధంబుల నిర్దయమ్మెయి మర్దించుచుండిరంత ॥ 503

ఆ॥ అమరులంత, నాప్రహారముల్ సైరించు
కొనఁగలేక, శరణుఁగోరి రబ్జ
నాభు, శత్రుమర్దనప్రవణాత్మ, శ్రీ
నాథు, దివ్యభవ్యనామధేయు ॥ 504

ఆ॥ కరుణగలిగి, యమరవరులఁ గావఁగ, నసు
రులనణఁపఁగాఁ, సరోజనేత్రుఁ
డేగుదెంచె గరుడు నెక్కి, పంచాయుధ
శస్త్రహస్తుఁడౌచు, సత్వరముగ ॥ 505

ఆ॥ వచ్చి, యట్లు శార్ఙ్గబాణాసనోన్ముక్త
శరపరంపరల నసురవిరోధి
సముదయంబుఁ గూల్చెఁ గమలాధినాథుఁ డ
బ్జాక్షుఁ డతుల భుజబలాఢ్యుఁ డౌచు ॥ 506

ఆ॥ దిత్యపత్యమెల్లఁ దీవ్రశరౌఘసం
పాతతాడితంబు, ఘాతితంబు
పాతితంబు, మూర్ఛితాతిపలాయితం
బయ్యె నల్ల నల్లనయ్యచేత ॥ 507

వ॥ ఇట్లు రక్షోవీరలోకంబంతయుఁ బరాజయంబునొంది, సంక్షుబ్ధ
చేతస్కులై, తత్ప్రతీకారప్రకారాశక్తులై, హతావశేషులై,
వచ్చినవారు వచ్చినట్లనే నొవ్వవడి, క్రొవ్వుసెడి, నవ్వులం బడ
లేక, దవ్వుదవ్వులన్ దొలంగి చనిరి; తదనంతరంబ॥ 508

ఆ॥ అన్నరాదులందు నున్న యజ్ఞానుమ
న్నామకుండు, దైత్యనాయకుండు
తపమొనర్చి, బ్రహ్మదయ నిష్టవరములఁ
బడసి, యమరవరుల బడలఁ జేసె ॥ 509

ఆ॥ వానిపీడఁ బాయఁగా నెంచి, యాదిత్య
లబ్జనాభుఁ డంబుజాసనుండు
వాసవుండుతోడు వచ్చుచుండఁగ, లోక
శంకరున్, బురారి శరణుఁ జొచ్చి ॥ 510

ఆ॥ జానుమంతు క్రూరచర్యలు పెచ్చనూ
ర్చుచు, వచించిరంతఁ, బ్రోచు చి. కృ
పాంతరంగుఁడై, సుహో దేవుఁ "డోడకుం"
డనుచు, నమరవరులకభయమొసఁగె ॥ 511

ఆ॥ ఆమహేశుదోర్మహాదండసంజాతుఁ
డైనముక్తహాసియంత, దివ్య
తేజమొప్పఁగూల్చె నాజానుమండలు
లోకకంటకుని, మదాకలితుని। 512

ఆ॥ ముక్తహానివల్ల హానాక్తికవంశంబు
వేదమార్గనిష్ఠమైఁ జనర్చె;
బ్రహ్మబాహుజన్ములకుక్షత్త్రియత్వము
ట్లార్యమైనక్షత్రియత్వమబ్బె॥ 513

ఆ॥ ఏదిక్షత్త్రియార్థమేదిరాజర్షుల
కర్థమేది? శాస్త్రమందుఁ జెప్పఁ
బడియెనేది? ధర్మముడివోక, ముక్తర్షి
వంశ్యులట్టిధర్మబద్ధులెరి॥ 514

వ॥ అని, యనితరసాధారణధ్యోరణీసారణీసంవర్ధితానేకేతిహాసోపన్యాస విన్యాసశాఖోపశాఖోపశోభిమహానోకహాయితాయతమూర్తి స్ఫూర్తిభాసురుండైనపద్మాసనునింజూచి, సాచీకృతచారువక్త్రుండై వాచంయమీంద్రుండైననారదుండుకౌతూహలదోహలుండై, సప్రశ్రయంబుగానిట్లనివిన్నవించె॥ 515

మ॥ "అరవిందోద్భవ! స్వర్ణగర్భ! యెటులార్యక్షత్త్రవంశంబు వుట్టెరసాహ్లాదభోగమునన్? మహాత్మ!పరమేష్ఠీ! రాక్షసశ్రేష్ఠుఁడు ద్ధురుఁడుద్దండుఁడు, జానుమండలుఁడు;ప్రోద్ధూతామరప్రాభవుం డరుదారీతివరంబులన్ బడసెనెట్లాద్యంతమున్ దెల్పవే!॥ 516

ఆ॥ అద్భుతంబుదేవ! ప్రోద్భూతకౌతుకం
బుప్పతిల్ల, నడుగుచుంటిఁ దెల్పు
మానుపూర్విగాఁగ, యావదేతత్కథా
సరణి దయవలిర్ప, జలజగర్భ! 517

ఆ॥ అనఘ! యసుర యెట్టిఁడౌ జానుమండలుం
డేతపంబొనర్చె? నేవరంబు
లొందె? వానివల్లఁగుందిరమర్త్యులే
రీతి? నెట్టివాఁడుబుషివరుండు?॥ 518

ఆ॥ ముక్తనాముఁడెట్టిభూరిబలోపేతుఁ?
డెట్టులమ్మహాత్మునీశ్వరుండు
భూతభర్తయేలపుట్టించె? సంకల్ప
మాత్రకల్పితావితత్రిలోక! ॥ 519

ఆ॥ జానుమండలాఖ్యుఁజంపుటకై మహే
శ్వరుఁడు, మౌని, ముక్తసంజ్ఞునెట్లు
సృష్టిఁజేసె?సర్వతోష్టూయమాన! కం
జాతజాత! ధాత! ధూతపాప!॥ 520

ఆ॥ వినఁగవేడుకయ్యె; విస్తరంబుగ ముక్త
మౌనిగాథయెల్ల; మాక్తినోచి
తములఁగాలసమ్మతముల, ధర్మముల,నీ
శ్వరుమహామహత్త్వసరణి దేవ!॥ 521

ఆ॥ శ్రవణమాత్రమునను సర్వసిద్ధులు మాన
వులకునౌనుగాదె! భూరితేజ!
పీయమాన మొాచుఁ జీయూషము; పినాకి
చరితమెవనిఁద్రుప్తి వ! అపదవని॥ 522

మ॥ అతిమాధుర్యమహోల్బణన్, వివిధపాపాఖ్యాంధకారార్కదీ
ధితి, దుఃఖార్ణవమగ్నమానవతరిన్, దేవా! దవాగ్న్యుజ్జ్వల
ద్యుతి నజ్ఞానవనాళికిన్, శశికళాద్యోవాహినీశోభితో
న్నతజూటోత్తముగాథ నెవ్వఁడుమహానందంబునన్ దేలఁడో!॥523

ఆ॥ ఎచటశివునికథలు ప్రచురప్రచారమున్
గాంచు-సరయువచటగంగ, యమున,
వేణ్ణ, తుంగ, భద్రి, పెన్న, సరస్వతి,
గౌతమియు,విపాశ కదలిపాఱు॥ 524

ఆ॥ ఏస్థలాన నెప్పుడేదేశమందు,నే
దిశను, మందిరనఁ దేవదేవు
డయినశివునిచరితమనఘుంబుప్రతిపాద్య
మాశ్రయించుతురమరులచటమునులు ॥ 525

ఆ॥ కాన, ముక్తపూనిగాథకున్ గారణం
బయినశివునిమహిమ మఘనుడంబు
దయదలిర్పఁదెల్పు; తండ్రి! లోకేశ! నా
కుతుకభరముఁదీర్పు; కూర్పుముదము॥" 526

వ॥ అని, సురముని యడిగినంత, శతధృతిప్రసన్నముఖకమలనిరర్గళ
వినిర్గళితమధురమధురవచనమరందబిందు సందోహ దోహద
దోహలధారాऽऽసారసారణీధోరణులనాతని సౌమనస్యసస్య
శస్యమానసకేదారంబుఁదన్పుచు, నల్లనల్లన నిట్లనియె॥ 527

ఆ॥ నీదుప్రశ్నమాత్రమోదంబుఁగూర్చెన్; బ్ర
శస్తమిద్ది; వత్స! నిస్తులంబు;
వేయువిన్న నేమి? యాయుమాజానిది
వ్యైతివృత్తమొకటియెల్లమించు॥ 528

ఆ॥ పాపవహ్నిదాహతాపంబుదీఱ్చ, గం
గాऽవగాహనముననటులెనరుఁడు
గాంచునీశుపావనగాథకథాऽవ
గాహనమునఁజేసికమ్రముగను॥ 529

వ॥ అందును, నీవు ప్రశ్నించినముక్తిచరిత్రంబతిప్రసిద్ధంబును, జగ
త్పవిత్రంబును, మహాద్భుతంబు, నాశ్చర్యస్తుత్యంబును, బరమ
రహస్యంబునునగు; నైనను, నీకుదాపకచెప్పెద; సమాహితాంతః
కరణుండవై, యాకర్ణింపు; మదెట్టులనిన॥ 530

చం॥ అలఘుపరాక్రమక్రముననర్గళదోర్యుగళప్రతాపులు
జ్వలనిజరూపులిశ్వరునిశాచరులుద్ధతులల్లజానుమం
డలుఁడు, సుమండలుండన; హఠాత్ములభకుధ్రులంతకోపముల్,
గలరుకుమారకా! కృతయుగంబునఁద్రిపురస్థులుద్ధురుల్॥ 531

ఆ॥ లోకకంటకులు, వివేకశూన్యులు, బహు
మాయలెఱుఁగువార జేయులౌచుఁ,
గలశజలధిమథనకాలమందన వాప్త
కాములౌచు; పాపగాములౌచు॥ 532

ఆ॥ అమృతలబ్ధి కెంతయైన యత్నము సేసి,
దానిఁబొందలేక, తాము మోహి
నీ ప్రయుక్తమాయ నెఱజోదు రాహువు
శ్రీసుచక్రధారిఁ గృత్తనస్తు॥ (ష్టు) 533

ఆ॥ కన్నులారఁజూచి, తన్నిరాకారమసహ్య
కోపకారణంబు కాపుఁ జేపు
హ్రీయ నేర్పుచుండ, రిపుజనోద్ధ
తై, పరాక్రమించి రంతఁ, బుత్రి!॥ 534

ఆ॥ ఐనఁ, గాని, వారలక్షౌహిణీసహ
స్రిక్షపాటలటలిసహితులగుచు,
సమరవరులతోడ నవనిసేసియు, గనేశు
దివ్యమహిమఁ జేసి, దీనులైరి॥ 535

ఆ॥ బలము కేపమడఁగ, జలపాదిరక్కసుల్
రిపులతోఁ బోరలేక, మంత్రి
యుద్ధకుద్ధము గురుస్త్రసస్నఁబాల
భంగిఁ, "గ్రక్క లేక, మ్రింగ లేక"॥ 536

ఆ॥ కలసిపోలము విడిచి, పోలదండిజోదులి
ద్దరుహతావశిష్టపరిజనంబు
తోడ, రాజధానిఁ గ్రుటిలోనఁ జేరి, మం
త్రులను గార్యవిదులఁ బిలువఁబంచి॥ 537

ఆ॥ వారిమంత్రిబలము వల్లనైనను, శత్రు
మానంబునకు మార్గముఁగన
లేక, శాంత వేషులై, కాలినడక, న్నా
చార్యు, శుక్రుఁ జూడఁ జనిరెపివప॥ 538

వ॥ ఇట్లు చనిచని, యావనుజవరులిరువురును, గురుకృష్ణాజినోత్త
రాసీనివ్యాసనాసీనుండును బ్రహ్మవర్చససంశోభితసుప్రసన్న
వదనాంభోజండును, వికసితముకుళితైకేకదళసరసిరుహాభి హా
న్నయనయుగళుండును, గంభీరమధురాకారుండును, సర్వ

శాస్త్రార్థకోవిదుండును, శుచివ్రతుండును, శుభాచారుండును, సుశీలుండును, సత్యస్వరూపనిరూపకుండు నైన శుక్రాచార్యున్ జూచి, సాష్టాంగనమస్కారంబులాచరించి, నిల్చియున్న యాన్నరాద సోదరుల, నాత్మశిష్యులనిద్ధరన్ దదేక దృష్టిన్ జూచి, కూర్చుండనియమించి, యయ్యాచార్యవర్యుండిట్లనియె॥ 539

ఆ॥ "వత్సలార! ప్రమదవశమయ్యె హృదయమ్ము;
నయముచేత, మీవినయముచేత;
నెఱుఁగఁదలఁపుగలదు మఱి మీరలిరువురు
రాఁ, గతంబు; నేదురాగతంబు? 540

చం॥ ఇరువురుమీరు క్లేశభరమేలొకో, చెప్పక చెప్పుచున్న యా
ర్తిఱఁగువహించినారు? భవదీయపదంబునుదుష్టులైన మా
ర్తుఁకు వడినాక్రమించిరో! విరుద్ధపథంబున దైత్యరాజ్యల
క్ష్మి రహిసురల్ బలాధికతఁ జేకొనిరో! కొనరో, మిముఁ బూరిపాటిగాన్

ఆ॥ దనుజులమరులరణాకణక మనను
గెలువఁబోయి వారివలన నోటఁ
బొందలేదుగా! యరిందములార! యే
కాకులై, యిసీ! చికాకులేల? 542

ఆ॥ పరిజనంబువిడిచి, పరువుఁబ్రతిష్ఠను
విడిచి, బడలి, యడలి, వడిగ నిటకు
వచ్చినారుమీరు; ప్రతికృతి నేనేమి
సేయువాఁడ? మీరసెప్పుఁడయ్య!॥" 543

వ॥ అని, యపలాపనంబుసేయక, యుపలాలనపూర్వకంబుగాఁ గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి యడుగుచున్న తమయాచార్యవర్యున్ జూచి, జానుమంత లుండు సప్రశ్రయప్రణామపూర్వకంబుగా, సగద్గదనదద్గళంబుగా నిట్లనివిన్నవించె॥ 544

ఉ॥ షడ్గుణతాపప్రపూర్ణ! భుజశాలులు, శిష్యులుమీకునూష్మలు
ద్విడ్గణతీక్ష్ణవీర్యులు, దితిప్రథపుల్ విభవంబులెల్ల తా
మడ్డులసద్దులేక, విదితాన్యపథంబులఁ బట్టిపోర, నా
మిడ్డురుపుర్వు వెల్గులు, నిమేషవినశ్యములంచెఱుంగరే?॥ 544

ఆ॥ స్వామి! దేశికేంద్ర! సర్వతత్త్వార్థవే
త్తలరుమీరు; లోకములను మీకుఁ
దెలియరాని వేమిగల్గు? త్రైకాలిక
విదులరట్టిమీరు వేద్యవేత్త! ॥ 545

ఆ॥ భూరితేజ! యేలపునరుక్తమును జేయ?
మీరెఱుంగరే, యమేయదివ్య
మహితమహిమ! సురలు,మఱి మేముఁగూడి, పీ
యూషదముఁబయఃపయోధిఁజేరి॥ 546

ఆ॥ మందరాద్రి, దెచ్చి, మఱివాసుకినిజుట్టి,
త్రిచ్చినారమంత, సచ్చరిత్ర!
యందుఁబుట్టె నమృతమద్దానిఁగైకోనఁ
గలహమయ్యె మాకుఁగాలవశత॥ 547

ఆ॥ అమృతరసముకొఱకునమరులు, నసురులుఁ
గలహపరులుగాఁగఁ, దెలిసి నళిన
నయనుఁడపుడు నళిననయనయ్యి, మోహినీ
సంజ్ఞవచ్చె దేవజాతిఁబ్రోవ॥ 548

ఆ॥ అట్లువచ్చి, సురలకమృతంబుఁబంచియీ
నట్టివారుద్రావిరతిముదమున;
వారిఁజూచఁజూచ, వావిచేఁబుట్టెఁగ్రో
ధంబురాక్షసులకుఁ;దప్పిదంబె?॥ 539

ఆ॥ అంతఁ, బోరుఘోరమయ్యెను దేవదా
నవులకపుడు సురలునవ్వుగాఁగఁజూచి
చాలలేకమాకు, శరణంబుఁజొచ్చిరి విష్ణు
మూర్తి,శత్రుభీతిమీరిఁబోవ॥ 550

ఆ॥ గరుడవాహనుండు కరుణాళునై, ప్రస
న్నాత్ముఁడై, శరపరిహారములను
బాఱఁద్రోలె దైత్యవర్గంబునెల్ల; ని
ట్లమరెజయముసురలకపుడు; నిజము॥ 552

ఆ॥ విజయలక్ష్మిఁగాంచి, యజరులు త్రైలోక్య
మాక్రమించి, రాక్షసాళిఁబారి
సాఁకిసేయకుంట, షాడ్గుణ్యసంపూర్ణ!
ఘూర్ణదుఃఖముగఁదోఁచెమాకు॥ 553

ఆ॥ మాటుసేతయే మొమాకెఱుంగఁగరాదు;
మీప్రసాదమొకటె, దీప్రతేజ!
మాన్యకీర్తిశాలి! మాకునాశాజ్యోతి,
మీకెఱుంగరాకొక్క, మీమహత్త్వ?॥ 554

ఆ॥ చెప్పనోరురాదు; సిగ్గగు; సద్గురూ
త్తంస! దిత్యపత్యసంసదాల
యములు, వాపికాంతరముల గాంగేయప
ద్మములె మొలువఁగొల్చి, మఱియునేఁడు॥ 555

ఆ॥ అసురులకటకంటకారణ్యభూములఁ
గడపుచుండిరి కాలము డలి, బడలి;
యెవరిపేరువిన్న, నింద్రాదులకొకప్ప
దడలుదోఁచె, నాసురారులిప్పుడు॥ 556

ఆ॥ కాందిశీకులైర కాంతకల్పాంతమృ
త్యువులఁబోని దైత్యయోధులొక్క
పెట్టనొక్కనాఁడు విశ్వతోవ్యాప్తిలీ
పొద్దు “చెట్టుకొకఁడు, పుట్టకొకఁడు” 557

ఆ॥ కడలులింకఁబాఱఁగాఁ, గొండలుపాటాడఁ
గాఁ, బరాక్రమించుఘనులు రక్క
సులు వంతులైన, సుక్కిరి సందుగొం
దులను వారు; దైవదూరులౌచు ॥ 558

ఆ॥ ఎనుములెన్నియేనియును, బండులెన్నియే
నియు భుజించుతృప్తిమెయి నిరంత
రంబు; నీవువైత్యులింబెఱుంగక, పూన్య(ల్య)
మాంసమును, రుచిపరిశంసలేక॥ 559

ఆ॥ ఒక్కనాఁడుతామురక్కసుల్ దేవతా
స్త్రీలఁగూడి, స్వర్గసీమలన్ వి
హారకారిశోభనత్యంతతృప్తులై,
కృపులైరి; యింపు దిక్కు లేక॥ 560

ఆ॥ బెండువణతిరిగి కొంఢఁడన్, గోసల
మీదుశిష్యవర్గమోదయాఽఽర్య!
వెనుకవారిఁగనక, వెనుకకుఁజూడక,
"తలలు తడవికొనుచుఁ" దొలఁగి, చనిరి॥ 561

ఆ॥ అలమటించుచుండిరే విప్రచిత్త్యాది
దైత్యపీరులిట్టి మృత్యువశులు
గా, హతావశిష్టకర్బురుల్ దీనత్వ
మంత, నంతరంగమావరింప॥ 562

ఆ॥ తొంటిగర్వమెల్లఁదొలఁగిపో, రక్కసుల్
"దిక్కు—మొక్కు లేక," యొక్క మొగిని
గాందిశీకులైరి; కర్తవ్యతామూఢు
లై, యసోఢరీఘ్నులైరి; వింటె ! ॥ 563

ఆ॥ ఏమిచెప్ప? మీరలేగదా, గురులు మా
కార్య! మీదుశిష్యులైనదైత్యు
లెల్లరుల్లసిల్లుటే మీకుసంతోష
దాయకంబునగుఁగదా! మహాత్మ!॥ 564

ఆ॥ చింతఁజేయుఁడాత్మశిష్యవంశాభివృ
ద్ధ్యర్థమార్యవర్య! సుధ్యుపాస్య!
శిష్యవంశవృద్ధిచేఁగాదె, దేశికుల్
ప్రమదభరితులగుచు, వఱలుదురిల! ॥ 565

ఆ॥ గురుఁడె బ్రహ్మయాను; గురుఁడెవిష్ణుండు; సా
క్షాచ్ఛివుండు గురుడె; స్వచ్ఛమూర్తి!
గురుఁడెపరమధామముపరాయణము; త
ద్గురుఁడెయాను శిష్యకోటికెల్ల॥ 566

ఆ॥ గురువునందుభక్తి గురుతరంబెవ్వని
కొఱకుఁగడునుపహించుఁగోరి, నిర్మ
లత్వమెపుడు గురుఁడు, సత్త్వసంపన్న! ధ
న్యుండువానికంటెనుండునొక్కొ!॥ 567

ఆ॥ అతఁడువశయులోకమందెల్లభాగ్యముల్;
గురునిఁబ్రాణమాని, సురలనెవఁడు
పూజసేయు, వాఁడునొందలేఁడు ఫలంబు;
సురలకంటెఘనుఁడు గురుఁడొకండె॥ 568

ఆ॥ ప్రీతుఁజేయగురుని, భీతులాదురుదేవ
తలు శమంత; సర్వదైవతస్వ
రూపుఁడొకఁడుగురుఁడు; శ్రుత్యర్థతత్త్వవే
త్తృగరిగణ్య! సంచితాతిపుణ్య!॥ 569

ఆ॥ సులభుఁడయినగురునిఁగొలువక, దుర్లభ
దైవతములనెవఁడుతద్దఁగొల్చు,
వాఁడుహస్తగతమువీడి, వివేకశూ
న్యతనుదవ్వువాఁడుక్షితితలమును॥ 570

వ॥ మహాత్మా! మీవంటితత్త్వార్థకోవిదులకు,దేశకాల విభాగవిజ్ఞాతరుల
విశేషించి, దైత్యులకెల్లరకునుగురుదేవతా మూర్తులరు, కావున
నేదేనొక్కయుపాయంబుఁజేసి, మీ శిష్యులకౌన్నత్యం బెట్లు
సిద్ధించునట్లు యోచించి, సెలవీయుండగు భగవచ్ఛబ్దశబ్దితుల
రౌదురుగదా, మీరు!భవదీయాంతేవాసివర్గంబెంతేవాసింజెందు
నట్లు శీఘ్రంబుగా నిశ్చయించిసెలవీయుం" డని,
జానుమండలుండు ప్రార్థించి పల్కినన్, దదీయవినయనీయదీనా
లాపంబులకదిత్యపత్యాచార్యుండైన శుక్రుండెంతయుసుప్రీతుఁడై,
కటకటంబడి; యొక్కింతతడవు ధ్యాననిమీలితలోచనుండై,
యాలోచించి, భావ్యర్థంబుతెలియంగనెఱింగినవాఁడై, మృదుల
హసితరుచిలసితసితరుచినిచయవిశదరుచింబరిహసన్నిజముఖలలిత
కలాకలాపకలాపలాలితుండై, యిట్లనియె॥ 571

ఆ|| "విదితమయ్యె; వత్స! యదితిసంతతివొందు
దైన్యమిద్ధిగద్దెదైవవశత;
భావికార్యమునకుఁ బ్రతిక్రియఁజింతింప
నెవరికేని శక్యమే? కుమార!|| 572

ఆ|| ఎవరికెప్పుడెచటనేభవితవ్యత
దైవహృదయనిశ్చితంబొ, వారి
కప్పుడచటనదియునగు; దానికిని బ్రతీ
కారమున్నదే,జగంబులందు?|| 573

ఆ|| కానియర్థమెప్పుగానేరదటు; ప్రతి
కార్యమర్థమెప్పుగాఁగలయది;
వత్స! వంతయేల? భావ్యభావ్యార్థని
ర్ణయమశక్యమెంతనయవిదులకు|| 574

ఆ|| గతముఁజింతసేయఁ, గతమేమి? తచ్చింత
నంబుమూఢలక్షణంబుసూవె!
యమృతమున రూకును గమలసంభవుఁడు గ
ల్పించె;నీవనమున నైనచారమెంచనేల? || 575

ఆ|| అమృతసేనసత్త్వంబు, శ్రీ
వైష్ణవపరిభావవైభవంబు
దేవతలకుజయముఁదెచ్చె; దైత్యులకప
జయముగలిగె; నింకసందియంబె ?|| 576

ఆ|| పూర్వవైభవంబపూర్వంబుగాఁ, బూర్వ
దేవులకులభింపఁగా,వలచితి
రేని, బ్రహ్మమెచ్చఁగా,నిష్ఠనొందపో
ధ్యానధనులుగండుదైత్యులెల్ల|| 577

ఆ|| ముష్కరత్వమేది, దుష్కరంబు, దురాప
మైననిష్ఠనొందపోఽధికత్వ
వైభవమునఁజేసి, వత్స! సర్వార్థసం
సిద్ధిగలుగుమీకుఁ; జింతతొలఁగు|| 578

ఆ॥ తపముఁ జేసి, పొందఁదగని దేదియు లేదు;
తపమువలన సాధ్యతమము లెల్లఁ;
జిరతపోఽతిశయము దురతిక్రమంబు; దు
స్తరము దుర్గమమ్ము వరతపమున ॥ 579

ఆ॥ అమరులాత్మవీర్య మమృతాశనమున నా
దిత్యులెల్ల రైరి; దిత్యపత్య
ముగ్రతపము నొర్చి, యోడింపవలయు వా
రలజయింపనిపుడు వలను గాదు ॥ 580

ఆ॥ క్రోధమేది, శాంతరూఢచేతస్కులై
నియమనియతులగుచు, నిష్ఠఁబూని,
దైత్యులిప్డు బ్రహ్మ దయఁబడయన్, దప
మాచరింపవలయు నన్నలార ! ॥ 581

ఆ॥ జయ్యమగు నసురనికాయ్యంబు, సురనికా
యంబుతోడ మీకు; నయ్యలార !
తొల్లి మీర లెల్ల నుల్లసిల్లిరి తపో
విలసనమున సురలఁ దోలఁగఁ ద్రోచి ॥ 582

ఆ॥ మఱచినారె మీరు? వరతపోమహిమఁ బ్రి
యత్నపూర్వకముగ నాచరింపుఁ
డుగ్రతపము సరసిజోద్భవుఁ గూర్చి య
వశ్యమిపుడు; సిద్ధి వశ్యమగును ॥ 583

ఉ॥ సందియ మొందనేల మది? సత్యము మద్వచనమ్ము; నమ్ముఁడీ !
కందువగాదు; మీదయిన కందువ దీఱును దీన; దీన [illegible]
సందిదితిప్రసూతిమఱి, సంధియు, విగ్రహ యాన ముర్ద్వైధా
నిందితభావమాసనమనింద్యములిప్పుడు నానిఁ గోరుటల్ ॥ 584

ఆ॥ విగతసౌహృదంబు విధియు మీకిప్పుడో
యన్నలార! సురవిపన్నులార !
సమయమిపుడుగాదు సంధ్యాదులకుఁ దప
శ్చరణమునకుఁ గనకగిరికిఁ జనుఁడు ॥ 585

ఆ॥ వినుఁడు నాదుమాట; విశ్వాసముంచి, స్వ
ర్ణాద్రిఁ జేరి, యచట నాశ్రమంబుఁ
గల్పితంబొనర్చి, యల్పాన్ననిష్ఠ, యు
క్తాత్మతన్ మదుక్తి నాత్మఁ దల్పి ॥ 586

ఆ। విధని విప్పకుండ, విధిఁ గూర్చి ధ్యాన ప
రాయణత్వమునఁ జిరంబు తపము
నర్ప, సిద్ధిగల్గు; నోర్పుమైఁ గాలాను
కూల్యమెదురుచూడఁ గోర్కెతీరు ॥ ” 587

వ॥ అని, పలుకు గురువరుని వచననిచయములకలరి, దనుజవరులం దొ
క్కరుండైన జానుమండలుండు సాష్టాంగప్రణామపూర్వకంబుగా
నయ్యాచార్యవర్యునకిట్లనియె ॥ 588

ఆ॥ సత్వరంబు నాకు సత్త్వసంపన్న ! షా
డ్గుణ్యపూర్ణ ! గురువరేణ్య ! ధ్యాన
విధి ననుగ్రహింపుఁ డధిగతత్త్వబోధ
మహిమఁ దపమొనర్తు ద్రుహిణుఁ గూర్చి ॥ 589

ఆ॥ సేయుటకాక పెకాదు; సేగులెల్లనుదీఱి
దితిజలక్ష్మి మరలఁ దెచ్చువాఁడ;
మీరొనర్చు తపము మించునట్లొనరింతుఁ
దపముఁ యతపరతఁ దవిలియేను ॥ 590

ఆ॥ దైత్యవృద్ధిహేతువత్యమర్త్యప్రభా
వంబుఁ బొంది, యేఁ దపంబువల్ల
నింబుఁ గూర్తు మీకుఁ బంబిన వేడ్క నా
శీర్వదించి, నాకు సెలవొసఁగుఁడు ॥ 591

ఆ॥ దాఁటువాఁడ వార్ధి, దైత్యుల వృద్ధికై;
విషము మ్రింగువాఁడ; విషమశిఖిశి
ఖలనుజొచ్చువాఁడఁ; దలఁచిన యంత శి
క్షణమొసఁగఁ దాము క్షణములోన ॥ 592

వ॥ అతిశయితకరుణాభరంబున నన్ననుగ్రహించి, శిక్షణంబియుం"
డనియును, "యథోపదేశవర్తివై, దైత్యలక్ష్మీదీప్తికై యత్నింతు"
ననియును బలుకుచున్న గురూత్తమాంసలు వాక్యంబులాలకించి
యయ్యాచార్యవర్యుండాచమించి, మించిన వేడ్క-మై, గుహ్య
తమంబైన బ్రాహ్మమంత్రంబుపదేశించి, కృత్స్నంబైన యనుష్ఠాన
విధానంబును, నిగూఢంబైన తత్పరిభావంబును, బీజబిందుమహ
త్త్వంబును, యనాతత్త్వంబుగా వ్యక్తీకరించిన, నాలకించి,
యుదంచితప్రీతిన్ జానుమండలుండఖండభక్తి తాత్పర్యంబున
నయ్యాచార్యవర్యునకుంబునః పునః ప్రణామంబులాచరించి,
మృదుమధురవచన రచనంబ్రీతుంగావించి, తదనుజ్ఞాంగైకొని
సానుజుండై, నిజనగరంబుఁజొచ్చె-నంత॥ 593

ఆ॥ అట్లు నగరిఁజొచ్చి, గురాయన్నదమ్ములి
రువ్వురును సచివవరుల, సురవిజితులఁ
గూర్చి చుట్టములను గొంచు వమ్మని సుర
కంటకాఖ్యుఁ బంపఁగా, నతఁడు ॥ 594

ఆ॥ వారిఁదోడి తేర, వీరులాజానుమం
డలసుమండలాహ్వయులు వినిచిరి
గురుని దేశమెల్ల; సురవిరోధులమనః
క్లేశముడిగె శుభప్రకాశనమున ॥ 595

ఆ। కొన్ని నెలలు వారిఁ "గూడి-మాడి" మెలఁగి,
దైత్యులంతబహుతిథంబు గడువ,
జానుమండలుండు దానేఁగెను సుమేరు
శైలశృంగమునకుఁ జలువఁదపము । 596

వ॥ ఆప్రదేశంబు, నానాఽనూనపాదపలతాకీర్ణంబును, నానా
పక్షికులకలరవాకులంబును, యక్షకిన్నరగంధర్వసిద్ధసాధ్యవిద్యా
ధరసంఘసేవితంబును, గగనగంగాతరంగరంగణసముత్తుంగ
మంగళభంగిశృంగారంబును, స్వర్ణవాపీవ్యాప్తశోభాఽసమాన
సంభాసమానంబును, సాలరసాలప్రియాళుతిలకచంపకకింశుక

తాలహింతాలతమాలకృతమాలనక్తమాల మాతులుంగలవంగ
నారంగజంబూదీమధూకపిచుమంద మందారకరవీరకోవిదారాశోక
నాగపున్నాగకేసరశిరీషబంధుజీవ కపిత్థకాంచనకపిలాంగకవట
కుటజనిచులకురంటకఖదిరఖర్జూరక్షీరవృక్షాది నానావిధానూనా
నోకహసందోహదేహవేల్లల్లతావితానవిద్యోతమానసామదేశో
పశోభితంబును, బహువిధవిటపివిటపపటలాంతరితహారిహారీత
పారావతలోహపృష్ఠవ్యాఘాటదార్వాఘాటసారంగపేచకశిఖండ
కలవింకకారండవటిట్టిభకకులింగ ప్రముఖవివిధవిష్కిరపుష్కల
గళమంగళకూజితపీచీకూచీవిరాజితంబును, సింహశరభసైరిభ
భల్లభల్లూకశార్దూలవరాహగజగవయ గండకతరక్షుప్లవంగ
మైణశల్యశ్వాపదసమావృతంబును, నైకవిధనైనవిధఖగమృగ
గళరవబహుళబధిరితదిగంతరాళంబును; దంతురితాంధకారవార
పరిశోభాస్పదంబగుటం జేసి, యవిదితదివసమధ్యవిద్యోతితాతప
వైశిష్ట్యంబులైన మేరుశైలశృంగంబుఁ జేరి, యహోరాత్రిసంచరవీసుందా
శ్రమంబొందుగల్పించుకొని, వివిక్తంబైన యశాయందుం
బొచ్చి. గురూపదిష్టదిష్టంబున నేదిష్టదిష్టసాధిష్ఠనిష్ఠసిద్ధినాశించి
నిష్ఠాగరిష్ఠమార్గంబు నూలువాసియుపీనరవోపనీయకపాటించుచు
నిరతి ఘోరగ్రామంబునిర్జించి, దుష్కరంబైన తపశ్చర్యకునగపంగె
నెట్టులనన ॥ 597

ఆ॥ గ్రీష్మకాలమందు పూపప్రభార్చిష్మచ్చ
తుష్కమధ్యసుస్థితుండుతండు
సూర్యబింబముఁదుఁజూడ్కులనిల్పి, పం
చాగ్ని దీక్షతోఁ; దదత్యయమున ॥ 598

ఆ॥ వానకాలురాఁగ, దానవనాథుఁడా
కంఠఘ్నముగ, నకుంఠితగతి
నుండితపమొనర్చె నుపవాసతత్పరుం
డంబుభక్షణుండునగుచు, నగుచు ॥ 599

ఆ॥ కేలఁగూర్కుమాని, కాలంబుఁబుచ్చుచు,
సీతుకాలురాఁగ, నాతపంబు
సోలనిచోటనిల్చి, సురవైరినిశలనా
వృతుఁడు, గోచిపాతయే ధరించి ॥ 600

ఆ॥ చేసెఁదపముఁ నిష్ఠశీతవాతాహత
తనుఁడు వాయుభక్షితాజితేంద్రి
యత్వఘనుఁడతండు ధ్యానధనుండునై
బ్రహ్మనిష్ఠుఁడై, స్థిరత్వమూని ॥ 601

వ॥ సర్వనాడీనిరోధంబును, దశప్రాణనియమంబును, మనోనైశ్చల్యంబు నంబూని, నూఱువేలేండ్లు దారుణంబైన సమాధినుండి, నిరామయంబుగా బ్రహ్మధ్యానపరాయణుండై, యోగమార్గంబునన్ బ్రహ్మనాడిం బ్రకోపింపఁజేసి, నిరామయుండును, నిర్గుణుండును, అవ్యయుండును; లోకాధినాథుఁడును, లోకగురుండును, పరేశుండును, సదానందుండును, జ్ఞానానందుండును, మహానుభావుండును, వేదవేదాంతవిద్యాదివేత్తృగమ్యుండును, వేదవేదాంతవేద్యుండును, వివిధవిబుధజనగణవిచింత్యుండును, అనంతుండునైన వాణీప్రాణేశ్వరున్ ధ్యానించుచు, నిశ్చలతపశ్చరణంబునన్ గాలంబుఁబుచ్చుచుండె-నని తెలుపుటయును॥

కం॥ సిరిమగఁడుములికిగా, బం
గరుగట్టదిగట్టివిల్లుగాఁ, దగఁబ్రోల్గ
బ్బురముగఁగూల్చినయోగం
పరగండఁడ ! కపిలమల్ల ! నరసపురేశా !! 603

ఇది, ఆంధ్రీకృతము క్షేత్రీశ్వరోపాఖ్యానంబున,
జానుమండలతపోవర్ణనమను
ప్రథమాధ్యాయము.

శ్రీరస్తు

ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

ద్వితీయాధ్యాయము

మద్ధైమవశైలే
జ్జామాతా! మాతృభూతసంజ్ఞాఖ్యాతా!
భూమకరుణానివేశా!
భీమేశా! నరసపురకసిలమల్లేశా!! ॥ 1

ఆ॥ అవధరింపుమవల; నమరమునీశ్వరుం
డడిగె; నలువనిట్టు "లనఘ! జాను
మండలుండొనర్పఁ జండతపంబెట్టు
లూఁకొసిరి త్రిదశులుద్దవిడిని? ॥ 2

ఆ॥ అతనితపముఁ జెఱుప, నమరులు దివ్యాప్స
రఃకదంబ మంప, రక్కసుండు
విఘ్ననిఘ్నుఁ డై, పవిత్రదీక్షను వీడ
కుండెఁ జంచలత్వమూనకెట్లు?॥ 3

ఆ॥ వానికంటె మున్ను దానవుల్ పెక్కురు
"నిష్ఠనీరుగాఱ", నియమముడిగి,
విఘ్ననిఘ్ను లైరి; వీఁడు జానుమం
డలుఁడు చెఱుపు లేక, నిలిచె నెట్లు?" ॥ 4

వ॥ అనియడిగిన, నలువ కొడుకునకిట్లనియె॥ 5

ఆ॥ వినుము; వత్స! యుల్లుదనుజుఁడు మేరుశృం
గమునఁ దపమొనర్ప, నమరులమర
పతికిఁ దెలిపి రతనివార్తలఁ దావిని,
యదిలఁ గొని యెమిగుఁ మనతండు ॥ 6

ఆ॥ శతముఖుండు ప్రసభజర్జరచేతనుం
డగుచు, దొర్లి పడ్డయసురబాధ
లొక్కమాఱుమదిఁదళుక్కునమెఱయఁగా;
నేమిదోఁపకుండెఁదా మతిచెడి॥ 7

ఆ॥ చిత్త,శల్యమదియు; నుత్తలపాటుని
ప్పటికిఁగలుగఁజేయుఁ; బటిమఁజెఱుచు;
నమృతలాభమందకసురులనేకులు
పోరిచాలలేక, పాఱి, యంత॥ 8

ఆ॥ దితితనూజులందుహతశేషులును, గ్రూరు
లైనకొందఱేమియాగడంబు
మాకొనర్పఁదాముమదిఁదలంచిరో! తలఁ
పఁగను, దోఁచునులికిపాటునాకు॥ 9

ఆ॥ మఱియు, దైత్యవంశమండనుండా జాను
మండలుండొనర్చు మహితతపము
మదికినుదుకుఁగూర్చు; మఱిమఱివిన, మహా
ద్భుతము,వానితపమపూర్వమంట॥ 10

ఆ॥ జానుమండలుండు సజ్జనసంఘంబు
సంతతంబునియమసాధితోద
యాఢ్యుఁడౌచుఁగూర్చు హానిదుష్టాత్ముఁడై;
యుద్ధతాత్ముఁడై, మహోగ్రుఁడౌచు॥ 11

ఆ॥ లోకమందువిద్య, లోకోత్తరమహాత్త
విత్తమమలతపముసత్త్వములకు
వృద్ధిఁగూర్చు; నివియెయుద్ధతాత్ములకు స
ర్వక్షయప్రదంబులౌక్షితిపయి॥ 12

ఆ॥ కాన, యత్నపూర్వకంబుగా, జానుమం
డలు సమాధిలోకనాశకరము
మాన్పనౌను; సత్త్వమప్రీతి, త్రైలోక్య
రక్షణంబుగల్గు నీక్షణంబ॥ 13

ఆ॥ ఆకుబుద్ధి నాకలోకాధిపత్యార్థ
మాచరించు ఘోరమైన తపము;
నంచు, నిశ్చయించి, యాఖండలుండు త
ద్విఘ్నమెట్టులనుచు, వెదకె మదిని॥ 14

ఆ॥ ఒకవినిశ్చయంబునకువచ్చి, వజ్రి సిం
హాసనస్థుఁడై, దివౌకసులను
గూడి, కొల్వుదీరి, పైఁడిబొమ్మలఁబోలు
లలనలంత తనను బలసికొలువ ॥ 15

ఆ॥ వజ్రహస్తుఁడప్పువారినెల్లరంపీడి,
వేయుఁగన్నులుద్దవిడివసంత
సహితుఁడయినకుసుమశరుపయింబఱపెను
త్పలపలాశమాలికలనుబోలె ॥ 16

ఆ॥ కంతుఁడంత మొక్కె-సంతోషితస్వాంతుఁ
డై, నిటాలసుఘటితాంజలియయి;
పినపఁ, ద్రిదివపతియుఁ, బ్రీతిమైనత్యున్న
తాసనార్ధమందునతనినిలిపె॥ 17

ఆ॥ కుసుమశరుఁడుదెలిసిగోత్రారియాన్నత్య
మతనిహృదయమునకుఁగుతుకభరముఁ
గూర్చునేర్పుగల్గి, కొసరియిట్లనిపల్కె-
వినెడు సురలమదులవింతదోఁప॥ 18

ఆ॥ "త్రిభువనాధినాథ! త్రిదశేశ! నీకింక
రునిననుగ్రహించుటనఁ గ,నఘ!
గూనతీయవలయు, నవసరంబేమొ;యు
య్యదియె ప్రభులకుచితమదియెదయయు॥ 19

ఆ॥ అధిప! యాత్మతుల్యమైనకార్యమున నీ
దాసునుద్యమింపఁజేసి; ధన్యుఁ
గాననుగ్రహింపు; గౌరవించుటభృత్య
కోటికడియగడ! యకుంఠవజ్ర!॥ 20

ఆ॥ ఎవఁడుగాని నీకనిష్టభూతుండు, ని
ష్ఠాగరిష్ఠుఁడై, ప్రశస్తిఁగాంచు,
నాబలాఘ్న్యనిష్టైనబలాకటాక్ష వీ
క్షణఖలీనలీనతనునొనర్తు ॥ 21

ఆ॥ ఎవఁడుగాని, నీదయిన పదంబును బొందఁ
గోరి, క్రతు, శతంబపారలోభ
పరతఁ జేయఁబరఁగు, వాఁడు నారాంగనా
ధరసుపారసంబుమరఁగుఁగాత! ॥ 22

ఆ॥ ఎవఁడుగాని, నీదయిన సంపదాళి ని
లింపనాథ!, కోరి, యింపుమీఱి
యుగ్రతపమొనర్చు, నువిదల కెమ్మోవి
నాన యోగవిఘ్నమానువాఁడు॥ 23

ఆ॥ ఎవఁడుగాని, వీడిభవనపుత్రకళత్ర
భృత్యసంపదాళి నిత్యమోక్ష
కాంక్షఁ "గాంచనన్ని," శాంతుఁనీవీని
మోక్షలోలుఁడౌనుబొమ్ము వాఁడు॥ 24

ఆ॥ ఎవఁడుగాని, నీకనిష్టభూతుండు బా
హ్యవిషయములవిడిచి, యల్లప్రత్య
గాత్మనిల్పనీయ మంతరంగంబు, వాఁ
డంగనాతిసక్తుఁడౌనుజూవె! ॥ 25

ఆ॥ వృత్రశత్రు! యెవ్వఁడతిస్తుఁడై, ధర్మ
మర్థమోక్షములె పుమర్థములుగ
బుద్ధినెంచువాఁడుముగ్ధలపాలింట్లఁ
బట్టుకొక్కెనుండువాఁడుగాదె!॥ 26

ఆ॥ రెండెసాధనములు త్రిదశేశ! నాకు నీ
శాసనంబు, సుమశరాసనంబు;
వీనిచేనసాధ్యమైనదేదియులేదు;
దుర్గమంబులేదు; స్వర్గినాథ! ॥ 27

ఆ॥ చెప్పరాదె, దేవ! "సిగ్గు చిందులు ద్రొక్కు"
కన్నెఁ జెనిమిఁడఁగన్ను వైచి
తాఁశుభాంగి, యౌవనారూఢఁ, ద్వత్కంఠ
సక్త బాహఁ జేయఁజ లనొక్కొ!॥ 28

ఆ॥ ఏమి, యెవతెనేనిఁ గామించితే, పతి
వ్రతను? త్రిదివనాథ! త్వత్పదాబ్జ
పతితఁ జేయువాఁడ, వ్రతభంగమొనరించి,
సురతయాచనైకపరతనామె॥ 29

ఆ॥ పంపునన్ను దేవ! వైళంబ త్వన్ని దే
శంబుఁదీర్చి, పుష్పచాపమిద్ది
ధన్యమౌ తెఱంగు, ధన్యుఁడనేనౌ తె
ఱంగుఁగాంచువాఁడ; రజ్జుగాదు॥ 30

వ॥ అని, పలుకుసుమశరునిం గనుంగొని, కనుంగొనల మందహాసరేఖలు "దోబూచులాడం" ప్రాజ్ఞతల్లజుండైన గీర్వాణవల్లభుఁ డల్లనల్లన నిట్లనియె॥ 31

ఆ॥ "ఔను; మీనకేతనా! నీవచఃప్రకా
రంబు సత్యమే; శరంబు పొప్ప
మెచ్చకైనఁ జొచ్చనీయది; నీయది,
సోఁకరాని తావు ధరణిఁ గలదె?॥ 32

ఆ॥ నాదు వజ్రమెన్నఁగా, దూరతస్థాయి
కుంఠితంబు; శ్రీవికుంఠనాథ
పుత్త్ర! సర్వగామి, ముఖ్యసాధకమహా
స్త్రంబవీవె నాకు; శంబరారి!॥ 33

ఆ॥ నీపరాక్రమంబు శ్రీపుత్త్ర! నేనెఱుం
గనె? యనన్యసాధ్యకార్యమౌట;
నిన్నుఁ బంపుచుంటి, నిఖిలలోకోపకా
రార్థమదియు; మదన! స్వార్థహీన! ॥ 34

చం॥ విదితమకాదె, నీకుఁ! బ్రిభవించెనుభాఽభిధహాపథం
బదియుఁబయఃపయోధిఁ; గుసుమాయుధ! దానిని దేవతాతతిన్
సదయుఁడుదావ్రఁజేసెహరి; సత్ప్రపరీక్షలపోషవిక్రముల్
త్రిదశవిరోధులన్ జదిపె శ్రీహరి వేళ్లఁజక్రధారలన్॥ 35

ఆ॥ అసురులందు మదన! హతశేషులన్ జాను
మండలుండు, ధైర్యమండనుండు
నిగ్రహించి, యింద్రియగ్రామముజయించి,
చేయుఘోరతపముజేయుఁడతఁడు॥ 36

ఆ॥ దైత్యుఁడిచ్చగించు త్రైవిష్టపశ్రీ బ
లాద్గృహీత, సూక్ష్మలప్రతాపుఁ
డౌనుజానుమండలాఖ్యుండు, దుష్టుండు;
తపమొనర్చి, మఱియు దర్పమొందె॥ 37

ఉ॥ నీవు, మధుద్వితీయత, ననిందితపౌరుషభూషణుండవై,
శ్రీవరనందనా! మదన! శీఘ్రమెయూర్వశి,రంభ,మున్నగా
దైవతయావతంబునుముదంబునఁజేకొని, జానుమండలున్
భావినుతప్రతాపమునమూఘునిఁజేయ వెళ్లెదిగాగ్రహన్?॥ 38

ఆ॥ వినుము; మదన! నిజము; దనుజుండు నిష్ఠాగ
రిష్ఠుఁడైనఁదత్ప్రకృతిచలంబు;
గానఁ, గామబోలు వానిగెల్చుట, తపః
క్షయమొనర్చుటన, నశక్యమెట్లు? 39

ఆ॥ వానితపముక్షయముగా నౌనుత్రైలోక్య
మంగళంబుసౌఖ్యమింగితజ్ఞ!
యట్లుగాక, సిద్ధియబ్బెనే, వానికి,
లోకనాశమగును శ్రీకుమార!॥ 40

ఆ॥ కార్యమిద్దిసేయఁగల్గుదునీవు; ధ
న్యుండవౌదువింక, నొండుమాట
దక్కి, పొమ్ము; కీర్తిదక్కునులీవు; స
త్యమ్ము; పుష్పబాణ! నమ్మమయ్య!॥" 41

ఆ॥ అనుమహేంద్రువాక్యమాలించి, సంతుష్టుఁ
డై, రతీశుఁడనియెనమరపతికి
"దేవ! కింకరుండ; నీవానతిచ్చిన
ట్లాచరించి, మెప్పులందువాఁడ ॥ 42

ఆ॥ హరియు, హరుఁడు, బ్రహ్మ, యఖిలామరులు మునుల్
మానవాదులెల్లమానవాదు
లస్మదీయబాణహతినిర్జితుల్ గారె!
జర్జరితులుగారె ! నిర్జరేశ ! ॥ 43

కం॥ మునుబదరీవన, నారా
యణముని, పురుషోత్తముఁడు, తపోఽధికుఁడు, మదీ
యనిశాతబాణపాతం
బున, స్ఖలితసమాధిగాఁడె ! పుణ్యచరిత్రా ! ॥ 44

కం॥ మృత్యుంజయుఁడు, పినాకి, దు
రత్యయమద్బాణపాతమదియెదలో, ని-
ష్ప్రత్యూహంబుగనాటిన,
నత్యార్తధృతి, సామిదేహమాలికొసఁగఁడే ? ॥ 45

ఆ॥ తనదుతనయమరఁగెఁదమ్మిచూలి, పితామ
హుఁడు, సృష్టికర్తయొండుదక్కి-
నున్నిశాతబాణమున్నిద్రమై, నాటఁ
గాఁడె, నాఁటనోలెఁగ్రితుభుగీశ ! ॥ 46

ఆ॥ శర్వసన్నిభుండు, సర్వతత్త్వార్థద
ర్శకుఁడు, మునివరుఁడు, పరాశరుఁడు, పు
రాణసారవేత్తరమియింపఁడే, దాశ
కన్యఁబట్టితొల్లిశూన్యుఁడౌచు ॥ 47

ఆ॥ ఎంతతపమొనర్పనేమి ? విశ్వామిత్రుఁ
డుండెబద్ధుఁడై, మహోజ్జ్వలంబు
లైనమేనకాదృగావలీవాగుర,
ననఁగ, మచ్ఛరప్రహారములనె ॥ 48

ఆ॥ ఋశ్యశృంగుతండ్రి, పశ్యల్లలాటతు
ల్యుండు దా విభాండకుండుతొల్లి
యిట్లెసలక్షమొందఁడే, రంభకుచకుంభ
మొత్తిగాఁగిలించునోడుపులఁబడి॥ 49

ఆ॥ నాకనాథ! సర్వలోకంబుఁ న్ గామి
నీనిశాతదృష్టి, సూనబాణ
వృష్టిఁ దెఱలువాఁడ సృష్టిలోనన్నాఁడె?
నాదువచనమిదియుఁగాదు పొల్లు॥ 50

ఆ॥ సంశయింపనేల? సాధింతు నే దేవ
కార్యమిద్ది; నన్ను వార్యపీర్యుఁ
బంపుమిప్డె యో నిలింపవల్లభ! భవ
చ్ఛాసనంబొనర్ప స్వర్గనాథ! ॥" 51

వ॥ అని, పలుకుమదనునివచనములువిని, శతమఖుఁడును, ముదిత
హృదయుఁడును, సదయుఁడునయి, యతనినినిజకరకిసలయమున
గ్రహియించి, మృదుమధురవచనరచనలనిట్లనియె॥ 52

ఆ॥ ఎఱుఁగుదేనునిన్ను; విరివిలుతుండ! నీ
వంతవాఁడవౌదు; హరాంతకారి!
పొమ్ము వేగ; భద్రములుగల్గునీకు; నె
ల్లెందు, సురలమెప్పులందుమోయి!॥" 53

ఆ॥ అనుచుఁ బ్రోత్సహింప,నమరేశ్వరుండు, మీ
నాంకుఁడంత,నిజగృహంబుఁ జేరె;
రతికిఁ,దనదుసతికిఁబ్రాణైకమూర్తికిఁ
జెప్పిపోవువాఁడు, శ్రీసుతుండు॥ 54

వ॥ అంత, శచీకాంతుండును, గార్యత్వరాకృష్యమాణ
స్వాంతుండై, లేచి, సత్వరంబుగస్వర్వేశ్యావాటికన్ జొచ్చి,
యందొక్కదివ్యమందిరంబునవున్న దాని, సంగీతభంగీతరంగిత
సాహిత్యసాహిత్యచాతుర్యధౌరంధర్యంబొప్పు దాని, ఘనఘనా

ఘనసంకాశ కేశపాశోపశోభితయైనదానిం, జందాద్రిద్ధివ్యర్థీకృ
తఫలవీలాలాలిత్యనుత్యయైనదాని, సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్ర
మండలమండనాయమానాననమంగళలక్షణ
లక్షితయైనదాని, నారేచితభ్రూవల్లరీవేల్లితముఖలవణిమామి వుల
వెలయుదాని, శతపత్రపత్రాయతనేత్రప్రాకృద్ద్రక్పతతులంబ్రసరించు
చున్నదాని, రత్నకుండలరుచినిచయమండితగండయుగళమణి
ముకురయుంగళభంగీశృంగారతరంగరేఖానిరాఘాటాంగీకార
ము నాస్రిముద్రితశ్రీ సాకారశోభితశోభితయైనదాని, మొల్ల
మొగ్గలమొత్తంబుల నుత్తలపాటొందించుదంతపంక్తులకాంతులకు
మందహాసదీప్తులుక్రొత్తవెల్లులవెల్లువలీయుచుండ, బింబోష్ఠ
బృంహితమహితతారుణవీధితులదాడిమబీజపంక్తిచ్ఛాయాదా
యూపత్వంబుసంపాదించియుందించుచుండుదాని, మదనవిజయ
మంగళశంఖశోభానిశ్శంకవిజిగీషావిశేషభూషితలావణ్యధురా
బంధురకంధరాశ్రీధురీణయైనదానిమణిగణఖచితవలయకేయూర
రాజత్పాణిపల్లవబాహావల్లరియైనదానిం, గనకకలశయుగళపరి
హాసనచణసుదృఢపృథుల పీనోత్తుంగవక్షోజద్వంద్వమందానన్య
నన్యసామాన్యమాన్యరమ్యత్వగన్యయైనదాని, గంగాZZవర్త
సనాభిగంభీరోప్వలత్రాధార్ధోన్నిద్రసంభద్రహల్లకకోరకాభి
రూపత్వస్ఫీతనాభియైనదాని, పీవరపృథ్వోరుకాండనిర్జితరంభాస్తంభ
పేశలశుండాదండమండితయైనదాని శాలిగర్భసగర్భనిర్భరంశోభా
శాలిజంఘాంఘ్రితకాహళహాళహాళికయైనదానిం, క్వణత్కింకిణీ
స్వనస లచ ణమూపురసహచరక్రీడా సక్తరంగవిహంగభంగా
యూతసంసక్తకలహంససంసత్సఖ్యకృతకేళికారాతంకా
నంగీకారచేతోZంతరయైనదాని, ననంగవిద్యావైశద్యవైశారద్యంబుల
నొప్పుదాని, సింహమధ్యను, విద్యుదుద్యదుజ్జ్వలశోభాZతి
శాయిని, నూర్వశ్యభిధేయనుజూచి, తదత్తరత్నభూయిష్ఠ
మహాసనంబునసుఖాసీనుండై, సునాసీరుండు తత్కరార్పిత
కర్పూరతాంబూలంబునందుకొని, తత్పాణిధృతచామీకరదండ

మండితచామరసామోదసంవీజితుండై, విజితశ్రమ్ముండై, తదంగ
ప్రత్యంగప్రత్యగ్రబాగ్రఁ దామణీయకంబాసేచనకంబుగాఁ,
దనవిభూతివిశేషములన్ "దొబూచులాడు" మనోనయనంబులనాచి
చూచి, సమీచీనంబుగా నిట్లనియె ॥ 55

తే॥ "కమలపత్రాక్షి ! నీకుఁగుశలంబె కద ! సర్వ
తోముఖంబుగాఁగ, దేవవనితలు
కరము సేవఁజేయుదురె, నీకుఁ బొరపొచ్చె
మేమి లేక?" యని, మహేంద్రుఁ డడుగ ॥ 56

తే॥ ఆమె వల్కనించుకంత లజ్జారేఖ
దోఁప, సస్మితాస్యయై, పురంద
రునకు వినయఘటితరూఢంబుగా, గాఢ
భక్తియుక్తయౌచు, రక్తయౌచు ॥ 57

తే॥ ప్రభు! సహస్రనేత్ర! త్రైలోక్యనాథ! మీ
యాదరావలోకనాతిమాత్ర
లాభమొందువారికౌభవికంబులు;
సంశయింపనేల? స్వర్గనాథ ! ॥ 58

తే॥ మీయనుగ్రహమున మేనకాద్యప్సరః
కాంత లెల్ల సఖ్యమంతరంగ
మందు నిల్ప, నాదు ఛందంబు ననుసరించి,
సంచరించుచుంద్రు సంతతంబు ॥ 59

ఆ॥ ఇది యపూర్వమో మహేంద్ర! యత్యద్భుతం
బింటికీవు వచ్చి, యిట్లు మాట
లాడునాడు దాని దౌర్భాగ్యఫలంబు స
హించుటది దరిద్రదశ నచ్చుచు వజ్రి ! ॥ 60

వ॥ ప్రభువులకుం బరిగ్రహంబులయందు స్వాతంత్ర్యంబు సర్వతో
ముఖంబుగదా! వారిచిత్తం బెప్పుడెచ్చట ముచ్చటం బొందుచుండు
నచ్చట విచ్చలవిడిం బుడమిలోకపక్కియొక్కువమక్కువ మెయిన్
వచ్చుచుం, బోవుచుందురు. ఇదియె, మణిమయసదనంబు.

ఇవియె, కాంచనాంచితంబులైనమంచంబులు. ఇదియె, కల్పకారామంబు. ఇవ్వియెరత్నపంజరంబులు. సర్వభూషాభూషితంబైన యోషాసహస్రంబిదియె. ఈదాసురాలిసేవలంగీకరించి, సముచితకార్యంబులన్ యథేచ్ఛంబుగా వినియోగింతువుగాక! ఇందున్నయున్నతోన్నతవైభవప్రాభవంబులన్నియున్ భవదధీనంబులెగదా! భవదాగమనంబునన్ననుగ్రహించుటకేయని, గ్రహింపనేరనిదానంగాను. సముచితోపచారంబులొనర్పనాకాదేశించి, ధన్యురాలిం జేయ వేడుకొనుచున్నదాన. భృత్యవర్గంబు నిత్యంబు పత్యర్థనిర్వహణనూర్వహనసమర్థంబై యుండనభ్యర్థింతుంగాదె!" యనిన, విని, శతమఖుండాశశిముఖికిట్లనియె ॥ 61

ఆ॥ "సలితాంగి! నీవు శాలీనతాశాలి
వైనమాట సెప్పితదియు, నీదు
నాభిరూప్యమునకు ననుగుణంబ, సురూప
ముండుచోట గుణములొప్పుచుండు ॥ 62

ఆ॥ నీదియెల్ల నాదిగాదె కో! తత్స్వతం
త్రతను జేసి, నిన్ను రమణి! యొక్క
నోడ్డపనికిఁ బంపుదును; గాని, దానినీ
వెట్టుటెనఁ, జక్కఁ జెట్టవలయు ॥ 63

ఆ॥ నిజము; తరుణి! రిపులువిజిగీషులును, వ్రత
క్రతుసమాధిపరులుఁ గాన, వారి
గెల్వ నవిదివజ్రకీలితహస్తుండ
నైనఁ గాని, నాకుహరిణనయన! ॥ 64

ఆ॥ తన్వి! నీవయాయుధంబవు దైత్యులగెల్వ నాకు; సముదకిరవాణి
వాలిష్టపిష్టదారుణంబుగ మేరుశృంగమండుదపముఁ జేయుదురట!

ఆ॥ జానుమంతుఁడనెడు క్షణదాచరాగ్రణి
ఘోరతపము నర్చి, సారలక్ష్మి
బలిమిఁ గానఁగ మదినిదేఁ చుచుండుటఁ గంట
గించుఁ దలయుమాకు; మించుబోణి! ॥ 66

ఆ॥ అసురులమరులతివ! యత్యంతసాపత్న్య
మేడుగాలమొంది, కీడొకల్లొ
కల్లొనప్పుకొనుటె, పల్లవోష్ఠి! మహో
ల్లాసమానువారలకు; ధ్రువంబు ॥ 67

ఆ॥ అసురకసిమసంగునెనరేగి, సురల, స
మాధియందుసిద్ధియబ్బెనేని
దుష్టులెల్లరకునుగష్టప్రదుల్; వారి
తపముపంత, వారిధార్ష్ట్యమెచ్చు ॥ 68

ఆ॥ కనుక, కనకగాత్రి! కాలాతిపాతంబు
సేయకీవు మేరుశృంగసీమ
కేఁగితత్తపంబుసేగినొందింపుమీ
దింపుమీ, సురాళిదీనదశను ॥ 69

ఆ॥ నీకునన్మథుండు వీఁకసహాయుఁడౌ;
మాధవుఁడు, మలయమారుతంబు
చందమామ, భ్రమరసముదయంబు, పికాదు
లెల్లవత్తురబల ! పిల్లురేగి ॥ 70

ఆ॥ తన్వి! సాలుదీవ, తద్ధైర్యకంచుక
చ్ఛేదనమునకీవుసాదరముగఁ
జూడ, నెవఁడుధైర్యశోభితుండౌ, నిబ్బ?
నిచ్చకంబుగాదు; మచ్చెకంటి!" ॥ 71

ఆ॥ అనుమహేంద్రుఁజూచి, వనితావతంసంబు
వలికెవినయగరిమ "ప్రభుప్రసాద
మునను జేసిలోకమునదుష్కరంబేమి ?
త్వన్నియోగమొకటియున్నఁ, జాలు ॥ 72

ఆ॥ త్రిపురదహనునయిన, నపగతధైర్యుఁ గా
వింపవలఁతినే; నిలింపనాథ !
కామకాతరుండు, స్థిమశూన్యుఁడు, కీన
వెలితి యనుచుఁజెప్పవలెనె, వేఱ ?" ॥ 73

వ॥ అని, పలుకుచిలుకలకొలికిపలుకులువిని, తనివోఁగొని, యమర
పతినందహాసితసితముఖుండై, గద్దియదిగ్గనడిగ్గనుఱికి, సాధు
వాదంబులతోడరినాదరించి, "పోయిరమ్మని" పల్కి, యామెను
వీడ్కొల్పె నంత ॥ 74

ఆ॥ ఊర్వశీసమాఖ్య, స్వర్వేశ్య, సర్వగీ
ర్వాణనాథు, నిండుఁబ్రణతిఁ జేసి
తత్కరాహితంబు, సత్కారముక్తాస
రంబుఁ గంఠసీమకింపొనర్ప ॥ 75

ఆ॥ ప్రీతిఁదాల్చి, యాదరింపనిండుప్రిండు, దాఁ
గేళిమందిరంబుఁ గీరవాణి
జొచ్చి, సఖులునన్నుఁ జుట్టునుగొల్వ, భూ
షణవిభూషితాంగి సొరుమీఱ ॥ 76

చం॥ ఘుమఘుమలాడుమాల్యములు, గోరినవన్నెలవిన్నవల్వలున్
గమలదళాక్షి మేలయినగందపుఁబూఁతలుఁదాల్చి సొమ్ములున్,
సుమశరుఁడున్, వసంతుఁడుఁ దనున్ గడునాదృతిఁ గొల్వ యావతం
సమితవిభూషితంబయి, సమావృతఁ జేయఁగఁ దన్నుఁ జేరఁగన్ ॥ 77

వ॥ తారకారాజిమధ్యంబునన్ విరాజిల్లు చంద్రరేఖయుంబోలె శోభిం
చుచు, విద్యుల్లతావిరాజమానంబై నదోయవీథియుంబోలెనొప్పా
రుచు, నానాఽనూనవృక్షాకీర్ణంబును, బహుళవిహంగకులకల
కలకలరవగళముఖరితంబును మనోహరంబునైన మేరుశృంగంబుఁ
జేరి, యనేకకరమ్యాతిరమ్యంబైన స్థానంబున వసంతసమా
క్రాంతంబును, చూతమంజరీసంసక్తమత్తానురక్తభృంగీభృంగ
ఝంకారసంకులంబును, పల్లవలవాస్వాదనకషాయకంఠసంగాయ
త్కలకంఠకులకంఠకలకోమలకాహళీనుకారిసహకార
కోలాహలాకులంబును, పుష్పవ్యత్స్ఫుటలసంసర్గసుగంధిలలితానిల
కుమారసుకుమారపరిసారసారంబును, మరున్నటసమాదిష్టదిష్టోప
దిష్టమంజరీనృత్యమంజుళంబును, వికసత్కుసుమసమాకీర్ణాభ్యర్ణ
వల్లీవేల్లితపాదపంబును, పల్లవోద్గమపట్టోద్గమసీమాంశుకాంశు

కమనీయహరితపరిస్తీర్ణంబును, వాసంతికాసమాశ్లిష్టసహకార
మనోహరంబును, నాగవల్లీపరిష్వక్తపూగానోకహభాసురం
బును, మల్లీవల్లీవేల్లితకురంటకమహీరుహసమూహంబును, మాధవీ
లతాఽసక్తమంజుళవంజుళరంజితంబును గణికాగణాగణితసంసక్త
కాలస్కంధబృందావృతంబును, మీనకేతుగాఢాగాధబోధ
సాధితయోగభోగైధమానమృగవిహగయుగళాకులంబును,
కరేణుముఖగండూషపిపాసానుసరత్కరివరవరణవరణీయంబును
కోకభుక్తముక్తబిసాంకూరశేషలాలసచక్రవాకచక్రచంక్రమ
క్రమంబును పణాశృంగాగ్రశృంగారగ్రసిష్ణుకంఠాయమానాకృష్ణైణీ
సనీరిమీలితలోలలోచనాంచలాంచితంబును, నైకపుష్ప
నిష్పతద్రసాసక్తమధులిణ్ణినదవధికనిధువనసముత్సుకోత్క
రంబును, సకృన్మృణాళనాళలాలసలాలసంసక్తకలహంస
ద్వంద్వసంసక్తక్రేంకారశ్రావ్యంబును నైనతదీయాశ్రమంబునన్
బ్రవేశించి, యాస్వర్వేశ్యావతంసంబైనయూర్వశి, యా
దానవనాయకుం జేరి ॥ 78

ఆ॥ ధ్యానయుక్తు, మౌని, జానుమండలు, జితేం
ద్రియుని, శాంతు, దాంతు దృఢమనస్కు
బ్రహ్మనిష్ఠుఁజూచి, పరమాద్భుతాక్రాంత
యయ్యెఁగాంత; యట్టులైన, గాని ॥ 79

ఆ॥ విభ్రమంబులాడె, వివిధముల్ ప్రకటించి
యును, బ్రలోభములుబహుప్రకార
ములుగఁ, గొలిపి, దైత్యమోహమూఢునిఁ జేయ
నెంచె; నౌర; తెగువ! మించుబోణి ॥ 80

ఉ॥ ఆమనిదోఁచులేఁజివురులల్లన నల్లి, సపుష్పకోరకో
ద్దామముగాఁగ, నూర్వశియు, దానవపన్నయకుమీఁదవైచుచున్
దామముమున్ను, ఫాలఘటితస్ఫుటితాంజలియై, ప్రణామమొం
తే ముదిమొప్పఁ జేసి, రమణీమణి పీవసవిచె మెల్లగన్ ॥ 81

వ॥ మఱియును, సురసరసిజనయనప్రత్యగ్రజాగ్రన్మాఘ్యపుష్పా
ఘ్యంబును, మందారామందసౌందర్యధుర్యప్రసూనాంచితంబును
జాతపల్లవసంపత్సంలగ్నంబును, మరందబిందుసందోహాభి
వర్షియుసౌగంధికజకీర్ణంబును, భృంగీభృంగసంగీతకీతిసంసర్గియు
నైనమాల్యంబునుగురిచ్చి, యచ్చెలువచెలువమమర, నమర
విరోధిశిరోధింగీలించితద్భుజాంతరప్రాలంబంబుగా వించి, యంతట
మానక ॥ 82

ఆ॥ వీణ, సప్తతంత్రి, మాణిక్యకోలంబ
కాఢ్య, రత్నరంజితాతిశోభఁ
దాల్చి, శ్రుతిలమాన్వితంబుగా, లలితంబు
గాఁగమీటి, పాడి, కాంత, యంత ॥ 83

గీ॥ లలితలలితంబుగా, సురల నర్త
నంబొనర్చెలయానుకూలంబుగాఁగ
నాట, పాటయురెంగనింపైనసాధ
నములుగాఁగ, రతీశుఁడంతర మెఱింగి ॥ 84

ఆ॥ దైత్యవరాశిమీఁదదర్పంబెఱర్పఁగం
దర్పుఁజేచి, సైచెఁదలిరుములుకు
లేశములేక, కుడివము-నెపమగా సింగాణి
మార్చిమార్చి, పెద్దపార్చి పేర్చి ॥ 85

ఆ॥ మాధవోద్ధృతంబు, మన్మథారంభజృం
భితమునిట్లుదన్ను వీసమైన
గాసిపెట్టలేమిఁ, గ్రివ్వాడుఁదేమియుఁ
జేనమొందఁడయ్యెబలియుఁడతఁడు ॥ 86

ఆ॥ కనులయెదుటమచ్చెకంటిగాన్పించిన
నైన, మాటలాడఁడయ్యె, నామెఁ
జూడలేడ; యేమిచోద్యంబొ! బ్రహ్మలోక
గోచరంబు, మనసుగుఱివదఁడు ః ॥ 87

ఆ॥ అట్టినిశ్చలాంతరంగు దైత్యుని, యోగ
భాగుఁజూచి, యమ వనిత "యితఁడు
మహితమహిముఁ"డనుచు, మదిఁదలంచి, తడంతి
కంబువీడియుండెఁగాంతయంత ॥ 88

వ॥ నిరాశానిరుత్సాహంబులునిండారిడెందంబునంగ్రిందుకొన,మంద
మందగమనంబుననయ్యిందువదనయొక్కకందువంజేరి, సుదూ
రంబువిచారించియుఁబాకశాసనుశాసనంబునిర్వహించుటకే
యోజయుంగానలేక,యెట్టకేలకుధైర్యంబవలంబించి,"కానున్నది
కాకమానదు గాకేమి'యేనెట్లైనను,స్వామికార్యంబుఁదీర్చెదన్
గాక ! రక్షోఽధ్యక్షునకు మోహంబును త్పాదించుటకొంతె
యథాశక్తియత్నించెదన్ గాక!"యని, నిశ్చయించి, తత్సమీ
పంబుఁజేరి ॥ 89

ఆ॥ అంత, పూర్వరంగమారమణీమణి
వీణెఁబూని, శ్రావ్యగానమాచ
రించెఁగాని, యసురదృఢచిత్తుఁడై, ధీర
ధీయుతుండునై, ధృతింజెలంగి ॥ 90

ఆ॥ చూడఁడయ్యె; వేల్పుఁజేడియతోమాట
లాడఁడయ్యె; మానఁడయ్యెధ్యాన
యోగమతఁడు; స్థాణువోయనంగ, సునిశ్చ
లత్వమూని, గాలుబన్ బిగించి ॥ 91

ఆ॥ నిర్భరాంతరుండు, దుర్భరదర్శనుం
డయి, స్థిరాత్మయోగమందియున్న
జానుమండలాఖ్యు, మానినీమణి"యసా
ధ్యుం"డటంచు, నెంచి; యూర్వశియును ॥ 92

ఆ॥ అతనితపముఁజెఱుపనలవిగాక, యశక్త
యై, యమర్త్యలోకమరిగి, మిగుల
లజ్జఁజేర్మిఁజేసి, యజ్జలజాక్షి యె
గమ్ముఁ గాంచియుండెఁగిమ్మనకయ ॥ 93

ఆ॥ ఉవిశమాటమాటక్షుత్సాహశూన్యయై
దీనహీనరూపు, దివసశశిక
లోపమానయై, ముహుర్ముహురుచ్ఛ్వాస
ములునిగుడ్చు; స్వాంగవిభసనములు ॥ 94

ఆ॥ రోయుఁ; "దిగ్విభుఁడై నాయకు, దేవనా
యకుఁడు జూతునెట్టు? లతనికేమి
సెప్పుదాన? నిప్పుడొప్పరికించుటె
ట్లనుచు, నెంచుకొనుచు, వనితమదిని ॥ 95

ఆ॥ "ఎందుఁబోవుదాన? నెట్లాత్మగోపనం
బాచరించుదాన? నసురయోగి
చిత్తవృత్తిమార్పఁజేవసాలదనాకు
శూన్యమైనది; శక్తిసున్నయయ్యె ॥ 96

ఆ॥ దగ్ధదేహమేల? స్నిగ్ధరూపంబేల?
యందమేల? నాదుచందమేల?
దైత్యునోర్కఁ నిష్ఠఁనప్పింపలేనైతిఁ;
జెప్పుకొన్న, సిగ్గుచేటుగాదె! ॥ 97

ఆ॥ ఐనఁ, జింతయేల? కానున్నదేదియో
కాక, మానునే కొ—! కాలమొకటి
దైవమొకటి, వాయుదేవువేగంబొక
టియునడ్డుకొనుపటిష్ఠుఁడెవఁడు?" ॥ 98

ఆ॥ అని, తలంచి, దేవతాంగనధైర్యంబుఁ
బూని, స్వర్గనాథుఁ బ్రమొక్కి, యూర్వ
శీశుభాఖ్యశిధిలశిథిలంబు, వచనబం
ధంబుదోఁపఁ, బల్కెఁ దాజడియుచు ॥ 99

ఆ॥ "ఏమిసెప్పుదాన? నెకిమీఁడ! నీయను
గ్రహముఁబడసి, యరిగి, కార్యసిద్ధి
మాట కేమిగాని-మరల, నీసాన్నిధ్య
మెట్లుబెట్టులో, రహింబడసితి ॥ 100

తే॥ కడలినడుమమిగులఁగదలాడికదలాడి
యెదురుగాఁజలించి, యెట్ట కేల
కొడ్డుఁజేరుకొన్నయోడనై తిని; దేవ !"
యనఁగ, సంశయించి, యనియెవజ్రి ॥ 101

తే॥ "ఏమి, కామినీమణీ! యెటుల్ వర్తించి
తీవు? రిపునితపమునెటులఁజెఱచి
తీవు? సఫలమయ్యెనే? నీదుప్రస్థాన
మమరవరుల,రూఢియడఁపఁబడెనె ? ॥ 102

తే॥ రాక్షసోదయాంకురంబుసమూలని
ర్మూలనంబుఁబొందెనే ? లతాంగి !
చెప్పుచెప్పు వేగ; నీయుపరివృత్తిఁ, ద్వ
జ్జయమువినఁగమానసంబుపఱచు" ॥ 103

సీ॥ అనఁగ, నమరవనితయతికంపితనిజాంగ
యష్టియై, నతాననాబ్జయగుచుఁ
గాలిబొటనవ్రేలనేలవ్రాయుచు, నూర్వ
శియునుబలికెనిటుల, భయముగదుర ॥ 104

ఆ॥ “దేవ! దేవ!దేవదేశ! దేవేంద్ర! యేమి
చెప్పుదాన? సిగ్గుచేటు చెప్ప,
నసవి గోనంగాచినట్టి కన్నెలయయ్యె
నావిలాసములకు నాకుపట్లు ॥ 105

ఆ॥ ధీరధీరు లేమొనర్చి దారాక్షసేశ్వరుం
డుండె నిష్ఠనిశ్చలుండు మౌని
స్థాన మోయనగ, దాపమున్నదటండు దు
ర్దర్శనము నాథ! రజ్జుగాదు ॥ 106

ఆ॥ అతనిగదుపజాలదయ్యె నావిష్ణుమా
యయనుసురవరేణ్య! యేమిడుదాన
నేమిసేయుదాన? నేజేసినప్రతిజ్ఞ
వ్యర్థమయ్యెగా; యనర్థమొదవె ॥ 107

ఆ॥ వలదటంచు మొదటదేవ! భవితవ్యమునువా
రింపగలత్తపస్సమృద్ధినోంప
జాలలేనునేను; సత్యంబు-సత్యంబు
స్వర్గనాథ! దేవవర్గనాథ ! ! ” 108

ఆ॥ అనుచు, పలవతలుక, విని, మహేంద్రుడుపల్కె
“నీదుదోసమేమిలేదు;గాన
నిచ్చవచ్చినట్లు లేగుము; తన్వి! కం
దింపరాదుకీననిన్నుసుం” ॥ 109

ఆ॥ అని, పురందరుండు వనితవీడ్కొల్పి, దా
నొంటియట్లయేమిదోపకుండె
“జానుమంతలాభ్యుసాధించుటెట్లు ? స్వ
ర్గంబుదూరపానో, గాక“ యనుచు ॥ 110

కం॥ సురపతిజత్రానుజ్ఞను
శిరసావహియించి, యూర్వశియుఁ, బరిషత్సు
స్థిరులఁబ్రణమిల్లి, నతముఖ
సరసిజయయి, సరసగతిని జనె గృహమునకున్ ॥ 111

వ॥ అని తెలిపిన, వినియవ్వలివృత్తాంతం బెట్లని, యప్పినాకపాణి
యవ్వాణీజ నినడుగుటయును ॥ 112

కం॥ సిరియురమునఁగలక అతిఘోర
కలుషములికీగాఁగఁ, బ్రోల్లగాల్చిన యాగం
పురగంపఁచుఁవీవెకదా !
వరసాపురకపిలమల్లనామమహేశా ! ॥ 113

ఇది, ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునం
దూర్వశీవిలాసంబను ద్వితీయాధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు

ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

తృతీయాధ్యాయము

ఆ॥ సిరిసుగంధు, నలువ, సురపతి, కరితుభుజుల్
కొలువఁగొలువుదీరి చెలువమమరు
గరిమ నీకెతగును; కపిలమల్లేశ! గౌ
రీశ! నరసపురవరేశ! యీశ!! ॥ 1

ఆ॥ అవధరింపు; దేవ! యవ్వలివృత్తాంత
ము మురహరునియడిగె నబ్జగర్భ
"జానుమండలాఖ్యుఁడౌనిననిష్ఠయ
ద్భుతము; వినము-కనము; భువనములను ॥ 2

ఆ॥ వినఁగవినఁగ, మహితవృత్తాంతమిదికుతూ
హలముమదికిఁజాలఁగలుగఁజేయు
చుండెఁ, గాన, విడువకుండఁగసర్వంబు
నానతీయుమయ్య! యబ్జగర్భ! ॥ 3

ఆ॥ పిదప, నేమిసేసెఁబిశితాశనుఁడు, జాను
మండలుండు? దపమఖండనిష్ఠ
నెన్ని యేండ్లొనర్చె? నేమితద్వృత్తాంత?
మలఘుఫలమదేమియందెనసుర? ॥ 4

ఆ॥ తపముపండియసురతపయక సేసిన
పనియదేమి? యతఁడువరముఁబడసె
నేమి? నీవనుగ్రహించితే, తండ్రి! త
త్సర్వమెఱుఁగఁజెప్పుజలజగర్భ" ॥ 5

అని సుమమాను, దేవముని, నారదున్, జూచి
చతుర్ముఖుండు లోచనాంత
ములను హాసరేఖ తోలుకాడ, బలుకాడె
మధురమధురఫణితిసుధలు చిలుక || 6

"విను; కుమార! యసురవృత్తాంతమంతయు
సావధానముగను; నే వివరింతు;
జనుమంపలుడు, పానమాహారంబు
నిద్ర మాని, విషయనియతి గలిగి || 7

బాహ్యదృష్టి మాని, వర్షముల్ పెక్కు సు
స్థిరసమాధి గల్గి, చిరతపశ్శక్తి
శాంగుడై, పిపీలికాదిక్షతాస్థిమా
త్రావశిష్టుడయ్యె దేవవైరి || 8

తజ్జటాపరిరూఢతరుగుల్మలతలు ప
క్షులకులాయగేహములయ్యె
నేకపాదనిశ్చలాకారుడై, యూర్ధ్వ
బాహుడై, జగన్నిరీహుడయ్యె || 9

రజనిచరుడు నిలిచె బ్రహ్మభూతాంతరం
గకుడు, లోకవిస్మయకృదనుత్త
మవ్రతుండు, మాసటపత్రితపోనిష్ఠఁ
బెక్కులేండ్లు యజ్ఞభుక్కులారి || 10

అట్లు రాజానుమంచుఁడు నూఱు వేలేండ్లు నిష్ఠాగరిష్ఠుండై తపంబొనర్చుచుండ, నాతని బ్రహ్మరంధ్రంబును భేదించి, యూర్ధ్వజ్వాలాజాలావలీఢచరాచరజగజ్జాతంబై యతివేదోన్నాతంబు సముద్భవిల్లి ప
దిక్పాలకులెల్లరున్ శీతభీతులై, విహ్వలత్వంబున సం

పాతంబు నొందిరి. పారావారంబు లెల్ల నవ్వారిగాఁ గశోషిల్లె. దిగ్గజవ్రజంబులు జగ్గడిల్లె. సకలకులాచలంబులు పరిచలంబు లయ్యె. సిద్ధసాధ్యచారణగంధర్వవిద్యాధరాదులు విషాదంబు నొందిరి. లోకంబులును, లోకాధినాథులును నాధివ్యాధిగాధితు లైరి. చతుర్దశభువనంబులును ముహూర్తకాలాంతరంబునఁ గ్రాఁగించె నంతట, నయ్యండజులు వందురుచున్, దుడుకు నగడొందిన డెందంబులతో నయ్యరవిందసంభవుని శరణంబు నొంది, యిట్లని యభ్యర్థింపఁ దొడంగిరి. 11

ఆ॥ దేవ, లోకనాథ! ధీర, నాభిసుమం
బులని వెరసి, నళినని॥య! వేగఁ
దత్తపోఽగ్ని లోకదాహంబుఁగ విడు
కుండ, మున్నె వరములొసఁగుమయ్య! ॥ 12

ఆ॥ ఏముదత్తపోఽగ్ని నెట్లు సైరింతుము
బ్జాసనా! చతుర్ముఖా! మహాత్మ!
శరణమీవె మాకుఁ బరమనిష్ఠాగరి
ష్ఠుని, సురారిఁ జూచి మనసుగలిగి ॥ 13

ఆ॥ వారిదియసుర యడుగు వరము, "నష్టగుణో
తపువుగాఁగ" నొసఁగఁడలఁపుమనఘ!
తేఁపవేని, మాదు దైన్యంబు, హైన్యంబు
మానుటెట్లు? సర్వమాన్య! చెప్పుము!! ॥ 14

ఆ॥ వీఁకవాఁడు సర్వలోకాధిపత్యమ్ముఁ
గోరెనేని, యిమ్ము; ఘోరమైన
తత్తపోఽగ్ని పైఁబడందరమాన్చి, మాకుఁ లో
కేశ! వాగధీశ! యిష్టపుణ్య!! ॥ 15

దితిసుతుండు, నిత్యదృఢుఁడై, వరములఁ
గలిమిఁ భువనములకుఁ గాఁడె సర్ప
లగ్గుఁగాదె, దేవ! కిఁగాఁడే దత్తపో
వహ్ని సైపఁదరమె? వనజనిలయ ! ! ॥ 16

ధాత! లోకజాతదారిద్ర్యహాహేతువీ
ఘోరవహ్ని శాంతిఁగూరె నేని
సత్యపూనుఁజూవె, సత్సమారంభంబు
నీదినిశ్చయంబుఁగాదె, దేవ ! ॥ 17

దైత్యమునికిఁగాంక్షితములైనవరముల
నిచ్చి, పోవుమయ్య! యెల్లలోక
ముఁ నటంచు,"యజ్ఞభుక్కోటివల్కఁ, మా
టాడకుండె; నంత, నజ్జుసూతి ॥ 18

సురలఁజూచి. లేఁగరుణమై; "సురలార !
యభయమిచ్చుచుంటి; శుభముగలుగు
వరములసురకొసఁగువాఁడ, నంతట, శాంతుఁ
డౌనుగాక, యసుర; యమరులార ! ॥ 19

కాకమాన దెందుఁగానున్నది యమర్త్య
లార! పోవుదముసురారికడకు "
ననుచు, నలువయరిగెఁగన కాద్రిశృంగసం
స్థితు, సురారిఁజూడఁగుతుకమునను ॥ 20

ఏకపా[illegible] చ్ఛలాకారసంస్థితు,
స్థాణు[illegible] లుఁజూచి, [illegible] ంత
లాము[illegible] రేఁబ్రిహ[illegible] యత్యంతసంతుష్టి
గలి[illegible] ముపే[illegible] ॥ 21

ఆ॥ మెచ్చి, వరములీయ వచ్చితి నడుగుము;
కోర్కెలేమి? దైత్యకులవతంస!
యనుచు, సన్నిధానమందు, పితామహ
పతని బ్రహ్మరంధ్రము పైనూసి ॥ 22

ఆ॥ శాంతిఁ గూర్చె వానికంతట, జానుమం
డలుఁడు గనులు మొగిచి, నలువ సమ్మ
దాశ్రుపూర మొప్ప, నసురేశుఁడు సరో
రుహజు. హంసవాహు, ద్రుహిణుఁ గాంచె ॥ 23

ఆ॥ పద్మపీఠు, బ్రహ్మ, స్ఫాటికశైలాగ్ర
ఫుల్లకింశుకంబుఁ బోనివానిఁ
బద్మరాగతుల్యభాభాసమాను, వే
దోపగీయమాను, యోగివంద్యు ॥ 24

వ॥ కనుంగొని, కనుంగొనల బాష్పపూరంబులురల, నసురవరుండు
ప్రసన్నాత్ముండై, యానందతుందిలహృదయుండై, భక్తిభావం
బునని ట్లని స్తుతియింపం దొడంగె ॥ 25

సీ॥ "భూతభావన! ధాత! భూతేశ! భూతాత్మ!
పరమేష్ఠి! లోకేశ! పద్మగర్భ!
లోకకర్తవు నీవ; లోకభర్తవు నీవ
లోకహర్తవు నీవ; లోకమీవ
విప్రవాగ్వ్యాపార వేదాక్షరవ్యక్త
నైజస్వరూప! నీరేజపీఠ!
వాణీమనోనాథ! వజ్రపాణ్యాదిగీ
ర్వాణమౌళిస్ఫురద్రత్నరాజి

కాంచనీ రాజితాంఘ్రి రేఖాంకితీన
లీనవిఫలదగ వైభవానుకూల
శైలనవసన్ముఖేందుకుగ్జాలలోల
మందహాసానుభావ! శుంభత్ప్రభావ! ॥

దేవా! త్వన్మహాత్మ్యాంశలేశంబు మూలాధారంబుగా, లోకపాలురెల్లరును గ్లేశంబులేశంబు లేకుందురు. భూరిదక్షిణాకంబులైన యజ్ఞంబులెన్నియేనియుం జేసి, ద్విజశ్రేష్ఠులు యజ్ఞేశ్వరుండవునైన నిన్నె గదా యజింపుచుందురు! నిన్నెవ్వరెవ్వరే యేరూపంబున నుపాసింపుచుందురో, నీవు నవ్వారినెల్ల నవ్వారిగా నట్లే యనుగ్రహింపుచుందువు గాదె! ఇంద్రుండవు నీవె; యుపేంద్రుండవు నీవె; రుద్రుండవు నీవె; ప్రజాపతివి నీవె; సర్వభూతాత్మకుండవు నీవె; ప్రభూ నిన్నే శరణంబుఁజొచ్చినాఁడ; పాలముంచినను, నీటముంచినను నీదేభారంబు, ఆమ్నాయవేత్తలు, సభ్యాత్మరతులునైన జనులు నిన్నె పరాత్పరునిగాను, బరమాత్మునిగాను జెప్పుచుందురు. సకల తపఃఫలంబయిన భవదీయదర్శనమహాభాగ్యంబు నొందఁగల్గితి నేను ధన్యుండ; మాన్యుండ. నాజననంబు సఫలంబయ్యె, నాజీవితంబు విత్రంబు యోగీశ్వరులన్వేషించి, కన్గొనలేని నీవయిట్లు నన్నన్వేషించుకొనుచువచ్చి, దర్శనంబిచ్చితివి. నాకంటె ధన్యతముం డీరేడు లోకంబులందెవ్వండును లేఁడు. నన్ననుగ్రహింపు" మని, వివిధ విధంబుల వేఁడుకొనుచున్న రాజసుమాటలుజూచి, వాణీవల్లభుండిట్లనియె ॥ 27

"నీతపంబుకలిమి నేనుసంతుష్టినొం
దితి; నిజమ్ము సుమ్మి! దితిసుతాగ్ర్య!
యిట్టిఘోరనిష్ఠ నెవ్వరేనాఁడొందఁ
బూనరయ్య! కాదుబూటకంబు ॥ 28

వ॥ పూర్వకాలంబున గొందఱబ్భక్షులు, కొందఱు వాయుభక్షులు, కొందఱు పర్ణభక్షులు, కొందఱు నీవారకభక్షులు, కొందఱు శాకభక్షులు, కొందఱు ధూమైకభక్షులు, కొందఱు మృద్భక్షులునై బహువిధంబులం దపం బాచరించినవారు లేకపోలేదు. నిర్భక్షుండవైన నీవలె బ్రహ్మనిష్ఠుండైన తపశ్శాలి యొక్కరుండైన నింతకు ముందులేఁడు. ఇంక ముందు పుట్టఁబోఁడు. మెఱమెచ్చులకీ చెక్కంబులాడుచుంటి ననుకొంటివో? వంట! ముమ్మాటికీ నీవంటి నిష్ఠాగరిష్ఠుండు నీయట్టి జగజ్జెట్టి "నభూతో నభవిష్యతి" యంట కొంటెమాటగాదు సూ, పోటుబంట! నేనీకుం బ్రసన్నుండనైతి. సన్నకసన్నగాక, మిన్నగా వరంబు వేఁడు మిచ్చెద. సర్వసౌభాగ్యకారణంబును శ్రేయస్కరంబునైనదాని నేనీ కవశ్యంబు వశ్యంబగునట్లనుగ్రహించెద;" నని, యనునయించుచుం, బల్కుచుండు నక్కంజాతసూతికిన్ దైత్యేయాధినేత యిట్లనియె ॥ 29

ఆ॥ సత్యసత్యమాన, దేవ! సాద్గుణ్యముగ నాదు, నిష్ఠకీవు వరగరిష్ఠఫలము
సంగదంచి తేని, జాంబూనదోదరా! కోరుచున్న నాఁడు భూరితేజ!

ఆ॥ ఇదియనుత్తమంబయిన వరంబని వేఁడు
చుంటి; దేవదేవ! యుజ్జ్వలప్ర
భావ! వీరశబ్దభాక్త్వంబు సర్వలో
కంబులందు నాకుఁ గల్గుఁగాక! ॥ 31

ఆ॥ దానఁ జేసి యేను దానవాధీశుండ
నై, మహేంద్రముఖ్యులౌ సుపర్వ
కోటి చేత నేటికో ళ్లేమి? "కో" యనఁ
గోటిదాస్యములనుగొనఁగవలయు ॥ 32

ఆ॥ స్థిరముగాఁగలక్ష్మిచిరముగానిల్చు దై
త్యాధిరూపరాజ్యమందుఁజంచ
లత్వదోషమింక, లక్ష్మికిలేకుండుఁ
గాత! ధాత! యంబుజాతజాత ! ॥ 33

ఆ॥ మఱియు, నరమునిమ్మ మరణంబులేకుండుఁ
నట్లుగాఁగనాకునమరవరుల
వలనఁగాని, ప్రాణివర్గంబువల్లఁ,ద్వ
త్సృష్టిలోనవేనిచేతఁగాని॥ 34

వ॥ దేవా! నీవునిజంబుగానాతపఃప్రకారంబునకున్ మెచ్చుకొంటివేని, నాకవధ్యత్వంబువరంబుగానను గ్రహింపు " మని, నిశ్చయించం బుగా, నిష్కర్షించిపల్కిన యాజానుమంజలునకుం బ్రసన్నుఁడై యయ్యరవిందసంభవుండిట్లనియె॥ 35

ఆ॥ "అటులెయగుసుగాక! యమరగంధర్వయ
క్షాదివీరవరులెకాదు-నాదు
సృష్టిలోనిప్రాణియేదైనఁగాని,నిన్
జంపలేదు; లేదుసందియంబు॥ 36

ఆ॥ బలిమికలిమిసురలగెలుతువు; సకలలో
కములునీకులోఁగి, కైవసమగుఁ;
బొమ్మువేగ; చిరతపోలబ్ధసత్ఫల
మ్మందుకొ" మ్మటంచు, నావిరించి॥ 37

ఆ॥ సురలతోడ, మానివరులతోనంత, నం
తర్హితుండుగాఁగ, దైత్యనాథుఁ
డెంతయేని గర్వమేచ, నీచాతినీ
చంబు, వానగోచరంబుగాఁగ॥ 38

ఆ॥ క్షైత్రయాత్రనంత, సాగించి గాత్రించు
కించిదూనతయు సహించుచుతృప్తి
లేక, లేఖపాళిఁ జీకాకుపెట్టి, స్వ
ర్గంబుముట్టడించెగండుమీఱి॥ 39

ఆ॥ సురల, మునుల, ధర్మపరులగుపాఱుల
సేఁగిలోఁగఁజేసి, చేతుకామఁ
దానురారిదీనమానవస్థకు వారిఁ
బెచ్చుద్రుహిణవరసదృప్తుఁడౌచు ॥ 40

వ॥ అని, తెలిపిన, విని, యవ్వలివృంతబెట్టనియుప్పింగా హా నివాణి
జానినసుగుటయును॥ 41

॥ శిరసుజంద్రరేఖ, వికటంబులగుమూఁడు
కన్నులందునొకటఁగానుపింప
కత్తికత్తి, మేనగజాతయొప్పశ్రీ
కపిలమల్ల! రిపునికాయభిల్ల!!॥ 42

ఇది, ఆంధ్రీకృతము క్షీరేశ్వరోపాఖ్యానంబునందు జానుమంతలవర
ప్రాప్తియను తృతీయాధ్యాయము

శ్రీ స్తు

ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

చతుర్థాధ్యాయము

కం॥ సిరియురమునఁగలకఠినార
కలికములికిఁగాఁగఁ బ్రోల్లుగాల్చిన యాగం
ఉఁగంపఁజేవీవెకదా!
సరసాపురకపిలమల్లనామమహేశా ! ॥ 1

ఆ॥ అవధరింపు; దేవ! యవ్వలివృత్తాంత
మమరమునియునడిగెనబ్జగర్భు;
" జానుమంటలాభిధానునట్లద్భుత
విక్రమక్రమంబు వెక్కసముగ ॥ 2

తే॥ నీయనుగ్రహంబ జేయుటన్ జేయ, దై
త్యాధినాథుఁ,దండ్రి! యసురులెల్ల
నిల్లనీదుకరుణ నేచి, లోకములేర్చు
నేర్పుఁజూపి; రెంతనీచులార! ॥ 3

తే॥ హంసవాహ! నీదు "నంపదంపలు" లేక,
వారలెట్లుమత్తులై, రుపాక
పాయితాక్షిణోణులై, యీజగత్త్రయ
మ్మనుజయింపఁగలరు? వనజనిలయ! ॥ 4

॥ ఆనిలింపవైరి, జానుమంటలుఁడెంత
కాలమేర్చులోకపాళి? నేమొ
నర్చిరమరులసురుఁగార్చిచ్చుఁబోనివా
నినిసహించుకొనిరో-కొనరో, చెప్పుము! 5

ఆ॥ అహాహా! "ముక్తహాని"యంటివి కాదె,ము
మ్మొనట; దేవ! "యదియపూర్వగాథ"
యంటి"వదియు, బహురహస్యాన్వితం"బంటి, "కౌ
తూహలంబుఁగూర్చు నూహసేయ"॥ 6

ఆ॥ అంటి వనఘచరిత! యాముక్తి నివరి
త్రింబు విన్న, శ్రోత్రతర్పణంబొ
నర్పు"మంచు, వేడునారదుఁ జూచి, య
బ్జాసనుండు మందహాసమొప్ప॥ 7

ఆ॥ "వినుము; వత్స! దైత్యవీరుఁడా జానుమం
డలుఁడు నాడు వరము కలిమి మిగుల
గర్వమొంది, లోకకంటకుండై, జగ
త్త్రయముఁ గాల్చునట్టిదంటయయ్యె॥ 8

ఆ॥ సాధుపుంగవులను బాధించు; యోగుల
కెగ్గొనర్చు; విప్రఋషుల, యాయ
జూకవరుల, దుష్టుఁడై, కస్తిఁగుడుపుఁ; గి
గ్గాడియసుర తనదుదాడులందు॥ 9

ఆ॥ పలచయసుర ప్రోలు "సురకంటకం" బధి
ష్ఠించి, దుష్టబుద్ధి, క్రించు, దైత్య
మండలాధ్యుఁడై, యఖండగర్వంబున
జానుమండలాభిధానుఁడేచె॥ 10

ఆ॥ పెక్కురించువాఁడు పోత్రిత్తములఁ, సాత్త్వి
కులనుజూచి, న్యాయకోవిదులయి
రాజ్యమేలు మేలిరాజర్షివరులతోఁ
బోరిఁగోరు, నౌర! యాంటికసుర ॥ 11

సీ॥ అంగవంగకళింగులాంధ్రులు, ద్రావిడుల్
బర్బరుల్, ఘూర్జరాహ్వయులు, శూర
సేనపాంచాలకాశ్మీరమాగధలాట
మాళవనేపాళగౌళయవన
గోనర్దకాదికక్షోణీతలాధీశు
లెల్లరుదైత్యలోకేశుప్రోల
నొదలల్ వంచి, మాళ్యంచితసక్రస్త
మకరందరేణుసంబాధగౌర

ఆ॥ పాదుఁ జేయుచుండ్రి పాదపీఠముఁ జేర్చి
యెంత లేసిదొలు, హీత్రితు[ణు]లాచు
వానిఁ బ్రీతుఁ జేసి, వానియాదరమొంద
కుండువాఁడునొక్కఁడుండఁబోఁడు ॥ 12

ఆ॥ మఱియు, రాజులెల్ల మఱియూదకై, వేఁట
లాడి, జానుమండలాసురునకు
గహనసీమఁజంపి, బహువిధమృగముల
ప్పనముగాఁగనిత్తురనఘమతులు ॥ 13

ఆ॥ వాఁడునాప్తబంధువర్గంబులంగూడి
వానినెల్ల మెక్కి బోనమందు
నుక్కివుండు, దైత్యుఁడుజ్జ్వలరూపయౌ
వతముఁగవయఁదివురుఁబ్రతిదినంబు ॥ 14

ఆ॥ ఐనఁ, దృష్టిలేక, దానవుండొకమాఱు
వ్యోమచరయానచరుల, నుజ్జ్వలాంగు
లైనసురలఁజూచి; యట్లైవిజృంభించి
రోషహూంకృతస్ఫూర్తిభాషణుఁడయి ॥ 15

ఆ॥ ఎగసిబిట్టు, తీవ్రముగవ్యోమయానంబు
పీల్చి, యమరులకును పీడసేసి
తనివిసనక, యంత, దనుజుండుకనఁబడ్డ
వారినెల్లఁజదుపుఁగ్రూరుఁడౌర ! ॥ 16

ఆ॥ అరరే! యసురయుఁచుయక్షగుహ్యకసిద్ధ
సాధ్యగణము, వాఁడసాధ్యుఁడై, మ
హీధ్రసానువులనేకవిధక్రీడ
లందుఁజాలఁదేలియాడువారి ॥ 17

ఆ॥ వాఁడ విన్నఁజాలునాడుదియన్నాటఁ
గన్నఁజాలుస్త్రీలఁ; గాముకత్వ
పాశవములదైత్యపాశుండుబల్మిఁదాఁ
బట్టి; రతులఁదేలి, వదలిపెట్టు ॥ 18

ఆ॥ అసురకలఁచినైచి, వ్యాముగ్ధమానసుం
డౌచు, మధ్యలోకమంతస్వర్గ
వర్గమెల్లవడఁక; దోర్గర్వమొప్ప, ని
ష్ఠురవిచేష్టితములసారిదిఁబూని ॥ 19

ఆ॥ కొండలూడఁదీసి, చండప్రతాపుఁడు
ద్దండుఁడై, ప్రవృద్ధదర్పమొప్ప
గ్రామసీమలందుఁగ్రౌర్యంబుమైఁబాఱి
వైచు, వాఁడుసాఁగిచుఁడౌర ! ॥ 20

ఆ॥ వాఁడొకప్డుచంద్రుఁబట్టిక్రీడార్థకం
దుకముగాఁగవైచుఁబ్రకటగర్వి
సూర్యుబిట్టునిల్పుఁజోద్యంబుగాఁ; జాను
మండలుండు, దాష్ట్యమండనుండు ॥ 21

ఆ॥ వానిబారికోర్వ వశమేది, యక్షగం
ధర్వసిద్ధసాధ్యనాగకిన్న
రాదికాదితేయులధ్యాత్మవేత్తలౌ
మౌనివర్యులింద్రుఁగానఁబోయి ॥ 22

ఆ॥ "శరణమీవెమాకు; సురనాథ!" యని! వెచ్చ
నూర్చి, దైత్యుఁడార్చి పేర్చు దుష్ట
చేష్టితములనెల్లఁజెప్పిరి; బ్రహ్మప్ర
సాదమునను వాఁడు చండుఁడౌట ॥ 23

ఆ॥ వారిదైనదైన్యవాక్యంబువిని, యింద్రుఁ
డభయమొసఁగి, వారికనియెనిట్లు
"వినుఁడు; విబుధులార! మునులార! జానుమం
డలుఁడుబ్రహ్మవరముకలిమిఁజేసి ॥ 24

ఆ॥ సరకుఁగొనకమిమ్ము, సంక్షోభపెట్టు; నే
నెట్టులూరకొందు? నిదియెనాదు
శస్త్రధారవాఁడుశతధాసహస్రధా
భిన్నదేహుఁడౌను; వెఱపుడుగుఁడు ॥ 25

ఆ॥ క్షణములోనవానిగర్వంబుసర్వంబుఁ
దుడిచివైతు; వానిదుడుకడంతు"
ననుచుఁబలికి, ననుచునవితరసాధార
ణోరుపౌరుషమునకనుద్యమించి ॥ 26

ఆ॥ అనిమిషాధినాథుఁడైరావతారూఢుఁ
డై, యమర్త్యసైన్యమనుగమింప
నాయుధములుపెక్కులాయత్తపఱచి, జీ
మూతలాంఛనంబుఁబూనెధనువు ॥ 27

| ప్రధనవిజయసిద్ధుల, రథగజతురగాధి
రూఢులైనవారిఁ, గ్రూరయోధ
వరులఁగూడి, యింద్రుఁడరిజయోత్సుకత, దం
డెత్తిపోయె దైత్యునెదురుకొనఁగ ॥ 28

॥ అంత, దైత్యసైన్యమాదిత్యసైన్యము
నన్యోన్యవిజయకాంక్షఁ జన్యమంద
నేకశస్త్రముల, ననేకాస్త్రములఁ బ్రయో
గించుకొనికొంచకించుకైన ॥ 29

వ॥ వాసవవైశ్వానరవైవస్వతవాసతేయాచరవార్ధీశవాయువైశ్రవణ
వామదేవముఖులొక్కుమ్మడి నుఱవడించి, జానుమండలుని, వాని
తమ్ముండైనసుమండలుని, వారిపరివారంబులోనివారైనమహిషా
సురకాలనేమిఘటాసురులను డీకొని, వివిధంబులైనప్రధనసాధ
నంబులఁ బ్రయోగించి యెంతయేని బాధింపం దొడంగి-రంతవారును
“తక్కువతిన్నవారుకారు”గావున, వారికిఁదీసిపోవక, నానాశస్త్రా
స్త్రంబులను ముంచెత్తి, వ్యాఘ్రభల్లూకఖడ్గాదిమహోగ్రసత్త్వం
బులు వాహనంబులుగా, నారోహించివచ్చి, యాదిత్యసైన్యం
బుల దైన్యంబునొందించిరోదోఽంతరాళంబును భేదించుచాడ్పున
విన్నవారెల్లరుం జెవ్వడునట్లుగా, భీకరంబులైన సింహనాదంబులు
సేయుచు విజృంభించి-రంత, సర్వసత్త్వసాధ్వసాధ్వవస్థాసంధాయ
కంబైన యామహానాదంబు నాకర్ణించి, మేరుమందరవింధ్యాది
శైలకందరాంతరశయాళుసింహవ్యాఘ్రవరాహాదికక్రూర
సత్త్వంబులెల్లను దమక్రొవ్వుం జెప్పుడిఁగి యడంగఁ గఁగడంగరియం
బులకై పడి, పడి లేచి, యొడిసెలలు, బెడిదంపు టడిదంబులు బడిఁ
బడిఁ బడినపడు నభయవిహ్వలంబులై, యడుగులు తడఁబడ,
హతాత్మతయాళువులయిన బుడుతల బుడిబుడి చెయిదములనుఁ దనను
గనుఁగొనక, యిటునటుఁ దిరుగుడు పడుచు, నవకూడం బోడంగె
నంత ॥ 30

ఆ॥ సైన్యగాత్రభేదిశస్త్రాస్త్రపాతసం
జాతనూత్నరక్తశైవలినులు
కంకగృధ్రములకుఁ గదనరంగమునఁ బా
అంగఁ జొచ్చెఁ గట్లరాచికొంచు॥ 31

ఆ॥ ఇట్టియుద్ధమందహీనసత్త్వుఁడు, జాను
మంతుఁడసురుఁడు, చండకోప
ఘూర్ణితాత్ముఁడౌచు, క్షోభించి, గర్జించి,
గదను వ్రేసెనందు గ్రుడు వరిపఁగ॥ 32

ఆ॥ అంత, వానిశమ్ముఁ డాసుమంతుఁడు క్రో
కోపించి పెల్లగించి, భీషణమున
గాఢనేసె వహ్ని గాఢ, వేగమున వ
క్షంబు వగుల, వహ్ని కలఁతఁ జెంద॥ 33

ఆ॥ అంతమాత్ర వహ్ని యదలక, జ్వలదుగ్ర
బాణపాతములను బర్వతంబుఁ
జూర్ణితంబొనర్పఁ జూచి, సుమంతుఁడా
సురుఁడు ముసలమేసె సరగ వహ్ని॥ 34

ఆ॥ తత్ప్రహారమునఁ బతత్రిప్రభవుండౌచు,
నిట్టిమూర్ఛ నొందెఁ గృష్ణవర్త్మ
కాలనేమియంతఁ, గాలాంతకాకారుఁ
డై, కృతాంతు ముద్గరాయుధమున॥ 35

ఆ॥ వ్రేసి, మూర్ఛ నొందఁ జేసె; విభ్రాంతులై
రెల్లఁ దిగ్దశయోధులేచి, యంతఁ
గ్రవ్యదాష్ట్రరాశి, ఘంటాఽసురుండు మూ
ర్ఛితునొనర్చెఁ గిన్నరేశుఁ బోర॥ 36

ఆ|| తక్కు-దేవతలను, దక్కనై పేయులు
చిక్కుతలును, వారు "చెప్పుకొనకయుండు,
పుట్టుకొనకయుండు" బోయి, పోయినపోకనొండె
"దలలుతడవికొసరి"-కలంతగొసరి|| 37

ఆ|| నాకులెల్లఁగాంచి శోకులై, దూతల
పాటునొందఁగా, నిశాటులంత,
దృష్టచిత్తులై చూఁడ్రిదివంబధిష్ఠించి,
యిచ్చవచ్చినట్లు పెచ్చరిలిరి|| 38

సీ|| భూరిలావణ్యసంపూర్ణతారుణ్యరా
సులు, సురస్త్రీలు బందులనలరిరి;
పూతకీర్తి యొకిన్ ప్రీతిదాయకములౌ
పారిజాతంబులు పాన్పులయ్యె;
మందాకినీజలానందదంబులు స్వర్ణ
జలజముల్ దిగుడు బావ్రల నడంగె;
సురకంటకాఖ్యమహాపురవరంబద్వితీ
యంబైననాకలోకంబయయ్యె;

ఆ|| సుప్రభాతమయ్యెఁ బాపప్రతాపుఁడౌ
జానుమండలాభిధాను ధాటి
నామరూపహీనమై మనుష్యాదిలో
కమునకహహ! యదియె కాలమహిమ|| 39

వ|| మఱియు, వినుము; కుమార! కాలవైకృతంబుననైన వైపరీత్యంబున
కేమనంగలదు? కులిశపాణికుశలంబు పెక్కించి, చారురూపంబులై,
వసివాడక, సువాసనావాసితంబులైన కల్పవృక్షపుష్పం
బుల సంగ్రహించి, ప్రియశిష్యపూర్వకంబుగా సంగ్రథించి పెంచి

నక్తంచరేశ్వరుడనకు పాయనంబుగా నర్పించుచుండు, వీతిహోత్రుం
డును, పౌరోభాగ్యంబున జేసియును గ్రిహామహాభాగ్యం బెక్కడ
దప్పునోయని, భీతభీతుండై, మహారసోపేతంబులై, తదుల్బణా
న్యూనత్వంబులు లేక, సమత్వసంశోభితంబులైన భక్ష్యభోజ్య
లేహ్యచోష్యపానీయంబులు వండిదను గ్రహోపనీయమానంబులుగా
యథాకాలంబున నమర్చుచున్; బాహోగవంబు వహించుచుండుఁ
జండశాసనుండైన సూర్యానుమండలు గాఙ్ఞలేక, దండధరుండు
వానియేలు నేలనే పాళ్లైనన్ బాణిన్ స్పృశింపభీతిఁ జెందు
చుండు; సూర్యుండు ధ్యానశక్తి కాలంభోజమహావ్యాకోచనాథన
మాత్రంబ కాని తదధికతరంబగు కిరణవిసరప్రసరణావ్యాపారంబున
భీరుత్వంబుచేత నేమాని యుండు. మిన్నుకుమారిపాదంబు లెప్పుడను
మలయగిరికటకనికటంబునంటియుండి. తద్దక్షిణోద్ధ్యక్తభీతినైహుక
తత్పరిష్టసూచనాస్థాత్వశ్చర్యచర్యారూపప్రవృత్తి సృష్ట్యశ్రుతా
దృష్టచందనమంజరీజరీజృంభత్పరాగపూరసౌరభోద్గారంబులై,
మందమందయానంబులం బదీపావరోధవీథీవితానంబులన్ బుల్కు
పుల్కునవిహారంబుల హోరాత్రంబు లేక రీతిని జేయుచు, యామినో
ద్యోగంబు నిర్వర్తించుచుండుఁ; జందురుండును దచ్చందరిశాలలన్
జంద్రికాస్ఫుటికలతోడం గూడ దదీయచంద్రిక్యల కేళీ
విశేషంబులం గ్రీడాకందుకంబగుచుండు; నిల్లుగానసేవ్యమానుం
డగుచున్నను, ఆజానాపావనదుష్టాత్ముండైన యాజాను
మండలుండు లోకంబులన్ గ్లేశమొందించుచునే యుండుఁ గాని;
శాంతస్వాంతుండు గాక యుండు. లోకంబునన్ బాముననున్ బాలు
వోయుట కేవలంబు, విషవృద్ధి కేగదా, దోహదంబగుచుండుఁ;
గావున, వాఁడును॥ 40

ఆ|| అలసముఁన్నతాసనాసీనుఁడై, డాయ
వచ్చు మునుల, ద్విజుల, బ్రాహ్మవేత్త
లను, శుచివ్రతాఢ్యులను జూచి, లేవండు;
క్రించుదనము మానఁడించుకైన || 41

ఆ|| వారినెల్లఁగ నిపను నియోగించుఁ
"గూరగాయలమ్ము వారివోలె;"
నెంతగర్వి! వానియింటికివచ్చిన
గురుకుమారకులను గూడఁ గేయు || 42

ఆ|| గర్వమునను భృత్యునిన్ శేషంబుగాఁ
జూచునెల్లవారి, నీచు, మూర్ఖు
ధూర్తు, క్రించు, మీఁని గుర్తింపకుండె, వాఁ
డేమిగాఁగలోననెంచినాఁడో! || 43

ఆ|| పూర్వవైరమెంచి, సర్వగీర్వాణవ
ర్గంబుహింససేయుఁగ అకుటసుర;
యగ్నిముఖమునుండియూహావిర్భాగముల్
సురలకందకుండ "సాడ్డుపెట్టు" 44

ఆ|| పలుచ, పొలసుఁదిండిసురకన్యకలఁ బట్టి
స్వార్థముంచి, శీరికంతలేక,
యూమికులనునిల్ప్రగామీాబ్ధిదా
రిద్ర్యమెంతయేనిరెక్కుఁజేయు|| 45

ఆ|| దానవాధముండుదానుగత్యాకృత్య
మేమెఱుంగకయు, యహీనగర్వ
మునను యక్షతురగముఖుల, గంధర్వుల,
వృక్షసేచకులుగ, నేర్పరించె|| 46

వ॥ మఱియు, వాఁడు శంకరకింకరులను, శ్రీవిభుసేవకులను, సారపారానుష్ఠాతలగు సుజనులం బట్టియీడ్చి, చేతులారఁ బందీబద్ధులం జేయుచుండు; బాహ్లిణాయామపరాయణులకు, రేచకపూరక కుంభప్రియత్నపరులను, సత్త్వసంపన్నులన్ జపేటాదులన్ దండించుచున్, బీడించుచుండు. నిజతపోబలంబుచేతను, వరగర్వంబుచేతను, సకలసురనికరంబునకు నిష్కారణకారణంబగు కారాగారంబున నేయనుభరంబునకుఁ దెచ్చుచుఁ, దనివిననక ॥ 47

ఆ॥ అసురయున్నతాసనాసీనుఁడై, సుమంత్రులనితోడఁ, బరిజనంబుతోడఁ గొలువుదీరియుండి, కోరి ప్రశ్నించుచుండుఁ జగములెన్ని, యన్నినయములు మీఱ ॥ 48

వ॥ "ఓరీ! యీ వాఁడే విప్రబృందంబున్ గారాగారంబునం బెట్టి, కారాకూరంబుగా వించితిరి? స్త్రీలనెందఱ బందీకృతలం జేసినారు రా? యే యజ్ఞంబులు విఘ్నితంబులుగా సర్పంబడినవి? విధివద్యజనపరాయణులనెందఱన్ దాఁడించితిరి? ఎచ్చటెచ్చటన్ బుణ్యాశ్రమంబులు పుణ్యజనుల చేర రక్తధారాసంసిక్తంబులుగా వింపంబడియె?" నని, యడిగి, యావద్వృత్తాంతంబునాకర్ణించి, వాఁడు మేను వెంచి యావులించి, హర్షించుచుండు. లోకంబునసంక్షోభంబెంతగల్గింపఁబడిన, వాఁడంత సంతోషించుచు; నొక్కొక్కప్పుడు వాఁడు లేని నేరములెన్నని గల్పించి, సురమునినికరంబులం గనికరంబు లేక, నికరంబుగ దండించుచుండు; నిట్టిదుష్టచేష్టితంబులచే దివౌకసులు దిగ్గ్న భగ్నమానసులై, క్లేశితక్షోభితులైరి ॥ 49

ఆ॥ అమరవరులు నొల్లి యమృతపాయులైన నసురవిభువలన నసురుసురయి జంకుగొంకునొంది, సాధ్వసధ్వస్తాంతరంగులైరి నం, గరంబు వింత ॥ 50

వ॥ అని, తెలిపినవిని, యవ్వలివృత్తా[illegible]ట్లని, వీణాపాణివాణీజాని నడుగఁటయును ॥ 51

ఆ॥ సిరులువోలయునోషలగరగరిబూదిపూఁ
తయును, జడలనమరతటిని, సామి
దేహమందు భూభృదీహితఫలము, శ్రీ
గౌరిపెలయుదేవ! కపిలమల్ల !! ॥ 52

ఇది, ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానమునందు
జానుమండలప్రతాపవర్ణనమను
చతుర్థాధ్యాయము.

శ్రీరస్తు

ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

పంచమాధ్యాయము

ఆ॥ సిరులకిరవుధరణినరసాపురంబు సు
స్థిరనివాసమని, మదిందలంచి
యున్నసుజనకోటికెన్న, ముంగొంగుబం
గరువుగావె, నీవు కపిలమల్ల ! ॥ 1

ఆ॥ అవధరింపు; దేవ! యవ్వలివృత్తాంత
నమరమునియడిగెనబ్జగర్భు
"నమరులమృతపాయులయ్యు, నట్లేలయ
య్యసురవలనమిపుడనుసురువడిరి ?" 2

ఆ॥ "ఆయుపేక్షయేటికో, యింద్రముఖ్యుల
స్రేయుపాయమూని రేమిసేసి
రో" యటంచు, వినఁగనాయతకౌతూహ
లంబుగ గ్గైహామనంబునఁదు ॥ " 3

వ॥ అని, యడిగినసురమునికినలువయిట్లనియె ॥ 4

ఆ॥ "వినుము; వత్స! నీకువివరించిచెప్పెద
నసురులట్లుబాములంది, కుంది,
దానిమాలుసేతఁగానక, వానిసై
రింపలేక, సురలు, ఋషులుగలిసి ॥ 5

ఆ॥ ఇంద్రుఁజేరి, మ్రొక్కి, యిట్లనివిన్నవిం
చిరి—"మహేంద్ర! రాత్రిచరుఁడుమనలఁ
బెట్టుబాములెట్టివట్టిట్టివనఁగాదు;
పారమున్నె ? దేవ! మేరయున్నె ? ॥ 6

ఆ॥ నీవురాజజయ్యు, దేవేంద్ర! మాకు నీ
బాముఠేమి ? నీదుభావమేమి ?
యేలయీాయుపేక్ష? త్రైలోక్యనాథ! మే
మోర్వఠేమురాక్షసోగ్రబాధ ॥ 7

ఆ॥ లెమ్ము; శత్రుఁజీల్చ, లేఖాళిఁగష్టాబ్ధిఁ
దేల్చ; నాథ! నీవనల్పవిక్ర
మైకనిధివిగావె? నీకసాధ్యంబేది ?
మమ్ముఁగావుమయ్య! సమ్మతోష ॥ 8

ఆ॥ అకట! నందనంబు, నాసుధర్మయు; వైజ
యంతమమరనది, యనంతవాంఛి
తార్థదోగ్ధ్రి, ధేనువాకల్పవృక్షంబు
లసురుస్వార్జితంబులయ్యెనేఁడు ॥ 9

ఆ॥ ఎంతకష్టపడార! యింద్రుఁడు సేవించు
నేమువానిఁ బెద్దగా మదించ
లంచి, కొల్చి, పొద్దులుంబుచ్చు దుస్థితి
కై మఱెంతవంతగల్గుచుఁడు ॥ 10

ఆ॥ అధముఁడసురముఖ్యునకైతద్దాసులఁ
జేసి, పనులఁ దేరఁ జేకొనంగ
నెత్తియుమనముమిన్నుల; నెంతటిపగవాని
కైనవలదు-వలదుదీనవృత్తి ॥ 11

ఆ॥ ఈశ్వవృత్తిమాకునీశ్వరకల్పితం
బయ్య, దీనదీనమైనజీవ
నంబుదీనఁబుచ్చుచుంబయిలోడి, కి
గ్గాడియసురఁగొల్వఁగాఁదరంబె ?॥ 12

ఆ॥ వజ్రివయ్య, మేఘవాహుంతవయ్య, నా
ధుషణునంతవాఁడిధిషణబలిమి
శిక్షగల్గునీవశేషశేముషిలేని
ముట్టుబూరకోమహాత్మ! తగునె ? ॥ 13

ఆ॥ నేము సేనఁజేయ లేము వానికి దేవ !
జీవనంబుగూడ పీడితంబుఁ
గూర్చుచుండెమాకు, గహ్వరాదులప రా
క్రమముకొల్పనా ! స్ఫురత్ప్రతాప ! ॥ 14

ఆ॥ అధిప! యమృతపానమపరాధమయ్యె; దుః
ఖైకమూలమయ్యెనదె మనునపు
ట్టుదసేవమాన్పి, భద్రంబుఁ గూర్పుమీ
దైన్యమేల? మాకు దైన్యమేల ? ॥ 15

ఆ॥ గుణుని గుణములేని నురుతరోపాయముసా
హింసఁజేసి, దేవ! యీసురుమును
నీసుబలకుడైన్యమెల్లఁబోకార్పవే
కూర్పవేముదంబుకులిశపాణి ! ॥ 16

ఆ॥ ప్రభు! దురంతసేవ "అంపపుకోఁతగా,"
బాధఁగూర్చునిర్నిరోధవాచు
నేర్చుమామనంబుఁగార్చిచ్చునోలె; నీ
నేర్చురీతిమమ్ముఁదేర్చుమయ్య ! ॥ 17

ఆ॥ నింద్యమీనితాంతనిస్త్రీజమైన జీ
వితముఁగషపలేముబిబుధనాథ !
సేవకంటెమృత్యువే, వరంబగుఁగాదె !
జీవితాంతమార్తిఁజేయుసేవ ॥ 18

ఆ॥ లోకమందుదీర్ఘరోగి, ప్రవాసి, య
న్యావసధనివాసి; సేవకుండు
చెప్పఁదగుదురెప్డుజీవన్మృతులటంచు
నెఱుఁగవోకో, నీవు! సురగణేశ ! ॥ 19

ఆ॥ విక్రమాఢ్యుఁడేని, విద్వాంసుఁడేని, స
ద్గుణవిశిష్టుఁడేని, స్తోకమంజు
భాషణుండయేని, భంగమొందుటధ్రువం
బమరనాథ! వఱపుడమునసిరో ! ॥ 20

వ॥ దేవా! యేమనిమనవిసేయుదుము? సేవయేవృత్తిగాస్వీకరించిన
మూఢుండు దేహంబులందుస్వాతంత్ర్యంబు శూన్యంబు. అరణ్యం
బులవర్ధమానంబులైనవృక్షంబులకుంబోలెదూరాత్తైన్యంబంత
హైన్యంబుఁదెచ్చునో యనియునెఱుంగకుండునీచులకుస్థానిత్వంబు

పరమప్రాప్యంబు భానుమంతుండు హిమానియుంబోలెం జంద్రాతపం బంధకారంబునుంబోలె స్వేచ్ఛాధీనత్వంబు సకలసుగుణంబుల నణంచుచుండు. మఱియు, వృత్రశత్రూ! శత్రుసేవాదౌర్భాగ్యంబు మాకత్యంతదుస్సహంబైన వేదననాపాదింపుచుండుఁ. పరంబైనభూతింబొందియానందించిన మేమిప్పుడు పరాభూతింబొంది, కుందుచున్నవారము. మహామహా! యిప్పటికైనను పేక్షనుజ్జగించి ద్విషజ్జనంబునిర్జించి, యీనిర్జరులంగాపాడనోపవయేని, మేము వశ్యంబు శత్రువ్యాపాద్యమానులమౌటతథ్యంబునుమీ!" యని నుడువుచు, వక్కాణించుచు, దీనదృక్కులందన్నుంజూచుచున్న యజ్ఞభుక్కులకక్కుభృద్విభేత్త యూశ్వాసపూర్వకంబుగా, సవిశ్వాసంబుగా, నిట్లనియె ॥ 21

ఆ॥ "ఎఱుకలేనివాఁడనే? సురలార! పాపిలాస్మలి, మిమ్ము విడుతునే ? లఘుత్వ
శాలినే ? జగానశాలీనులే, భవి
తవ్యతనుమఱల్పఁదలంచువారు? ॥ 22

ఆ॥ ఎచట, నెప్పు, డెట్టులేభవితవ్యత
నియతినియమితంబొ, నిజమువుండి !
యచట, నప్పు, డట్టులాభవితవ్యత
తప్పఁబోదు; వేఱుసెప్పఁగాదు ॥ 23

ఆ॥ జానుమండలాభిధానుఁడుగ్రతపంబొ
నర్చి, బ్రహ్మఁగూర్చి, యర్చిరాది
మార్గగాములైనమహానీయులనుగూడఁ
బట్టి, వాఁడుబిట్టురట్టుసేయు ॥ 24

ఆ॥ వరముఁబడసినలువవలన, నయ్యసుర మా
ఱొండులేక, తనకు, నెల్లలోక
ములకుఁగాధఁగూర్చు; మురహరహరులేమి
సేయలేరువాఁడ జేయుఁడౌట ॥ 25

ఆ॥ కర్తగలఁడశక్యకార్యంబునకశక్య
మైనదానిఁజేయలేనివాని
కుప్పతిల్లఁబోదుకుప్ప తెప్పలుగాఁగ
దుశ్యశంబమర్త్యవర్యులార ! ॥ 26

ఆ॥ జానుమంతలాభిధాను నేసంహరిం
పఁగవలంతిఁగాను; బ్రహ్మవల్ల
నయ్యెఁగాన, నసురయంతవాఁడిప్పుడం
దఱమొనర్తమజానిదర్శనంబు ॥ 27

ఆ॥ అతఁడెమనకుశరణమాతండెసంభద్రి
సంవిధాతయెల్లస్వర్గివర్గ
ములకు; సందియంబువలదింక; సత్యలో
కమునకేఁగి, బ్రహ్మఁగాంచి, మఱియు ॥ 28

॥ అతనిచరణయుగళికర్మలిమ్రొక్కి, ప్రా
ర్థించి, సత్కృపారసాంచితంబు
తత్కటాక్షమంగళోత్కృష్టవీక్షణో
త్కరముఁగరముఁబడయుదము; పోదఁడు ” ॥ 29

॥ అనుచు, వారిఁదేర్చి, యమరవిభుండు సు
స్థిరము, సిద్ధసేవ్యమురుశుభప్ర
దంబు, దీప్రమప్రతర్క్యమనాలోక్య
మైనసత్యలోకమట్టిచేరి ॥ 30

ఆ॥ సురలతోడ, మునివరులతోడను గూడి
వజ్రిపాణిభక్తి బ్రహ్మఁ గాంచి
మ్రొక్కి, వేడి, తమ్ము రక్కసుండొక్కఁడు
బెట్టుబాధ లెల్ల వినిచె నిట్లు ॥ 31

ఆ॥ "దేవ! జానుమంతుఁ డీవేల్పులకు, మును
లకుఁ, ద్రిలోకవాసులకు వృథావ్య
థానితాంతహానిఁ దాఁ జేయుచున్నాఁడు
వానినెల్లఁ జెప్ప వశముగాదు ॥ 32

ఆ॥ ఎఱుఁగవా కొ! నీవు సరసిజపీఠ ! స
ర్వజ్ఞమణివిగావె, ప్రాజ్యతేజ !
యెఱుఁగనట్టులుంట యిది చిత్రమేలా ? సమా
దేవ! నీకు, మమ్ముఁ బ్రోవుమయ్య ! ॥ 33

ఆ॥ జానుమంతనాభిధానుఁడౌ రాక్షసుం
డేర్చె లోకముల, నహీనమైన
త్వత్ప్రసాదలబ్ధవరగర్వమునఁ జేసి
వాఁడజయ్యుఁ డయ్యె నేఁడు జియ్య ! ॥ 34

ఆ॥ వాగధీశ యిష్టు త్వన్మూలకంబైన స
మాభయంబుఁ దీర్ప, మమ్ముఁ దేర్ప
నీవ నేర్తు; వన్యులేవారు నేర్తురు ?
దేవ ! కావరావె, దివ్యతేజ ! ॥ 35

ఆ॥ స్వభోగులైన సర్వగీర్వాణుల
ప్రపుని పంచపాళి నిపుడు సాల
గుడుచుచుండి రెత్తులుపడిగా పురంబడి
తొలఁగునా కొ! యిట్టి తొలఁగవా కొ ! " ॥ 36

|| అనుచు, మనవిసేయునమరాధిపునిఁ జూచి
బ్రహ్మ వల్కెఁ దానజిహ్మమధుర
మధురఫణితి, ముదిరమందరిస్వరాఢ్యమౌ
వచనరచనమెలయఁ, బ్రచురకరుణ ||

|| "శతమఖముఖనిఖిలబర్హిర్ముఖప్రముఖులారా! వినుండు. వానికి నేన, వాంఛితార్థప్రదానంబున్ జేసినాఁడ. వాఁడు నావల్ల నేగదా ప్రాప్తోదయుండైనవాఁడు! నేను వానినాశంబునకుం గారకుండఁను గారాదుగదా! తెలిసి తెలియమలతికమకలందమలక, విషకలుషితంబును, గంటకసంకటంబునైన వృక్షంబును బెంచి, పెద్దసేసి, చేఁ జేతలందలం ద్రుంప మటంగలందలంచునైననెవ్వానికేనిం జెల్లునే? యద్దానవుండు దృఢుండై, యభ్యుత్థానంబునొంది, భవదభ్యుదయంబునకున్ నిరోధకుండై, దౌష్ట్యసాధకుండై, ధూమకేతువుం బోలెం దోఁచుటెట్టకో యని, యాలోచించియున్, హేతువేమియు గోచరంబుగాకున్నయది. ఇయ్యది నాదోషంబుగాదు సుఁడీ! దారుణంబైనతత్తపోవిశేషంబుమాకు "ముంగాలిబందమై", వాని కోరికమేరకంగీకారంబుఁ దెల్పుటయలంఘనీయంబయ్యెఁ, గడచిన శుభాశుభంబులకేమి-గాని, ప్రస్తుతకర్తవ్యంబాలోచింపవలెఁ గదా! "గతజలసేతుబంధనంబునం"గలిసిదికాసంతగాని, వచ్చునదికాసంతగాని, సుంతగానిపించునే? ఐనను, మీకొక్కమాటఁ జెప్పెదం; బరాకులేక, యాలకింపుఁడు|| 38

|| యాతుధారుఁ జంప, లాతులెవ్వరు వలం
తులు? సుధాశనులార! యాతఁ డిక కంఠ
నాథుఁడొక్కరుండె గాధాన్యవిక్రమో
ద్యముఁ బడయఁ దగు ప్రియతఁడెగాక || 39

ఆ॥ జక్కడంచిచక్రిపెక్కుర, దుష్టరా
క్షసులఁ, గొల్లి దేవగణముఁ బ్రోచె
శ్రీశుపాద్రిపుఁ గాంచి, శ్రేయముల్ వొందని
వాఁడెవండు? వాఁడెవండయేని ॥ 40

ఆ॥ ఆదిదేవుఁడతఁడు, వేదవేదాంగసం
స్తుత్యమహిముఁడతఁడు, సుప్రసన్నుఁ
డయ్యెనేని, మనకునభయమిచ్చెనయేనిఁ
దక్కవేమి? దైత్యులెక్కయేమి ? ॥ 41

ఆ॥ సర్వరక్షకుఁడు, సర్వభవోద్భవుం
డైన శ్రీశువల్లనభయమంద
సేగుటెల్లఁజెప్పి, "నాగేశశాయి! మ
మ్మేలుకొమ్మనంగ," మేలుకల్గు" ॥ 42

ఆ॥ అని, శచీశుఁ బల్కి, యావాగ్వధూటీశుఁ
డెల్లవారిసురమునీంద్రపాళి
వెంటఁబెట్టుకొనియె; వేవేగనేగెన
సుందరమహిమమగువైకుంఠమునకు ॥ 43

మ॥ కనియెన్ దవ్వులవాగ్వధూధవుఁడు, న్యకార్యాస్తమాయాతనై
జనిగూఢోరుమహత్త్వభాక్కులగుయజ్ఞస్వత్వభుక్కుల్, నితాం
తనిరీహుల్ దనవెంటరాఁ, బ్రచురమాన్యప్రాభవుం డైన శ్రీ
శునివాసంబు, వికుంఠపట్టణము, నక్షుద్రప్రభావాఢ్యమున్ ॥ 44

చం॥ కనుఁగొనెవాగ్వధూధవుఁడఖండమహోమహితంబుఁ, బరిస్ఫుర
త్కనకకవాటశోభితసుధాధవళోన్నతరమ్యహర్మ్యమున్
మణిమయభూషణోత్కరకనద్వపురుజ్జ్వలవేషధారిస
జ్జననివహానుభూతసహజస్థిరము క్తీవధూపగూహమున్ ॥ 45

శా॥ కాంచెం గాంచనగర్భుఁ డుత్సుకతఁ సాక్షాత్కారముం గోరి, య
భ్యంచద్భక్తిసమృద్ధినిష్ఠితరమేశోపాసితశ్రీపాదాబ్జుని
శ్చాంచల్యప్రియు జగజ్జనురదృష్టస్ఫారరేఖామయూ
ఖాంచచ్చక్రకునవక్రవిక్రముని, నిత్యశ్రీగృహ[లస] ద్వక్షునిన్

ఉ॥ కాంచెనుఁ బ్రౌఢపుణ్యులనుఁ గాంచనగర్భుఁడు, స్వర్గివర్గము
ఖ్యాంచలచంచలేతరనిరంతరనిర్మలమందహాసరే
ఖాంచితరమ్యచంద్రికసుధాంశునిజాస్యబింబముం
దుంచినయట్టులొప్పెడుమహామహితున్, గమలాసమన్వితున్
[మనోహరున్] 47

వ॥ అట్లుగాంచి, కాంచనగర్భాదులు గాంచనాంబరుం, బరాత్పరుం బునఃపునఃప్రణామనామసంకీర్తనాదులఁ సాదరామోదమేదురాంతరంగులుం గావించి, యించుక సంబాళించుకొని, వినయవినమితతనులయి, తనుతరవచనరచనం ద్రిచతురపరిమితాక్షరంబు లొప్ప నిట్లని విన్నవించిరి. "దేవా! మా విన్నవించుమాటల నొక్కించుక సావధానంబుగా నవధరింపవేఁడుకొనుచున్నారము. రమేశా! జానుమన్నామకుం డైనమానవాశనుం డొక్కరుండు మమ్మెల్లరం జిల్లిగవ్వకుంగొఱగాఁగనుంగొనక, కనుంగొనలం గనలగ్గలం బై, కనకసమను నగ్గియుంబోలె, సెగలుమియువడుపున నెల్లజీవుల జీఱాపసీయక, మా తెందు లేక, యేము నీవారమను గౌరవంబు నీనారథూకాగ్రిమాత్రింబేనిఁ గనక, వీఁకమైనుద్రేకంబుప్రవేకంబుగా, నాకులమైనమాకు నాకులపాటుఁ గావించుచు; నాకులచాటు పిందెవంటిమా యొంటరిజీవితంబులు బయటఁబడ, బడలియడలు మమ్ము ముమ్మరముగఁబట్టి పల్లార్చుచు, సోఁకోర్చుకొన్న కొలందియుఁ దొక్కినను దలయెత్తని బురదపాములుగా మమ్మ

నెమ్మనమ్మునం దెంచుచున్నవాఁడు. వాఁడేనాఁడేమిగా సన్న వాఁడో - కాని, నేఁడుసూతులుగాఁ జేయనోపకుండను, నేను గడయుండియు, లేనివారమై, వానిబారింబడిపాలిపోవను లేకున్న వారము. వానివల్లనైన యీరాటంబును సైరింపను నేరకున్న వారము. పారావారశాయీ! యీశానాదులెవ్వరుం గాని వాని డాకను డీకొను వారు లేరు. భవచ్చరణనళినయుగళభజనానితరసులభ నిరంతరనితాంతసాధనాంతరులమై, దీనతాఽధీనాంతరులమైన మమ్మెట్టులుద్ధరించెదవో, యుద్ధవాగ్రజ! భుజాంగ్రిజాగ్రచ్చక్రధారా విదారితక్రివ్యాద్చక్ర!" యని, ప్రార్థించుచున్న వారి దీన వాక్కులకక్కమలామనోహరుండు కరంబునికరంబయినకనికరంబు మెఱయ, సురమునినికరంబు విన, సరసిరుహాసంభవునితో నిట్లనియె

సీ॥ "వినవయ్య! హంసవాహన! సురజ్యేష్ఠ! నా
కౌకస్సులార! మహర్షులార!
వినుఁడయ్య! రాక్షసవీరునిమారణో
పయంబు; మఱి, వాఁడు జేయుఁడౌను
మీకును, నాకును; లోకేశదత్తమా
వరమునఁ జేసి దర్పంబుమదిరె
స్పృష్టపూర్వులు సర్వసేనాఽఽఢ్యులైనని
ర్జరులును, యక్షకిన్నరులు, గుహ్య

గీ॥ కాదులే-కాదు; నేనైన, నాబలాఢ్య
జానుమండలుఁబోరిఁ బోఁడంపలేము
తపమొపర్చుటం జేసినత్ఫలమునొంటెఁ
గావున, ననాథ్యుఁ డయ్యెరక్షశ ప్రభుండు ॥ 49

ఉ॥ ఐన, వచించువాఁడ; నమృతాంధసులార! వచోలవంబు;దా
పైనదివానినాశము; మహోమహిమైననమహేశునంశజుం
డౌ నరనాథుచేత నభిరూఢి యవశ్యము నాశమొందు; నే
దీనిని యోగసంజనితదృష్టిఁగనుంగొనినాఁడ; నమ్ముఁడీ! ॥ 50

ఉ॥ కావున. మీరలంపెఱు "నెకాయొకి" నారజతాద్రికేగి, గౌ
రీవరు,లోకశంకరుని, నృత్యుని జేత, గిరిశు, నీను,న్
దేవతలార! చాలగను[illegible], నక్కఁజేసి-తదీయసత్కృపన్
మీ వెత బెల్లఁబాసికొన నేకొనుఁడయ్య!జగచ్ఛుభంబగున్॥ 51

చం॥ పరమశివుండకారణకృపా భరితాంతరుఁడంతకాంతకుం
డునుతరగౌరసుందరమనోమహితుండు. హిమాద్రిపుత్రికా
వరుఁడు, మహాత్ముఁడీశ్వరుఁడవశ్యమువశ్యతఁగాంచుమీకు; నే
నెఱుఁగుదుఁదత్ప్రభావము; మహోన్నతదుత్తమసత్త్వభావమున్ ॥

చం॥ చనుఁడుసురల్! మునుల్! చనుఁడు; చయ్యనసేభవదగ్రిగామి నా
దును; బరమేశ్వరుండవిదితుండె? మహాత్ములు,బ్రహ్మవేత్తలా
ఘనులకు? స్రష్ట,భర్తయుఁ,బరిగాఢమహాత్ముఁడుమేశుఁడవ్యయుం
డనుపమితాదరాన్వితమనోఽబ్జుఁడు,మీకుఁబ్రసన్నుఁడయ్యెడున్"

వ॥ అని, పలుకుచున్న శ్రీమన్నారాయణునమేయోపాయసూచకంబు లైన వాక్యరబుల కెంతయు సంతసించి, సురలును,మునులును హరిని, హిరణ్యగర్భునింబురస్కరించుకొని, వ్యోమమార్గంబున నిర్గమించి, యమితద్యుతియు, నుత్తుంగశృంగభూయిష్ఠంబును, రత్నకందరసుందరంబును, నామేఖలసవిలాసవిహారసలాలసవిద్యాధరద్వంద్వసంచారాంచితంబును, భస్మరూషితాదూపితసర్వాంగీణులు, నానందమానందసందోహకుంది మానసారవిందులును, శంకరకింకరత్వని[illegible] [illegible]యుక్తులునైన ప్రమథగణంబుల చేతం బరికీర్ణంబును, హసా[illegible] [illegible]కాశంబును, గోటిచంద్రప్రభాపరిభాసమానంబును, [illegible]త్యంతిపర్వత సమన్వితంబును, సంతుష్ట

సర్వస్వర్వేశ్యాపశ్యనిత్యజ్యోత్స్నావిహారంబును, దివ్యౌషధీ
ప్రభాప్రభావితంబును, శ్రవణసుభగవిరుతయుతకలకంఠకుల
కలకలబధిరితదిశాదిశావకాశంబులును, దప్తకార్తస్వర
భాస్వరత్వగ్వర్ణనీయంబులును, విస్తారసమస్తవిటపప్రచ్ఛాయం
బులునైన కల్పవృక్షంబులచే సమాకీర్ణంబును, ఘటితఘటీ
సమాటోపాటీకనటనష్టనతకపృథూధస్స్ఫూర్తులును, సంపూర్ణ
ఘార్ష్ణిమాచంద్రమూర్తులును, సముత్తుంగశృంగనాథంబులు
నైన కామదోగ్ధ్రీసధ్రీచయూథంబులచేఁ బరితోవ్యాకీర్ణంబును
బ్రతిప్రస్థసుస్థిరస్థితపరమహర్షిమహర్షిపవిత్రితంబును, బుణ్యగణ్యమహా
మహిమమహితపరమశివగాథాగాయద్గంధర్వకిన్నరబృందంబును
గిరీశగౌరీపాదాలక్తకచిహ్నితసానుకంబును, శతాధికశివాయతన
సోపానోపశోభితంబును, దివ్యోద్యానసముద్యోతితంబును,
బుష్కలదివ్యపుష్పసుగంధగంధిలంబును, భవ్యస్తంభసహస్రభవ్య
దివ్యభద్రమంటపమండితంబును, దివ్యరత్నప్రభా
కీర్ణంబును, దివ్యకుట్టిమసముట్టంకితంబును, దివ్యకీరశారికా
వారోద్గీ "తేశానస్సర్వవిద్యానా"మిత్యాదీశానగాథానైకోద్గీథ
సాధుగాననాదమేదురంబును, సంతతబహిరంతస్తమస్సంతాన
నాశంకరంబును శంకరవాహశాక్వరరాజారబ్ధోత్ఖాతకేళీవైచిత్రీ
వ్యాఖ్యానపరిఖ్యాపనసానుభాగభోగాభోగంబును రాశీభూతామందా
నందక్షీరవారాశియుంబోలియున్న కైలాసశైలంబును సందర్శించి
వాసవాదులైనసురాదితేయులందఱు వందనంబులాచరించి, మంద
మందగమనంబులతో నయ్యద్రిరాజంబునారోహించి, చక్షురక్షు
ద్రోత్సవసంధాయకంబులును జిత్రవిచిత్రధాతురాగధారాధౌత
ప్రకటకటకశిఖరబహుముఖవిరాజితంబును, సప్తర్షిగణసేవితంబు
నైనయీశ్వరస్థానంబుఁ జేరఁగాంచిరను॥ 54

సీ॥ రత్నవిష్టంభసంక్రాంతకాంతివిశేష
రూపితాశాముఖాశేషశోభి
సంతతానంతపుష్పలతావితానసం
వ్యాప్తాంతరిక్షకళ్యాణకాయ
మానమానితము, చిత్రితమానసింహాస
నాసీనపారిషదాభ్యభితశప
రిష్కృతాంతరమును, బుష్పలపుణ్యాఢ్య
సజ్జనశ్రేణిసంసజ్జితంబు
గీ॥ స్వర్ణమాణిక్యకుట్టిమాభ్యర్ణరత్న
రమ్యసోపానపంక్తి, విస్ఫింభసంభ్రి
మభ్రిమద్భృత్యవర్గసంభాసమాన
మై, యనన్యసామాన్యవిఖ్యాతినొప్పు॥ 55
వ॥ అందు॥ 56
మ॥ దళదిందీవరమింద్రనీలము సముద్యన్నైజదేహప్రభాzz
వళికెంతేనియునప్పులన్ మునుఁగ, దూర్వాజగ్ధిసంత్రాసమొం
ద, లసన్మూర్తినెసంగు కాళి, నిజకాంతన్, గాంతదేహార్ధమం
దెలమిన్ దాల్చినదేవదేవుని,శివున్, మృత్యుంజయుంజిన్మయున్
కం॥ స్కందుఁడు, ద్వైమాతురుఁడును,
నందియు, భృంగియును, తండునాముండునుభ
క్తిందద్దయుసేవింప, న
మందకృపందన్ని, వారిమన్నించువిభున్॥ 58
ఆ॥ చంద్రిపాళి, నీశు, జాజాలిముఖ్యమా
నీంద్రపాళిచెవులకింపునీఁపు
వచనరచనముదముఁబ్రిచురంబుగాఁగొల్వ
జేశికాగ్రిణ్యు, దేవదేవు॥ 59

ఆ॥ పుణ్యమూర్తిఁ, బంచముఖుఁ, మూఁడుకన్నుల
వేల్పు, వేల్పుటేఱు వెఱయుజడల
యడవిమిగులనిండునడఁగొండకొనబోని
శిరముగల్గువిభుని, శివుని, భవుని ॥ 60

కం॥ కనుఁగొని, వెన్నుఁడు సాష్టాం
గనిపాతముగాఁగ మ్రొక్కి, గౌరీనాథుం
డును, హస్తగ్రాహముగాఁ
గనుదనప్రియమిత్రుఁ దన్వగాఢాదృతిమైన్ ॥ 61

ఆ॥ కన్నసన్నఁ జేసి, వెన్నుండు నాదితే
యులనువిశ్రమింపఁ దెలిపి, తాను
ప్రావృషేణ్యవారివాహగంభీరగ
ర్జానుకారికంఠుఁడై, నుతించె ॥ 62

సీ॥ ఈశాన! సర్వజ్ఞ! యీడ్య! గౌరీప్రాణ
నాథ! భక్తాఘౌఘనాశ! వ్యోమ
కేశ! కంఠేకాల! కృత్తివాసస్సంజ్ఞ!
ఫాలాక్ష! పంచాస్య! శూలహస్త!
షాడ్గుణ్యపూర్ణ! షడ్విధగణాహంకార
మార్జనచణభుజాఖడ్గ! దుర్జ
నాగోఽసహస్వతేజోఽభితోవ్యాపిత
విశ్వవిశ్వ! మహోక్షాశ్వయాయి!

గీ॥ పంచకృత్యస్వకృత్య! యకించనత్వ
బాహ్యరూపస్వరూప! యనూహ్యదివ్య
కృత్య! కృతకృత్యులీభవద్భృత్యులెల్ల
నీదుదయపేర్మి నిప్పుడ నాదినిధన! ॥ 63

సీ॥ ఏమూర్తి సూర్యాదిహవ్యాసృష్టి, యేమూర్తి వ
హించుహవ్యము, హోత్రియేది, యేవి
రెండుమూర్తులును గల్పించునహోరాత్ర
ములను, శబ్దాశ్రియంబునఁ బ్రసిద్ధ
మెయ్యది, ప్రకృతియీయెల్లబీజ[భూత]ములకు
నేది, యెద్దానదేహివ్రజంబు
ప్రాణవత్త్వముఁగాంచుఁ, బార్వతీనాథ! యీ
యష్టమూర్తులఁ జేసి, నష్టివర్జి

గీ॥ తముగ సర్వాత్మనాజగద్ధారణంబొ
[illegible]వుమహేశ! యనాథనాథ!
సార్థకముసీకుసీశ్వరాహ్వయముదేవ!
యీశనంబునఁ జేసి, యహీనభావ! ॥ 64

వ॥ దేవా! నీవు నిఖిలసుఖప్రాపకుండవౌటం జేసి, శంకరుండవు. సకల శుభకరంబులయిననిజకృత్యంబులొప్పుటం జేసి శంభుండవౌదువు నీవిదియెవ సూశివశంభుశబ్దంబులునిత్యసాపత్యమానంబులైనీవియుం బోలిపవిత్రజనంపముడ యముసకు సతతవిభూతింబ్రభూతంబుగాఁ గల్పించు; మృత్యుభీతింబాఱఁదోలు; బాధలంబాపు. వైజ్ఞానికులును, యోగనియతాత్ములునైనవారు నిన్నే శరణంబునొందుచుందురు. నీచారిత్రంబులు నీచారిత్రంబులుగాక, సర్వాశ్చర్యచర్యంబులు, సర్వాగణ్యంబులునౌనుగాదె! యెట్లన-నీప్రశ్మశానసంవాసివయ్యు, మహాత్ములపరమహృష్టపరిపూతహృదయగుహాకుహరంబునన్ గాని, రజతశిఖరిశిఖరంబులంగానిఁ విహరించుచుండు పంచాస్యమూర్తివిగదా! ఆదిభిక్షుసమాఖ్యాసమాఖ్యాతుండవై బుభుక్షలేకయేయీవుభిక్షాటనంబులీలామాత్రంబుగా స్వీకర

రించియు, యక్షాధ్యక్షసహస్రాక్షులకసదృక్షంబుగా మహైశ్వర్య
మహాసౌఖ్యప్రదానంబుఁ జేయుచుండుటఁ బ్రధానంబుగాఁగల్గి
యుండువుగాదె! మహోత్కృష్టస్తోత్రకుథాఽఽసీనుండవై, కోంచ
పీఠిమింపజంగంబవై, నటయాడుచుండువాఁడవయ్యు, నైరావణ
వాహుడులైనసూరాదితేయులందఱిచేతనువందనంబులనందుకొనుచుఁ
గ్రందుకొనునమందానందంబునొందుచుండువుగదా! యదియునుం
గాక ॥ 65

చం॥ అవనిరథంబు, పుష్పవనన్గ్రహవేగరథాంగయుగ్మమున్
సవిషఫలాత్తమత్తనువిశంకటమూర్గణమున్, జతుశ్ర్యుతుల్
జవయుతరథ్యముల్, సరసిజప్రభవుండునుసూతుఁడున్, సుమే
రువుధనువబ్ధితూణముగఁ బ్రోల్లనుమూఁటినికూల్చితీవుగా॥ 66

సీ॥ లోకముల్ పదునాల్గుశోకచిచ్చెకాల్చు
కాలకూటముమ్రింగఁజాలునెవఁడు
మృత్యుదేవతనోటిమెఱుఁగుఁగోఅలుడల్చి
మునిసుతుబ్రతికించుపోడియెవఁడు
తారకాసురుధాటిదల్లడిల్లుజగంబుఁ
గావ, షణ్ముఖుఁబుత్త్రుఁగాంచునెవఁడు
విశ్వనాథుండునా, నీశ్వరుండనఁగ, సా
ర్థకనామధేయవిభ్రాజియెవఁడు
గీ॥ నీవుగాక; యేవంవిధానావదాన
మానితానూననానాఽఽగమప్రసిద్ధ
శుద్ధనిత్యయశోవ్యాప్తిశోభిదశది
శాఽవకాశుఁడెవ్వండు? దేవదేవ!! " ॥ 67

వ॥ అని, సబహుమానంబుగా, బహువిధంబులన్ దన్ను స్తుతియించు
చున్న శ్రీమన్నారాయణదేవునకన్నీలగిరీశుండిట్లనివాక్రుచ్చె

ఆ॥ "నీకు, నాకు భేదమేకొంచెమునులేదు; నీవెనేను; నేనెనీవటన్న
సిద్ధసూక్తిఁ గొంతబుద్ధినూహింపుమా! శ్రీరమాధినాథ! సాధుబోధ!!

ఆ॥ వేఱులేదుమనకుగోరంతయేని; దే
హములు వేఱుగాని-యాత్మయొకఁడె
నీకుభక్తులైన, నాకునుభక్తులౌ
దురన, నీవెయెఱుఁగుదువుమురారి! ॥ 70

ఆ॥ ఇట్టులేలవచ్చితెలియఁగింపు; నీకోర్కె
యేమి? లోకములకుహింసలాచ
రించుదుష్టదైత్యులెందైనఁ గ్రించుఁద
నానఁబెల్లురేఁగినారో! చెప్పుమ !! ॥ 71

ఆ॥ సురలకయిన, నవనిసురలకునయినను
గుమతులెవరుగాని, కుచ్చితమునఁ
జెట్టసేయ సాహసిత్వంబుఁ జూపిరో!
తెల్పితేని, వాండ్రఁ ద్రెంపడమణఁతు ॥ 72

ఆ॥ ఏమికారణంబు? దామబృందారకుల్
తేరుతొంటియట్లు; పేర్వైన
దీనభావమునకు, హీనభావమునకుఁ
గారణంబదేమి? శ్రీరమేశ ! ॥ 73

ఆ॥ వజ్రపాణిశూన్యభావుండుగాఁదోఁచు
నేల? దుఃఖితుండువోలెఁదోఁచు
వహ్నియాజ్యగంధవాసితుండుగలేఁడ
దేలనిష్ప్రభత్వమితఁడుపూనె? ॥ 74

ఆ॥ తెలుపుమితఁడుయముఁడె? దీప్తదండాభిమం
డితుఁడదేల మున్ను నిష్ప్రభాపుఁ
డట్లుతోఁచు? మొగమునట్టెదిగాలుగా
వంచియుండె; నేలవ్రాయుచుండె॥ 75

ఆ॥ ధనము నొద్దవోవ, వనటఁ గుందెడు గేస్తు
వోలెవరుఁ డిపుడు మునుపటివలె
లేఁడదేల? చెపుమ ! శ్రీరమానాయకా !
రత్నరాసులం జెలంగువాఁడు ॥ 76

ఆ॥ నిధులతో మిన్న సెంటిక ధిపుఁడయ్యును, బరా
ధీనుఁడైనవాని తెఱఁగుఁ దోఁపఁ
జేయుచుండె యక్షనాయకుం డిది యేమి?
కల తెఱంగుఁ జెప్పు; గరుడగమన! [కమలనయన!] ॥ 77

ఆ॥ దేవతల్ సమస్తదివ్యాస్త్రవేత్తలే
వీరలెల్ల నిందుఁ జేరి రేల?
విన్నఁదనముఁ జూడ, విషమదశామగ్ను
లైనకేటిఁ దోఁచు; నౌన? కాద? ॥ " 78

వ॥ అని, యడిగిన త్రిణయనునకుం గమలనయనుం డిట్లు చెప్పం దొడంగె

కం॥ "ఈవృత్తాంతం బద్భుత
మూ; వృషభధ్వజ! యొకండు; హరిహయముఖులౌ
దేవళ్లై "గుండెగాల" మ
నావిర్భూతాభిమాతి, యాతువరుఁడిలన్ ॥ 8)

కం॥ సురకంటకాఖ్యమానిత
పురవరమున నధివసించి, మునివృత్తిన తం
డరవిందసూతి, బ్రహ్మను
గుఱిచి మహానిష్ఠఁ దపము, ఘోరమొనర్చెన్ ॥ 81

కం॥ తత్ఫలితంబుగ, నోప
శ్యత్ఫాల! విరించి, వరములసురకొసఁగెఁదా
నుత్ఫుల్లహృదబ్జుండయి
యుత్క్షణఘృణిక యైనది, పయోదాసమటుల్ ॥ 82

క॥ తద్గర్వంబున, నా కరి
వ్యాఘ్రగణనాయకుఁడు, జాతివైరంబున, భూ
భృద్గృహమేధీ! బహుదివి
షద్గణములరోయుఁజూవె! సహోత్యతరుఁడై॥ 83

ఆ॥ బ్రహ్మకారణంబువానియాద్ధత్వంబు
నకుగిరీశ! యమరులకసాధ్యుఁ
డయ్యెరక్కసుండజయ్యుండు; దుర్వృత్తి
మాచరించుఁడన్నిశాచరుఁడు॥ 84

ఆ॥ అసుర బలిమి మెసవునకట!యాగభాగ
ములను; శుద్ధసత్త్వమూర్తులైన
వృద్ధమునుల, యోగిబృందంబుఁబీడించు;
నౌర! తెలియువానిదైన తెగువ॥ 85

ఆ॥ అంత, స్వర్గివర్గమబ్జోద్భవుంజేరి,
సెప్పుకొనిరియసురచెట్టలెల్ల;
మాఱుపేయలేక, మత్సమీపమునకు
వారిఁదెచ్చె ధాతపార్వతీశ!॥ 86

ఆ॥ గిరిశ! దివిజులసురగెలువనేరరు లోక
పాలురేనుఁజాలవానిగెల్వ;
దాపుగంబదేల? ఓపురారి! సురారి
సంహరింపనీవసాలుదయ్య!॥ 87

ఆ॥ జానుమంతు, దైత్యుఁజంపక, లేదు క్షే
మంబులోకములకుమాసహాయ!
హాయిఁగూర్పుమయ్య! యంతకాంతక! యంత
మొందఁజేయుమసుర యుక్కివుండు।" 88

వ॥ అని, యిట్లు విషమంబయిన విషయంబును విషమ[illegible]
విశదంబుఁ గావించి, హరివిరమించినంత విరించి యంజలించి, లేచి
సధ్రీచీనంబుగాఁ గుధ్రేశజానికిట్లని విన్నవించె॥ 89

సీ॥ "దేవదేవ! త్రికాలజ్ఞ! త్రిపురదహన!
త్రిణయన! మురారి తెల్పినరీతి, దాను
మండలుఁడసాధ్యచండిమోద్దండవిక్ర
మక్రముఁడజయ్యుఁ డెట్లుతన్మ్రపమాణంతో? 90

ఆ॥ "వరము లొసఁగి వానియురుతపోవహ్ని ని
ర్దగ్ధములను గాక, రక్షణంబొ
నర్పు లోకముల" ననంగ, బృందారకుల్,
హానులిష్టసిద్ధు లేనొసఁగితి॥ 91

ఆ॥ ఇంతకంటె మార్గమేదియు లేక, చే
యంగరాని నేరమైన జేసి,
"యసురయుదుటుకొంత యణఁగుఁగా" కనుచుఁ, దా
త్కాలికమగు మేలుఁ దలఁచినాఁడ॥ 92

ఉ॥ శ్రీహరియిప్పుడన్నటులె సేయుచు దారుణమారణంబుఁ, దా
నోహరిసాహరింజెలఁగుచుండు; సురారిసురాళిఁ దోలి, ఘో
ర హావమందమందగతినడ్డుదలంపక, నిత్యనూతనో
త్సాహమునం బ్రవర్తిలు; వశంవదులిప్పుడు వానికందఱున్॥ 93

చం॥ గిరితనయామనఃప్రియ! శిఖిద్విరదరాజదినేశదృక్త్రియా!
పరమకృపాఽఽలవాల! విభవప్రదదివ్యశివత్వసంస్థలా!!
చరణసరోరుహాశ్రితులసద్యఉపాత్తమహత్త్వపుణ్యభా
గ్వరులనొనర్పనేర్పు మెయిఁగష్టములన్ దొలఁగించి శంకరా!" 94

మ॥ అని, ప్రార్థించి, పితామహుండు దనదానవ్యాజకారుణ్యమున్
గను జేసెం గజగత్త్రాణాత్యయపరత్వప్రస్థబంహిష్ఠసా
ధనముం గా, ధనదార్యయప్రవణుఁడు దవ్యల్లీల, లోలాత్మతన్
జనునల్లెంచి సటీరువిస్పోటులు త్ర్యాహంబసహ్యంబుగన్॥ 95

వ॥ అంత, నిందు రెండును, బ్రహ్మ వాక్యంబునను వదించుచు, నాజాను సుంకలు సరోపదోగంబును, దత్పూర్వవృత్తాంతంబును, బన రుక్తంబుఁగా వించె; నంత, నంతకాంతకుండు చండోద్దండక్రోధా వేశంబున సంరక్తనేత్రాంతకాంతికల్పితాకాండసాంధ్యరా గారంజితదిగంతుండును, సద్యస్సంభూతప్రభూత స్థూలముక్తా ఫలోపమానస్వేదబిందూపబృంహితగాత్రుండును నయ్యె; నంత ॥

మ॥ ఫణికేయూరవిభూషితంబు, దనుజప్రభ్రష్టబృందారబృం
దనితాంతప్రభుతాతదీయవిభవోద్యన్నిత్యశోభాపునః
పునరంతస్స్మరణకుత్రధారుణిత, ముద్యూతప్రభూతశ్రీమాం
బునికాయాసిత మొప్పె శంకరుభుజంబున్ జూడనుద్దండమై 97

ఆ॥ వ్యాఘ్రచర్మధారి, శీఘ్రంబుగస్వబాహు
దండమందు కానఁ గండువుట్టు
నట్లానర్చెరాక్షసాంతకుఁ, గృష్ణాజి
నోపవీతకుండలోపశోభి॥ 98

ఆ॥ కోటిసూర్యతేజుఁ, గ్రోధదూఘు, జితేంద్రి
యునిఁ, ద్రిపుండ్రధారి, నున్నతాంగుఁ,
గాంచనాభు, శాంతుఁ, బంచాక్షరీపరా
యణుని, సింహాసంహానునిఁ, బవిత్రు। 99

ఆ॥ విపులవక్షుఁ, జంద్రబింబాస్యు, శష్కులీ
శ్రీశ్రవున్, యుగోరువృత్తదోర్యు
గాఢ్యుఁ, గంబుకంఠహారి, శ్రీరుద్రాక్ష
మాలికాభిశోభి[సనాథు], పాణినాథు॥ 1'0

ఆ॥ ప్రాజ్యసన్మహత్త్వ, రాజర్షిలక్షణో
పేతుసృష్టిఁజేసెభూతనాథుఁ;
డతని జూచిమునులు, నమరులుఁ, దత్రిత్య
లకులకుతుకమందిరద్భుతంబు॥ 101

వ॥ అని, తెలిపిన, విని, యవ్వాలివృత్తాంతం బెట్టిదని, పీఠాహూనివాణీ
జానినడుగు చుయును॥ 102

ఆ॥ సిరిమగండు, నలువ, సురపతి, క్రతుభుజుల్
గొలువఁగొలువుఁదీరి, చెలువమమరు
గరివ నీ కెతగుర; కపిలమల్లేశ! గౌ
రీశ! నరసపురవరేశ!! యీశ!॥ 103

ఇది, ఆంధ్రీకృతము క్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు,
మార్కికమాన్యావిర్భావమను
పంచమాధ్యాయము.

శ్రీరస్తు

ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

షష్ఠాధ్యాయము

ఆ॥ సిరులువొలయునోడలగరగరిబూదిపూఁ
తయును, జడఁ నమరతటిని, సామి
జేహమఁదుభూభృదీహితఫలము, శ్రీ
గౌరిపలయుదేవ! కపిలమల్ల!! 1

ఆ॥ అవధరింపుమవలిదగుకథ;సురముని
నలువకనియె "నిట్లు బలియుఁడయిన
ముక్తహాని చరితమునువినంగనునాకుఁ
గౌతుకంబువృద్ధిఁగాంచుదేవ!॥ 2

ఆ॥ విస్తరింపుతత్ప్రశస్తిని నాకు; ము
క్తర్షి యేమిసేసె? హర్షమునను;
దత్ప్రభావమద్భుతంబు; మహాదేవు
మహిమనాకుఁగూర్చెబహుకుతుకము"॥ 3

వ॥ అని, సవినయంబుగా, సకుతుకంబుగాఁ బ్రతివచనంబుఁగోరి యడి
గిన నిజసుతునకు శతధృతి యిట్లనియె॥ 4

ఆ॥ "వినుము; వత్స! ముక్తమునిచరిత్రముమహా
ద్భుతము, మహితమహిమయుతము; సతము
హరుని బాహునందముందుద్భవించి, ము
క్తర్షి మెుక్కె శివుసకమరులువిన ॥ 5

ఆ॥ అని మెువినయవినమితాననుండయి, యుమా
ప్రియునకధిక హార్దహృదయునకును;
మృత్యుమృత్యునకును, మేఘగంభీరభా
షణుఁడు, ముక్తహాని, సాధుమూర్తి ॥ 6

క॥ "త్రిణయన! త్రిపురాంతక! స
జ్జనహితమహితావదాన! శైలసుతాస
త్ప్రణయధన! ప్రణవసదనా!
నినుఁ దెలియఁగలేరు దేవ! నిర్జరులు, మునుల్ ॥ 7

ఆ॥ ఈచరాచరంబదెల్లనీయందె ని
క్షిప్తమౌను; జగముప్తమైన
మఱిమాడ్కి; దేవ! మఱియూర్ణనాభకా
నాయమట్లసృష్టి, నష్టిమౌను ॥ 8

ఆ॥ స్యందమానమైనసరిదుత్కరము సము
ద్రమునఁజొచ్చునట్లుత్వత్ప్రలీన
మౌనుభూతజాతమంతయు; బ్రహ్మవి
ష్ణ్వాదులెల్లనీదునంశభవులె ॥ 9

ఆ॥ సర్గరక్షణములు, సంహారమునొనర్తు
వీవెయష్టమూర్తులెసఁగ, దేవ!
నీవులేక, యేవిలేవ; చరాచరా
వళులు, సర్వలోకములునులేవ ॥ 10

ఆ॥ కమలివెపలునలలవదువ్వున, దినకరు
కిరణపముఁడయములకరణి, జనులు
నీదుదేహమందునీలకంధర! సము
త్పాదితులనుగారె? పార్వతీశ! ॥ 11

ఆ॥ ఏఫలంబుఁగోరి, యీభూతజాతంబు
సృష్టిజేయుచుందువష్టమూర్తి!
నీవెగాక, యెఱుఁగరేవారుఁగాని, స
ర్వజ్ఞసంజ్ఞనీకెవఱలుఁగాన ॥ 12

ఆ॥ సర్వభూతములకు సార్వకాలికముఁ, గా
రోగ్యపకారకంబు, యుక్తియుక్త
మైనపజ్ఞత్వమైనఁ, దద్భూతముల్
హుంకరించుచుదాన, శంకలేక ॥ 13

ఆ॥ దేవ! త్వత్ప్రసన్నదృక్ప్రసారములేక
కదలఁజాలఁడయ్య! గడ్డిపోచ
యైన; నీవొసంగుదఖిలజీవులకుఁ దే
జంబు, ధృతియు, బలము శైలచాప! ॥ 14

ఆ॥ ఆటకాఁడు బొమ్మలాడించునట్టులీ
వీచరాచరాళినెల్లఁ గర్మ
సూత్రవశతనుంచి, సారివియాడింతువీ
వీశ! పాపనాశ! కృత్తివాస !! ॥ 15

ఆ॥ ఇప్పుడేల నన్ను సృష్టించితీశ! నే
నేమి సేయువాఁడ? వ్యోమకేశ !
బ్రహ్మవిష్ణులోకపాలాదులకవశ్య
మైనదాని, దెనినొనుదీర్ప?" ॥ 16

చం॥ అన, విని, శంకరుండు కరుణాంతరుఁడండఁబునాలకించప, ని
ట్లని మొ "మహానుభావుఁడు గుణాఢ్యుఁడు ముక్తమహాద్రిచంద్రుఁ డ
త్యనుపమసత్త్వుఁడీతఁడు, మదాత్మజుఁడార్యనృపాగ్రగణ్యుఁడీ
తనిని సహాయుఁగాఁబనిచెదన్ భవదాపదపాయకాంక్షినై ॥ 17

ఆ॥ ఇంద్రతుల్యవీర్యుఁడీతఁడగ్నితుల్యతే
జస్కుఁడనిలబలుఁడహస్కరప్ర
తాపుఁడద్రిధైర్యుఁడై, పాఱుద్రోలుసా
మాత్యమిత్రపుత్త్ర, మాసవాదు ॥ 18

ఆ॥ తొంటియట్లమీరలుంటకు, స్వర్గలుం
టాకు, దైత్యునొంచుటకును ముక్త
మానివలఁతియెంత మేనియుఁజుండి! యీ
నాదుమాటకల్లగాదుసుండి!" ॥ 19

ఆ॥ అనఁగ, ననఘమూర్తి, యార్యాసహాయుఁడా
దిత్యులున్, మహర్షులత్యుదాత్త
ఫణితిఁ బ్రణతిఁ జేసి, ప్రణుతియుఁ గావించి
యుంచుకంతచింత యెఱుఁగకుండ్రి ॥ 20

వ॥ ఇటులనిటలనయనునియమనయవచనములకమరవరులు హృద్య
యములనుగుదురుపఱచుకొని, తమతమనెలవులకుఁజనిరి. పిదప,
హిమగిరిదుహితృపరిబృంహితుఁడును, కరతలపరిమృదితభృశతర
నిజభుజజనితమునివరకరతలుఁడగుచు, నతనికిట్లనియె॥ 21

ఉ॥ “ఓయి, కుమార! నీదగు మృదూక్తి సుధాప్రవదుత్తమస్తుతి
ప్రాయశుభంయుభావపరిపాకమనోహరవాక్యనైపుణిన్
నాయెదతుష్టి జెందెఁ, గరుణావరలాంఛనమున్, బహూకృతిం
జేయఁదలంచి, యిచ్చెద; నజేయపరాక్రమ! స్వీకరింపుమా!”

ఆ॥ మదనిగనకమయంబును
మణిమయంబునయిన ముకుటమొకటి
కోటిసూర్యకాంతి, పాటవాభేద్యమౌ
కవచమొకటియొసఁగె శివుఁడతనికి ॥ 23

ఆ॥ మఱియుఁ, బాశుపతముఁ, గరుణించె నానాస్త్ర
శస్త్రముల్, భుజాగ్రసంభవునకు
భద్రదాత్రినిచ్చె రుద్రియగాయాత్రి
మాక్తికాఖ్యమునికుమారప్రియుండు ॥ 24

ఆ॥ ఇటులొసంగి, యన్న, నిటలాక్షుఁడనియె ని
ట్లోకుమారా! నాదువాక్యమును;
త్రిభువనావనార్థసృష్టుండవీవు నా
చేత; నీవుదానిఁ జేయవలయు ॥ 25

ఆ॥ ఈయభేద్యకవచ, మీకిరీటంబు, నీ
పాశుపతమహాస్త్ర మీశుభప్ర
దాంబులై రుద్రగాయత్రిమంత్రంబొ
సంగినాఁడనీకు సాయపడఁగ ॥ 26

ఆ॥ జానుమంతుఁడనెడుదానవుండొకఁడుగ్ర
తపమొనర్చి, యవ్విధాతవల్ల
నన్యదుర్లభంబులౌవరంబులఁగాంచి
తీవరించెఁ గంటకావరమున ॥ 27

ఆ॥ ఆవరించివానినాతేజమెల్లఁ
నెండవోలె ర్నిరీక్ష్యమై, దు
రంతచింతఁగూర్చుసంతాపకారియై
లోకములకుపాత్రలోకములకు ॥ 28

ఆ॥ యాగకర్తలకు, ననాగసులగుయోగు
లకు, మునీంద్రవర్యులకు, నమర్త్య
లకును, భూసురేంద్రులకును, స్త్రీలకు, గోవు
లకునుగీడొనర్చురక్కసుండు ॥ 29

ఆ॥ శోకచక్రవోలె, లోకములకువాఁడ
రిష్టదాయి యగుచుఁ, గష్టములను
గ్రించు, రక్కసుండుకించిత్కృపాదృష్టి
లేక, తెచ్చిపెట్టుఁగ్లేశకారి ॥ 30

ఆ॥ కాంక్ష, రక్కసుండుక్రూరత్వమునయజ్ఞ
నాశమాచరింప, నాశుమార్గ
గామివౌచు, రుద్రగాయత్రిపుష్టపా
శుపతశక్తివానినపనయింపు ॥ 31

ఆ॥ నూగరక్షణంబు నాచరించు ప్రపరస్న
హాస్రసంఖ్యనెప్పుడస్రపాయి
సైన్యముల్ భజించు జానుమంతలు; వాంఛ
వఘ్యుంషన్యశస్త్రవర్గములకు ॥ 32

ఆ॥ భద్రదాత్రిసుమ్మి! రుద్రగాయత్రి త
జ్జపము సర్వవారికెపుడు; దీని
సాటిమంత్రమేది? చాటిచెప్పెడు వేద
టంచు, నుద్భజించనై; కుమార! ॥ 33

ఆ॥ భద్రదాత్రిపుత్రి! రుద్రగాయత్రి; స
ర్వార్థసాధనము; జయప్రదంబు
సత్యమూర్ధ్వబాహుశాఖుండనై, చెప్పఁ
గలను; జయముహస్తగతముదీన ॥ 34

ఆ॥ ఎప్పుడు భక్తిదీనిజపియించునెవ్వఁ, డా
తనికిమ్రొక్కుదేవతాగణంబు
సంభవించుఁజూవె, సంభ్రమతనికి
సర్వతోముఖంబఖర్వశుభము ॥ 35

ఆ॥ ఓయి, మాని! రుద్రగాయత్రిదీని జ
పించుచోటనుండ పెట్టివ్యాధు
లెట్టిక్షామములును, గట్టిడిచోరబా
ధలు, షడీతులున్ ధుతంబులౌను ॥ 36

ఆ॥ వనమునన్, రణంబునను, శత్రుజలవహ్ని
మధ్యముననుగాని, మహాక్రీకర్త్రి !
భద్రదాత్రియైనరుద్రగాయత్రిజం
జప్యమానమైనఁజాలుఁబుత్రి ! 37

ఆ॥ త్రాణమిచ్చు గాత నిర్మలోరుమం
త్రంబు; గాన, దీనికంబవిత్రి
మై, యెసంగు సంజ్ఞ గాయత్రి నా; మంత్ర
మనఁగ, నర్థమేమొ, వినుము-పుత్త్రి! ॥ 38

ఆ॥ మననశీలి "మంత్ర" యనఁజనుఁ, ద్రాణంబు
మంతకిచ్చుఁ; గాన, మంత్రమయ్యె
నిర్మలాత్మ! వేదనిశ్చప్రచంబు, దే
వర్షి భావితంబు, హర్షణంబు ॥ 39

ఆ॥ దాహనంబుసేయు; మోహనంబును జేయు
శోషణమును జేయు; ద్వేషి వర్గ
మునకుఁ; బాశుపతము నశనంబొనర్చు న
మాత్రిఁ గా ఋభీతి శత్రుసేన ॥ 40

ఆ॥ తొల్లి నాదు భక్తులుల్లసిల్లిరి గుహ్య
శైవదీక్షఁ బొంది, శూలి! రుద్ర
జేపతాక మంత్ర దివ్యశక్తి నిసర్వ
తో జయంబుఁ గాంచి కేఁ గాన ॥ 41

కం॥ గుహ్యంబగు మంత్రంబిది
గుహ్యంబగు నస్త్రమిదియు; గుహ్యతమంబుల్
గుహ్యేతర గుహ్యములు నా
గుహ్యకములు కనునివి యగోచరములె యరా 42

వ॥ నీవు నాకు భక్తుండవును, నా భుజాగ్రంబునందుదూ్భతుండవును గావున నేనవీనినీకనుగ్రహించినాఁడ; నీవువీనింబరిగ్రహించినవాఁడ వై యూజానుమండలు, నాజానచండతాపిచండిలు, లీలామాత్రంబునం బాఱఁద్రోలి, శాలీనతాహీనతాఒదీనదీనతాశాలురైనయా

నిలిపులకింపుగింపి, తెంపరిస్తై, సాంద్రైనకీర్తిమల్లికామతల్లికా
మాలికాజాలికావాసనావాసితదశదిశాఽఽభోగశోభాయమాన
త్వంబుసంపాదింపుము॥ 43

ఆ॥ ఈవుగాక, వానినెవ్వారు సంహరిం
పంగనశక్తులౌ దుర్గశిత్తోరు
సత్త్వ! నీవు వాని, జానుమంతులుసంజం
పంగవలంతివయ్య! పరమజయ్య !! ॥ 44

ఆ॥ ఇందువల్లనిన్ను సృష్టించినాండనే
ని దుష్ట్రిహ్మా హేతువేమిలేదు
గాన, నీవుదైత్యు, జానుమంతులుజంపం
జాలుదయ్య! లేదుసందియంబు ॥ 45

ఆ॥ సర్వలోకములు నుశ్లాఘ్యుండవైతివ
నన్యసాధ్యమైనయట్టికృత్య
మే; యశస్కరంబున్నగణంబునకువత్స !
యేగుమయ్య! వేగమే, కుమార ! ॥ 46

ఆ। కాశికాశ్రిమంబుగాంచి, యచ్చటంగాశు
పతమహావ్రితంబువత్స ! సల్పు
మయ్య! యందుంగాశికర్షి, బుత్విజునింగా
స్వీకరించి, మఖముంజేయుమయ్య ! ॥ 47

ఆ॥ "విష్ణుమాయ"నాంగ, విశ్వవిశ్రుత, "నిమి
షాఽఽఖ్య", దేవి, త్వత్సహాయధురాను
జగములకునుజనని, శక్తి, తోవత్స ! సం
కల్పసిద్ధియోనుగాక, నీకు ! " ॥ 48

ఆ॥ మహితమహిముఁ డగును మానాథువాక్య మా
లించి, మార్తిక స్మరియించు వేశ్య
నిష్ఠఁ బల్కె మ్రొక్కి, యీశునిఁ, గైలాస
వాసుఁ, గృత్తివాసు, భక్తిగల్గి ॥ 49

ఆ॥ “వామదేవ! నాదు వైపాత్యమును క్షమిం
పుము; పురారి! నీపరిభూతహార్ద
ముననుభోగముదాని; ననఘ! కర్తయుఁ, గార
యితయు నీవె గాన నెల్లకృతుల ॥ 50

ఆ॥ జ్ఞానమునంశీలాభిధానుఁడఁ పృగవాకు
భారవేమి? దానవచ్చుకీర్తి
యేమి? నియతివశము నైమరణింప, వాఁ
డెట్టిఫలితముల్ ఘటిల్లునాకు ? ॥ 51

ఆ॥ స్వామి! నాదువంశనామంబదేమి? కీ
ర్తిశులుదానసంభవింతురో, భ
విష్యమన్న నియతవిహాతంబుగాదె; గౌ
రీశ! భక్తపాపనాశ! యీశ!! ” ॥ 52

కం॥ అని, పలికినయామహార్తిక
మునిఁ గని, త్రిపురాంతకుండు భూరికృపాస్ఫూ
ర్తి, నిటుల్ వచియింపఁగ నాసం
గను మృడుమధురంబుగాఁగ, నిశ్చపరిచమున్ ॥ 53

కం॥ “ఆర్యక్షత్రియనామక
మార్యస్తాత్రిక్షమామహావంశముగా
మర్యాదఁగాంచు; ధారం
ధువ్యంబుఁ జేయునుర్వ ధర్మాత్మ చనమున్ ॥ 54

ఆ॥ హా క్తికర్షి! వారుమద్బాహుజాతులౌ
కారణమునఁ జేసి, గౌరవంబుఁ
బడయఁగలరు పుడమి బాహుజక్షత్రియా
హ్వయము, విస్మయాఢ్యమస్మయులయి॥ 55

ఆ॥ వేదపుణ్యమార్గచోదితంబగుధర్మ
వే, వినయమానమై, విశిష్ట
త్రైవనీదువంశ్యక్షత్రియులకెల్ల
గరునుగా వ్యాపారము ప్రకటితముగ॥ 56

ఆ॥ విశ్వవిశ్రుతులయి, వేదోక్తమార్గాను
యాయులౌచు, జాతమాదకర్మ
జాతమెల్ల వేదసరణి యథాయోగ్య
కాలమాచరింపఁగలరు వారు॥ 57

ఆ॥ జిహ్మవృత్తిలేక, బ్రాహ్మణదేవతల్
గాఁగలారు; ధర్మగాములౌచు;
శ్రితవిశిష్టమార్గసుప్రవిష్టులు, విశి
ష్టులుఁ జతుర్వ్యాన్ విశుద్ధులౌచు॥ 58

ఆ॥ వేదమార్గచరులు, వేదశాస్త్రికని
రతులు, దేవపితృనిరంతరార్చ
నాదికములఁ, దర్పణాదికములబుషీ
శ్వరులఁదన్పుచుందు రిత్వత్కుజులు ॥ 59

ఆ॥ హరిహరాహ్వయద్వయాద్వైతసద్భావు
లై, భవచ్ఛభావ్యయప్రసిద్ధు
లెల్ల, సజ్జనుల్ సముల్లసద్ధర్మత
త్పరులు, మఱియు శ్లాఘ్యవర్తనులును ॥ 60

ఆ॥ బ్రాహ్మణుండు నీదు వంశీయులకు దైవ
మౌనుగాక! కర్మ వ్యర్థమౌను;
బ్రాహ్మణుండు లేక, ప్రతిపాదితం బైన
యద్దియెల్ల మాక్తికాఖ్యమౌని!॥ 61

ఆ॥ వైదికముల కెల్ల వేదాక్షరాళికి
వక్త, ప్రేరకుండు బ్రాహ్మణుండు
నాడు సృష్టి బ్రాహ్మణక్షత్రియులు, వైశ్య
శూద్రులెసంగ, వారు క్షోణియందు ॥ 62

ఆ॥ అగ్నిమౌను వైదికాచారమాధ్యత్రి
యంబునకును మాక్తికాఖ్యమౌని!
శూద్ర వైశ్య బాహుజులు, బ్రాహ్మణులుత్త
రోత్తరుల్ వరీయులాత్మపుణ్య!!॥ 63

వ॥ బ్రాహ్మణునఁ బూజించి యోసుమీ — వైదికకృత్యంబులుపక్రమింపం జెల్లు; విప్రులంగళ్లిల కీర్తనంబును, వాక్పారుష్యంబును బ్రవర్తింపంబోలదు; పురోహితు నతిలంఘింపరాదు; త్రిశంకునకుం బ్లపత్వంబు ప్రాపించుట పురోహితు నతిక్రమించిన దోషంబు చేతనే కదా! యశక్తుండను, రిక్తుండను, విద్యాశూన్యుండను, గలితేంద్రియుండునైనను, బ్రాహ్మణు నవమానింపరాదు. బ్రాహ్మణుండు ప్రామాదికంబగు ధర్మభ్రంశంబునకుం బూనుకొన్నను, తద్ధర్మభ్రంశంబన్యులకు ఘాటనీయంబు గాదు సుమీ. యట్టులు ఘాటించువాఁడు ధర్మచ్యుతుండు గాఁగలండు॥ 64

ఆ॥ వత్స! ధర్మమిది శ్యావ్యంశ్యులకు సనా
తనము సూ! పురోహితప్రదిష్ట
మార్గమునను గృత్యవర్గంబు నాచరిం
చుట మహామహా! విశుద్ధసత్వ!!॥ 65

వ॥ మఱియు, గర్భాధానంబును, సీమంతోన్నయనంబును, పుంస[వ]నంబును, అన్నప్రాశనంబును, చౌలంబును గాయత్రీగ్రహణంబును, ప్రాజాపత్యసౌమ్యాగ్నేయ వైశ్వదేవాఖ్యంబులైన వేదవ్రతంబులు నాల్గును స్నానంబు, నుద్వాహంబు, నౌర్ధ్వదైహికంబునను నీ శౌనకసంప్రోక్తంబులు శ్రౌతస్మార్త విమిశ్రితంబులై, త్వద్వంశీయుల కెల్లరకును క్షత్త్రియకులోక్త ప్రకారంబున నాచరణీయంబులౌను వైదికకృత్యంబులు ఋషిగోత్రాంక పూర్వకంబుగాఁ జేయందగు గోత్రకర్తలైన పరాశరుండును శాండిల్యుండును గౌతముండును గౌండిన్యుండును గుత్సుండును భార్గవాదులును ద్వాత్రింశత్కులంబునకుం బురోహితులౌదురు 66

ఆ॥ క్షత్త్రియెల్లఁ దొల్లి చంద్రసూర్యసముద్భ
వంబు; ధర్మరక్షణంబు; తత్ప్ర
వృత్తి యుర్వియల్లె పృథివి ముద్భజోద్భూత
మార్యసంజ్ఞ, క్షత్త్రియమానమాని!॥ 67

ఆ॥ సాధుశీల! యద్విధైధమాచారసం
శుద్ధయౌచు, ధర్మబద్ధయౌచు
వఱలు మండునుర్విఁ ద్వద్వంశయౌన్నత్య
మెందునెల్లకాలమో మహాత్మ!॥ 68

ఆ॥ శస్త్రధారణంబు, సజ్జనావనదుర్జ
నప్రణాశవితరణములు, సుజన
దానధర్మములు, శ్రుతంబు త్వద్వంశమం
దొప్పునిల్చునో మునీంద్ర! నిజము॥ 69

ఆ॥ ఎప్పుడుగలుగకుండు నృపులకు మానసం
త్యాగభైక్ష్యజీవనంబులుర్వి
శౌర్యమునను, బాహువీర్యంబునను క్షత్త్రి
యులకు జీవనంబుగలుగుఁ గాత!॥ 70

ఆ॥ శిల్పములను, వివిధచిత్రంబులరచించి,
ధరణీధవ్రులమెప్పుఁదద్దఁగాంచి,
గౌరవార్హులై, యపారసౌఖ్యంబులొం
దుదురు; నిజము,పెక్కునుడువులేల?॥ 71

ఆ। మత్ప్రసాదజనితముత్ప్రకర్షాఢ్యమా
ర్యావనీశ్వరాన్వయంబు, సర్వ
రాజలోకమందిరస్కరించుమహత్త;
నుత్తమోత్తమంబు, సూపపదము॥ 72

ఆ॥ సూర్యచంద్రవంశ్యసుక్షత్రియులుసైత
మాత్మరాజ్యదూరులై, కలిప్ర
భావమునను, ధర్మబాహ్యులై, యూరఁబే
రునునశింపనుండిరనుటయెల్లు?॥ 73

ఆ॥ ద్వ ద్వదూర! యీభవద్వంశ్యులుపురోహి
తానుయాయులై, మహానుభావు
లౌచు, జాతకర్మలందు నిష్ఠితులై, వి
పత్తులందునైనఁబాయరెందు॥ 74

ఆ॥ వేదవిహితకర్మలాదటఁజేయుచు,
వఱలుచుందురిదియవరమునీకుఁ
చిత్రకర్మలందు, శిల్పంబులందుఁద్వ
ద్వంశ్యులధికకృతుల్ సదా,జగాన॥ 75

ఆ॥ పోంచఁగలరువారుపూర్వత్వమవరజా
టులను; యజ్ఞశాలికలఁజపాల
కాద్యులూఖలాదియజ్ఞోపకరణంబు
లెల్లఁజేయుచున్,మనోబ్రిథితులు॥ 76

ఆ॥ వారొనర్చు విగ్రహారాధ్యులై కొల్చి
దేవతల్ ప్రసన్నతావిభూతిఁ
బొల్తు, రెంతయేని ముక్తర్షి! తద్వంశ్యు
లెల్ల మౌక్తికాఖ్యులే యగుదురు॥ 77

ఆ॥ మద్భుజాగ్రజాగ్రదుద్భాతిఁ గాంచి, యూ
ర్వ్యాఖ్యులైన క్షత్త్రియాన్వవాయు
లెల్ల చిత్రకర్మనుల్లసిల్లుటఁ జిత్ర
కారులౌదురో వికారదూర!॥ 78

వ॥ వా రెల్లరును, వేదోక్తాచారాదూరులును, బ్రాహ్మణభక్తి
యుక్తులును, ఋషిగోత్రప్రవర్తకులును, సౌందర్యనిర్జితకందర్పులునై
ప్రవర్తిల్లుదురు. నీవును, మత్ప్రసాదాసాదిత పాశుపతదీక్షాదక్షుం
డవై పాశుపతాఖ్యంబైన దివ్యాస్త్రంబును బొంది, తన్మహాశక్తిం జేసి
జానుమంతునంతె మొందించి, తన్మూలకంబైన యశోవైభవంబున
శ్లాఘనీయుండవై నీవు మనయిరువుర సంవాదంబియ్యది యైహికా
ముష్మికఫలప్రదంబు శ్రద్ధాళురై, దీని విన్నవారు సంభ్రమంబు
నొంది, సర్వాభీష్టలాభంబులు గాంతురు. మద్వచనమ్ము నమ్ము
మని, పరమశివుఁ డానతిచ్చెన॥ 79

చం॥ నిజహృదయమ్మునందితఁ డనిందితవర్తనుఁడైన మౌక్తికా
ఖ్యజపిత్రముఖ్యుఁ డెంతయు నహర్షముఁ బొంది, స్వకీయపుణ్యకం
శజుభవిష్యదభ్యుదయసంశ్రవణమ్మున భక్తినైవఁ బ్రస
ధ్వజునకుఁ బార్వతీహృదయవర్తికొనర్చె నమస్సహస్రముల్॥ 80

వ॥ అని, తెలిపిన, విని యవ్వలివృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణాపాణివాణీ
జానినడుగుటయును. 81

ఆ॥ సిరులుమించుచేన సరులు పెన్గాలిచే
పరులు,బూదిపూఁతవటులునంగ
రాగమెన్న,ఱాఁగ నూగంగసిగదంష్ట
కరమునమరునీకుఁగపిలమల్ల!॥ 32

ఇది, ఆంధ్రీకృతము క్రీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు, సూక్తికవుల ధర్మనిరూపణంబను షష్ఠాధ్యాయము.

శ్రీరస్తు

ఆంధ్రీకృతము క్రీశ్వరోపాఖ్యానము

సప్తమాధ్యాయము

ఆ॥ నిరులకునికియయిన నరసాపురమ్మున
వెలసి,లసితశుభవములనుబడసి,
బలసికొలుచుభక్తవరులకోర్కెలుదీర్చు
కపిలమల్ల! రిపువికాయభిల్ల!॥ 1

ఆ॥ అఘధరింపుమనలిఁగుకథ సురముని
నలువకనియె"వినఁగఁగవలఁతు; విస్త
రంబుగాఁగ,సర్వమంబురుహాసనా
సీన! యీకథావిశేషమేను॥ 2

కం॥ సెలవీయవె"యని, నారదుఁ
డిటు మినుడుగఁ,బలుకఁదొడఁగెనీకతినజుం
"పలఘుమహిమాన్వితంబును,
లలితఁబిది; వినిన, బహుఫలప్రద"మనుచున్ 3

వ|| అత్తెఱంగున నమ్మహర్షి ముక్కంటిం జూచి, యిట్లనియె—"దేవా!
తావకీనసేవకుండ నైన నాకుం గర్తవ్యంబు సర్వంబు నాజ్ఞాపింపుము
సర్వకార్యంబులు, సర్వమార్గంబులును వ్యక్తసిద్ధిఁ గాంచువాఁడ;
నేను జక్కం జేయంగల దేవతాకార్యం బెద్దియో సెలవీయవే"
యని, యడిగిన, నతని కిమ్మృడానీవల్లభుం డిట్లనియె॥ 4

ఆ|| "ముక్తహాని! సర్వముక్తంబు కర్తవ్య
మీపుధ్యానశక్తి భావితత్త్వ
మెల్ల నెఱిఁగితిప్పు డెల్ల హానీందుగ్రిల
తోఁ దపోవనస్థితుండ వౌచు॥

ఆ|| వత్స! సత్యవాది, బ్రహ్మర్షి కౌశికుం
డాచరించినట్టు లాచరింపు
వ్రతము నిష్టపంబుఁ బాశుపతాభిధా
నంబు; దాననే జయంబు నీకు॥ 6

ఆ|| నిగమనిగదితంబ యగువిధిఁ గౌశిక
మతము, సర్వసిద్ధమతముఁ దప్ప
కగ్నిహోత్రమందు హవ్యముల్ వేల్వ, నం
దుద్భవించు వత్స! యద్భుతముగ॥ 7

ఆ|| తప్తకాంచనాభముత్తరత్నంబు స్యం
దనము మేటితుల్యమన, నభేద్య
కవచ మొండు రత్నకాంతికాంతము, శ్వేత
వాహముల్, మనోజవంబు లార్య!॥ 8

ఆ|| దృఢము ధనువుఁ గాడివి, దీర్ఘతగల్గి, య
క్షయ్యబాణతూణ హస్త్రరాజ
నపాశుపతము, నన్యాయుధంబులు
జయములును, శత్రుభయదము లను॥ 9

ఆ॥ వత్స! స్వీకరించితత్త్వధనమ్ముల
నీవుజానుమంతుఁజావమోది,
యుద్ధభూమిసర్వసిద్ధులన్ బొందెద
వరుగుమనఘ! కాశికాశ్రమంబు॥" 10

వ॥ అనిన, మృడునకు మునిపతి వినయవినమితుండయి, యిట్లనియె- "దేవా! నీవు రాజనకుండవు; కారణకారణుండవైననీవునన్నుం గాశికాశ్రమంబున కేగుపొంటె నకారణంబుగాఁ బల్కుదువని యెట్లు భావింతుఁ? దత్త్వానంబునకుమత్ప్రస్థానవిధానంబునుమత్కర్తవ్యంబును నాకుబోధింపవే" యని, మఱియు, "నాకుఁ బ్రభూ! భవత్సంకల్పమాత్రంబునం జేసియే, కృత్స్నంబైనయసాధ్యకృత్యంబుసాధ్యంబుగాదె! యట్టిచో, నగ్నికార్యంబేనేలతీర్పఁగావలయుఁ? దత్త్వజిజ్ఞాసమానుండనైన యీనాపరిజల్పితంబునకుమన్నించియజ్ఞుండనైన నన్నుంగృతార్థుంగాఁ జేయఁగారుణికత్వంబునం జేసి, నాకుంబ్రతివచనంబనుగ్రహింపవే" యని ప్రార్థించుటయు నిటలనయనుండును క్షణంబుధ్యాననిశ్చలుండైముక్తమునీంద్రునితో సవిమర్శంబుగా నిట్లనియె ॥ 11

ఆ॥ "వత్స! తెల్పువాఁడఁ దత్సర్వమును గోప్య
మైనదానితత్త్వమేనను గ్ర
హింపసర్వసిద్ధులిట్టిసంకల్పమా
త్రానఁగల్గు; సత్యమైనఁ గాని॥ 12

ఆ॥ కల్పనమ్మెనర్తుఁగార్యకారణబంధ
మేన; దాహశక్తియెల్లనగ్ని
యందు; వృక్షజన్మమల్లబీజమునన్; క్షు
ధాఽపనుత్తియన్నమందుఁ; దూప ॥ 13

ఆ॥ అపుడు గుసుదకమునను; బుడుతలుబుషమిపైఁ
బడుదురయ్య! యమ్మ పరిభవకరణ
మిలను; బంటవానవలనఁ; గాలుఁ జెట్టుల
ల్లాడుచుండుఁ; గారణాళియిట్లు॥ 14

ఆ॥ సర్వకార్యములకుసంకల్పమన్నది
యమ్ము ముఖ్యకారణమ్ము వత్స
యదియుఁ గానరాక, యంతయుఁ జేయు; నిం
తైనఁ, దెలియఁడహహా! యజ్ఞుఁడిద్ది॥ 15

ఆ॥ నీదుపుట్టువునకు నాదుసంకల్పమే
కారణంబు వత్స! కోఁడ గొరడు;
శీఘ్రగామివై, విచిత్రంబుగా సాధు
కార్యమాచరించి, క్రమమ్మరంగ॥ 16

ఆ॥ దితిజవరునిఁ జంపది వ్యాస్త్రలాభంబు,
నొంది, నీవు త్రిజగములో హాయనఁగఁ
బొగడఁగనఁగ, నార్యభూమీశవంశక
ర్తృత్వలబ్ధభాగ్యరేఖఁ గాంచు॥ 17

ఆ॥ కాదు–కాదు; వత్స! నాదుబోధన కన్య
థాత్వసిద్ధిఁ గోరుతలఁపుగాదు
"దుష్టశిక్షణంబు, శిష్టరక్షణము నె
ట్లానో" యంచు, నెంతు నేనుమదిని॥ 18

వ॥ నిన్ను త్పాదింపక, నేన మాజానుమంతలాభిధానయాతుధాను
సంహారించితినేని, లోకంబునంగిర్తినీకుం బ్రాపించు టెట్లు? మత్సం
కల్పసంభవంబైన చారిత్రంబునాకర్ణించి, యెల్లరు దుఃఖసంతా
రణంబుఁ గాంచి, సంపత్సంతానంబునొందుదురు. సూక్ష్మదృష్టిక

గల్గినమనోదృఢత్వశాలులకుంగాని, యీపరమరహస్యంబు గోచరంబుగాదు. మదాజ్ఞావర్తివైన మహర్షీ! నీవుశీఘ్రంబుగాంబోయి మదాదేశంబు వర్తింపు" మని నవిని మహాకార్తికమహానీశ్వరుండును

ఆ|| "ధన్యుఁ జేసె నన్నుఁ బావకాదేశ" మం
చతులనుతులనతులనాచరించి,
యరిగెఁ గాశికాశ్రీ భోగమాశ్రమం
బనుపమానశక్తి, ముక్తమౌని|| 20

శా|| ఏలాజాతిలవంగపూగమరిచాహింతాంబరౌదుంబర
శ్రీశాలిత్వముహుర్వివృజృంభిమధులిడ్బృందోరుగానంబు, తాం
బూలీపాటలనాగకేసరలసత్పున్నాగసౌభాగ్యలీ
లాలాస్యాఢ్యము, నిత్యశోభనము, ఖేలత్ఖేచరీసేవ్యమున్|| 21

శా|| శుంభన్మత్తమతంగజప్రకటితస్ఫూర్జత్సముత్సాహమున్,
జృంభారంభవిశాలసృక్వయుగసందృష్టోగ్రదంష్ట్రాంకురో
త్తంభత్తీవ్రనఖాగ్రనిర్దళితవేదండోరుకుంభస్థలీ
గంభీరోత్పతనోద్యమానుభవదీక్షాదూరహర్యక్షమున్|| 22

మ|| పవమానప్లవమానమానితదరఝరాంభశ్ఛటాళీతానోకహా
ప్రవిశుద్ధద్రుమమూలశోభితము, విభ్రాజన్నదీమాతృక
త్వవిశాలాఖిలసస్యశస్యధరణీధారేయతాంకారాధితం
బవిశంకప్రతిభాప్రభావము, నపేతాతంకనిష్పంకమున్|| 23

మ|| నవధూమావళిసంవృతద్రుమమహాశాఖోపశాఖంబు,మా
నివరేణ్యాచరితాఖిలోపచరణాంతేవాసిపాపత్యమా
నవిగాయే శంసామసంశ్రవణసానందాగతాగంతుకం
బవిసోఢాదిమహావిరోధబహువన్యాభీలతాశూన్యమున్ 24

ఆ॥ సన్నికృష్టశుభము, భిన్నదర్భాంకుర
స్థానసంచరత్సుతర్ణకంబు;
నతిశతబ్రసీసమాసీనమౌనిరా
డ్జపతపోవిశేషవిపులతరము ॥ 25

వ॥ మఱియును, కుశాసనపరిక్షిప్తసైకతాంతజలాశయంబును, దపస్య
ద్భర్తృశుశ్రూషాసజ్జన్మునిపురంధ్రికంబును, బశ్యజ్జనసర్వతో
ముఖహృచ్ఛాంతిసంధాయకంబును బుణ్యాగణ్యమాహాత్మ్యంబును
నశుభశమనంబును, నగున య్యాశ్రమంబును దర్శించి, యమహా
క్షేత్రమహానిందు నిండు వెండియుండన యంటవసిష్ఠవామదేవకౌండిన్య
శాండిల్యగాలవభృగుకశ్యపజైమినిభరద్వాజాత్రిధౌమ్యగర్గమృక
రోనుశకణ్వగౌతమకపిలపులహమ్రుశుతకీర్తిశ్రుతిధరలోమశచ్యవన
భార్గవవిశ్వామిత్రకణ్వసనకలవింకపరాశరగార్గ్యమార్గంగాత్రేయ
శ్రీవత్సప్రభాతభరతచిత్రకపులస్త్యాగస్త్యమార్కండేయసుత్రశుసుపర్ణ
మాగధిబకదాల్భ్యకుత్సనారదమాండవ్యపింగళకపిలశుభ్రకీర్తి
సుమందసుధర్మసోముండకిందమప్రస్కణ్వఋశ్యశృంగపారా
శర్యవాలఖిల్యచిత్రోగ్రసేనజాబాలియాజ్ఞవల్క్యమండపావరజీవన
గోపకగోపగోకులాదులైన మహామునీంద్రులు, వేదవేదాంగవేత్తలును
సత్కర్మకర్మఠులును, సత్యవ్రతపరాయణులును, బ్రహ్మజ్ఞులును
బ్రాహ్మణప్రజ్ఞులును జపతపోనుష్ఠాననిష్ఠాగరిష్ఠులునై నవారెంద
ఱెందఱేని బలసికొలువందదాశ్రమంబున శ్రమంబునం బ్రవేశించి॥

ఆ॥ యోగివర్యుఁ డంత, యాగదీక్షాదక్షుఁ
డౌచు, విశ్వకర్మ నంతరంగ
మందుఁ దలఁచుకొన్న, నాతండు సాక్షాత్క
రించి, యంతవిన్నవించె నిట్లు ॥ 27

కం॥ "ఓ నఘ! ననునీవుదలంచిన
క్షణమున భవదీయ దివ్యసన్నిధిన్ బె
ల్చిన లిచ్చినవాఁడ; మహా
మునివర! నీవల్ల లోకములు మేలొందున్ ॥ 28

కం॥ నిను నెఱుఁగుదు; మునుగౌరీ
శునిభుజమునం బోషిమి, రక్కసులనుఱు మూషం
గను, ఘనయశమునుగనుదని,
యనిమిషులనుదనిపి, తనియుదని యుమహాత్మా! ॥ 29

ఆ॥ నిర్గ్లయించు పుణ్యదినేజేయఁగల్గున
కార్యమార్య' మౌనివర్య" యంచు
విశ్వకర్మ విన్నవింప, ముక్తకష్టరియు
ట్లని యెనాంఁరమున నతనితోడ ॥ 30

వ॥ మహాభాగా! నీకు స్వాగతంబు. మేమీ శాను శాసనంబునన్ దప్పి రితిమై పాశుపతవ్రతంబాచరింపుచున్నవారము. వ్రతానంత రంబు నందత్యాసిద్ధుత్వార్థంబగు నొక్క జన్నంబొనర్పఁగావలయుం; గావున, నీవు గంగా స్రోతోత్తరంబునందొక్క యాగశాలను రమ్యాతిరమ్యంబైనదాని వేవేల్పడినిర్మించి, యీవలయు. వేద వేదాంగపారంగతులైన మానీంద్రులందీవ్రతదీక్షంబూర్తిగా నిర్వర్తింతు" మనివినిని యనంతరంబు । 31

మ॥ పరమార్థజ్ఞుండు, విశ్వకర్మయు, మహాప్రాజ్ఞుండు, స్వర్గాపగాం తరపుర్వస్థలి యాగశాలనుపమూత్నంబున్, మణిస్తంభగో పుర వేదీశుభ హేమభిత్తికలితంబున్, రత్నసంస్తీర్ణమం దింగాసత్మతతోరణాన్వితము, విస్తీర్ణంబు నిర్మించినన్ ॥ 32

చం|| అదియును, రత్నకంబళశతాంచితమున్, గమనీయపద్మరా
గదివసకల్పితాప్రతిమగాఢరుచిప్రతతిప్రకీర్ణశుం
భదమలహోమకుండలసమానము, ముక్తమహర్షిహర్షసం
పదవధిగాఁగనంబడెశుభప్రదమై, సుమనఃప్రియంబునై || ౩౩

ఆ|| అట్లువిశ్వకర్మ యాగమందిరము ని
ర్మించి, ప్రశ్రయంబుమించి, యించు
వేడ్క నిట్లువిన్నవించె ముక్తర్షికి
రంజలించి, భక్తినమనశిల్పి || ౩౪

ఆ|| "యాగశాలలోన వేగఁ బ్రవేశించి
యాచరింపుమార్య! యాగతంత్ర
మహహా! లోకపూతమగుఁగాదె, నీజన్మ!
నీదుకృత్యమట్లె నీప్రవృత్తి || ౩౫

వ|| మహాత్మా! నీవులోకక్షేమార్థంబత్యర్థప్రవృత్తుండవైనంతనే, మాబోంట్లాచరించు యైహ్యకార్యంబులుకూడ, లోకకళ్యాణభాజనంబులౌనుగాదె! మహాత్మా! యీమందిరంబునకిదిగో వరణంబు. ఇదికుడ్యంబు. ఇదిస్నానమండపంబు. ఇదిప్రప. ఇది హోమస్థానంబు. సర్వసంభారసంపత్సంపాదనశుభదారంభసంభాసమానంబై, యసమానంబై, యసమానంబైనదీనిన్ బ్రవేశింపు" మనుచు, సమర్పించిన, నతండునుదానినట్టెస్వీకరించె; నంత, విశ్వకర్మయు, "నార్యా! నేనింకనునేమిసేయంగలవాఁడ? నాకానతీయవే" యనునాతని చూచి యుసి వేడుకోలును వెనుదీయక యామహాలిక మౌనీంద్రుండమ్మహాశిల్పికిట్లనియె- "నాచార్యా! యియాగమందిరంబత్యంతమనోహరంబును, సర్వకృత్యానుకూలంబునౌను; నీవిద్దానినర్ధక్షణమాత్రంబుననిర్మించియిచ్చుట

యనన్యసామాన్యంబు; సికేయయ్యది సెల్లె. దీనిఁజూచిన
యెవ్వనికేనిగాని నీయీనిర్మాణకర్మరత్వ చమత్కారంబులు
మెచ్చుఁగూర్పకుండునే? యేనత్యంతసంతుష్టాంతరంగుండనైతి.
మెఱమెచ్చుగాకయియిచ్చ్మకంబుఁ జెప్పక బుచ్చికంబ చరించితి నను
కొంటివో? ఇంక నాకేమియువలదు. నీవింకయథేచ్ఛంజను"
మనిన, నమ్మహర్షికి విశ్వకర్మ యిట్లనియె ॥ 36

మ॥ "మహితాత్మా! విను; లేదు లేశమయినన్, మత్కౌశలంబిందు ధూ
ర్వహమయ్యెన్ భవదాజ్ఞయున్, గిరివరాపత్యప్రభూత్థప్రభూ
తహితాపాదికటాక్షవీక్షణమహత్త్వప్రాప్తియున్, దీని ని
ర్వహణంబున్ బహుభంగులంగడపెంపుంభచ్చెఁభుభక్త్యున్నతా!"

కం॥ అని పలికి, విశ్వకర్మయుఁ దనునికిఁ జేరెను కృతపత్రాంవరుఁడా
తని నవ్విని యజ్ఞీయంబును సంభారోత్కరంబు మునిముస్మరించెన్ ॥

కం॥ తాఁచినతతియజ్ఞీయంబులు సంభారంబులంత, ముక్తస్థితిమున్
గలరాశీభూతములై, కలిగించె ముదంబు పారికాంక్షికిమిన్ ॥ 39

వ॥ అప్పుడప్పుడమినచ్యుతనికరుణకలిమి గోక్షీరధేనుదధ్యాజ్యాది
కంబులత్యధికంబులు, విమలతమంబులు, సుగంధగంధిలంబులునై
యామోదంబుఁగూర్పయవప్రియంగుశ్యామాకతిలసర్షపముద్గాది
ధాన్యంబులు పోగువులై, మేలుసూప, బదరీపనసామ్రనారికేళ
ఖర్జూరక్రోవిదారాది బహువిధఫలంబు లతఁడుగంబుసంబువిడఁబింపఁ
గుంకుమహరిద్రాచూర్ణాదికంబులైన శోభనద్రవ్యాంబులుమంగళ
సూచకంబులుగాఁగ, సుస్రుక్స్రువాదిపాత్రంబులు నేత్రపర్వంబులై
యొప్ప, రసాలనారికేళాదిపత్రాగ్రిజాగ్రత్పల్లవజాలంబు లుల్లం
బులకుల్లాసంబుపల్లవింపఁజేయ, నయ్యాగిందునిమాగమంది
రంబుశోభాభాసమానంబై, యసమానంబై, సర్వసుపర్వసంతోష
సంధాయకంబయ్యె — నయ్యెడ ॥ 40

చం॥ ఒకక్షణమాత్ర, యజ్ఞకరణోత్కరమయ్యెనఁగానుపింప, హా
ర్తికమునిముఖ్యుఁడున్ మునులుదృష్టకువెక్కసమైనవాని జూ
చి, "కడుమహాద్భుతం" బనుచు, స్మేరముఖాంబుజులైన నంతవా
రికినిజదర్శనంబొసఁగెఁబృథ్విఁజరించుచు, "వామదేవుఁడన్"

కం॥ పుణ్యక్షేత్రదిదృక్షాగణ్యమహాత్మ్యాతిలోకగౌరవభాక్స్వా
త్మౌత్యక్తస్వతపస్యారణ్యార్థాగుణ్యపమనై జబాహ్రమ్యముల్గొప్పన్

ఉ॥ వచ్చినవామదేవుఁడను, బర్యటనంబునఁబుణ్యభూములం
దిచ్చనిరీక్షఁజేయుచు, మహీవలయంబునలంకరించు వి
ద్వచ్ఛ్రయమున్ భవాదృశులదర్శనభాగ్యముఁబొందుచుండి, తా
నిచ్చటికేగుదెంచినటులేర్తెఱఁజెప్పెనుమార్తికర్షిభోన్ ॥ 43

ఆ॥ "నిన్నుఁజూడఁగంటి నిర్మలాత్మకుఁ; గృతార్థుఁ
డను; మహాత్మ నీవు ననుఁబ్రియాతి
థిత్వమిచ్చి, లెస్సత్మంపుఁగావించితే
నప్పుమెచ్చవచ్చెనయ్య! నిన్ను ॥ 44

కం॥ పర్యటనకార్యమునసాకార్యా! యీనాఁట నుండియభ్యవహారం
బారోచితము పాప్యమునర్యత్రోపేక్షితసూర్యా! 45

కం॥ అన్నంబునాకిడంగా, నిన్ను నుతించుచును, ధారుణీపర్యటనం
బున్నతిఁజెంగావించెద; సన్నుతమౌనన్నదానముత్పుణ్యంబున్ ॥ 46

ఆ॥ స్వర్ణరత్నవస్త్రసర్వధాన్యప్రదాన ప్రభూతపుణ్యదీప్రమైన
కీర్తికంటెహెచ్చుకీర్తిఁబాపించునీ; కన్నదాతకెన్న హాని లేదు॥ 47

ఆ॥ అన్ని దానములకు నన్నదానము పెద్ద, యన్ని దానమొంచియన్నదాన
మెన్నఁజేయుమన్న! యన్నము క్షుద్ధి సాగంతు వామదేవు గావించి॥

ఆ॥ క్షణములోన స్వాదుసాధుపధ్యాజ్యముల్గాన్న యుసాన్నమన్నగౌళ
మన్నసూపశాకకోన్నతరసులుసృష్టిసేసి ముక్తబుషివరుఁడు॥ 49

ఆ॥ "వామదేవ! తులితవామదేవ! మహాత్మ!
యారగింపు మీశ్వరాత్మములను
భక్ష్యభోజ్యలేహ్యపానీయచోష్యంబు
లైనయీమహాపదార్థములను॥ 50

ఆ॥ స్వేచ్ఛ మనస్సంతుష్టియు
తుచ్ఛాంతియ కాదు; శంభుశుంభత్కారు
ణ్యేచ్ఛ వివిచ్ఛాయైన
స్తుచ్ఛేత్సేకంబుగల్గుఁజూ! భక్షింపన్॥" 51

వ॥ అని,సవినయంబుగావిన్నవించునముక్తనామకహానీంద్రునివాక్యం
బులాకర్ణించి, యవ్వామదేవమానిమాళియు, నాపదార్థంబు
లన్నియునాపోవ, నాపోఽశనంబెత్తుటయాలస్యంబుగా నాహ
రించి, సంప్రీతచేతస్కుండై, యిట్లనియె॥ 52

కం॥ " మునికులతిలకా! సంతృ
ప్తినిజెందెమనంబు; నీవ త్రిభువనసంర
క్షణమొనరింపవలంతివి;
ఘనతవహించితివిసూ! జగంబులమిగులన్॥" 3

ఆ॥ అనఁగ, మానియుత్తరాపోఽశనంబిచ్చి,
వామదేవునకునుబాణిపాద
శౌచవారిఁగూర్చి; స్వయముగానంతనా
చాంతుఁడైనఁజూచి, శాంతిశాలి॥ 54

వ॥ ఉన్నతాగ్ర్యాసనాసీనుంగావించి,కోమలంబులైనపూగఫలంబులతో
మెత్తమెత్తనితెలనాకుమడుపులు, మంచిముత్తెంబులసన్నసున్నం
బుఁగూర్చి, యందీయ;నాసందీసుఖోపవిష్టుండైనవామదేవుండు
తాంబూలచర్వణంబుఁగావించి, యిష్టగోష్ఠీసల్లాపంబులన్ గొంత
పొద్దుపుచ్చి; ముక్తర్షిచేననుజ్ఞాతుండై,యథేచ్ఛన్ జనియె॥ 55

మ॥ ఇటులామౌనిసనంగ, మౌక్తిక మహాక్షౌండాద్రిదరశ్రీల, ది
క్తటులందెల్లగువామదేవువటఁసన్ జొమాస్థమైవినచ్చ; సా
జటివర్యుల్ సకుటుంబులై, జనఘనాశ్చర్యంబుగావచ్చి, ము
చ్చటమీఱన్ గుముల్ భుజించిరియథేచ్ఛాభోగులై, యచ్చటన్

ఆ॥ భక్తియుక్తుఁడౌచు, ముక్తీశ్వరినిత్యసం
తర్పణముల, దీప్త్యహర్పతులను
యతులనెందఱేనిఁగుతుకాన్వితులఁజేయ,
సంతసించి, వారుసాగిరచ్చ॥ 57

ఉ॥ పోయినపోకలంగుశికపుత్రుని యాశ్రమసీమఁజేరి, స
ద్గేయులు, మౌనిపుంగవులు దీక్షసమంతతఆహుతిక్రియల్,
గాయనభూమగానములు, "స్వాదత-మోదత!" యన్ వచోవిశే
షాయతకంఠమిశ్రచతురాగమపాఠములున్ వినంబడన్॥ 53

శా॥ గాధేయాశ్రమసీమ, మౌనులుస్వమార్గశ్రాంతివాయంగ, నెం
తే, ధృత్యున్నతిఁబొందిరంతట, మహాక్షౌండుఁడు, గాధేయుఁడున్
గాథానాభ్యంతరుఁడాత్తదీక్షుఁడయి, యజ్ఞంబొందుగావించి, ని
త్యైధుండై, సహధర్మచారిణియుఁబార్వత్యసీనయైయుండఁగన్

ఉ॥ ఐదవనాఁడుతాసుతలయంటుక, కౌశికుఁడున్, స్వపత్నియ
య్యైదువరాలునూతనశుభాంబరముల్ ధరియించి, యర్ధచం
ద్రోదయశోభఁగేరునిటలోపరి, గంధయుతాక్షతాళితా
రాఽఽదరణీయదీక్షితనిహావళిఁదాల్చి, మనోముదంబునన్॥ 60

మ॥ మణిభిత్తిప్రచురంబు; స్వర్ణమయరమ్యస్తంభభా[సం]భాసురం
బును, రత్నోజ్జ్వలమంటపాంతరమునన్ ముగ్గుల్ విచిత్రంబులై,
కనరా, గోమయగోముఖంబులను, రంగత్పంచవర్ణాంచితా
భినుతాష్టచ్ఛదపద్మశోభితము సంప్రీతాత్ములై, [లా]యాల్మగల్

ఆ॥ హోమకుండమునను నొప్పుగాఁ బశ్చిమ
భాగమందు రత్నభాసురంబు
హేమపీఠమొండు శ్రీమించ నిల్పి సూ
త్నంబు శుభవస్త్రమింపుఁ గూర్చి ॥ 62

ఆ॥ ఆస్తరించి, యుత్తరాగ్రంబుగాఁ గ, సా
ష్టాంగమెఱఁగి వినుతులాచరించి,
సంసదాస్థితర్షి జనము నకంత, వా
రానతీయఁ, గౌశికాఖ్యమౌని ॥ 63

ఆ॥ శుభ్రముఁ గోరుచుండి రుభయపార్శ్వస్థులై,
మునులు కాశ్యపాదిపుణ్యనాము;
లట్టి బ్రహ్మవాదు లంగీకరింపఁ బు
ణ్యాహమాచరించె నామహర్షి ॥ 64

ఉ॥ అంత, వసుంధతీసతి, యహల్యయు వహ్నులఁ దేర్చఁ గౌశికుం
డెంతయు సంతసంబున గ్రహించి, తదగ్నులు ప్రజ్వలింపఁ, గుం
డాంతరభూమిఁ జేర్చి, సకుశాస్తరణాష్టదిగుజ్జ్వలంబుగాఁ
బొంతల స్రుక్స్రువాజ్యహవిపుల్, సమిధల్, ప్రణీధుల్ విరాజిలన్

వ॥ వసిష్ఠోపదిష్టవిధానంబు సంతుష్టిం గూర్చుచుండ, విశ్వామిత్రుండు
సపత్నీకుండై, యభీష్టసిద్ధిం గోరి, యగ్నిసంస్కారంబులు, కుండ
సంస్కారంబులుం గావించి, సంస్కృతకుండంబులందు శ్రోత్రి
యాగారానీతంబులైన సంస్కృతాగ్నులం బ్రతిష్ఠాపించి, ప్రాగు
త్తరాగ్రంబులుగా బర్హిః పరిస్తీర్ణంబులు చతుశ్చతుర్దర్భలం దీర్చి
యగ్న్యుత్తరంబునం బ్రాగంతంబుగాఁ బ్రణీధాన్యాజ్యచరుస్థాలీ
ప్రోక్షణీశరావదర్వీస్రువజుహూపజుహ్వాదులన్ ద్వంద్వంబులుగా
నాసాదించి, ప్రోక్షణావోక్షణాభ్యుక్షణంబులు యథాసంభవం
బుగా నాచరించి, యుత్పవనాభిమంత్రణోత్తానీకరణపాత్రాదాన
ప్రోక్షణసంస్కరణాపూరణాక్షతాధానకుశాచ్ఛాదనోత్తరస్థాపనం

బులుగావించి, వసిష్ఠుండు ఋత్విజుండుగా. నగ్నులకు వత్సిణంబున దర్భాసనాసీనుండై యుండ, నా బ్రహ్మర్షిని సర్వోపచారంబులం బూజించి, ప్రార్థించి, యంతట, నాచమ్యపిలాపనసపవిత్రితతా త్రినిర్వపనోదగంగాధిశ్రియణజ్వలత్తృణస-దర్శనతిరఃపర్యగ్ని విధానోదగుద్వాసనాంగారప్రత్యూహోజ్యోత్పవన గంధివిత్రింజాప ఉపస్పర్శనకుశద్వయ ప్రహరణ స్రువాజ్యాగ్ని తాపన దర్భమార్జన పునస్తాపనపరిధిపరిధానా ఘారసమిద్దానేధ్మ మధ్యపరిషేచనాలం కరణాన్వాఘారాగ్ని ప్రతిష్ఠాభిధానాగ్ని ముఖకృత్యంబులు నిర్వర్తించి, వసిష్ఠానుజ్ఞాతుండై, "మహాక్షేత్రమహాసిందు ప్రీతిమిత్తం బుగాఁ బాశుపతహోమంబునాచరించువాఁడ"నని, సంకల్పించి, దృఢమనస్కుండై. విశ్వామిత్రుండు సుస్వరాక్షరభాస్వరం బుగా రుద్రగాయత్రి నుచ్చరింపుచు, నిత్యశుద్ధుండై, వేదోక్త మార్గంబున హోమంబు సేయనుద్యోగించి, వెండియు॥ 66

క॥ కుశికసుతుండును ముని స్వా
ర్వ శేయుఁడున్ శక్యమెలిగి, వక్కాణింపఁగ
బశుపతిభుజజనిముని ము
క్తశుభాఖ్యాశోభితుండు తద్దయు దీక్షన్॥ 67

ఆ॥ వ్రతము పాశుపతముఁ దతశుభఫలదాయి యాచరించె క్షేమమర్థిఁ గోరి
జానుమండలాభిధానదానవజైత్రికాంక్ష జేసి పారికాంక్షి మాళి॥ 69

వ॥ అని, తెలిపిన విని యవ్వలి వృత్తాంతం బెట్టి దని వీణాపాణి వాణీజాని నడుగుటయు॥ 69

క॥ సిరులిరవొందెడు నరసాపురమున నివసించు భక్తముఖ్యులకు నిత్యరమా వైభవముల్ మోక్షరసానందమును గూర్చు కపిలము పేశా

ఇది, ఆంధ్రీకృతము క్షేత్రోపాఖ్యానంబునందుఁ బాశుపత వ్రతారంభవర్ణనమను సప్తమాధ్యాయము.

శ్రీరస్తు

ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

అష్టమాధ్యాయము

ఆ॥ సిరులుమించుమేనసరులు పెన్గాలిచే
పరులుబూదిపూఁతవఱలునంగ
రాగ; మెన్నఁ దాఁగయాగంగసిగదంత
యమరలింగ! నీకవిమతభంగ !! 1

ఆ॥ అవధరింపు; మవలిదగుకథ; సురముని
నలువకనియె— "వినఁగవలఁతువిస్త
రంబుగాఁగసర్వమంబురుహాసనా
సీన! యీకథావిశేషమేను ॥ 2

మ॥ అమరారాతియెఱుంగనేయెఱుఁగఁడా? యమ్మాత్రిక్రిపక్షిప్రసి
ద్ధమహాదీక్ష, దృఢవ్రతాచరణవృత్తాంతంబు, దీన్నిన్; మహా
త్మం! మనోదరిక్తుఁడు, జానుమండలుఁడు; శుంభద్రాక్షసానీకవి
క్రిమముౕమాక్రికహానియెట్లుఁచె?విఘ్నధ్వంసమెట్లయ్యెనో!"

కం॥ అని, యడిగినతనతనయుని;
ముని, నారదుఁజూచి,తమ్మిపుట్టువుపొలివో
వని నరుసక "సవత్స"
మని, వినిచెఁగథావిధానమవ్వలిదిట్టుల్ ॥ 4

మ॥ మునిముఖ్యుండగుమాక్రికాఖ్యుడువ్రితంబుల్ గౌశికర్ష్యాశ్రమం
బానమైత్రావరుణిప్రదిష్టపథవిస్ఫూర్తింబ్రవర్తింపఁజే
సినవృత్తాంతముజానుమండలునివిన్చెన్ దుర్నిమిత్తాళి; వాఁ
డును, డిల్లంపడి, తేఱి, పంపెఁజరుఁదోడ్తోశుక్రురప్పింపఁగన్॥

చం॥ పనివిని, దూత వేగఁజని, భార్గవునాశ్రమసీమఁ జేరి, శు
క్రునిఁగని, మ్రొక్కరిల్లి, సుముఖుండగుటన్ మదిగుర్తెఱింగి, యే
లినగొరక ప్పు డేర్పడిన క్లేశము లేశముగామి, "సుంత దె
ల్పిన, నపచారమే మొ" యని, విన్నఁదనంబున మిన్నకుండినన్॥ 6

కం॥ శుచియుఁ, త్రికాలజ్ఞుండును,
బ్రచురతరతపః ప్రభావ ధావితభావ
ప్రచయగమనుండు, శుక్రుం
డుచితఫణితి, దూతఁజూచి, యూఱ్కొను కృపతోన్ ॥ 7

ఆ॥ సంభృతాస్థ, నాత్తగాంభీర్యుఁడై, శుక్రుఁ
డంత, మందహాసహారి ఘోర
ణీప్రశాంతసూక్తిదీప్రుఁడై చూచుఁ, ద
ద్రేష్యుఁజూచి, పల్కెఁ బ్రీతినిట్లు ॥ 8

కం॥ "దైత్యకులాధ్యక్షుండు, సా
మాత్యాత్మజభృత్యమిత్రమండలబంధుం
డాత్యక్తపడీత్యోర్ధ
త్యాత్యయుఁడే కద! యనామయం బే కదరా! ॥ 9

చం॥ మముఁదలపోయునే మదిని? మాప్రియశిష్యుఁడు, జానుమండలుం
డమరవిరోధి, స్వీయవిభవాతిశయంబున నెందానుమూఁడులో
కములనజయ్యుఁడై, మెలఁగి, శామితముల్ మితముల్, హితంబులై
తమినపఁప్రభుండు నిజధర్మము నిత్యము నిల్పుచుండు నే?॥ 10

కం॥ నీవెఱుఁగుదునే; నేపనిమావల్లనతండుదీర్ప మదినూహించెన్?
లేవేమియుఁ గోర్కులు రక్షోవీరున" కనుడు వాఁడు గొంకుచు ననియెన్

ఆ॥ "బుద్ధి-బుద్ధి; సామి! బుద్ధులు స్వామివి; యేనెఱుంగ నేరనింతయైన
మిమ్ముఁదోడితేర మేలైన యానయొక్కటియుఁ దక్క, తక్కు కత లెఱుంగ

కం॥ సేవాసఁగినఁబోయెద; మి
మ్ముల రమ్మనినాఁడు తేఁడు; మునివర! మీమా
పలుకులెఱిఁగింపనోరకును
సెలవిండవియేమొ, దేవ! చెచ్చెరనాకున్ ॥ " 13

మ॥ అనినన్, దానవదేశికోత్తముఁడు, శుక్రాచార్యుఁడా దూతకి
ట్లనె-"నారీ, సను డెంచుచుంటి మనుమా దామాట మీ తేనితో
డను లెస్సన్ వినిపింపఁబో"మ్మనఁగ, వేడ్కన్ వాఁడునుంబోయి, వి
న్చెను శుక్రానుమతంబు, దైత్యుఁడును, బ్రసన్నాత్ముఁడయ్యెన్ గడున్॥

వ॥ అసురగురుండును, సచ్ఛాత్రుండై, జానుమండలునిరాజధానిన్ జేరె; నంత, నక్కడ ॥ 15

ఉ॥ అంతకుమున్న చారుఁడు రహస్యములన్ గ్రహియించుపొంచు దే
వాంతకుపంపున జనినవాఁడు వచ్చి, నిజాధినాథుది
వ్యాంతికసీమఁ జేరి, వినయంబున దోసిలి యొగ్గి, సల్పి, నా
గంతుకు, వానిఁ జూచి, సురఘాతుకుఁ డిట్లను రాచఠీవితోన్॥ 16

వ॥ "ఓరోరి! నీ వెచ్చటెచ్చటం గ్రుమ్మరి వచ్చితివి? నీ వేమేమి చోద్యంబులు చూచితివిరా? నీచూచిన చోటుల నెవ్వరుం గాని, మా రాచఱికంబు మన్నింపక నన్ను మన్నినిఁగా నెన్నని వారు లేరు గా! లోకపాలురైనం గాని, మాఁడాకకుం జీకాకుఁ జెందుచుందురే కదా! నరసురకిన్నరగరుడోరగయక్షరక్షోబృందంబందఱు నందందతంద్రితులై, నక్తందివంబు మా యాజ్ఞ మీఱక, మా కిష్టంబులైన కార్యంబులే సూచరింపుచున్నవారే? ఎచ్చటెచ్చటి వీరాధివీరులున్ వీరోచితాత్మకృత్యాపదానంబులు తదేకతానంబుగా, గానంబులు సేయుఁ బుచున్నవారో కో! ఇఁక, మునిముఖ్యులైన మునులు మునుకలు-గినుకలు విడిచి, మనసులు కుదురుపఱచుకొని, తప

స్సమాసాదితంబైనమా వైభవంబుం బ్రస్తుతించుచుండుటమా నరుగాక మానరుగా! సకలచరాచరసముదయంబులు మాశౌర్యవీర్య ప్రాభవవైభవాదికంబు నధికంబుగ నభినందించుచు, మాయను గ్రహంబునకుం బాత్రింబుగాఁ గోరుచుందు రే? యేదీ నీనైపుణిం జూచెదముగాక; నీవారసివచ్చిన లోకవృత్తంబంతయు మా వీనుల విందు సేయు" మనవుఁడు, వఱువుఁడగువాఁడును, కృతాంజలియై, యిట్లనియె ॥ 17

ఉ॥ "భృత్యులు జీతబత్తెములు తేండ్లొసఁగన్, సుఖజీవులౌచుఁ, దా
మత్యయమేమి లేక, కడుహాయిగనుందురు; వాండ్లు తేండ్లకున్
బ్రత్యయఘాతుకత్వమున వర్తిలరాదుగదా! "ప్రభుల్ భువిన్
నిత్యము చారచక్షులని" నీతివిదుల్ వచియింపరే? దొరా!॥ 18

మ॥ భవదాజ్ఞం "దలపూవుగా" నిలిపి, శుంభద్భక్తి, యుత్సాహమొ
ప్ప, వడిన్ నేభువనత్రయాటనరహోవ్యాపారమే పారఁ, బో
యి, విశేషంబులు సూచివచ్చుటయు కాఁ దెన్నో రహస్యంబులుం
వివరింపం జగియున్నవన్నిటిని మన్నీఁడా! వినంగోరెదన్ ॥ 19

ఉ॥ అన్నియు విన్నవించెద, యథార్థములయ్యవి; నమ్ముఁడయ్య! నేఁ
జన్న ప్రదేశముల్ భవదసాధ్యమహత్త్వమహా స్వభాగ్యకీ
ర్త్యున్నతిగా, నపూర్వములు, నూర్జితహర్మ్యవిశాలముల్, ప్రభా
వోన్నయనప్రకాశములు నొచ్చెము లేనివి సమ్మతార్థ్యముల్॥

ఉ॥ తైజససంజ్ఞికంబులును, తామససంజ్ఞికముల్ జగంబులే
నోజఁ జరించి చూచితి; మహోన్నతముల్ గన, మీయశోమహ
శ్రీ విజయముల్ మనోనయనహృద్యములయ్యెఁ దలంప మీదనూ
శ్రీజుషముల్, కటాక్షముల రేఖలు గోరుదురెల్లరున్ దొరా ! 21

చం॥ నిను నెదిరింపనేరక; వినిశ్చిత చిత్తత దేవతల్ మహేం
ద్రునకును 'హాత్రిపోయఁగ' నినుం గొనియాడఁ భయంబు దక్కి; త
క్కిన జనిమత్స్య మూహములె గిన్ బ్రభు! "కుక్కిన పేను తే" గదా!
[పేత్రెలు) గాంగ్రాణో!]
వినుమొక మాట; నన్నుఁ బిలువీసులఁ బెట్టె; క్షమింపవే [illegible]న్॥

సీ॥ భవదీయయోగ్రపరాక్రమక్రమము నిర్వక్రంబుగా, వసిష్ఠునైయి,
భువనశ్రేణిదపింపఁ, భోరు నసురల్ "మొత్తో; మము బ్రోవు" మం
చు, విరిచిన "శరణన్న;" వేసజనుఁ జూచ్చి వానినూరార్చి ఱెం
య్య, వికసితున్ దరిసింపఁ దెచ్చెడును, మాయాశీలి, యేకాకిణియన్

వ॥ ఎఱుఁగని యుల్లు "గంపసిరియెత్తును" మీకుమహేశ్వరుఁడుం
[illegible]! యని, మాయలాఁడతి పటుప్రకటోక్తులఁ బల్కి, వానినం
దతిబజాదిక్రన్ గడుమునం బునఁ దోడ్కొని పోయి, "బోళశం
కరు" దరిసించె మెచ్చగంగంగ, క్షణార్థమునన్ బ్రసన్నఁ డై॥

ఉ॥ వాని ప్రసన్నతాంబుత్రికి [గన] యవర్తన చేయుసి చెప్పు? జేఁజా! మీ
రెల్లా నిపుడే; యవక్కనటనాపటుతాం ప్రకటాంబుభావమే
కనాను; నిజాపసవ్యభుజగానపతుల్యభుజాగ్రజాగ్రద
స్వాన్తనమాహాత్మ్యసంఘవ్రుమహాంధకునాక్కసిఁ జూపియిస్తినెన్

శా॥ "అనాయుఁ డితంఁడు" "మాత్రక మహాన్" నాదీయభుజోద్భ్వవ్రుంఢు; సం
తపనమకట్టి తెంపు మెయిఁ జంపును పై ప్రత్యని, జాసుచుంపలున్
మునులకు, లోకపాలురకు, మూఁడు జగంబులకన్ ముడంబుఁ గూ
ర్చును, బుయిలోటఁ డుక్కుఁ జెక; శుంభుఁడా, వీఁడు నిశుంభుఁడో! కనన్

కం॥ అని, వదరెడున వ్వానిన్ విని, "నాకరకాలిమంట నెత్తికి సెక్కెన్"
జనములు, వెన్నుసు, పంటినవా నిక్ జక్కఁడంక, వ్యాగ్రగాంచనుచున్

శా॥ ఉద్యోగించియు, దేవరఙ్గనక, నేనొక్కమ్మడిందొందఁగన్
సద్యోజృంభణమాచరించుటదికర్జంబౌనొ, కాదోయటం
"చాద్యావాపృథివీమహాంతరమునందామందులెందున్నఁదా
ముద్యత్సాహసులొచుఁగీడ్ప అతు''రంచూహించి, నేనాఁగితిన్

చం॥ అదియటులుంపని మొన్నపయఁడా! యటుమీఁదటముక్తమాని''గు
భ్యుదయముఁగూర్చి దేవతల, మూఁడుజగంబుల, మౌనిముఖ్యు న్
జదురునఁబ్రోతునే" ననుచు, శక్తినొకింతగడించుపొంటెఁదఁ
గదలెనుగౌశికాశ్రమముఁగాంచి, తదాజ్ఞహావంబొనర్పఁగన్॥
తదాజ్ఞను యజ్ఞకర్తగాన్॥ [పా]

శా॥ విశ్వామిత్రుఁడుమౌక్తికాఖ్యుఁగని, సంప్రీతిన్ శుభాశీర్వచ
శ్శశ్వద్వైభవశోభితాస్యుఁడయి, దీక్షాయుక్తుఁగావించి, య
జ్ఞశ్రేయసభాజిఁ జేయుటకునై సన్నాహముల్ దీర్పఁగా,
విశ్వాస్యంబనివార్యమౌ; దితిసుతున్ బీడించునంచాపఱున్॥

ఉ॥ నెమ్మదినమ్మియుండిరి; గణింపరుమిమ్మొకిమీఁద! కౌశికుం
"గిమ్మన''కుఁడఁ జేయుటయుఁ, గ్రించుఁదనమ్ము నమిఁచుమౌక్తికా
ఖ్యమ్ము నిముచ్చుగొ్రచ్చుటయు, నొక్కతఱింబచరింపఁగావలెన్
జుమ్మ! వసిష్ఠుఁడొక్కఁడఘనుండఁట! యజ్ఞము నిర్వహింపఁగన్

కం॥ ఇదిపాశుపతవ్రతమఁట!
విదితమహాదీక్షయఁట' వేల్పులు, మునులున్
'' గుదిబంపెగా '' దలంపరు;
సదవడఁ జేయంగమనము, చాకుఁదురొక్కో!॥ 32

కం॥ ఏమైనంగానిండో ధీమద్వర! మౌక్తికర్షి, దేవతలున్, దా
మామానులుగుంపై, విశ్వామిత్రాశ్రమమునందు శ్లాఘింతరొగిన్

కం॥ ఆశ్లాఘూవాక్కులునాక శ్లీలంబులుగఁదోఁచినంతఁ, ధీస
త్త్వశ్లథతకుఁగుఱియయిమదిసుశ్లోకా!యిప్పునిన్నుఁజూడన్ దేఁటన్॥

వ॥ ఇదియ, నేఁబోయిచూచివచ్చిన వృత్తాంతంబు. దీనిన్ విన్న
మీఁదట దేవరచిత్తంబునకువచ్చినతెఱంగునమీఁదికర్జంబునిర్ణయింపఁ
జను. ఇది యొకమనవి. నాయన్నమాటలయందోయన్న!
యేదేనికానిదిమీవీనులన్ జేరినల్లైన, దానింగానినుండానియోగిభావంబు
గాని నాడగాభావింపఁగాఁడనిమాటిమాటికి లెంకవిన్నవించు
కొనుచున్నవాఁడని" చెప్పి, యూరకుండెఁనంతనజ్ఞానమంతుండును
జ్ఞానవంతుండుఁగాఁడుగావున; దుష్టోద్ధాంధకారంబునన్ గన్నుఁగా
చిన్మ్రుచీకట్లుగ్రమ్మ దండతాడితోరగంబుతెఱంగున,నున్నచోట
నున్నట్టుండి, యువ్వెత్తుగలేచి, పండ్లుపటపటుగొఱుకుచు,
నుదిరిక్కుండు, నుత్సెక్కుండునై, పెండియు॥ 35

మ॥ అరరే! పూర్తికమానియెవ్వఁడురె?క్రవ్యాదోగ్ర్యధులారా!కళే
బరమున్ వానిదిప్రాతరాశముగసంపాదించితెండోరి!యు
ద్ధురులై;వాఁడొకవేళనింగికెగున్, దున్మ్రుఁడు; క్షోణీధ్రకం
దరలీనుండగుడున్, వధింపుఁడు; దిగంతంబుల్ వడిన్ జేఁటన్

ఉ॥ వారిధిలోనడాగిన, నవారితవేగమునన్ వధింపుఁడా
శౌరని,వారజాతభవు, శంకరుఁజేరినఁగాని, కొంకులేక
కారసి, పట్టిచంపుఁడు; నయంబునవానికదుష్టరక్తమున్
బోరనఁద్రావితేన్చుఁడికఁబొండు;జయంబునుగొండురక్కసుల్!॥

ఉ॥ దండిమగండె, వాఁడకట! దానవనాయకు, నన్నుఁబూరికిం
గొండికసేసి, నొంచునఁటె! కూళలు, వేల్పులునన్నుఁజంప,ము
క్కుండొకఁడుండెమాకనుచు, ధూర్తతఁబొంగుచునుండిరి;నేనికా
లుండనువానిపాలికని, లోకమెఱుంగునె నుంతయేనియున్?॥ 39

ఆ॥ వాఁడు పాపుఁ గోరి, "వస్త్రాదుగాఁ" బుట్టెఁ;
"బుట్టువింతు; వాని: "భోగఁ జెట్టు
కోఁగ [illegible] లేఁడో! [illegible] మీరెక మీ
రొక్కరొక రెసారొ! విరాన"॥ 19

వ॥ అనుచు, రాజానుసుంపలు [illegible] మునకి హృదయుండును, గోత్రధితామాత్రిక్షుండును, దూరాత్ముండు [illegible] పృథ్వోద్ధుండునునై, గొంకొత్తి గనాధ్బుచు, "నోరోరి! [illegible] క్షులారా! మహో [illegible] జంఘు [illegible] క్రౌంచ [illegible] పూర్వ [illegible] సర్వ [illegible] రాకాస్యస్వ రోమ [illegible] రోమవి [illegible] కంఠవక్త్ర కంఠకరా [illegible] దుష్ట [illegible] మాత్ర [illegible] విరూపా [illegible] నాంతకనాములారా! [illegible] పుత్రికతనయుని తప [illegible] నను [illegible] తపోదీక్షుఁ డన్నయ [illegible] ముక్తిక [illegible] జంపెఁడు. [illegible] నయ [illegible] వినాయ్ [illegible] జగద్దిట్టితోఁ [illegible] లగు [illegible] లును, [illegible] కంతంగు [illegible] మూర్ఛ మిత్రంబైన [illegible] మీరందరఁ బోయి, [illegible] కాలఖండంబులు మీమీ యిష్టానుసారంబుగా, [illegible] రంగు. వాఁడొక మోనియటఁట! దీక్షా [illegible] తంబుననె [illegible] వాఁడు [illegible] కృపించునఁట! వానికిఁదోడా "ముక్తోపి" [illegible] బుత్రిఁ జుంపఁట! తెచ్చి కోలునె యజ్ఞంబు [illegible] యజ్ఞ [illegible] తొల్లింటికయ్యంబులుకష్టి, పుచ్చుకొన్న [illegible] తెచ్చికో [illegible] వసిష్ఠుం డాచేష్టయుఁట! యౌరా, యేమి వారి యశ్వమేధసంబైన కల్పనము! విన్నారుగా! మన్ని యోగంబున బోయి మీరు వారి యజ్ఞశాల నంతయు మూత్రపురీషాదుల చేఁ గశ్మలంబుంగావింపుఁడు. [illegible] ఖండంబులంబాయ [illegible] బలత్తో

ంపుడు. "మొఱ్ఱో"యన్నను, మానక, మహావృందఖంగశా
ంబులందాడించి, పీడింపుచుజయముంగొనిమరలిరండు.
రికలు" విడిచి, హెచ్చుగహెచ్చరికలుగలిగి మెలఁగుడు
కే!" యనియాజ్ఞాపింప, నాజానజ్ఞానశూన్యులైనదైత్యనాయక
ులును భూమికంపింపబాదాఘాతంబులుసేయుచు, నిశిత
ంశంబులుజళిపించుచు, మహోత్సాహంబుతోకహకహాట్ట
ంబులొక్కపెట్టన్ జేయుచుం, బోవువారై, తేనితోనొక్క
రిట్లువర్ణింపనారంభించిరఁదు ॥ 40

కెమహోపరునసనెడివాఁ "జకిమీాష! యిదేవియుండు; రా
; నానమీాపయి; భవద్వచనంబులఁదప్పకన్నియున్
పెన; బ్రాహ్మణాధములఁజంపెన; బర్విఁడుచున్నఁబట్టి, నే
పెనల్లులట్టులక్షణంబునన ప్పటి దుంపగీండురన్" 41
విని, యనంతరంబ దీర్ఘజంఘుండిట్లనియె
మీారంపుఁడు; మహాక్తికాధముమునిన్ జక్కాఁడు చేగాక, త
కున్రుదురిని గుద్దుగు); ద్దెనఁబశంసదై త్యసైన్యంబులె
"సగా"సచుచున్, విలాసయుతలీలాలాస్యముల్ సేయుచున్
రా, మీారును మీారులెఁకఁగని, నమ్మన్ మన్ననల్ సేయ రే"
వ, విశాలించ గీవుండిట్లనియె॥ 44
క్రోధ్యక్ష! విపక్షశిక్ష! కడుంగార్యంబూని, మీా హాజ్ఞ యే
నా సూక్తిగ స్వీకరించి, దనుజక్షేమకరప్రక్రియ
ంతున్ మునిమున్చు, మహాక్తికుని; సేనామద్వానంబుల
క్కుంబాటకుమీారెమెచ్చెదరుగా! యాలస్యమేలా, యింకన్!॥"

వ, విని, శూర్పదంతుఁడు నిజాధిపుచెంగట నేలనాని, లే
, నిలిచి, "లోకభీకర! ప్రసిద్ధనిజాభిధ! దైత్యనాథ! నన్
ుఁడు; మిరింగినైచెదనుబ్రహ్మనుదురిని, మహాక్తికాభిధున్;
ాముసవచ్చినిల్చెదను; సత్యమునావచనమ్ము; నమ్ముఁడీ॥"

వ॥ అనిన, విని, మిగిలినదనుజులు సహామహామికలు ప్రకటించుచు, స్వాంభక్తితత్పరులై, మహోత్సాహంబుం జూపుచు జానుమండలుని సంతుష్టచిత్తుంగా వింపుచుం, బ్రస్థానోద్యోగంబుం జూపుచుండిరంత॥

మ॥ కనవచ్చెన్ బ్రియశిష్యశుక్రుఁడును, ద్రాక్కార్యంబునొక్కంతసం
తసనూహించియు, 'జానుమండలుని చిత్తంబుత్తలంబొందెనో!
యనిమిత్తంబుగ భృత్యసంఘునె? యతండుం'' చున్ విచారించి, తా
ననుమానించినయట్లె యయ్యెనిట దైత్యస్వామియుద్యోగమున్

ఉ॥ వచ్చియు, రాకముందె తనపాదములం బడు జానుమండలున్
గ్రుచ్చి కవుంగిలించుక, భృగుప్రవరుఁడు మృదూక్తిఁ దన్వి "య
భ్యుచ్చయసిద్ధిరస్తనుచు" నుత్కలికోన్నతి దైత్యనందనా
సచ్చరితుం డెలుంగుచుం, బ్రశాంతునిఁ జేయుచు, నల్లనల్లనన్ 47

శా॥ "ఓయీ, దైత్యకులావతంస! సమరోద్యోగంబు గాఁదోఁచెడున్
నీయీవైభవమున్, బ్రభుత్వము నుమన్నింపన్ సురల్ ధిక్కృతిన్
జేయర్గా! భువనంబులెప్పుడును నిశ్శేషంబుగా, నీకృపా
మేయాపారదృగంచలప్రసరకీమ్రార[గంభీర]ప్రభాఽఽఢ్యంబులే?

ఉ॥ నీదు నవక్రవిక్రమ మనింద్యనిజక్రమమంచు, మాపయిన్
భేదములేని భక్తియు, వినీతియు లెక్కకు నెక్కుడంచు, స
మ్మోదముఁ జెందియుందుము; మముం బిలువంబని యేమి? మే మెశి
ష్యాదరబద్ధబుద్ధిమెయి, నాత్మఁదలంతుము నిన్ గనుంగొనన్॥ 51

సీ॥ జానుమండల! దైత్యచక్రవర్తీ! మదం
తేవాసులం దెల్ల నీవ మాకుఁ
గూర్చువాఁడవు; మనఃక్షోభంబు నీకేల?
నీపిల్పు తుష్టిఁ బొందించె మమ్ము;
సెప్పుమిప్పుడు నెందు సేమంబె కద! నీకు
సప్తాంగసామ్రాజ్యచక్రమందు?
మంత్రివర్గమును, సామంతరాజులు విధే
యులుగనుందురె? నిజోద్యోగమందు

ప్రవర్తింపుచుందువే? సేవితంబె
ధర్మకామార్థవర్గంబు? ద్వాదశారి
మండలపరీక్ష లొప్పగునే? బాంధవవృద్ధి,
సైన్యవృద్ధియుఁ జేయుదే? మాన్యశీల!॥ 56

తురంగసైన్యంబుఁ జతురుండవౌచు, సం
పాదనసేయుదే? మంత్రవేత్త
ాగురూత్తముల, నిష్ఠాగరిష్ఠులఁగుల
క్రమమునవచ్చువారఁ భజింతె?
వస్త్రనిర్ణేజకుల్, పాచకుల్, శిల్పులు,
శస్త్రాద్యధికారులు, శాలలందు
ధికృతుల్ యోగ్యులే? విధినిర్వహణదక్ష
శీలురే? శుద్ధవంశీయులే క
! మదంతికశుశ్రూషచే మహిష్ఠ
ాభములు నీకుఁ జేకూరునే? భవిష్య
ంతఁ గవర్తింతె? యొందుఁ దొందఱయులేక,
ానుమండల! రాక్షసచక్రవర్తి!॥ 57

నురప్పించిన హేతువేమి? దితిపుణ్యపరిష్ఠ! నిష్ఠాగరి
! నినుంబొందెదుఁ జుమ్మ! దిగ్విజయదీక్షాలక్ష్మి; రక్షస్సము
ానితాంతస్థిరశోభ; నీ కగుపరిభుత్వైకాప్తి "శ్రీరామర
ను" గాంచుం జుమి; వేఱుగాదు ప్రియ సిష్యా! శంకలన్ దక్క మాఁ

వ్యాసాపాయనంబుగాఁ జేతోమోదమేదురంబుగాఁ, గర్తవ్య
ష్ఠాసంబరిస్ఫుటంబు సేయుచుం. బల్కినగురాచార్యునకు దైత్య
ర్యుం డిట్లనియె॥

శా॥ "సప్తాంగంబులయందు సల్లయెసలన్ స్వామీ! శివంబేసుమీ!
దీప్తోద్యోగమునన్ నిరంతరముఁ బ్రీతిన్ మీరు మాక్షేమసం
ప్రాప్తిం గోరుచునుండ, దద్విషయమై యన్యత్వమెట్లేర్పడన్?
గ్లప్తప్రక్రియ రాజకృత్యములు పేర్పించున్ భవద్బోధముల్॥ 56

శా॥ త్రైలోక్యాధిపతిత్వమెల్లపుడు హస్తప్రాప్యమై నాకు శ్రీ
లాలాలిత్యము, సర్వదిగ్జయమహోల్లాసంబు మీరాజన్, మదో
ద్వేలస్ఫూర్తి చమూసమూహముతో దీపింతు నిన్నాళ్లు; ది
క్పాలుర్ ప్రహ్వశిరస్కులై, కొలువ, నా కారుణ్యమున్ గోరుచున్

ఉ॥ ఐనను, దుర్నిమిత్తమొకఁ డాత్మఁ గలంచెడుఁ; గృత్యనిర్వహా
ధీనుఁడనై, యుదీనత గతించిన రాత్రి మెఱుంగుటో వరిన్
జానుగ రాణివాసముల చానలు నన్నరిఁ బఁ, జాలసే
పేనువినోదముల్ సలిపి యించుక పాన్పున మేను వాల్చితిన్ 58

వ॥ అంత, నల్లనల్లన నిద్రకు వశుండనై; పన్నుంటి నేగాని; చిత్తంబవ్యా
లోచనాయత్తంబు కావుటయు॥ 59

ఉ॥ వెంగలి నొడునో, హృదయవీణకలంగఁగఁ; నత్ప్రభావవే
శం గనుఁగొంటిఁ జాగురె! కలన్; గడు నద్భుతమయ్యె; నందుఁ దోఁ
చెం గఠినాత్మమాయుధవిక్షేపవహంబు భయావహంబునై.
బంగరువన్నె గల్గి, బహుభావములొప్పిన యీ వారమున్॥ 60

ఉ॥ వారలు వీరులో యెవరో! భార్గవముఖ్య! యెఱుంగఁ గాని, పీ
నోరుభుజోరువక్షులు, మహోగ్రశరీరులు జన్నిగట్టులా
హా! రుద్రాక్షలన్ గళమునందు, విభూతి విశేషమంతటన్
దీర్చి యాయుధావళుల దీధితులున్ మిఱుమిట్లు గొల్పఁగన్॥ 61

ఉ॥ రక్కసులన్, మదీయులఁ బరశ్వధశక్తిముఖాయుధంబులన్
జుక్కఁగఁ జేసి రాజనగరున్ పడిఁ జొచ్చి చికాకొనర్చి న
ల్దిక్కులఁ గానవచ్చుచుఁ, బవింబది గార్దభవాహనంబులం
దెక్కి, యవాగ్దిశాభిముఖులేగిరి వేగఁ బలయనంబునన్॥ 61

ఉ॥ అంతట, వారినాయకుఁడునాదటఁబట్టగళగ్రహంబునన్
సుంతయుమానకప్పుడునసుక్ఖరదంష్ట్రఁడవాగ్ని శిఖోగ్రజొచ్చెఁదాఁ
గుంతనిశాతఖడ్గములఁగ్రుచ్చుచుఁ, బేవులుదాల్చి, పల్లనా
బొంతనుగట్టి, వాఁడుభృగుముఖ్య! తలంప, భయంబుఁగొల్పెడున్

శా॥ ఈదృశ్యంబులఁజూచి, మేల్కొ-న, హాహాదీర్ఘాసముద్భూతత
త్రాసవృత్తాంతిభయాద్భుతంబులుమదిన్ దబ్బిబ్బుగావించె; నా
కీదుర్లక్షణవన్యమూఫలితమే యేరీతులన్, గాఱియల్,
ఖేదంబుల్ గలిగించునో యని, మనఃక్లేశంబునన్నేర్చెదున్॥ 64

చం॥ సనయమతీ! గురుపవివర! శాంతికపౌష్టికముల్ సదామద
భ్యుదయముఁగోరి, పేయుఁడు, ముహుర్ముహురున్మదుద్ధురద్విష
న్నదపరిహారినైజజనమంగళకారిభుజప్రతాపసం
పదభినుతుండ; నాకొకయమంగళమే? హృదయానుతాపమే? ॥

వ॥ ఇది తమకునుఁగాదే?" యని, మఱియు, నంతలోనననంతననంత
రంగంబు సంతరించుకొని, యూకించు పృయిలోడి, యల్లనల్లన
నిట్లనియె 66

మ॥ "భ్రుకుటీకింకరులై, సురాసురులు గారూషప్రకాపాగ్నియిం
చుకసోకోర్వక, నేనుగోరకయె, నన్నున్ మంచిగానెంచుకొం
టకుఁదై త్రిలోకనివాసులెల్లపుడు, ధార్ష్ట్యంబేమి సుస్పేక, లె
క్కకుఁదా మెక్కుడుకాన్కలంపుదురుమీ కారుణ్యపుణ్యంబునన్।"

వ॥ అని, భయంబును, వినయంబును, ననుమానంబును, నభిమా
నంబుననమానంబులుగా, భావశాబల్యంబు మీఱ, నాదేవ
లోకవైరియాకీతింబల్కు-చు, "దుస్స్వప్నదోషశాంత్యర్థంబు
కర్తవ్యందాదేశింపుఁడని" ప్రార్థించినంత, నాదేశికోత్తమున్కైన

శుక్రుండుని స్తరంగసముద్రంబు తెలుంగుననొక్క ముహూర్తంబు నిశ్చలధ్యానముద్రాముద్రితుండై, సాంద్రాదరనిస్తంద్రంబుగా నిట్లనియుపదేశించె ॥ 68

మ॥ "వినుమో యీ, దనుజాధినాథ! విను; దోర్వీర్యంబవార్యంబుగా
ననుమానంబును లేక, లోకముల హాహాకారముల్ పర్వఁజే
సిన నీ దార్ఢ్యముల క్షరింపఁగల యుక్షీణ ప్రతాపంబు లే
క, నినున్ గెల్చుటకై సురల్, మునులు లోకత్రాణ పారీణులై। 69

ఉ॥ శంకరు, లోకశంకరు, వశంకరు భక్తికి, సర్వదుష్టనా
శంకరుఁ జేరి, నీదయిన చండిమఁ జెప్పఁగ, నాలకించి, "యీ
సంకటమెల్లఁ బోనడఁచు; జానుమదాశరు సంహరించు; నే
శంకలు లేక, యుండుఁడని," చయ్యన, ముక్తమహర్షి నొక్కఁడన్ ॥

ఉ॥ దక్షిణబాహుసంభవునిఁ, దన్ముని, దైత్యవిమర్దనార్థమై
యాక్షణమందె యాజ్ఞనిడి, ఘోతురులైన సురర్షిసంఘమున్
రక్షణసేయుమంచును, బురప్రవి రాశిపచించి, వానిన్
రాక్షసునోఁపఁగాఁ బ్రహరణంబులు పెక్కులనుగ్రహించుచున్ ॥

ఆ॥ వానితోడఁ గూడ పాశుపతాఖ్యది
వ్యాస్త్రమిచ్చి, యొక మహావ్రతంబు
పాశుపతమనంగ, నాశరనాశక
మ్మాచరింపుమనియె నా పురారి ॥ 72

ఆ॥ అప్పుడు మునులు మహాక్తికాఖ్యుని సాహాయ్య
మొంది, పాశుపతము నాయ్యఁ జేసి
యాగమొందు, సువ్రతాఖ్యులై, పూర్తిఁగా
వించి, మించి, నిన్ జయించు కాంక్ష ॥ 73

కం॥ యుద్ధము సేయుటకై నన్నుద్ధతిఁగావారు ముక్తసంజ్ఞుని నీపైఁ
క్రుద్ధతఁ గల్గించి, మహోద్యద్ధైర్యము శోషఁబంపెదరు దైత్యేంద్రా!

కం॥ శివవీర్యసముద్భవు, దానవచయసంహారకారణప్రభవుని, నీ
వవితథవిక్రమవిభవుని, సవసవగాఁ జూచితే, విచారవిదూరా!॥75

శా॥ ఆర్యాక్షత్రియసత్తమున్, దితిజవంశాగ్నిప్రఖ్యు, ముక్తర్షి, దో
ర్వీర్యాన్వేయు. భవద్వినాశమునకై శ్రీకంఠుఁడే పంపఁగా!
ధైర్యాధిక్యత మేరుమందరు, సముద్యత్ప్రాభవున్ నీపయిన్,
గార్యాలోచన లేల? మా క్తికుఁడు నిన్ ఖండించుఁ జుమ్మాజిలోన్॥

మ॥ అసురప్రఖ్యుఁడు, విష్ణుతుల్యుఁడగు నార్యక్షత్రియుండాతఁడున్
సమరోత్సాహమునన్ నినున్ ఘనకఁగా సంరంభశుంభద్గతిన్
గమలప్రోద్భవుఁ డిచ్చు నవ్వరములున్నన్, లెక్కసేయండు; ని
న్నున్ మదాంధుండని యెంచి, నొంచుట యెసంతోషంబు సూ! హానికిన్

ఆ॥ ఇదియు నెల్ల నీకు విదితంబ; తన్ని మి
త్రమునఁ జేసి కాదె, యమరవైరి!
స్వప్నదర్శనంబు; వలదన్యకార్యచిం
తనము, మాఱుసేఁత యనుమహుళక్కి॥ 78

ఆ॥ జరుగఁబోవు దానిగుఱించి యాలోచింప
వ్యర్థమౌను; దప్పదదియు; నీకు
నిశ్చయంబెవండు నేర్పఁ దప్పెడునట్లు,
నన్యథాకరించునట్లొనర్ప ? 79

ఉ॥ హానులఁగాసి పెట్టి, యవమానముఁ జేయుచు, యజ్ఞశాలల
న్మానమహోగ్రగ్రహంబున, మదోద్ధతి, నాశముఁ జేసి సాధ్వులౌ
మానినులన్ బలాత్కరణపూర్వమునన్ వెతఁ బెట్టి, కేరుచో
దానవనాథ! నీవు గురుదైవములన్ దలపెట్టినాఁడవే? ॥ 80

శా॥ నీకంటెన్ బలశాలులున్, న్వదధికోత్సాహప్రభావాన్వయున్
లోకాతీతతపోధికుల్, పతిసుతుల్, క్రూరుల్ యమున్ జూడఁబో
రే? కొందైన పవారి పేరులిఁకనెందేవిందువే? యిప్పుడే
లా? కీనాశవరేణ్య! దైన్యముకు, మూర్ఖ్యంబున్ మవిన్ మానుమా!

ఉ॥ కాలవశంబునన్ మఱిపెఱుఁగ గర్మవశంబునఁ గాదె యొందుఁ; గీ
ఱాలకదుష్టపాపఘనలాలసశీల! బలిష్ఠవస్తువుల్
డీలుపడున్; బలాధికత క్రిఁజెలఁగున్ దుర్బలఁబులం
ద్వే భుజప్రతాపపరిపీతసుధాంశచమూ మూహూకా! ॥ 82

సీ॥ బుద్ధులును గాలవశమున నిద్ధబోధ!
వర్తిలును; వృద్ధి, హ్రాసంబు, ఫలితములును
వర్తిలును సుమ్మి! యెవ్వరివశమునఁ బరి
తాశ! దైవంబె సర్వంబు నాచరించు ॥ 83

సీ॥ ఈయహంకారమేల? యోయీ యశేష
మైన నీదు తపఃఫలం బంత యంత
రించె సాధుప్రపీడనవృత్తిఁ జేసి
నూఁగదా! హాని, తాపాదులేఁగ సేని ॥ 84

సీ॥ ఔను లేవోయి, నీవో సమావగింప
యందు పలితమైన లేదు; దురంత కాల
వైపరీత్యంబె నీకట్టి బాధఁ గూర్చె;
ధైర్యము వహించుటొకఁడె కర్తవ్యమిప్డు ॥ 85

సీ॥ కపలికలగుండుజెంద నౌకలు మునుంగ
ద్రవ్యనాశంబ యైనఁ, బోతవణిజుండు
నాఁటి వాణిజ్యము పజేయఁ దప్పకుండ
యత్నమొనరించుఁగాదె. దైత్యప్రకాండ! ॥ 86

ఆ॥ పౌరుషమ్ముఁ జూపఁగా, రహింపనులాభ
సంభవంబు; లాతిసమ్మతంబు
గాదు; నీతిగాదు; కావునఁబౌరుష
మ్మునకుఁబూనుమయ్య! దనుజముఖ్య!॥ 87

ఆ॥ ముక్తహాని యజ్ఞమునకుభంగముఁగూర్చి
తద్వ్రతంబుఁజెఱుపఁదలఁపుసేయు'
మనుచుఁబలికె, శుక్రుఁడనుపమకారుణ్యుఁ
డేఁగెస్వాశ్రమమునకాగురుండు"॥ 88

ఉ॥ శుక్రునిసాగనంపి, దనుజుండిటులన్ దలపోయుచుండెని
ర్వక్రపరాక్రమక్రముఁడపారమనఃప్రియతన్, గురూపది
ష్టక్రియమంతయున్ శ్రుతిపుటంబులనిండినవాఁడుగాన, "నే
నీక్రియనింతవాఁడనగుటేగురుసత్కృపగాదె, చూడఁగన్!॥ 89

ఉ॥ ఈమహనీయుబోధమున నేగద, నేఁదపమాచరించి, పై
తామహశక్తిమస్వరతతప్రథఁగాంచి, యవక్రవిక్రమో
ద్దామత, మూఁడులోకములదాటునఁగైవసముల్ పొనర్చి, సు
శ్రీమహితుండనై, యిపుడు"రిక్తగురూక్తి" యనంగలాఁడనే?॥

చం॥ అపశకునంబులెన్నొహృదయంబుఁగలంపఁదొడంగుచుండెఁ; దా
నపలపనంబులుండునె, మహాత్ములయందెపుడైనఁగాని? నా
కిపుడిదె, సవ్యబాహువిదియేలొకొకంపమునొందుచుండెన
న్నపహసనంబొనర్చునటులక్షియుసవ్యముస్పందితంబగున్। 91

వ॥ మఱియును, గాకఘూకకంకగృధ్రాదిపక్షిసంఘమ్ములాక్షున్నడి
వికృతరుతంబులు వినిపించుచు, నన్ను వెఱపించుచు, గర్త
వ్యంబు మఱపించుచున్నయవి ఘోరవారవంబులకు మేరయేలేక,
సకలదిశలవినంబడుచుండు. హృదయమదిమదీయంబెందులకో

గాని, మాటిమాటికిక్షోభంబునొందుచున్నయది. ఐనం, గానిమ్ము. నేనేమిలేతవడియుండుట కంతచేతఁగానివాఁడనే? ధీరులెందైన, ధైర్యంబులోపించియుండుదురోటు! నేనిప్పుడమహాక్రతువానిచేయు నయ్యాగః ప్రధానంబైనయయ్యాగ విధానంబుసాగకుండ, నంత రాయంబుఁగల్పించెదన్‌గాక! యజ్ఞవిఘ్నంబైనంత, నాతండేమి సేయంగలండు? మహాబలవంతులైనమదీయసైనికనికరంబుపెల్లురేగి యమ్మునిముచ్చుమర్దించు గాక!" యని, నిశ్చయించు కొని, జానుమంతలుండుతత్క్షణంబ, మంత్రివర్గంబుతో మంతనం బులు సాగించి, కార్యఖడ్గధురంధరులును, సచివప్రవరులునయిన సర్వబాహుచండశౌర్యదేవాంతకఘనోదరులనువారిని రావించి, వారితోనిట్లనివక్కాణించె॥ 92

మ॥ "వినుఁడో మంత్రివరుల్! సమగ్రసమరస్ఫీతప్రతాపాఢ్యులై,
చని, మీరల్ చతురంగసైన్యములవిశ్వామిత్రపాపాశ్రమం
బున నాహుతికహానిఁదునిమ్మ, క్రతువున్‌బూర్ణంబుగాకుండఁజే-
సి, నిరోధించి, సహాయులౌమునుల నిశ్శేషంబుగావింపుఁడా!॥

మ॥ అనలాధీనమొనర్పుఁడామునులమూర్ధాళిన్‌వడిన్‌వ్రచ్చి, యె
వ్వనినేనిన్‌క్షమియింపరాదచట; విశ్వామిత్రసాహాయ్యమా
మునిముచ్చెన్‌దనియించునే? హితవరుల్ యుక్తర్షియొక్కండుస
చ్చెనసంగా; వినుఁడందఱున్; దితిసుతశ్రీశాశ్వతంబేసుఁడీ!॥ 24

ఆ॥ సుహితులార! మీరుబహుబహుమానముల్
పొందఁగలరు మత్కృపందనర్చ;
నాదుమాటలెల్లనమ్ముఁడు; పొందుఁ; వి
క్రమముఁజూపిరండుగండుమగలు!॥" 95

అ|| అనుచుం, జానుమండలాఖ్యాంతమలతైన్యనృ
నాయకుల్ మహాగ్రహోద్యతులై,
మనవివర్ధమానహృదయులై, యిట్లు వ
చించిరందఱంతఁ గ్రించులాచు|| 96

ఉ|| "దేవరసెప్పఁగావలెనె? తీవ్రతరాస్మదపారపౌరుష
శ్రీ వెగడొందదే? మునువిరించివరప్రవరప్రసాద! యే
మీవఱకైనపోరు నహీనపరాక్రమమొప్పఁ బోల్గొనన్
దేవచమూసమూహములు "చిక్కను, మొక్కను లేక" పాఱవే?

మ|| సెలవిందో యొడయండ! యేమిపుడు నిస్సీమప్రతాపంబులన్
సెలవింపన్, జుఱకత్తుఁ గొందుము, నిసీ! వేల్పులం జెండమో!
కులశైలంబులఁ బిండిసేయుదుమొ! సంక్షోభంబుఁ గల్పింతుమో,
జలధిశ్రేణికి! వజ్రమున్ విఱిచి, నక్షత్రంబులన్ డుల్తుమో!|| 98

ఉ|| హా! కార్తికుఁడొక్కమానియఁటె, మాకొక లెక్కయె? వానిఁ జంపిత
ద్రక్తము జుఱ్ఱి తేర్చెదము; తత్క్రతువున్ నశియింపఁ జేసి, స
మ్యక్తదుపాస్యదైవముల, నాతని యాశ్రితులన్ హఠాద్గ్రహా
వ్యక్తముగాక, వ్యక్తముననౌనటులన్ గడతేర్తుమిప్పుడే||" 99

వ| అని, యసురులు వీరాలాపంబులాడుచు, శస్త్రపాణులై, వీర
వారంబుతోఁ గూడి యత్యంతప్రశాంతంబైన కార్తికమౌనీం
ద్రుని యాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించిరదియును. 100

సీ|| మునిగణాంచితము, నిర్ముక్తవిరోధనా
నాపక్షిజంతుసంతానకీర్ణ
మశ్రాంతవేదఘోషశ్రావ్యలోకశాం
త్యర్థపుణ్యాత్మక్రియానువ్రతంబు
హూయమానాగ్నికం బుత్తమబ్రహ్మవే
త్రగ్రేసరాక్రాంత మాత్తపుణ్య

మిద్ధాజ్యచరుసమిచ్ఛ్రద్ధాళుశిష్యసం
భృతజుహూస్రుక్స్రువాన్వితము, శంఖ
సీ॥ దారుతామ్రసువర్ణపాత్రయుతము, కుశ
పల్లవోల్లాసి, పావనమల్లనల్ల
నల్లఁదావుడుమూఁకలుగ్రోల్లుకుచు,
భయము, భక్తియులేక, సంభ్రమముతోడ ॥ 101

ఉ॥ మ్రిక్కిడిరక్కసుల్ మునుల, ముక్తమహర్షి నిగాసి వెట్టుచున్
న్యక్కృతయజ్ఞకృత్యులలయి, యచ్చటినైనసమస్తవస్తువుల్
గ్రొక్కిసలాటలోనలగఁ ద్రొక్కి, పవిత్రితరాగ్నికుండముల్
గ్రక్కునరక్తమాంసములరాసులు జేసిరి కూరులక్కటా!॥ 102

శా॥ కోపాటోపమునస్నరాశనులు, హుంకుర్వాణులై, మౌనులన్
బాపాత్ముల్ పరిహరించి, కొంచక, కడున్ బాధించి, వేధించి, దూ
రాపాస్తస్వమహత్త్వభాక్కులుగనాయ్యం జేయఁగా, హవ్యభు
గ్వ్యాపారంబులుమాని, బెగ్గడిలి, కింకర్తవ్యతా మూఢులై॥ 103

సీ॥ జానుమండలదుర్ధర్షసైనికాళి
స్వామిసూజ్ఞను బాటించి, చండవృత్తి
మాక్తికాదులబాధింప, మాఱు సేత
చేతగాక, మునుల్ కాందిశీకులైరి॥ 104

వ॥ అని తెలిపిన, వినియవ్వలివృత్తాంతం బెట్టిదని, శీఘ్రామోదవాణీ
జానినడుగుటయు ను 105

ఆ॥ సికనుజంద్రరేఖ, వికటంబుఁ గుమూఁడు
కన్నులందునొక్కటఁగానుపింప
కత్తికత్తి, చేనసగజాతమొప్ప శ్రీ
కపిలమల్ల! రిపునికాయభిల్ల!! ॥ 106

ఇది, ఆంధ్రీకృత క్రీశ్వరోపాఖ్యానంబునందుఁ బాశుపతవ్రతభంజన
వర్ణనమను సప్తమాధ్యాయము.

శ్రీరస్తు

ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

నవమాధ్యాయము

కం॥ సిరులిరవొందెడు నరసా
పురముననివసించుభక్తముఖ్యులకున్ ని
త్యమహావైభవముల్, మో
క్షరసానందమునుగూర్చు కపిలనుపేశా ! 1

ఆ॥ అవధరింపుమ వలిదగుకథ; సురముని
నలువకనియె-"వినఁగవలతు; విస్త
రంబుగాఁగ, సర్వమంబురుహాసనా
సీన! యీకథావిశేషమేను ॥ 2

వ॥ అట్లు యాగభంగప్రవృత్తులు, నున్మత్తులు, మత్తులునైన యా
రాక్షసయోధులు వీరావేశంబున విజృంభింపనహాక్తికుఁడును,
దత్సహచరులగుమునివరులు నుతత్ప్రతీకారం బెట్లుగావింపఁగల్గి
రని," సురమునియడుగుడు, శతధృతియిట్లు సెప్పందొడంగె॥ 3

మ॥ ఇటులాదైత్యులు మహాక్తికర్షికృతయజ్ఞాఖండసద్వైభవో
త్కటశోభన్ జెఱుపంగఁ, "దత్ప్రకటభంగంబన్యదుర్వారము
క్కట! మాకున్నదె, దీని"కంచు, మునిసంఘంబెంతయున్ వంతసం
కటపడ్డన్, గుశికాత్మసంభవుఁడు ముక్తర్షిన్ బ్రబోధించునుఁ॥ 4

వ॥ రక్షస్స్తోమసంహారోపాయంబుఁ జింతించుచున్న యాతనికిట్లనియె

గీ॥ శంభుదక్షిణబాహుసంజాత! ముక్తి
కర్షివర్య! నీవిట్లుదుర్ధర్షదైత్య
దౌష్ట్యములనాఁగ, యజ్ఞవైశిష్ట్యమొప్ప,
హర్షమొదవించునాదువాక్యమ్ము విన్ము ! ॥ 6

శా॥ అత్యాదిత్యమహఃప్రభావ! మునివర్యా! వేగ సేవింపుమా!
దైత్యధ్వంసిని, విష్ణుమాయ; విభునిద్రాయోగముద్రాత్మికన్
నత్యాత్మీయమహానుభావ, శివవిష్ణుబ్రహ్మసాహ్యన్, శివన్
గృత్యజ్ఞత్వమునన్ వచించితిని; బ్రార్థింపఁగదే, మాయమన్ ॥ 7

గీ॥ ఆదిశక్తి మహాకాళీయర్థసాధ
నప్రయత్నకృతాఖండదీప్రశక్తి
దైత్యసంరంభమడఁచి, యుగ్యశ్వవక్త్ర—
తూత్తమంబిది రక్షింపనుత్సహించు ॥ 8

శా॥ మున్నొకకల్పరమాఽధినాథుఁడుదధిన్ భోగీంద్రశయ్యన్ మిన్
బన్నుండన్ మధుకైటభుల్ వాఁడిమి మా బ్రహ్మన్ బ్రతారించి, తా
మున్నట్టుల్ చతురాగమాపహరణోద్యోగంబునన్ మించ నా
పన్నుండై పరమేష్ఠి లోకజననిన్ బ్రార్థించె స్వాంతంబునన్ ॥ 9

గీ॥ ధ్యానమాత్రప్రసన్న, యయ్యాదిశక్తి
విష్ణుసంయుక్తయై వచ్చి, వేగ, దైత్య
సోదరులఁ జంపి, బ్రహ్మకు వేదరాశి
యిచ్చి, తత్క్లేశమావలఁ బుచ్చి, తన్వి ॥ 10

ఉ॥ అంత, రమాఽధినాథుఁడు, హయాననుఁడన్న వతారమొప్పఁ దా
నెంతయు సంతసంబున మహిష్ఠకృపన్ నిగమోపదేశమున్
సంతనఁ జేసి, వేదవచనంబుల భూతప్రపంచనంబు, త
త్సంతతనామరూపములు, శాశ్వతముల్ త్రిదశాదిసంజ్ఞలున్॥

ఆ॥ మున్నొకప్డు నేను భూరితపోనిష్ఠ
మందరాద్రినుండ, మంత్రమొకఁడు
బ్రహ్మ యిచ్చె; దాని గ్రహియింపుమిచ్చెద;
నన్న, హాక్తికర్షియంతఁ దాను ॥ 12

మ॥ అదియున్, దుష్టపిశాచాటనాశకముగా దాతండు సెప్పంగ, నె
మ్మదినుత్సాహమ్మొప్పఁ గైకొనియె నమ్మంత్రంబుగా ధేయుఁడీ
య, దురూహంబు తపస్యయా మహిమ; సత్యంబంచు, ముక్తిశ్రీయ
భ్యుదయాకాంక్ష జపించె రాక్షసవధోద్యోగంబు ముఖ్యంబుగన్॥

వ॥ జపంబు సార్థక్యంబుఁ గాంచుటకై యాహూర్త్తిక మానీందు ప్రిందా విష్ణు
మాయని ట్లని, ప్రార్థింపందొడంగె॥ 14

సీ॥ "ఆదిశక్తిని దేవి నఖిలలోకైక మా
తను దయామయి దేవతలకు దేవ
తామూర్తి దేవవంద్యను బరాత్పరతర
ప్రతిసిద్ధఁ బద్మాక్షిఁ బద్మఁ బ్రహ్మ
వాదిని బ్రహ్మణ్యన్నాది దేవినిఁ జంద్ర
ముఖిఁ జంద్రశీతలభూతధాత్రి
భువనేశ్వరిని విశ్వభువనవంద్యను భూతి
మయి భాస్కరప్రఖ్య జయ విధాత్రి

గీ॥ భాస్వరను, భాస్కరిని, శశిప్రభను, జంద్ర
సూర్యవహ్ని త్రినేత్రిను, శుద్ధిమత్త
రను, నసామాన్యగర్వాపహను, శివప్రి
యను, శివంకరి, విశ్వోదయను దలంతు॥ 15

సీ॥ భూతిప్రదను, విద్య, భూవ్యోమభాసిని
భూతేశ్వరిని, శివస్ఫూర్తి, హృద్య
విద్యాగతిగను, వేదవేద్య, విధిం ద్రిద్య
శర్వాణి, శర్మద, సర్వదేవ
వంద్య, విశ్వోదయుఁ, బద్మనాభానుజఁ
బద్మిని, శాంతను, భవ్యరూప

విశ్వభర్త్రిని, స్ఫూర్తివిశ్వేశ్వరిని, విశ్వ
నాథానుగను, మహాశయ, గుణోద

గీ|| యను, మహాకాళి, మహితమహాస్విని, బర
పుష్టినీశానిఁబుష్టఁబ్రహ్మాష్ట, భద్ర
మూర్తిఁ, గన్యాకుమారిని బుణ్యగణ్య
బద్మగంధి, భద్రప్రద, భద్రనెంతు || 16

గీ|| భద్రదంతికరస్నాప్యభద్రభృత్ప్రి
యను, సుభద్రను, బుష్పాంగి, హైమవతి శు
భాంగి, శ్రీమతి, శ్రీకరి, నంబ, దివ్య
ధర్మ్యధర్మసంవర్ధిని, ధాత్రిఁగొల్తు || 17

గీ|| శ్రీవివర్ధని శ్రీదను శ్రేయసి శివ
సిద్ధి సమ్మాన్యను, బ్రబుద్ధ శ్రీద్ధ భద్ర
కాళి హేమాంగి మంగళాకార; హేమ
శైలవాసినిభావింతుసంతతంబు || 18

వ|| ఇట్లు ప్రార్థింప నప్పరమేశ్వరియు నమ్మార్త్కికమహామునీంద్రునకాత్మ
రూపంబు ప్రత్యక్షీకరించె నెట్లన|| 19

సీ|| సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబమునవ్వు
నవ్వుమోమును, దేంట్లనవ్వాలఁజనఁ
దలుముముంగురులుఁ గొప్పెమ్ముఁ ఱుఁగారుమణిదర్ప
ణమ్ములలన్ గేరుగండద్వయంబు
పక్వబింబఫలంబుఁబరియాచకంబాడు
తొగరువాతెఱయు, సంపఁగినిబోని
చారునాసికయు, శ్రీకారమ్ములనఁబోలు
శ్రోత్రద్వయంబుఁజక్షుః ప్రియంబు

గీ॥ కంబుసుహ్లాదనూత్నకంధరంబు, కమ్ర
వృత్తపీనస్తనద్వయమాత్రరత్న
భూషణవిభూషణాంగంబు, ముష్టిమేయ
మధ్యమును, జక్రిజఘనంబు మంగళంబు॥ 20

సీ॥ అనఁటిబోదెలబీదలనిపించు పెంగొడల్,
గిలుకుటందెలు మ్రోయుకులుకునడలు,
కటకకేయూరాదిపటుమంజుమంజీర
శింజానసౌభాగ్యమంజుళంబు,
కర్ణాంతవిశ్రాంతఘూర్ణమానాక్షులు
లలితసౌవర్ణ లాలాటికాతి
కాంతికాంతలలాటకంబు, రత్నకిరీట
సంశోభిమస్తకసంయుతంబు,

గీ॥ కర్ణికాకాంతిభూయిష్ఠకలిత నూవ
నాతిశయకవ్యకాఽఽకార, యాక్షణంబ
విష్ణుమాయ, యశస్విని, భీమ, గౌరి,
శూలధారిణి, భైరవినాఁడనయ్యె॥

వ॥ మఱియును॥ 22

కం॥ హస్తంబులనాదేవి ప్ర
శస్తంబుల సుపరిశస్తశస్త్రాస్త్రంబుల్
ధ్వస్తామరరిపుబహుసై
న్యస్తోచంబులుతళుక్కురనిమెఱయంగన్॥ 23

కం॥ ప్రత్యక్షంబయ్యెనుసాతత్యమహాగ్రిస్వరూపసాహానాదో
న్న [illegible]

సీ॥ శల్యకరవాలశరజాలశతఘ్నికోటి
భయదతోమరగదాపరశ్వధసుసజ్జ [జ్య]
చాపములందాల్చి, నేత్రత్రయోపగూఢ
రక్తరేఖలుజిహ్వాడ, హస్తకమందు ॥ 25

వ॥ భయవినమ్రభక్తి సంభ్రమసంతోషంబులు దనర్చ కిక్కిరిబిక్కిరి
సేయ, నొక్కించుక సేపునిశ్చలనిర్మలాంతఃకరణుండై, తెలుకొని,
యవ్విష్ణుమాయ నిట్లు నిస్తోత్రంబు సేయనారంభించె ॥ 26

కం॥ "దేవాదిదేవదయితా! సేవకసేవధి! మహేశి! శ్రీదేవి! శివా
భావాశ్రితాత్మమహత్త్వావిర్భావైధితా! స్వయంభువనా! ॥!

కం॥ ధన్యాత్మయోగిహృత్పద్మస్తన్యానుభావ! త్రైగుణ్యాతీ
తా! న్యక్కృతరక్షోవరసైన్యోద్ధతాతిశయ! యనామాన్వయశా

కం॥ ఇంద్రాదిదేవవంద్యా! సాంద్రకృపారససుధావిసారికటాక్షా!
చంద్రాగ్నిసూర్యనేత్రా! మంద్రస్వరవిభీతమానవ్యసురా!

కం॥ వందారుబృందవాంఛితమందారలతా! నితాంతమానితలోకా!
బృందారకనాథోపగతామందయశోహేతుభూతమహితకృపాఽఽఢ్యా

కం॥ వేదాంతవేద్యనిజమహి
మా! దుర్గా! ప్రథితసన్మహత్త్వ! మహామా
యా! దారుణదుర్ద్దారి
ధాత్ర్యాదిమహాదోషదూరతోఽపాకరణా! ॥ 31

కం॥ త్రిభువనభవనవినిర్మాత్రి! భవమహేంద్రాదిసర్వదేవాభయ
త్రి! భయపలాయనమాత్రప్రభవిష్ణుసురారిముష్కరప్రస్కన్నా

కం॥ నారాయణకృతపాద
ద్యారాత్రిమార్గా! సత్కృపామృతపూర్ణా!
యారాధకహృదయధ్యా
నారూఢాయాత! యాయతాయతిదాత్రి! ॥

కం॥ శర్వాణీ మాహేశ్వరి కింకరాంగనేంద్రాది దేవకోటీరత్నా!
పార్వణశశిధరరోచిరుగ్రాహవ నవప్రభా! విరూపాక్షసతీ!

కం॥ బ్రహ్మాండభాండభారా జిహ్మభరపటిష్ఠసత్త్వ! చేటీభూత
బ్రహ్మేంద్రాద్యమరాళీ జిహ్మాగనరగరుడనీలచికురా! మాతా!

కం॥ కన్యాకుమారి! దుర్గా! మాన్యభవన్మహిమఁ దెలియ మాకొరకగునే?
మాన్యమె? ధన్యుల్, తతసౌజన్యుల్ మఱి నిన్నుఁ దెలియఁ జాలు
మహాత్ముల్॥

వ॥ నారాయణీ! సూర్యచంద్రాగ్నులు నీ నేత్రత్రయంబు. నీకేశ
పాశంబాకాశంబు దిక్కులు నీ శ్రోత్రంబులు బ్రహ్మాదులు
నీపుత్త్రులు. భూమండలంబు నీ పాదంబు మేరు రోహణాద్రులు నీ
నీ సౌవర్ణమాణిక్యభూషణములు జ్యోతిష్కులు వృక్షంబులు నీరోమము
లక్ష్మీసరస్వతులిద్దఱును నీకుం జెచ్చెలికత్తెలు సకలభువనం
నీవలననే ప్రభవించుచు, వృద్ధిగాంచుచు, విలయంబు నొందు
చున్నయవి. దుర్దాంతులును, దుర్మార్గులునైన దైత్యుల
నిర్జించి దేవకార్యంబు సమర్థించుపొంటె నీసాహాయ్యంబు కోరి
చున్న వాఁడ నన్నుద్ధరించెదో యంబ! పాలముంచి
నీటముంచినను, నీయదియ భారంబు నీవ నాకు శరణ్యవు. నీవు సర్వ
జ్ఞవుగదా! యైనను, నాయుద్యమంబు నీకుం బునరుక్తంబు
నానోరచాపలంబు మన్నించి, వినం గోరెద. నాయుద్యమం
బెట్టిదన॥

కం॥ పరమేష్ఠియు, మఱి యా శంకరుఁడును నాకాన వెట్టకర్తవ్యము
ప్పిరి పాశుపతవ్రతమును, గుఱితప్పక సేయుమనుచు; గురువులు వా

ఉ॥ ఏనును, వారి యానతి నెయిన్ వ్రతదీక్ష నుబూనియుండఁగా,
దానవులిట్టువచ్చి, పిశితప్రసరాసృగనేకభాండముల్,
పీనుఁగుపోగులున్ విసరి, పేర్చియు, వార్చియు, జానుమండ
ధీనులు మమ్ము, మావ్రతవిఘ్నక్షణభంగముఁ జేసిరంబనా!॥

ఆ॥ ఇంక నూగమేమి? యీ పాశుపతదీక్ష యేమి? దైవతములకేను సాయ పడుట యేమి? దేవి! వడివడినీవు కాపాడకున్న లగ్గుబంధి సున్న" ॥

వ॥ అనుచు, దనుజులనుగనుంగొని, మునియిట్లను–"నోరోరి! మీరం మన్యులారా! యాగుం డాగుండు. ఇయ్యేక ... మిచేసుక

వారంబున నీలోకంబునకు దూరులం జేయక మాన దోరి! మీకుం బ్రాణంబులపై నాశయేపాటియున్నను, బాతిపోండు. లేకున్నం, గీనాశులారా! మీకునాశంబుదప్ప"దని యెచ్చరించుచు, యథా ప్రకారంబుగ, నమహాత్మ కృత్తికమానీందు ప్రంగు నూగదీక్షానష్ఠుడై, క్రియుక్త్యంబులునిర్వర్తించి, కృతకృత్యతి గాంచ నారంభించె నంత, నవ్విష్ణుమాయయు॥ 41

కం॥ రక్షకపక్షక్షోభము
వీక్షించి, మహాగ్నిజూచి, యిట్లను–"వత్సా!
యీక్షణదానవులద్రుంచెద
నీక్షణమాత్రమునం; జూడుమిా! క్షణమాత్రిన్ ॥ 42

ఉ॥ నీవు భయంపడన్ వలదు; నీనియమంబులుమానవద్దు; ర
క్షోవరులెందుంబోంగలరు? క్రూరమదీక్షణపంక్తినుండిపీ
రేవిధిందాంటిపోంగలరు? హీనుల, దీనులనుక్కడంతుంజు
మ్మీ వతికేనులేనయితి; నిట్లగచాట్లొనంగూర్చి రిందఱున్ ॥"43

మ॥ అనునాపల్కమృతంపుజల్లయి, మహోహర్షంబుంగూర్పంగ, న
మ్మునిదేవింబ్రణమిల్లి, "యీక్రతువుసంపూర్ణంబుగా, దీనికె
ట్టి నిరోధంబులులేక, ప్రేమమయదృష్టింజూచి, కాపాడి, యీ
దనుజోద్దండులనుక్కడంపంగదె, భద్రంబున్ బ్రసాదింపవే!॥44

చ॥ సకలచరాచరాత్మకము, క్షయ్యమ్ముజేయుచు, బ్రపంచమున్ బలా
ఘమంగుజూచుచుండలుడు తీండ్రముంజూపుచు, స్వీయసైనిక
... బంపి, లోకములబాధలముంపంగంజేయుచుంచు, నే
... మహాత్మ ... పాశుపత ...

వీని కెట్లైన, నిర్విఘ్నమౌనటులఁ జ
య్యాప్తిఁ గూర్పించి, రక్షింపుమమ్మ! లోక
కంటకుఁ, డింద్రనాకకంటకుఁ గనుచు, శాంతి
సుధఁ వర్షింపఁ భువిని రక్షోనిశాంతి!"॥ 46

వ॥ అని, ప్రార్థించి, కొంత ధైర్యంబవలంబించి, యమ్మహాత్ముఁ కృత్తికపానీ
ద్రుండు విశ్వామిత్రోపాచార్యపరిత కరితూపయోగమంత్రంబులా
కర్షించుచున్, దదుక్తప్రకారంబున; బాశుపతవ్రతంబాచరిం
చుచుండెనంత॥ 47

ఉ॥ అప్పుడు రాక్షసుల్ శరనిరంతరవర్షముఁ బర్వఁ జేయఁ, దా
ముప్పరవీధినుండి కరకోత్కరముల్ గురియన్; క్షణంబునం
దప్పరమేశి శోషణమహాస్త్రముచే వడగండ్ల మాన్పఁగా,
నప్పిశితాశనుల్ వెఱఁగు, వేదురునొంది, గతాశులైరొగిన్॥ 48

ఉ॥ అంతట, దైత్యమంత్రి మహాపాసురుఁడున్, నిమిషాంబ మీఁద దు
ర్దాంత మొకండు శైలశిఖరంబును దాఁగుఱి వెట్టి వ్రేసెల దే
వాంతకులందఱున్ గహకహార్భటులన్, జెలఁగన్, మహామహా
నంతపరశ్వధాసివివిధాయుధముల్ ధరియించి, మించుచున్॥ 49

శా॥ సింహవ్యాఘ్రవరాహవాహులును, నక్షీణప్రభోత్సాహులున్
రంహస్స్ఫూర్తిమదంతరుల్, మదభరప్రాగ్భారధిక్కారఘో
రాంహోరూపులు నిష్ఠురాయసమయీరావేశముల్ పూనుచున్,
"హంహో! గండరగండలుద్ధవిడి సంహారార్థమైరండురా"॥ 50

చం॥ ఇది యొక వీరవారియఁట యిందఱఁ దీవరకత్తెయై, పెనం
గి, దురమునందు గూల్చునఁట! కీడిక మానెనిబంబు దీని; కక్
ష్యుదయముగల్గు జేనికిని; హుంకృతి నుష్ట్రని దీని నూఁది వే
యమునముగ్రహింతము త్తమబహూకృతులన్ దొరమెచ్చి యీయఁగన్

ఆ॥ అనుచు, నొకరి నొకరు ననుచుఁ గోర్కులఁ జెప్పు
కొనుచుఁ బిలుచుకొనుచుఁ, గూర్చి శస్త్ర
పాణులై, విజృంభమాణులై, యాదేవిఁ
జుట్టిముట్టిరౌర! పట్టపగలు!॥ 52

వ॥ అంత॥ 53

శా॥ ఆమాయామయి యున్నదదీయమగు సంస్పర్ధత్వము జూచి, యు
ద్దామం బౌ పటుహుంకృతిన్ బలికి, క్రోధంబగ్గలంబై, బహు
వ్యామిశ్రింబుగఁ గన్నులందలము, సింహశ్రేష్ఠవహస్థయై,
భీమాటోపమునన్ నిశాటుల పయిన్ బిట్టుత్సహించెన్ వడిన్॥

ఆ॥ అక్షిగోళములనుశక్తి నివర్షించి యానిమేషీకాంబ, తానిమేష
మాత్రమున నానర్చ మహిషప్రయుక్త హార్ద శైలశృంగమంత శకలములగ

ఆ॥ మహిషుఁ డప్పు డసహమానుఁడై, శృంగభం
గమున కంత మాఱి గజవిభుఁడుగఁ
దలసు విసరికొనుచుఁ, దాఁకెనా దేవిహుం
కారమాత్రమాయ, వారినొంచె॥ 56

కం॥ దశదిశలకుఁ బాఱిన యా
పిశితాశులు మరలివచ్చి, విష్ణునిమాయన్
సశరీర నిరోధించిరి,
మశకము లాకర్ణపుటముఁ మాఁగినమాడ్కిన్॥ 57

మ॥ సెగఁ గొంటన్ బురుడించు నాకృతిని గొండల్ దండిడిన్ బెట్టుచు
వ్యసనోన్నేను గురూపుకట్లసుఁడు దుర్వారోగ్రవేగంబున
గడిమిన్ మించి, పయించియుండఁగ, హుంకారంబునన్ విష్ణుమా
యయి గాంధో చెందదీయ దుర్మదమునోయ్యన్ దాంతమున్ దుంపుచున్॥

ఉ॥ వాఁడు, యథాపురోచితకృతిన్, వాహతిపుర్గిరితాసురత్వమున్
బోఁడిమిఁ దాల్చి, శృంగముల [illegible]టులనొవ్వఁగఁ జేయుచేష్టలన్
వాఁడిమగంటిమిన్ దురుపద్ధవిశంకటుఁడై యెసరేఁగి యెవ్వనిన్
వేఁడిమిఁ జూపి హింసలను బెట్టి పలాయితుఁ జేయనేర్చెడిన్. 59

చ॥ శిలలను, శైలశృంగముల, శృంగములన్ గిరవాటు వెట్టుచున్
బ్బలియుఁడు లోకమంతయు నహంకృతవృత్తి భయాకులంబుగన్
జలుపుచునుండఁ, గ్రోధవివశత్వమునన్ గని, విష్ణుమాయ, క
న్నులను స్ఫులింగముల్ గురిసె నుత్తమహాత్మ్యనిఁ జేయుపూన్కిమై॥

క॥ శూలముఁ గొని పైచుచు, నాభీలాగ్ని జ్వాలలకును విస్ఫులింగములు నాం
దోళనమొందుచు నత్యుద్వేలము లై, దద్దరిల్లఁ బెంపేదితగన్॥ 61

క॥ తచ్ఛూలాహతిచే నాతుచ్ఛుఁడు మహిషస్వరూపదూరుం డై యా-
త్యున్నతనభుజసహస్రాన్విచ్ఛిన్నమహాయుధచ్ఛవిన్ విలసిల్లెన్।

ఉ॥ చాపలసహస్రమందు బహుపాశపరశ్వథశల్యచక్రఘో
రాహవభీమశక్తిముసలాసిగదాపరిఘాదిసాధన
వ్యూహముఁ దాల్చి, దానవుఁడు పోరఁగఁ దంగ, క్షణార్ధమాత్రమం
దోహంసాహడన్ గెడపెనుద్ధతు వానిని విష్ణుమాయయున్ ॥ 63

శా॥ దైత్యవ్యూహముఁ జేరఁ బిల్చి, కడునుత్సాహంబునన్ ఖాండునా
ద్ధత్యం బొప్పఁగ, నాయుధావళిఁ బరిస్తంభాని మేనాంబపై
నత్యర్కాశిమహంబొనర్ప, బహుపాసాక్షి త్యాయిపూమెయున్
బరిత్యాభిషపదస్థయై, గెడపె నారక్షోబధమోదోద్యగమున్॥ 64

క॥ పుడ్డరయి పాహాయయ్యతుద్ధతు విష్ణ్వాపుష్ప లింగకోత్కర మంలపం
రుద్గోద్గ్వాఁ బొనర్చి సమిద్ధైర్యముఁ బోనడఁపమిన్నక వాఁడున్

శా॥ ఉన్నట్టుండి, సహస్రబాహువులఁ దానొక్కప్పు[illegible] వేనవే
లున్నిద్రాయుధముల్ వడిం బహుపయిన్ హంకారపూర్వోగ్రతా
చ్ఛన్నాత్యుత్సాహనంబునన్ [illegible] సన్యము పొంగుచున్
దన్నన్ మెచ్చకొనన్ సహస్రభుజుఁడై స్వస్తేజముం జూపినన్॥ 66

ఉ॥ మాయయు,నుగ్రమూర్తియయు,మాహిషరూపసహస్రబాహుతా
శ్రీయుతుపైది శూలము మత్తిన్ గడిమిన్ గుటివెట్టినైవ, నా
నాయుధమాసురారినిభయంపుడు జేసె;ననంతరంబ, "యా
మాయమహాప్రభావయని," మానసమందుఁదలంచి,వెండియున్

క౦॥ అసురయపుడు మృగరూపం
బసదృశబలయుతిముఁదాల్చి, యానిమిషాంబక
గనిమసఁగఁదలచి, విసవిస
నసహ్యమహావిక్రమంబునాదటఁజూపెన్ ॥ 68

క౦॥ జగదంబికయును, దైత్యుని
సగర్వుఁ,దత్సైనికులనుక్షణమునఁదానా
శుగజాలములన్ గప్పెను;
గగనపరిక్షిప్తజేసెఁగ్రవ్యాదథముల్ ॥ 69

క౦॥ ఆశరజాలాచ్ఛన్నము,
నాశరపాశసముదయు నదవదఁజేయ
భూశయితుల్ గొందఱు, మూ
ర్ఛాశాంతులుగొందఱైరిక్షణమునదైత్యుల్ ॥ 70

మ॥ శరసందోహముకాఱువానయయి, రక్షఃపక్షహాసావళిన్
విరజిమ్మ్రవ్ వాసియించుచున్, మునివరుల్ విశ్వాసముంగల్గి, సా
దరులై,విద్యుదుదారగౌరతనుకాంతన్, మాయఁగొండాడుచుం
డిరి;మున్నుండినతీఱుమాఱ,నిజవ్యాప్తిన్నిరేజముల్ వొంగఁగన్ ॥

ఉ॥ "అంబ!మహేశి!బ్రాహ్మి!సకలాగమవాఙ్మత! విష్ణుమాయ! ది
వ్యాంబరభూషణాయుధనిరంతరశోభిత! రాక్షసాధమా
డంబరిమంతరంప, నికటప్రకటానుపమాదరంబునీ
నుం బరితో్ జరుణాబులుకనుల్ బహుశోకనదోద్భవతద్యుతుల్ ॥72

సీ॥ భాగ్యవశమున నీ కృపాభరమునను, జ
గంబు క్షేమంబుఁ గాంచెను గఱకుట సురు
లందఱుఁ బలాయనం బొందిరంబ! యైన
వీరినిప్పుడ కడతేర్పవే మహేశి! 73

కం॥ దనుజులనూత్థితులై, యో
జననీ! మమ్మిప్డు మృత్యుసాత్కృతులం జే
సి, నశించినఁగాని, త్యజిం
పని చలమున వ్యవహరింత్రు; పాపులు వీరల్. 74

చం॥జయ; జయ; విష్ణుమాయ! త్రిదశ ప్రకరర్ష్యభయ ప్రదాయినీ!
జయ; జయ; బ్రాహ్మి! భక్త చయసంతత భావుకవర్షిణీ! రమా!!
జయ; జయ; వేదశీర్ష బహుశః ప్రతిపాదితనైజ వైభవా!
జయ; జయ; ధర్మవర్ధని! విశంకటదానవలోకమర్దనీ!! 75

వ॥ అని, ప్రార్థించుచుండు నమ్మహర్షులన్ జూచి, యమ్మహేశాని
సాదరంబుగా నిట్లనియె. 76

ఆ॥ విప్రులార! భయము వీడుండు! మీకు భ
ద్రంబుగల్గు; మాని తల్లజుండు,
శంకరాత్మజుండు శంకావిహీనుఁడై,
క్రతుఫలంబుఁ బడయుఁ గుతుకమునను. 77

వ॥ అనుచు, నిమిషాంబ గగనంబున విహరించుచుండఁ, దత్క్షణంబ.

కం॥ క్షణదాచరముఖ్యులున్
బునరుత్థితులై, క్రుధాసముత్సిక్తత గ
ర్జనములఁ, దర్జనముల ముని
జనముల భయపెట్టి, దీనిఁ జంపుదుమనుచున్. 79

ఉ॥ కొందఱు కొండలన్ గొనుచుఁ, గొందఱుశస్త్రములస్త్రముల్, మఱిం
గొందఱు ముష్టిఘాతములఁ గొందఱు, కొందఱు పాశపాణులై,
కొందఱు వక్రదృష్టులను గొందఱు హుంకృతులన్ బ్రగల్భతన్
గొందఱు చండధిక్కృతులఁ గొందఱునై, యమరారులందఱున్॥80

కం॥ సంక్షుభవించివారలు
సంఘృష్టాస్ఫాలితులును, సంహృష్టులునై,
లంఘితమర్యాదులునై,
సంఘటిత క్రూరశస్త్రజాలోద్ధురులై॥ 81

వ॥ సావష్టంభంబుగా, సంరోధించిరంత నామెయు. 82

ఉ॥ కొందఱ బాణపాతములఁ, గొందఱ ముద్గరతోమరాదులన్,
గొందలమందఁ జేయకయ, క్రోధపరీతముఖారుణత్వమా
ధ్యందిన భానుబింబ మహితా సహతేజముఁ బర్వఁజేసి, వా
రిం దిలకింప, భీతివిపరీతపరీత తిరోగతిన్ రిపుల్॥ 83
(విపరీతపరీతపురీతదుర్లప్పతిన్) (పాఠాంతరము)

కం॥ వెనుదిరిగి చూడఁజాలక,
యని మొనదిగ విడిచి, వెడలు నాత్మీయులఁ జూ
చి, నరాదుని మంత్రులు, "ఛీ"
యని సైనికులను వెనుకకు నాదటఁ బిల్వన్॥ 84

కం॥ సమకట్టి సర్వ బాహ్వో
దిమనుష్యాదుల, బలా! విదితమకదా, ధ
ర్మము; శుక్రాచార్య ప్రబో
ధము నేఁడిటు పొల్లవోయె; దాయలునగరే? 85

సీ॥ దేవగంధర్వ విద్యాధరావళీ మ
హా హవములందు జయమిచ్చి గాంచికొన్న
మీకునేఁటి యీయల్ప సమీకమొక్క
లెక్కయే? వీరశేఖరుల్! లెండు! రండు!! 86

కం॥ బలియు రెవరెందుఁగానీ,
యలబలమునఁ బొఱుటొప్పరదిగాక, యశం
బు లభించు రిపులఁ జంపఁగఁ;
గలనన్ మరణింప, స్వర్గగాములె యాదుర్॥ 87

సీ॥ మాంస మస్తిష్క భూయిష్ఠ మంగళేత
రము కళేబరమీ యది; ప్రాణభీతిఁ
బాఱిపోయిన, నశియింపదా? రహస్య
మొక్కఁడిద్దాననే యబ్బునురు యశంబు॥" 88

మ॥ అని, యుత్సాహముఁగొల్పి పల్కఁగ, హఠాదాకృష్టులై, సర్వబా
హు నరాదాదులు తెచ్చికోలుసమరోద్యోగంబునన్ వచ్చి, ఖ
డ్గనిశాతోగ్రశరాదిసాధనములన్ గైకొంచుఁ, దీంద్రించి, ని
ల్చి,నితాంతాతభటిన్,మహోగ్రహమతిన్, లేలిహ్యమానోష్ఠులై॥ 89

చం॥ కడఁగిరిపోర భీకరముఖ ప్రకట ప్రచుర ప్రతాపమొ
క్కడఁబటు భేరికాఽఽది రవమేచిన శంఖసనాదమే దుర
త్యాదురుతరాతి భీషణ పటిష్ఠ శరాసిముఖాయుధ ధ్వనుల్,
కడుకొను సింహనాదములు, లాతులబెండువడంగఁ జేయుచున్॥ 90

మ॥ చతురంగ ధ్వజినీ సమేతులయి, రక్షః పక్షగుల్ హస్తిబృం
హితముల్, సైంధవ హేషితంబులు, రథాహీనోచ్ఛలన్మంద్ర ఘో
షితముల్, వీనులఁద్రీల్ప, విశ్వమది నిశ్చేష్టంబుగా, నట్టహా
స తతాశాకుహరావకాశులయి, పెల్చన్దాఁకిరా మెన్ వడిన్॥ 91

చం॥ మహిష మహాసురుండు, సుషమా కలితాయుధపాణియై, మహీ
మహీధరముల్ చలింపఁ, బరమంబగు పౌరుషమొప్పఁ, బోరఁగాఁ
గహకహనాదముల్ దెసలఁ గ్రమ్మఁగఁ దా నిమిషాంబ, దాఁకెన
య్యహి, నకులిన్ గణింపక, యహంకృతియై, నెదిరించుచాడ్పునన్॥92

ఉ॥ వాని విజృంభణంబుఁ గని, వాఁడిన మోములఁ దెల్వి దోఁపఁగా,
దానవవీరులుద్దవిడిఁ దాఁకిరి చావఁగఁ గోరియేమొ! తా
మానిమిషాంబ; నామెయు, శ్రవోఽంతరఘాల దృగంతరోమజా
జానమహామహోఽనల విశంకట కోటిగణా నిరీక్ష్యయై॥ 93

ఉ॥ పెల్చనఁ దద్గణంబును సువీక్షణ నామక నాయకాత్తమై,
నిల్చి, జగద్భయంకరుననన్ మహిషాసురుఁ, దద్వరూథినిన్
జీల్చి, జయంబుఁ గైకొని, విజృంభణమైఁ బునరాగతిన్ ననున్
గొల్చిన మెత్తుఁ; బొండని యకుంఠనిజాజ్ఞఁ జరింపఁబంపినన్॥ 94

చం॥ బహురణ సాధనోగ్రులయి, వారుఁబయింబడి కాసరాసురా
ద్యహితగణంబుఁగూల్ప, నసహాయ మహోద్యమ వీరమూర్తులై
యహహా! జయేందిరాపరిణయత్వరమాణ మనోవినోదులై,
కుహకులుగాక, పౌరుషమకుంఠముగాఁ బ్రకటించిరయ్యెడన్॥ 95

వ॥ సురాసురులకున్ బ్రవర్తిల్లిన ద్వంద్వ యుద్ధంబనిరుద్ధంబై, శస్త్రాశస్త్రియుఁ, జక్రాచక్రియు, గదాగదియు, దండాదండియు, ముష్టాముష్టియుఁ, గేశాకేశియు, బాహూబాహవియు, నూరూరవియునై, హస్తినిహస్తియు, వాజినివాజియు, రథినిరథియు, బదాతినిబదాతియున్ దాఁకి, నిర్విరామంబై, యనిర్ణేయాన్యతర జయాపజయంబై, సింహంబును సింహంబును, వ్యాఘ్రంబును వ్యాఘ్రంబును, వరాహంబును వరాహంబును, బర్వతంబును బర్వతంబును నొండొంటిని డీకొనిచేయు చాడ్పునన్ బెద్దకాలము ప్రవర్తిల్లె - నంత. 96

శా॥ ఘోరాకారుఁడు, కాసరాసురుఁడు దాఁ గ్రూరాత్ముఁడై, మించి,వి
స్మేరాగ్నిప్రభు, నాసువీక్షణు మహర్షిప్రస్ఫూర్త్వ విద్యోతిత
స్ఫారాత్యుత్కట బాణపాతమున నొంపన్ జూచుచున్,నవ్వి,యు-
ర్వీరశ్రేష్ఠుఁడు నమ్మొనర్చె దనుజావేలప్రయత్నంబొగిన్॥ 97

వ. ఇట్లొక్కవాఁడి యమ్ముకనమ్మహిషదనుజునణంచి, రథరథ్య సూతుల ననేకసాయకనికాయంబులన్ జేసి మహామేఘంబు నిరాఘాటధారాఽఽసారంబున మహీధరంబును ముంచెత్తు నబ్భంగిని గప్పి, సువీక్షణుండు వేఱొక్కనిశాత బాణపాతంబునన్నైరిభాసురభాసుర కార్ముకంబును ఖండించి, యార్చిన- 98

॥ వాఁడు మఱొక్కవింట వసివాడని పౌరుషమొప్ప, వ్రేల్మిడిన్
వాఁడి శరావళిన్ బఱపి, వ్రచ్చె సువీక్షణు, వీరశేఖరున్;
నేఁడువిరోధి యీల్గుటది నిక్కము నిక్కమటంచుఁ బొంగుచున్,
బోఁడిమిసూపి, చూపఱుదనుంబొగడన్, క్షణమాత్రతుష్టిమై 99

॥ అమ్మహావీరయోద్ధ దానంతఁ దేఱి,
యమ్మహిషదైత్యుపై సముదగ్ర తాప
రూపితౌద్ధత్యమునమించి, త్రుంచెవాని
దీర్ఘశృంగద్వయంబు నుద్దీపితుఁడయి. 100

॥ అంతటనాగక 101

॥ తనదృఢ దీర్ఘశృంగముల దారితదేహునిఁజేయఁగా, సువీ
క్షణుఁడు, క్షణక్షణంబున నిశాతశతాధిక సాయకప్రయో
గ నిపుణతన్ లులాయ ముఖుఁగ్రక్కునఁగుత్తుక నుత్తరించి, యా
ర్చిన, నమరారి వీరులవిచేష్టత ప్రమాన్పడినిల్చి చూడఁగన్. 102

॥ నిమిషాంబాఽలిక నేత్రరోమ జనితుల్, నిర్నిద్రతేజోఽధికుల్,
కరిమశోవ్యాప్త దిశాఽవకాశులు, నవక్రక్రూర శౌర్యక్రముల్,
గుములై, యేడ్తెఱఁబైఁబయిం బడుచు, రక్షోవర్గవారాశికా
ర్యములై, సాయుధపాణులై, గెడపి, దర్పంబేర్పడన్ మించినన్.

ఉ॥ ఆమె నెదిర్చి ప్రమగ్గిరిరణాంగణమందు ఘనోదరాదులు
ద్దామపరాక్రమక్రములు, తద్దయుఁ గూర్చునమాత్యులందఱున్
ఆమునఁ బేర్చి పోరియు, సురారి సహాయులు; దేవి యల్గి, కెం
దామరఱేకులన్ నగు క్రుధాకలితారుణ దృష్టిఁ జూడఁగన్. 104

ఉ॥ ఆ నిమిషాంబయట్టులు మహాగణ వీరసహాయయై, రణ
క్షోణి నిశాటసైన్యములఁ జూర్ణముఁ జేసి, జయంబుఁ గూర్ప, గీ
ర్వాణులు పుష్పవర్షములవారిత మోదముతోడ, దుందుభి
ధ్వానములన్ మెఱార్చిరి దివంబున నప్సరల్ నటింపఁగన్. 105

చ॥ మునులు, సురల్ మనోముదము వొంది నుతించిరి; ముక్తహానియున్
మును, ముని, గాధిసూనునిని నూతన యాజ్ఞికతన్ గ్రతూత్తమం
బును నియతాత్ముఁ డై, వితతమున్ బొనరించు పవిత్రదీక్షనుం
డి, నుతులఁ జేసి, యంజలి ఘటించె నిమేషమహాంబకామెకున్ ॥106

వ. అని, తెలిపిన, విని, యవ్వాలివృత్తాంతం బెట్టిదని, వీణాపాణివాణీ
జాని నడుగుటయును. 107

కం. సిరిమగఁడు ములికిగా, బం
గరుగట్టుదిగట్టువిల్లుగాఁ, దిగ్ప్రోళ్ళ
బ్బురముగఁ గూల్చిన యోగం
ఉరగండఁడ! కపిలమల్ల! నరసపురేశా!! 108

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందుఁ
గాసరాసురసంహారంబను నవమాధ్యాయము.

శ్రీః

ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము

మంగళాచరణాదికము

♦ దేవతాస్తుతి ♦

శ్రీరాధా హృదయాధి నాయకుని, సౌశీల్యాది సల్లక్షణ
శ్రీరుక్మిణ్యధినాథు, నూర్జిత మనస్విత్వాభిరూప్యాభిజా
త్యారూఢాతిశయాశయాఢ్యయగు సత్యాదేవికిన్ జోడు, వం,
శీరమ్యున్, నరసాపురేశుఁ గొలుతున్ శ్రీరాజగోపాలునిన్॥ 1

ఉ. శ్రీమహిళా మహీసతులు కేవల సేవలొనర్చుచుండ, నా
నామహితావతార కథన ప్రవణత్వ చణుల్, బుధాగ్రణుల్
వేమఱుపన్యసించుటలు విన్చును, మెచ్చెడు నాదికేశవ
స్వామిని, భక్తిఁగొల్తునరసాపుర పాలుని, భక్తలోలునిన్॥ 2

చం॥ శిరమున బర్హమున్, జలిదిచిక్కము మూఁపునఁదాల్చి, గోపబా
లురకును గూర్చునేస్తమయి, లోలత నెంగిలి, యంటులేక, మ
చ్చరము నెఱుంగ కాస్థమెయిఁ జల్దులుమెక్కి, త్రిభంగికస్థితిన్
మురళినినూఁదు శ్రీమదనమోహను, గోపవిభున్ భజించెదన్॥ 3

మ॥ గ్రహముల్ తొమ్మిది ప్రాంగణాగ్రమునఁ జేరన్ వచ్చు భక్తాళికిన్
మహిమన్ దెల్పుచునుండ, గర్భగృహసన్మధ్యంబు నందీవు దే
వి హిమాద్రిప్రియపుత్త్రితో విహరణప్రీతిన్, ముహుర్దోలికా
ల హరిన్ క్రీడలు సల్పుదో కపిలమల్లా! నీకు జోహారువుల్॥ 4

మ॥ రవణింతున్ ప్రణతుల్ శుభాస్పద వసిష్ఠా పశ్చిమాశాతటీ
స్థవిశాలావసథ స్థిరోత్తమగృహస్థ శ్రీకి, గౌరీ సహా
యవరఖ్యాతునకాశ్రితావనునకంహోఽరణ్యదావాగ్నికై
క్షవచాపస్మయహారికాయమరలింగస్వామికిన్ వేమఱున్॥ 5

శా॥ జ్ఞానానందమయున్, దయాహృదయు, సాక్షాద్విష్ణురూపున్ శ్రితా
ధీనున్, దీనజనావనున్, హృదయ పీఠీమధ్య సంస్థాను, నా
జానా పావన మౌనిదుర్లభు, హయాస్యస్వామి, లక్ష్మీనిభున్,
ధ్యానింతున్, సిత పుండరీకమణిపీఠావాసు, విద్యాఽధిపున్॥ 6

సీ॥ ఏమహామహుఁడు శ్రీరామాదులకు ముమ్మొ
దలి వాఁడనంగ సద్యశముఁగాంచు,
నే దేవుఁగొల్చి మహిన్ రోగపీడితు
లారోగ్యభాగ్యంబు నందుచు(కొ)ందు,
రే ప్రభుండని సీల్గునెల్ల పోటరిగమి
కయనమై, ముక్తికాంతాఽఽప్తిఁగూర్చు,
నే జాణపద్మనీహృదయ పద్మోద్బోధ
కృత్సహస్రోస్రసు శ్రీవిలాసుఁ,

గీ॥ అట్టి మహిమాధికునిఁ గొల్తు హర్షమునను
గాఢతమతమః పాంథతస్కరుని, భక్త
జనతతియశస్కరుని, నమస్కరుని రథాంగ
యుగమనస్కరు, భాస్కరునుల్లమందు॥ 7

సీ॥ మౌక్తికనీలహేమప్రవాళశ్వేత
దీప్తి సందీప్తత్రిదృగ్యుతాస్య
పంచకాన్వితమిందుబద్ధ రత్నకిరీట
శోభితం బబ్జయుగ్మాభయవర
శంఖచక్రగదాకశా కపాలాంకుశ
భరణ దక్షకరాబ్జ భాసురంబు,
ప్రమదాశ్రుమధులలఘ్రాణ చంపకచల
ద్భ్రమరక భ్రమర విభ్రాజితంబు,

గీ॥ నశ్రుతాదృష్టపూర్వ మత్యంతదుర్ని
రీక్ష్యతేజో విశేష సంలక్ష్యమారి
రాధయిషు భద్రదాత్రృకృపైధమాన
దివ్యగాయత్రిరూపంబుఁ, దెలిసి కొలుతు॥ 8

మ॥ నలువొందన్ బ్రణమిల్లుదున్ మివులఁగొండాలమ్మ, నయ్యప్ప, శ్రీ
లలితాంబన్, వనులమ్మ, రామవిభుఁ, జల్లాలమ్మ, దుర్గమ్మ, మ్రొ
క్కి, లసద్భక్తిని, వేంకటేశ్వరులకున్ గేల్మోడ్తు, భక్తాంజనే
యుల, గంట్లమ్మను, రాధఁ, గృష్ణుఁ, నరసింహున్, సాయి
షిర్డీ ప్రభున్॥ 9

కం॥ ధ్యేయాంఘ్రిద్వయు, నద్వయు,
శ్రీయుతమహా సత్యసాయి సేవాసమితిన్
బాయని దైవముఁ గొల్తును
సాయీశున్ భక్తిముక్తి సద్భక్తులిడన్॥ 10

కం॥ ఉడయవరులకును మనమున
“నడియేన్ దాసోఽహ”మంచు, ననవరతంబున్
బడిబడి మ్రొక్కెద; నేఁగే
రడములుపచరింపనొల్ల, రామానుజులన్॥ 11

♦ గురుస్మరణము ♦

కం॥ సుకళోపాఖ్యానాం
ధ్రకృతిగ్రథన ప్రశంసిత ప్రజ్ఞుఁ, జికి
త్సకతా ధన్వంతరిఁ దం
డ్రికిఁదండ్రిని, వేంకటార్యునిన్, మదిఁదలఁతున్॥ 12

మ॥గణితాంభోనిధి కుంభసంభవుని, ద్రిస్కంధ ప్రవీణున్,మదిన్
మనుహేమాద్రి పరాశరాది వచనాంతర్మర్మ ధర్మజ్ఞునిన్,
బణినాపత్యకణాద జైమినివచో వ్యాసోక్తి వేత్తన్, జనా
ర్దన కవ్యగ్రణి,దండికన్న,దలంతున్ రమ్యావధా నోద్ధురున్ 13

శా॥శ్రీ తన్వీవిభుపాదపద్మయుగ సంసేవా మహాసేవధిన్,
శ్రౌతస్మార్తవిధిజ్ఞు, వారికమణిన్, గావ్యప్రణేతగ్రణిన్,
జేతోమోదమునన్ మహాగురువరున్, సేవింతున శ్రాంతమున్
సీతాఽంబాహృదయాధినాధు,జనకున్, శ్రీవేంకటాచార్యునిన్ 14

సీ॥ అపరవిఖనసు, వైద్యవిద్యాఽనవద్యు,
గలమధురగాన నైపుణీకలితు, గేశ
వార్యు, బినతండ్రి, గవనచాతుర్యధుర్యు
భక్తితాత్పర్య యుక్తిమై బ్రస్తుతింతు॥ 15

కం॥ దర వికసన్నళిన దళాం
తరుదితమధు మధురపదయుత ప్రథితకవి
త్వరసు, మదగ్రజు గరుణాఽఽ
కరు గొలుతుజనార్దనార్యకవిద్ధాంతిన్॥ 16

శా॥శ్రీమద్భార్గవ గోత్రు, సర్పపురవర్తిన్, భావరాయణ
స్వామిశ్రీ పదపద్మ సేవకుని, విద్వత్తాఽనియత్తాఽఽఢ్యు, వి
ద్యా మర్మంబుల నీడవోవకయ ఛాత్రవ్రాతమున్ దన్వు స
త్ప్రేమస్థేము, గురున్, భజించెదనెదన్ బెద్దింట్య నంతార్యునిన్ 17

మ॥విఖనస్సూత్రగురున్, సుదర్శన మహావిఖ్యాత వంశ్యున్, భిష
క్త్వఖనిన్, గొల్చెద జోగయార్య విబుధున్, వాల్లభ్యలభ్యశ్రియు
స్నఖపాదార్చన భాగ్యవైభవుని సాక్షాద్దైవమస్మద్ధితో
న్ముఖు, నాత్రేయపవిత్రగోత్రుని,మహాత్మున్ యాజ్ఞికోత్తంసునిన్

కం॥ హాయ వదన మంత్రదేశికు,
నయత్నసులభ ప్రసాదు, నంతర్వేది
ప్రియనిలయుని, నరసింహా
హ్వాయుఁ,బెద్దింట్యన్వయున్, మహామహుఁదలఁతున్. 19

♦ బంధుసంస్తవము ♦

మ॥ చిరభక్తిన్ బ్రణమిల్లుదున్ సతతమున్, శ్రీమానినీ మానసాం
బురుహాంతశ్చల చంచరీక చరణాంభోజాత నిత్యార్చనా
స్తరమాఽఽరామనిరామయత్వసుత విద్యాధోరణీ ధాటికిన్
గరుణాఽఽద్యర్హగుణాళిపేటికిని, వేడ్కన్, బంధుసత్కోటికిన్॥20

♦ ఉభయకవిస్తవము ♦

మ॥సరసాళి ప్రమద ప్రదాయిపద పుష్పవ్రాత సౌరభ్య(గంధ్య)వి
స్ఫురితానేక సువృత్తరత్న గుణసంస్యూతాఖిలేలాతలే
శ్వరమూర్ధోపరిసేవ్యభవ్యతర కావ్యప్రస గ్విర్మాణకృ
త్సురభాషాఽఽంధ్రకవీశ్వరప్రవరులన్ స్తోత్రంబుఁగావించెదన్.21

♦ కుకవి నిరసనము ♦

సీ॥ పూర్వకవిరాజ విరచితా పూర్వసత్ప్ర
బంధములఁ దప్పులెన్నుచు, నంధుపతిత
దర్దురములట్లు తమకవిత్వంబునంటె
కొట్టుమిట్టాడు కుకవులఁదిట్టనేల? 22

వ. అని, యిట్లు విశిష్టేష్ట దేవతా క్షేత్రపాలక నమస్కారణంబును, గురువరచరణనళినయుగళపరిచరణంబును,బంధువర్గ బంధురపురస్కారణంబును, ఉభయగీపికవి వరవిసర సంస్మరణంబును, అపగతకవి కవన ధర్మమర్మ గౌరవులగుకుకవి కౌరవులుపేక్షా మాత్రదంష్ట్యలాటసూరి సూర్యుల సూటిమాటగాఁ దత్తిరస్కరణంబును, ప్రారిప్సితమహాంధ్ర

ప్రబంధ సబంధన నిష్ప్రత్యూహవ్యూహ పరిసమాప్తి ప్రచయ గమనావిచ్ఛేద సంప్రదాయార్థినై, యత్యర్థంబ వ్యర్థంబు గావించి, మంగళాచరణ రూపమంగళాభరణ పరిష్కరణానంతరమ్మునఁ గృతి యువతి ముఖకళ్యాణ తిలకాయమానంబుగా, నాత్మీయాభిజాత్యకాయమానంబు సంతరించి, సుస్థిరస్థాపన సుస్థితంబొనర్చెద-నెట్లన. 23

♦ వంశ ప్రశంస ♦

మ॥ అలరెన్, శ్రీలలనాధినాథు హృదయాఖ్యంబైన కుండంబునం
దల ఘూర్జస్వలమై, జనించి, విఖనాఖ్యన్ గాంచు బ్రహ్మంబనా
విలసా సూత్రమనన్య సాహ్యము, జగద్విఖ్యాతమున్ గూర్చి, ని
స్తులవిస్తారయశోఽభిశోభితము, సంస్తుత్యంబు, నిత్యంబునై ॥ 24

వ. విఖన విఖనో విఖనసవైఖానసాఖ్యే యైకాయన శాఖీయాది వైష్ణవగర్భ వైష్ణవ విప్రనారాయణ పంచకాల పరాయణ పరమైకాంతి ప్రభృత్యాఖ్యాఖ్యాతంబైన తద్విప్ర వర్ణంబున గోత్రంబులెన్నేనియు, నెన్నికఁగాంచె; నందు- త్రిపంచ సప్తార్షేయ ప్రవరాన్వితంబైన కాశ్యప గోత్రత్రయంబునన్ గశ్యపావత్సారనైధ్రువత్ర్యార్షేయధ్రువంబొనస్మద్వంశంబునందుఁ గొందఱు గృహస్థులత్తిల్యుపనామవ్యవహారంబుఁ గల్గియుండిరి. వారి యందెందఱెందఱు వంశవిస్తారకులై, యెందెందెంత ప్రఖ్యాతిఁగాంచిరో, యేయే ప్రదేశంబులందెట్టి ప్రసిద్ధి నొందిరో-కాని, యేతత్కుటుంబుల త్తిలి యనుగ్రామంబునందెప్పుడో యుండెడివారేమో! గ్రామనామంబులేయుపనామంబులుగాఁ గల్గియుండుట తెలుఁగునాఁట నేనాఁటినుండియో నేఁటిదాఁక వచ్చుచుండిన యాచారంబు. కావున, నత్తిలి వారిట్టియ నూచానమైనయా ప్రాచీనాచారంబుచేతనే, ఖ్యాతిఁగాంచి యుందురనుట వక్తవ్యాంశంబు. అతులితమతి యయిన యత్తిలి పంతులనువ్యక్తి కోరుకొండ గ్రామమ్మునన్ గరణమ్ముగా నుండినట్లు కొన్ని యాధారమ్ము

లుండె. పిమ్మట, రామాచార్యులను పేరు మున్ముందట వినంబడియె; నీమహామహుని కుమారుండు కృష్ణమాచార్యుండు. ఈయనకు-రామాచార్యుండు, పెదవేంకటాచార్యుండు, చినవేంకటాచార్యుండునను పుత్త్రత్రయంబు గల్గె; నీ మువ్వురియందగ్రజుండె వంశకర్తయై, వేంకటాచార్యుండను నొక్క-కుమారుంగాంచె; నామహాత్ముండు నరసమాంబయందు వేంకటాచార్య తిర్మలాచార్య రామాచార్య లక్ష్మణాచార్యులనా నల్వురుకుమారులన్ గాంచె. వారియందగ్రజుండు ధర్మపత్నియైన రామాంబయందు మువ్వురు కుమారులను, అయిదుగురు కుమార్తెలన్ గాంచె. తిర్మలాచార్యుండు పుట్టుగ్రుడ్డియు, దీర్ఘరోగియు, బ్రహ్మచారియునై, బ్రహ్మంబుఁ జేరె. రామలక్ష్మణాచార్యులిర్వురును, (కవలలయి యుందురేమో!) ఒకరి వెనుక నొకరు మండపేట గౌతముళైన వింజరపువారికి దత్తులైరందు లక్ష్మణాచార్యుండే వంశకర్తయై, మువ్వురు కూతుండ్రను భార్యాద్వయంబునన్ గాంచె. అందగ్రజకొక్క- కుమారుండును, ద్వితీయకొక్క-కుమారుండును, తృతీయకొక్క-కూఁతురున్ గల్గిరి. ఇఁక రామాంబావేంకటాచార్యపుణ్యదంపతులకు- నరసమాంబ, విజయ వేంకట జనార్దనాచార్యులు, వేంకటాచార్యులు, శేషమ్మ, పెదరామమ్మ, కేశవాచార్యులు, కవలలగు చిన రామమ్మ-లచ్చమ్మ యను నెన్మండ్రు సంతానంబైరి. అందు- నరసమాంబ భార్గవ పెద్దింటి బృందావనోప నామక రాఘవాచార్యుల కర్ధాంగియై, పుత్త్రత్రయంబును, బుత్రికాద్వయంబునుగాంచె. విజయ వేంకట జనార్దనాచార్యుండు నిజనివాసంబైన జయగురు పురంబున (జేగురుపాడున) సిద్ధాంత విజ్ఞానరత్న ప్రదీపజ్యోతిర్నామక సంస్థా సంస్థాపకుండై, చలివేంద్రోప నామక సూర్యనారాయణశాస్త్రి వర్యాంతేవాసియై, యెంతేవాసింజెంది, పంచాంగకర్తృత్వ సర్వశాస్త్ర వేత్తృత్వ సంస్కృతాంధ్రభాషా కావ్యకర్తృత్వాష్టావధాన విద్యావైశారద్యంబులం దారితేరి, దారద్వయంబున నొక్క-కూఁతును,

దారకత్రయంబునుగాంచి, ముప్పరెండేండ్లకే నూతేండ్లు నిండినవాఁ డయ్యె. వేంకటాచార్యులు - బృందావనోపకామకలత్రమ్మంబా గోపాలాచార్యుల పుత్త్రికయు, భ్రాతృచతుష్టయ సోదరీత్రయీ లాలిత్యలాలితయునైన సీతామహిసాధ్విని సహధర్మచారిణిఁగాఁ బరిగ్రహించి, పుత్రికాసప్తకంబును,పుత్త్రసప్తకమ్మునుగాంచియు,దుహితృత్రయియు, తనుజత్రయంబునుశిష్టసంతానంబుగా, సంతుష్టిఁగాంచె. తిరుమలాంబయు, సత్యవతియు, రామమాంబయు, విజయ వేంకట జనార్దనాచార్యులు, ప్రకృతకృతి రచయిత యయిన గోపాలకృష్ణమాచార్యులు, సుందరాపరనామధేయుండైన వేంకటరమణమూర్తి యను మేమార్వురముగాక, యీమహామహునకు స్వీయకావ్యసంతానంబెంతేని నిండుఁదనంబుఁ గూర్చె; నందాంధ్రగర్గ సంహిత, వీరసేన చరిత్ర, విఘ్నేశ్వరచరిత్ర, కేశవజనార్దన రాజగోపాలశతకంబులు, ఆంధ్రభగవద్గీత, రామాయణ రత్నపాంచాలికా పార్వతీ పరిణయ నాటకాంధ్రీకరణంబులును సుప్రసిద్ధంబులు. వీరిజ్యేష్ఠాపత్యంబైన తిరుమలాంబ పెదపూడి వారికోడలై, మేలుఁగాంచె. రెండవయామె సుదర్శన వంశీయుల యిల్లుమెట్టి, సర్వసౌఖ్యార్హయయ్యె. మూఁడవయామె-అంగరవారత్తవారుగా, సకల భోగభాగ్యంబుల ననుభవించుచుండె. పెదతండ్రి పేర్వెట్టిన విజయ వేంకట జనార్దనాచార్యులు- కవియు, సిద్ధాంతియునై, వీను మిగిలి, పేరునిలిపి, పంచాంగగణనము నలుబదియేండ్లు సాగించి, మదనగోపాల-వేంకటేశ్వర- పితృసంస్మృతి శతకంబులు, సత్యనారాయణవ్రత కథ, కలభాషిణీనాటకము, కార్తిక మాహాత్మ్యాంధ్రానువాదము వ్రాసి, వాసిఁగాంచె; నీమహామహుని పుత్త్రిరత్నము మాకండఱకు బాహ్యప్రాణము - మాకు గర్వకారణముమైన వేంకటరమణ- సుకవియు, విమర్శకుఁడు, వక్తయు, అన్నింటిని మించి సాయిసచ్చిదానంద భక్తియుక్తుండునై, నూజివీడున శ్రీధర్మాప్పారాయ కళాశాలయందు రసాయనశాస్త్రోపన్యాసకుండుగా

నుండె. నేనో "చెట్టుపేరుచెప్పి, కాయలమ్మకొను వాండ్రలో లెక్కకు వచ్చువాఁడనయ్యు, నించించుక విద్యనార్జించి, గార్హస్థ్యంబుగాంచి, యర్థాంగియగు సుభద్రియం దైదుగురు కూఁతుండ్రను, నొక కొడుకును బడసితి. మాతమ్ముఁడు వేంకట రమణమూర్తి వైద్య విద్యయందు దిట్టయై, యుద్యోగ విరమణానంతరము, స్వగ్రామమైన కేసవరమునందేయుండి, కేశవదేవపాద పద్మారాధకుండై, పవిత్ర జీవనము సాగించుచుండె. మా పినతండ్రియైన కేశవాచార్యులును, కేశవదేవ చరణనళినయుగళ భ్రమద్భ్రమరాయమాణమానసుండై, యపరవిఖనసుండుగా, దైవికశారీరక యాజ్ఞికోత్తముండై, సంగీత శాస్త్రవిత్తముండై, కవిత్వతత్త్వవేత్తయునై, వైద్యవిద్యావైశద్యంబుగల్గి, ద్వితీయాద్వితయి యందొక్కొక్కపుత్త్రిని, నొక్కొక్కపుత్త్రినిగాంచె. వీరందఱును సంతానవంతులు, సంతతతంతన్యమానానూనా సామాన్యమాన్యాతిమాన్య విద్యోద్యోగ యోగ్యభోగభాగ్య విద్యోతమానులునై, హాయిఁగాంచుచున్నవారు. మన్మాతృవంశీయులందఱును సుప్రసిద్ధులే. ఉభయవంశములవారలు వంశకర్తలై, మహామహులై, ప్రఖ్యాతిఁ గాంచుచున్నవారు. తక్కంగల మాకుటుంబ వ్యక్తులఁ గూర్చిన విశేషంబులెన్నో యున్నవి. వానిన్ జెప్పఁబూనినన్, జాల గ్రంథంబగున్; గాన, నొక్కటి వక్కాణించి, విరమించెద. హరిహరాభేదవాదంబుచేతో మోదంబుఁ గూర్పుడు, నేనీవైతిహాసంబును మహోత్సాహ మానసోల్లాసంబులొప్పఁ గబ్బంబుగాఁగూర్చి, జన్మసాఫల్యంబుఁ గోరినవాఁడనై, మదీయైతత్కృతి కధిపతియైన యద్దేవదేవుండు ద్వైరూప్య సంజ్ఞాద్వయీ శోభితుండై, నరసాపురంబున స్థిరపరిపాలన తత్పరుండైన యప్పరమశివుండ యాటంజేసి॥ 25

(షష్ఠ్యంతములు)

కం॥ శశిశేఖరునకు, దితిసుత
మశకార్థ ప్రచుర ధూమమాలాజ్వాలా

భృతశబల జూటధరునకు,
విశిష్ట భిల్లునకు, శ్రీకపిలమల్లునకున్॥ 26

కం॥ శతమఖముఖ బర్హిర్ముఖ
నుతనిజచరితునకు, సన్మనోనిత్యనివా
సతతానందాన్వితునకు,
ధృతశరణాగతున కమరలింగేశునకున్॥ 27

కం॥ విపులకృపాఽమృతవర్షికి,
సపులకగిరిజార్ధవర్ష్మ సమహర్షునకున్
త్రిపురామర్షికి, హిమగిరి
తపోవనస్థిర మహర్షి తా తర్షునకున్॥ 28

కం॥ కాశీముఖపుణ్యస్థల
రాశీభూతోరు పుణ్యరమ్యావిర్భా
వాశాఽంతర విశద యశ
శ్శ్రీశాంతాకృతికి, శాంకరీసాదృతికిన్॥ 29

కం॥ పేరెములువారు తత్తడి
గోరాటల గబ్బిగిబ్బ, కులుకుఁ దోడపుల
దుర్యారజపువిసముదాల్పరు
లైరహిఁ జెన్నొందు కొంతలయ్యకు బత్తిన్॥ 30

వ॥ నమస్సహస్రపూర్వక సమర్పణంబుగా, నా నిర్మింపంబూనిన
యిదాంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునకున్ గథాప
క్రమక్రమం బెట్టిదనిన॥ 31

—(0)—

ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానము
దశమాధ్యాయము

ఆ॥ అమరలింగ! హిమనగాధీశజాసంగ!
ధూతపాప! భక్తపోతసాధ
నైకగమ్యరూప! యలకాపురీతుల్య
నరసపురనివాస! యరినిరాస!!॥ 1

ఆ॥ అవధరింపుమవలిదగుకథ; సురముని
నలువకనియె – "వినఁగవలతు; విస్త
రంబుగాఁగ, సర్వమంబురుహాసనా
సీన! యీకథావిశేషమేను॥ 2

ఉ॥ అంతట, ముక్తమౌని, యజనాంతమహాఫలమేమిపొందెనో!
యంతఁ, గ్రుధాకదుష్టనయనాంతనిపాతనిపీతవైరివీ
రాంతరచ (ధై)ర్య, యార్య, నిమిషాంబ యొనర్చినదేమి
యొకొ్క! దు
ర్దాంతగణప్రవృత్తి, విశదంబుగ నే వినఁగోరుదున్ బ్రభూ! 3

గీ॥ ఓమహామహా! జనక! పితామహా! జగ
దుదయకారణ! నీముఖాభ్యుదితకథయు
వినినవారల హృదయంబులను ముదంబు
నింపకుండునె? సర్వనిలింపవంద్య!" 4

వ॥ అని, యడిగిన కొడుకునకు శతధృతి సువిశదంబుగా
నిట్లు సెప్పం దొడంగె॥ 5

కం॥ "విను; నారద! మౌక్తికస
న్మునిచరితము, శ్రవణమాత్రమునఁ నానంద
మ్మునుగూర్చు; దురితనికర
మ్మును నేర్చు; వెలార్చు శ్రీలు మువ్వురములుగాన్॥ 6

మ॥ ఇటులన్ దుష్టనిశాటదుర్ఘాటములఁ బ్రహ్వీభూతనై జాంగజో
ద్భటసాహాయ్యమునన్ రణాంగణమునన్ భంజించి,
యాదేవి, ది
క్తటపూర్ణోజ్జ్వలకాయకాంతికలితాత్మశ్లాఘ్యలావణ్యము
త్కటమై, వెక్కసమై, విలోకయితృదృగ్జాలాతివేలంబుగన్॥ 7

కం॥ మిఱుమిట్లుగా, ననభ్రభజ
మిరమ్మదోత్కరముఁ బర్వ, నిటులానిమిషాం
బ, రయంబున ముక్తమునీ
శ్వరునకు దర్శనమొసంగి, శాంతాకృతియై॥ 8

ఉ॥ నిర్మలమందహాసముఖనిస్తులమంగళమూర్తి, దైత్యులన్
బేర్మి వధించి, పూర్తికమునిప్రవరున్గని, "వత్స! దానవుల్
నిర్మథితుల్; క్రతూత్తమమనిందితదీక్ష వహించి, చేయుమో
భర్మగిరీంద్రచాపసుత! భద్రము నీకగు నిశ్చయంబుగన్॥ 9

గీ॥ జయము జగములకగును; సందియము వలదు;
సురనరమహర్షులకు మనఃక్షోభదీఱుఁ;
క్రతువులుపవిత్రదీక్షవిస్తృతములగును;
భవదనుత్తమచర్యయు స్తవముఁ బడయు॥ 10

కం॥ అంగజవైరియు మెచ్చు; న
భంగుర భవదీయభక్తివైభవము నళం
చుం," గడునగ్గింపఁగ, ను
ప్పొంగుచు, సాష్టాంగమెఱఁగ ముక్తీశుండున్॥ 11

ఆ॥ అట్లు ప్రహ్వశీర్షుఁడై, ముక్తమౌని సా
ష్టాంగముగఁ బ్రణామమాచరించి,
లేచి, పూజలెసఁగి యేచినభక్తిఁ దాఁ
జేసి, యంజలించి, చేరి నిల్చె॥ 12

క౦॥ తక్కుంగలపహౌనులు స
మ్యక్కల్పితభక్తిభావమది ప్రకటముగా
గ్రక్కునవానిమిషాంబకు
మ్రొక్కిరి; ప్రార్థించెనిట్లు ముక్తేశుండున్॥ 13

దండకమ్॥ "జయ; జనని! నిజానిశస్తోత్ర పాత్రైక కారుణ్య పీయూషభాండాయితస్వీయ హృద్భావరంగత్తరంగాదృతి శ్రీమహాభాగ్య భాగ్యక్ష గంధర్వ సిద్ధోర గామర్త్య విద్యాధరానేకమర్త్య ప్రకల్ప్యాగ్ర చనార్హ ప్రఫుల్లోరుమల్లీమతల్లీ స్రగంతర్వి నిర్యన్మ ధూళీ సధూళీ ప్రపాతాతికిమ్మీరి తాం ఘ్రిద్వయాంభోజ సంసేవనాసక్త భక్తావనా మోదయుగ్దృగ్ద్విరేఫావళీవ్యాప్త సవ్యాపసవ్యోభయ ప్రాంత తంతన్య మానేంద్ర నీలాయితాంగ ప్రభాఽత్యుజ్జ్వలే! కోమలే! శ్యామలే! లోకమాత, ర్ధృతిస్త్వం; మతిస్త్వం; శ్రుతిస్త్వం; స్మృతిస్త్వంహి; నీతిస్స్వధాత్వం; సుధాత్వం; పరాఖ్యాకవిద్యాత్వమేవాసి; దేవి! త్రిలోకీపవిత్రే! సవిత్రి! త్రయీరూపిణి! త్వం జగజ్జన్మహేతుస్త్వమాద్యంతశూన్యే! మహేంద్రాదిమాన్యే! త్వమధ్యాత్మవిద్యాఽసి; కోఽప్యంబ! మాయాంత్వదీయాం నజానాతి; యఃకోఽపి, దేవి! త్వదాలోక సంపాత సంపత్సమృద్ధింవినా, స్తోతుమీషన్నపర్యేతి వాస్తోష్పతేస్తుల్యతామీయివా (నాకౌక ఆహారసారాయితాపారవాక్సారణీమీయివా) నప్యహో! త్వాంజనో; మామకం జన్మధన్యం; కృతార్థోఽస్మి; దేవి! స్మితాస్యేందుబింబంభవత్యావిలోక్యాహముత్సాహపూర్ణాంతరంగోఽస్మి; నహ్యస్తిమత్తోఽన్య ఈదృఙ్మహాభాగ్యయోగ్యో; యతస్త్వంసమక్షంమమాగత్య, మాంలాలయంతీస్థితా; దేవి! చంద్రేరుచిశ్రీరవౌతాపశక్తిర్గతిర్జంతుసంతానఆర్యే! త్వమేవాసివిద్వత్సువిద్యా; జగద్ధాత్రి! వాగ్దేవతాకావ్యనిర్మాతృషుత్వంనిమేషాంబికే! భాసి; పద్మోద్భవస్సృష్టికార్యం, స్థితింవిష్ణురీశోలయంకర్తుమీశాభవత్పుణ్య కారుణ్య

భాజోధ్రువం; దేవి! దేవో హరో ఘోరకాకోలతైక్ష్ణ్యాద్రరక్షాంబ! లోకాన్
భవత్సాహ్యమాలంబ్య; శక్రస్త్వపాంగవీక్షాఽత్తశక్త్యా దివం
పాతి; సూర్యస్తపత్యేవమేవానిలో వాతి; వర్షత్యజస్రం సపర్జన్య ఏవంచ,
భూతాని పంచాపి పుష్ణంతి గంధాదికానింద్రియ గ్రామనుగ్రాహ దివ్య
ద్గుణాన్ భూతతాహేతుభూతాన్; సదాఽస్యంబ! ధర్మవ్యవస్థాపనం,
దుష్టశిక్షాం, తథా-శిష్టరక్షాంచ కర్తుం హరేస్త్వం సహాయా; జగత్కర్త్రి!
శుంభం, నిశుంభం, అలాయాసురంచావధీర్దేవి! దివ్యప్రభావా, త్వమే
వాంబ! మద్వాక్యవిన్యాససిద్ధానశేషాంశ్చ దోషాన్ క్షమస్వాంబికే! దౌష్ట్య
భాగ్దైత్యసంహారలీలాఽతిశుంభన్ముఖశ్రీవిలాసే! ఽలసాలోక నిర్యత్న
నిర్యత్కృపాఽప్రహాసనిర్వ్యాజహాసే। కృపాక్రోధభావద్వయీయోగ
పద్యం ప్రపద్యాంఘ్రిభక్తావనే, క్రూర శత్రుప్రహారే సమం శోభసే।
శోభనే! త్వద్గుణాధిక్యముట్టంకితుం పంకజాతాసనాసీన ఆర్యేఽసమర్థో;
న శక్రోఽపి శక్నోతి; కల్యాణి। తుల్యేతరానన్యసామాన్యమాన్యాతి
మానోద్యకారుణ్య సాద్గుణ్య షాడ్గుణ్య సాద్గుణ్యగణ్యే! శరణ్యే! వరేణ్యే।
త్వమష్టాదశస్వంబ। పీఠేషు పూతేష్వధిష్ఠాయ, సంపూజ్యసే; వ్యజ్యసే
సచ్చిదానందమూర్తిః, కళానాదబిందుస్వరూపే! హతాద్ధూతపాపే। ఽ
నివార్యప్రతాపే। ఽనురూపే శ్రితానాం। దురాపేఽతిపాపాత్మనాం!
దేవి. తుభ్యం నమోఽస్త్వంబ! పుష్పాంజలిం స్వీకురు త్వత్పదాబ్జార్పితం
భక్తిభావేన; నిత్యం నమస్తే; నమస్తే పునస్తే, పునస్తే నమః॥" 14

మ॥ అని, ప్రార్థించి, మహర్షిసూక్తికుఁడు సాష్టాంగప్రణామంబుఁ జే
సిన, నాదేవి కృపాప్రసన్నయయి, నిస్సీమప్రభావప్రియ
త్వనిరూఢాశయయై, శయాబ్జమున మూర్ధస్పర్శఁ గావించి, యి
ట్లనియెన్-"వత్స! వరంబొసంగెదన సాధ్యంబున్
సుసాధ్యంబుగన్॥ 15

చం॥ హరిహరపద్మసంభవులహార్యమహత్త్వమునొంది, యిందిరా
వరతను, భక్త పోషిత, నపాంచరాచరసృష్టికర్తృతన్
వఱలిరినాకృపాభరమునన్; మహిషాదులునాతలంపునన్
మరణమునొందిరాహవమునన్; మునిముఖ్య!
యథాఽర్థమింతయున్॥ 16

ఉ॥ నీయతిలోకపావనత, నీదృఢదీక్ష, తపస్సమాధి "చూ
చాయగ" నైన, నేనెవరిచాయనుజూచినదానఁగాను; వ
త్సా! యిటువంటిభక్తుఁడునిజంబుగలేఁడిఁకనుండఁబోఁడు; నే
నీయెడఁజాలఁబ్రీతిమెయినిల్చితినీయెదుటన్; మునీశ్వరా!" 17

చం॥ అన, విని, యంత, పౌత్రికమహర్షియు, హర్షము, తర్షమున్ మన
మ్మునను బెనంగొనంగఁ, గరముల్ముకుళించి, వినమ్రుఁడై,
"జగ
జ్జనని! భవత్కృపాప్రపయుసంసృతితృష్ణనణంపదే? సనా
తని! యదిపిచ్చుకుంటిపయిఁదద్దయుఁబాఱువియత్సరిత్తుగా! 18

కం॥ స్వస్త్యయనంకురునిత్యం;
నాస్త్యంబ! భవత్కృపాసుధాఽఽస్వాదేఽస్మిన్
నస్త్యానంనః శ్రేయో;
హస్త్యారోహాదికంకుతోఽనాద్యంతే? 19

కం॥ ననుఁగరుణించితిగావున;
జనయిత్రీ! వరము వేడఁ, జనవొదవెఁ; గృపా
ధుని! మద్వంశ్యులవశ్యం
బును త్వద్భక్తిన్, ప్రపత్తిఁబొల్తురుజగతిన్॥ 20

కం॥ త్వత్సత్యపరాయణులును,
సత్సంగులు, సర్వశాస్త్రసారజ్ఞులు, వి
ద్వత్సన్నుతులున్, గురుపూ
జోత్సుకులును, విప్రసేవనోత్సాహయుతుల్॥ 21

కం॥ ఆస్తిక్యశోభితాంతరు
లస్తమితాజ్ఞానులుజ్జ్వలాధ్యాత్మరహ
స్యస్తోమైకధనుల్, బహు
శస్తవిశుద్ధప్రవృత్తిసౌజన్యఘనుల్॥ 22

కం॥ ఆర్ద్రమనస్కులు, విప్రా
శీర్ద్రాక్ప్రాప్తాఖిలేష్టసిద్ధిసమృద్ధుల్,
స్వర్ధ్రుమధికకృతైజము
హార్ద్రావిష్టోరుదాత్మతోన్నిద్రమతుల్॥ 23

కం॥ ఉద్భూతులై, తులైకైం
ద్రద్యోగిత్వప్రభావరాజితులౌదుర్;
తద్భూరిసత్త్వతేజ
శ్చ్యేద్భద్రప్రాప్తిలోకమూర్జితమగుతన్!" 24

వ॥ అని, వరములడుగుటయకాక, యామౌక్తికహాసింద్రుండునిమే
షాంబనాలోకించి, కించిద్దైర్యోదంచితంబైన చిత్తవృత్తిగల్గి,
"తల్లీ! విజ్ఞాప్యంబన్యంబొండుండె. నేనునీయాజ్ఞకున్‌బద్ధుండఁ
గాని; నిరుద్ధుండఁగాను. నేనాజానునుండలాభిధానయాతు
ధానురణాంగణంబుననుక్కడంచుటనిక్కునఁబు. మహేశాని!
మహేశానుండునాపైఁబ్రసాదమేదురంబైన దృక్ప్రసారా
సారంబువ్యాపారింపంజేయుటెట్లట్లనుగ్రహింపవే! నానేరమి
యేదేనింగల్గుచో, వల్లత్కృపాదృష్టిమైక్షమింపఁబ్రార్థింతు"నని,
సవినయంబుగాఁబల్కె - నంత॥ 25

కం॥ నిమిషాంబయుఁ, బ్రేముడి ము
క్తమహర్షింజూచి, "వత్స! దయనొసఁగితినీయి
ష్టములన్నియుఁదీఋవరం
బములమతీ! నీదువంశ్యులౌదురుభవ్యుల్॥ 26

కం॥ నీవంశ్యులుగుదుభక్తులు
గా, విప్రారాధకులుగ, గౌరవభాజుల్
గా, వృద్ధింగాంచుచు, నా
గ్లావృక్షార్కాబ్ధిపృథ్విగా, నుందురుగా!॥ 27

ఉ॥ నీవునునిర్వహింతువుముని ప్రవరా! పురవైరిశాసనం;
బీవుసమానులందుగడియింతువనుత్తమకీర్తి; యాగదీ
క్షావిధియుంబ్రపూర్ణమయి,సత్ఫలదాయియగున్; జయంబుసం
భావితసిద్ధులిచ్చుతను; బాశుపతవ్రతమున్సమగ్రమై॥ 28

ఉ॥ ఈగణముల్రణాంగణమహిష్ఠమహంబునసాహ్యకారులై,
"దాగుడుమూఁతలాడుగతి" దానవవీరులబిట్టుబట్టి, యెం
దేగినరూపుమాపెదరహీనపరాక్రమమొప్ప, వత్స! నా
నాగతులన్నిరాగసులనాశముఁజేసినపాపకారులన్॥ 29

ఆ॥ స్మరణమాత్రవచ్చి, సాహాయ్యమొనరింప
నిల్తురీవీరుమౌని! నీదుమ్రోల;
జానుమండలుండుఁజచ్చునీచేతిలోఁ,
గల్లగాదు; దీనఁబొల్లలేదు॥ 30

ఉ॥ శ్రీరమణుండువోలెజయసిద్ధినిబొందెదునీవునున్మహా
వీరపదాంకితుండవయి; పేర్మివహించిరితొల్లిదేవతల్,
పేరుగలట్టిరాజులునుబెల్లుగనన్నెభజించిమించి, వి
స్తారజయంబుఁగాంచి, విశదస్తవనీయయశోఽభిశోభితుల్॥" 31

చం॥ అని, నిమిషాంబమౌక్తికమహాముని తోమరలన్వచించె ని
ట్లు - "నియమిశేఖరా! వినుమలోలమతిన్; దృఢభక్తినెట్టులై
నను, భజియింపమానకుమనారతమున్భవదన్వయోద్భవుల్
నను, శుభపుణ్యకార్యచయలంపటులయ్యు,
స్మరింపనొఁజుమీ!" 32

మ॥ చరియింపన్వలెవారు సంయమి! కులాచార్యాళిసన్మానమే
దురదీక్షానియతిన్, ఘనాభిరతి, వ్యాధూతాన్యచింతన్, మహీ
సురసత్కారమహోత్సవంబరయఁగ్రించుల్ వేరుశాలీనతో
ద్ధురులై, వీనినిమానుకొందురొ, దరిద్రుల్వారలౌదుర్జుమీ! ౩౩

కం॥ మరణించివారు వడుదురు
నరకమునను; మునివరేణ్య! నాచెప్పినచొ
ప్పరసేయక, తప్పకయా
చరింపుమీ; వంశమొందుశ్శ్రేయసమున్॥ 34

ఆ॥ దైవకల్పితకులదేవతనేమీకు;
నీకులంబువారు ప్రాకటముగ
నాసమర్చనంబుఁజేసి, నావల్ల సం
పదలఁగాంతురంచుఁ," బల్కి, యంత॥ ౩౫

వ॥ మాయామయియు, మహామాయయునైనయానిమేషాఁ బయఁ తనంతర్హితయయ్యె - నయ్యెడ, హతావశిష్టులైనదుష్టరుష్టసాలకటంకటేయకీటంబులకూటువలుసందష్టోష్ఠులై, పఁడ్లుపటపటం గీటుచుఁ, జేయునదిలేక, యేకాకియైయున్న తమయేలికఁ జూచి, యుద్ధవిశేషంబులతోపాటు, దైన్యంబుదోఁప, రక్షస్సైన్యంబు నిశ్శేషంబైనవార్తయుఁ, దామింతకు మున్నెన్నండునుం బడనిపాటునుం "బూస గ్రుచ్చిన ట్లు" విన్నవించుకొన్నంత॥ 36

కం॥ ఆజానునుండలుండును
నాజానక్రూరభావుఁడౌడుగఱచి, ''యొ
ట్టా! జోదులు, మహిపాదులు
నాజిన్దెగటారిరే, కటా! మనుజాదుల్!!॥ 37

కం॥ ఇదియగునే, నమ్మందగి
నది? యీముక్తే శుఁజంపుటదియెట్టులో! వాఁ
డు దృఢవ్రతుఁడెట్లో! నే
నదియుఁదెలియువాఁడ వేగమాచార్యునిచే॥" 38

వ॥ అని, యని ననిశ్చితనిజ పరాజయ పరాభవభావకంబైన నెమ్మనమ్మునను మ్మలికమ్ము గ్రమ్మ, నమ్మనుజాశనుండాత్మనాశంబు లేశంబైన గ్రహింపలేక, కేవలజిగీషానిష్ఠితాహంతాదుష్టమనీషా దూషితేషనాత్రవిజ్ఞానవిజ్ఞుండై, జానుమత్సంజ్ఞాశేషసంజ్ఞుండై, ప్రజ్ఞావన్నిర్దిష్ట నిర్దుష్టపిష్టపేషణాయితనిరాయతియుతాత్యల్పాత్మస్థైర్యప్రజ్ఞుండై, మహామనీషియు,దానవ శ్రేయోమార్గోపదేశ సార్థకనైజదేశికవ్యపదేశచారుచర్యుండు నైన శుక్రాచార్యుని సందర్శించి, యిట్లనివిన్నవించె॥ 39

ఉ॥ "ఎంతమహాద్భుతంబిది! యనేకులురాక్షసవీరులీల్గిర
త్యంతపరాక్రమక్రములహార్యసధైర్యులు; కానరానురుం
డెంతటివాఁడు! వాఁడుజగదేకభయంకరుఁడౌనుగాదె! దే
వాంతకుఁడున్, ఘనోదరుఁడహర్పతి, నౌర్వము
మ్రింగిత్రేన్చరే?॥ 40

ఉ॥ చండతరప్రతాపుఁడవిచాల్యదృఢాద్రిసమానదేహుఁడా
గండరగండఁడీల్గెనఁట! ఖండితదేవబలుండు, సర్వబా
హుండును, వీరలందఱుమహోగ్రరణాగ్రవిహారనైపుణిం
బండితులే; మహామహిమమండితులే; యరి (రిపు)
నాశశౌండులే।॥ 41

శా॥ ఆచార్యా! మునుపెన్ని జన్నములుమాయంజేయలే; దెండఁ బన్
నీచాచారుల, జన్నిగట్టులనుదండింపంగలే; దెన్నిమా
ర్లో, చీకాకులువెట్టి, వేల్పుగమి "కుయ్యో" యన్న,
"మొఱ్ఱో" యఁనన్,
మాచేఁబడ్డబిడౌజుఁడోజచెడఁగా, మర్దింపమే? నొంపమే?॥ 42

శా॥ ఏరీ, వారలు? వారిభోగములు నేవీ? యెల్లరున్‌బందికా
ఱై, "రక్షింపుఁ" డటంచు, మమ్ములను
సంప్రార్థింతురెల్లప్పుడున్;
వారిన్‌మేముక్షమించినారము గదా! వాచంయమీంద్రా! మహా
వీరుల్, మాధ్వజినీధవుల్‌దురమునన్‌బిర్వీకులన్‌జెందుటా!॥ 43

ఉ॥ మౌక్తికమౌనియెవ్వఁడొ, యమర్త్యులపక్షముఁజేరి, యుక్కునన్
దిక్తటముల్‌ప్రతాపరసదిగ్ధములంబొనరించి, యామునన్
రక్తముబాఱభీకరపరాక్రమలౌమనవారలన్ దప
శ్శక్తిమెయిన్ బళీబళి! విచారవిదూరుఁడు రూపుమాపుటా!॥ 44

కం॥ అలముమతీ! గురువర! మీ
రలుకార్యజ్ఞులరు; దనుజరాజ్యరమాఽత్యు
జ్జ్వలవైభవహేతుతపో
విలసనులరనాగతాదివిదులరు మిపులన్॥ 45

కం॥ కావున, రాక్షసరాజ్యం
బేవిధిమై "నేడుగాల" మిద్ధసమృద్ధం
బై, వెలయునొ; కర్తవ్యము
లేవో, యుపదేశమిండక్షీనగుణాఢ్యా!॥" 46

వ॥ అని, యడుగులంబడి, బుడుతనివడఁపున నడలునుడువుల వెడ
వెడంబలుకుచున్న యాజానుమండలాభిధానయాతుధానునకు
శిష్యవత్సలుండైన శుక్రాచార్యుండు "వగచినట్లును, వాతపెట్టి
నట్లును" సోల్లుంఠనపూర్వకంబుగానిట్లనియె॥ 47

మ॥ "వినుమోయీ, దనుజేంద్ర! చెప్పెదను; జీవిత్వేచ్ఛ, భోగేచ్ఛవ
ద్దనుమీ; ముక్తివధైకమార్గమిప్డదా! యాలోచ్యమానంబిసీ!
వినలేదో, కనలేదో! సజ్జనుఁ నొప్పింపంగినౌ దుష్ఫలం
బును; మూర్ఖా! యిపుడేమిసేయుదువురా? "మొఱ్ఱో"
యనంజెల్లునే? 48

చం॥ "గతజలసేతుబంధనము" గాదె! యదోఽఫలితాపలాపమీ
వతులితగర్వమేర్పడ, దివౌకసులన్ బహుమారఘోరతన్,
మతిచెడెనో! మహేమొకొ! విమర్దితులన్‌బొనరించి, కూళ! నీ
కతలుమహోఽపదానములుగా, జయగాథలుగాఁగఁబాడితే॥ 49

ఉ॥ చీ! సుజనోపహాతమున శ్రీయును, నాయువు, కీర్తి, సౌఖ్యముల్
మాసి, నశింపవో! తులువ! మాయెదుటన్ బిడియంబులేక, నీ
గాసియదృచ్ఛనిమ్మ్మయినిగగ్గైనటంచును; బల్కెదెంతయున్;
నేసహియింపఁ;బొమ్మ్మవల;నిన్‌గనినన్,దురితంబుమాకగున్॥ 50

ఉ॥ ఏలర, నీకుడాంబికములేలర? దౌష్ట్యము; సాధుబాధనం
బే, లసితప్రతాపమగు! యీయపథావితథప్రవృత్తి ని
ర్మాల మొనర్పదే, నిను? మమున్‌బుయిలోటుపెట్టి, వా
చాలతఁజూపవచ్చితివె? చాలుర; చాలు! వినంగలేనిఁకన్॥ 51

కం॥ నీవెక్కడ? యాశ్రీగౌ
రీవల్లభబాహుజుండు, దృఢసంకల్పుం
డై, వెలయుముక్తుఁడెక్కడ?
నీవిజయోపాయమెందు నేఁగాననురా!॥ 52

మ॥ సరియే; యీయపలాపమేల? విను; నాశంబౌనధర్మంబు; సు
స్థిరమై, యెచ్చట ధర్మముజ్జ్వలతమైదీపించు, నచ్చో జయం
బు రహించున్ధ్రువమై, నిశాచర! భవత్పూర్వార్జితంబౌజయం
బరుదౌనీదుతపఃఫలంబెసుమి! యట్టైనన్, నశించెన్‌గదా!॥ 53

కం॥ ఇఁక, ముక్తమౌనిచేఁద
ప్పక నీవీల్గుట ధ్రువంబు; పనిగట్టుకపూ
నికమై నీవామహితా
త్మకుతోవైరమువహింపఁదగునే? చెపుమా! 54

కం॥ తనబలము, నెదిరిబలమును,
గనలేనిమదాంధ్యమునను గడఁగితి; విను; నీ
దనుజబలము, గిరిజావరు
తనుజబలము మించునే? యధర్మవిచారా!॥ 55

ఆ॥ కీర్తికాంక్షగల్గి, క్రిందును, మీఁదును
గానలేనినీవు "కయ్యమునకుఁ
గాలుద్రవ్వు" దౌర! కాలుప్రోలికినిన్నుఁ
బుచ్చఁడొక్కొ! బిట్టు ముక్తహాని॥ 56

కం॥ ఎగిసెగిసిపడియెదేలర?
పొగరుడుగుము; నీతరంబె, ముక్తమునీంద్రున్
మొగ్గిగెలువ? తులువ! నీకిది
తగునే? యిది, "తగరు కొండఁదాఁకుటగాదే?॥" 57

ఉ॥ ఇంతకువచ్చి, వెన్కఁబడుటేమియునీతియుఁగాదు; గాన, దు
ర్దాంతచమూసమూహములఁదద్దయుఁదోడ్కొని, యాజికేఁగి, కా
లాంతకమూర్తివై, కడఁగి, యామునినామునిఁజంపితో, యశ
స్వంతుఁడవౌదు; లాతియెడ స్వర్గమునీయ అచేతిదేయగున్॥ 58

ఉ॥ చింతయొంకితలేక, మునిసేనలనుక్కడఁగించితేని, మే
లెంతయుఁగల్గు; మృత్యువునకేరునుడాగినవారులేరు; దే
వాంతకుఁడున్, ఘనోదరుఁడహార్యసముండగుసర్పబాహుఁడున్
జెంతనులేకపోయిరనునెవ్వగమానుము; పూనుముద్ధతిన్॥ 59

గీ॥ బాల్యయౌవనకౌమారవార్ధకములు
జన్మమృత్యుజరారుజల్ సహజములగుఁ;
జక్రనేమిక్రమంబునఁ జాగుసంస
రణము; వీనిఁగాదనఁగ, నెవ్వనితరంబు? 60

క౦॥ భవితవ్యత బలవతిసుమి!
యవశ్యమనుభవింపవలయు స్వాచరితఫలం;
"బవినాశి" కర్మయనియెడు
సువచనమదివినవొ! వినియుఁ, జొరనీవొమదిన్॥ 61

క౦॥ పుట్టిన ప్రాణులుగిట్టవె?
గిట్టియు, మఱిపుట్టకున్నె? కేవల "ముట్టిన్
గట్టుకొనియుండఁగఁ" గోరుట
తృట్టికదొట్టనివిమూఢవృత్తియెసుమ్మీ!॥ 62

ఉ॥ దానవనాథ! యాగములు, దానములున్, దపముల్, వ్రతంబులున్,
ధ్యానములెన్నొ ధర్మములుఁదప్పకచేసిననైన, నెల్లరన్
మానక, మృత్యుదేవతయనారతమున్గబళించుచుండునే;
కాని, యొకప్పుడున్ విడువఁగానకయుండును నిత్యకృత్యమున్॥ 63

క౦॥ అస్థిరమల్పంబును, మే
దోఽస్థివసాచర్మనిర్మితానేకమలా
శిస్థానమైనమేన, న
సుస్థాస్నస్వచ్ఛకీర్తిశోభయుఁగల్గున్॥ 64

వ॥ అటు గనుక, ననిమొన నిలిచి, యరులతలలుఁదరిగి, తఱుగని చిరయశమునుగడియింపు" మని, శుక్రుండు వక్కాణించి, మఱియు,నిట్లుపన్యసించె॥ 65

ఆ॥ "ప్రాణభీతిచేతరణమొనర్పకయున్న
నీదుదైన్యవృత్తిచే దురూహ,
నాశమొందెదీవు; నామాటవినుముకీ;
నాశనాథ! పోరుటే శుభంబు॥ 66

కం॥ నీచేత మును బరాజితు
లే చయ్యనఁజేవగల్గి, యీర్ష్యాళువులై,
పీచమడఁపఁబయిఁబడుదురు;
వాచాలతమాని, యరుగవలె రణమునకున్॥" 67

చం॥ అన, విని, జానుమండలుఁడహంకృతి, హుంకృతిమీఱి, యొక్కపె
ట్టున రణమున్బొనర్పఁగ దృఢంబుగనిశ్చయభావభాసురుం
డును, గురుబోధపాటనవినూత్నమహోత్సుకతాఽతిసమ్మదుం
డును, నయి, పొంగి, భీకరకఠోరతరాకృతి మించి యార్చుచున్॥ 68

వ॥ మంత్రులతోనిట్లనియె॥ 69

మ॥ "విదితంబుల్ గద! మీకు, రాక్షసచమూవిధ్వంసవైచిత్ర్యముల్;
మదదంతుల్ హరులన్, వృషాళిపులులన్, మార్జాలజాలంబులన్
బదిపంక్తిఁడెండెలుకల్, మయూరములమిణ్ణాగుల్ విజృంభించి,ద
ర్పదరిద్రంబులఁజేసి, నొంచుటయె; దైవంబిట్లువక్రించు నే? 70

గీ॥ అయినదానికిఁజింతింపనగునదేమి?
చాలు; కర్తవ్యమేమొ, విచారణంబొ
నర్పుఁడాముక్తనాముఁడునాశమొందు
టెట్టులనిమొనఁ? జెప్పుఁడూహించివేగ॥ 71

కం॥ సామము, దానము, భేదమూ
నాముక్తునిపట్లఁజూప వ్యర్థంబులెయౌ;
నోమంత్రులార! దండమె
యేమూహించితిముపాయమిదియ జయము గనన్॥" 72

వ॥ అనిన, విని, యొడయనిమతంబుననుమతించుచు, దుర్మంత్రు
లైనమాయాసిద్ధమహామాయజయసిద్ధినీతిమఁతులిట్లనిరి॥ 73

కం॥ "దేవరతలంపుఁగాదని,
తా వచియింపంగలాఁడె, దైత్యగురుండున్?
భావింపఁగ సామాదులు
కావు ప్రయోజ్యములు; వానిఁగడతేర్పవలెన్॥ 74

కం॥ దొరయూనవెట్టినంతనె
దురమునముక్తర్షిఁదునిమి, త్రుటిమాత్రన, దే
వరఁగానఁగరారే; గం
డరగండల, రక్కసులను గడఁగుముపనుపన్॥ 75

ఉ॥ దుర్గభయంకరాఖ్యుఁడరిదుర్గముఁడొక్కఁడుసాలఁడే, ప్రభూ!
నిర్గళితాత్మధైర్య, నిను, నిశ్చలరాక్షసరాజ్యదుర్గబా
హాఽర్గళుఁగానొనర్పఁడె, క్షణార్ధమునన్?
క్షణదాఽటసాహ్యమున్
దుర్గతిపాలొనర్పదొకొ! దుర్మదు, ముక్తమునిన్ రణావనిన్॥ 76

వ॥ ఆదుర్గదైత్యుండు దినంబునకు మిక్కిలి బలిష్ఠంబులైనయేనెను
బోతులను, నూఱు గొఱ్ఱెలను, నిరువదేను వరాహంబులను
మృష్టాహారంబుగా నిష్టంబుమై మెక్కుచుండు. మహాశౌర్య
సంపన్నుండైనయమ్మహావీరు, నయుతనాగబలోపేతునెవ్వఁడు
సంగ్రామరంగంబుననోర్వంగలండు? వానిచేతముక్తర్షిముక్తా
సుండౌట తథ్యంబు. మఱియును॥ 77

ఉ॥ ముక్తమహర్షిపక్షమునుబూని, సుపర్వులు దివ్యశక్తిసం
యుక్తులు, యక్షకిన్నరమహోరగసిద్ధులుపెక్కురుండినన్,
దిక్తటవార్ధిమధ్యములదీనతదోఁపఁగ, దుర్గదైత్యస
మ్యక్తతశౌర్యవహ్నితఱుమన్, దఱుమన్, గతియేదివారికిన్? 78

మ॥ మనదుర్గండరికంఠలుంఠనుఁడు; తన్మానిన్, సురానీకమున్
దనివోవన్‌సమయించి, మించ దనుజాధ్యక్షా! త్రిలోకాధిప
త్యనిరూఢాత్మయశస్సమృద్ధమగురాజ్యంబేలుకో; "మేలు మే"
లని, యాత్మీయులుమెచ్చ నిన్ను, శుభసౌఖ్యంబుల్ గడుం
బొందుచున్॥ 79

ఉ॥ సంతసమంది, శ్రేయములు, సౌఖ్యములున్‌గొనువేళనన్యమౌ
చింతయిదేల? ముక్తముని(జేడ్పడఁజేయుటనీకు లెక్కయే?
సంతన నేఁగఁ(జంపు; హరి సాహసశాలి, మృగాళి(జంపుటల్
వింతలె?"యంచనన్,దనుజవీరుఁడుదుర్గుని(బిల్వఁబంపఁగన్॥80

వ॥ వాఁడును,జెచ్చెరవచ్చి,వియచ్చరవైరికిన్ బ్రణామంబొనర్చి,
యచ్చేరువన్ సముచితంబగు నాసనంబున సుఖాసీనుండైన
యంత, దైత్యేంద్రుండు వానిని సమ్యగ్గౌరవాదులనాదరించి,
స్నేహపూర్వకంబుగా నిట్లనియె॥ 81

శా॥ "వీరాగ్రేసర! దుర్గ!! దుర్దమ! భుజావిస్ఫోటితాజాండ!! ని
న్నోరీ, మించఁగలారు? వింటివాకో, యిష్టేమఃయ్యెనో।
దైత్యరా
జ్యారూఢాధికవైభవంబునకు దిష్టాంతంబు నేదిష్ఠమై,
"కాదాకూరముసేయుచుండె" మనమున్;
గర్తవ్యమూహింపుమా!॥ 82

మ॥ ఇఁక, నీవే దనుజాధినాయకుఁడవై, యుక్కట్టు దీనిన్ "గకా
వికలై" పోవుతెఱంగొనర్పుము; జగద్భీతిప్రదప్రౌఢిమై
సకలోపాయసమర్థరాక్షసచమూసన్నాహమొప్పారఁ, గౌ
శికమౌనాశ్రమసీమ, ముక్తముని గాసింబెట్టి, పోకార్పుమా! 83

కం॥ ముక్తునిఁ బ్రాణవిముక్తునిఁ
దృక్త ప్రాభవునొనర్ప, యత్నింపు; బలో
త్సిక్తాయుధనైపుణి, సు
వ్యక్తంబుగ, నీకసాధ్యమదియుంగలదే?॥ 84

కం॥ కుడిబుజమవునాకీవును;
ద్విడుపవిమర్దనమునందుదీపింతువు; నా
కెడసేయక, ముక్తునిపీ
డ డిగం ద్రోయంగ, నీకటారియెచాలున్॥" 85

వ॥ అని, జానుమంతుండు తన్నగ్గించుచు, నాడినమాటలకాదుర్గ
నామకదైత్యయోధుండు దుర్గర్వావిష్కారపూర్వకంబుగాఁ,
దన్నేలినవానినెమ్మొగమ్మునన్జూడ్కినిల్పి,యిట్లువిన్నవించె॥

కం॥ "దేవరనాకిదిసెప్పం
గా వలెనె? మృగేంద్రమెలుక నమలునె? పుర్వున్
దా వేఁగియడఁచునె? తా
ర్క్ష్యవేగముదోమకేల? యమరవిఫాలా!॥ 87

ఉ॥ సేనలు-గినలేల? ప్రభు! చెన్నటిముక్తునిజంపపొంటె? నా
హీనునణంచుటొక్కపనియే? మఱి, మీరువచించునద్దియెం
తేనిఁబ్రియత్న మయ్యదియు,నేవము;హాస్యపదంబునౌను; గొ
పీనమునెల్క త్రుంపమికిఁబిల్లిని, దానికి నాపుమేపుటౌ!॥ 88

కం॥ జిహ్మాశయుఁడగువాఁడొక
బ్రహ్మర్షి; ఘనుండొకో! దొరా! పిచ్చుకపై
బ్రహ్మాస్త్రముసంధించుట
యా; హ్మాలనమ్మెల? చాలనా, నేనొకఁడన్?॥ 89

ఆ॥ ముక్తుఁడెంత? వానిమూఁకలుఁదామెంత?
వానిశక్తియెంత? దానవేంద్ర!
అల్పకార్యమునకునధికయత్నమొనర్చు
నతఁడునధముఁడండ్రుక్షితితలమున॥ 90

అ॥ "ముక్కుమూసికొనుచు, మూలనుగూర్చున్న"
ముక్తుఁడేమిసేయు? రిక్తుఁడెన్న;
భయము, సందియమ్ము వలదు; రాక్షసరాజ!"
యనఁగ, జానుమంతుఁడనియెనిట్లు॥ 91

మ॥ "బళిరా! దుర్గ! హతాన్నిరస్తదివిషద్వర్గా! క్షణార్ధంబులో
పల నాముక్తు, మునీశయుక్తు ననిఁజంపంజాలుపర్యాప్తవీ
ర్యలసద్బాహుపరాక్రమక్రముఁడవౌరా! సత్యమే; సందియం
బు లవంబేనియులేదు; కాసరువధమ్మున్వింటివో,
లేదొకో," 92

ఉ॥ అంతటికాసరాసురుఁడెయాహవమందునశించె; దుర్గ! దు
ర్దాంతుఁడవౌదువైనను, యథామతిఁబోక, మదాజ్ఞ సైన్యముల్
సంతనస్వీకరించి, రణసన్నహనంబొనరించుటొప్పు; ని
శ్చింతగగెల్తువప్పుడు; వశీకృతవైరివెయాదువాదటన్॥ 93

మ॥ ఇఁకనాకేమియుఁజెప్పకేఁబలికినట్లేసైన్యసాహాయ్యమొం
ది, కృతజ్ఞత్వముఁజూపి, మాయెడలభక్తిన్మానకత్యంతశౌ
ర్యకృతాటోపముతో, నహంకృతిమెయిన్బహిస్థానముంజేసి, మా
క్తికునిన్, సర్షిగణున్రణాంగణమునన్గిగ్గాడిఁద్రుంగింపుమా. 94

వ॥ అసిన, విని, వాఁడును. 95

చం॥ "సరి! యటులే" యటంచు, దనుజప్రవరుల్ జయవెట్ట, దుర్గుఁడు
ద్ధురరణదుర్ధరుండుధృతితోఁబరితోబలుఁడౌచు, వేగఁ దా
నురురణరంగమందుఱుకునుద్ధతిదోఁపఁగఁబోవుచుండినన్,
బరుషశివారవంబులువినంబడె; గ్రద్దలు వ్రాలెఁబైఁబయిన్॥ 96

కం॥ దుశ్శకునంబులనెంచక,
దుశ్శకభుజబలయుతుండు, దుర్గుఁడునిజతే
జశ్శోచిష్కేశోరుమ
హాశ్శమితోగ్రప్రతాపుఁడై, వెల్గొందెన్॥ 97

ఆ॥ కఱకుటసుర, ముక్తుక్షణముననోడింప
నిశ్చయించుకొని, వినిద్రతేజ
మొప్పఁగౌశికాశ్రమోపాంతమున సేన
నిలిపె; మునియు వినఁగఁ గలకలంబు॥ 98

ఆ॥ దుర్గదైత్యపాశుదుండగినితనంబు
నాకళించుకొని, మహర్షిముక్తుఁ
డంతఁదెలిసి, తెలచెనానిమేషాంబఁ; దా
నిలిచి మౌనిమ్రోలనిమిషమునకు॥ 99

చం॥ శరణమొసంగి, మౌక్తికునిఁ జంపఁగవచ్చిన దుష్టు, దుర్గు సం
హరణమొనర్పఁదాబహుసహస్రముఖాక్షియునై, సహస్రబా
హురయవిసృష్టశస్త్రనిచయోగ్రనికృత్తతదీయసైనికో
త్కరకరపాదశీర్షయయి, లా నిమిషాంబకడున్గడంగినన్॥ 100

వ॥ ఒక్కసింహంబును వాహనంబుగా స్వీకరించి, యారోహించి,
యాదేవి సూర్యకోటిసమప్రభాఽసమాన ప్రభాసమానయై,
తోఁచినన్, జూచి, రాత్రించరపరివారంబులు సంత్రాసంబు
నొంది, పంతంబులు సంతలఁబెట్టి, బెట్టిదంబులుమెట్టఁగొట్టి
పలాయనమంత్రపారాయణత్వంబవలంబించెనంత॥ 101

శా॥ వారిని హెచ్చరించి, తరవారిని ద్రిప్పుచు, దుర్గుఁడంత, న
వ్వారిగ రోషభీషణరవంబుననార్చి, పటుప్రతాపదు
ర్వారుఁడునౌచు, వారు తనవారనియెంచక, దుశ్శ్రవంబుగాఁ
గాఱులు ప్రేలుచున్, దివిజఘస్మరుఁడాజికిఁ
ప్రోత్సహించుచున్॥ 102

ఉ॥ వానిభయంకరార్భటిదివంబును, బృథ్వినిబిండిసేసి, య
ర్ణోనిధులన్గలంచి, శిఖరుల్మొదలుల్గదలించి, మించి, ఝం
ద్రానలసూరసూనుదనుజాప్తతివాయుకుబేరశర్వులన్
దీనత ముంచె; రక్కసుఁడనిన్ నిమిషాంబను వ్రేసెఁ
బెన్గదన్॥ 103

గీ॥ అట్లు ప్రహరింప, నిమిషాంబ యాగ్రహించి,
భీకరాకారయై, వినిర్భిన్నముగ నొ
శర్చిగదను, దనుజసేననేర్చినంత,
దుర్గుఁడును గ్రుద్ధుఁడై, యుద్ధధూర్వహుండు॥ 104

కం॥ పరిఘాయుధమున నిమిషాం
బ, రభసమొప్పంగఁ, దివిరిప్రహరించుడు, దు
ర్ధరతరమగుతత్సంరం
భరుషాఽరుణదృగ్యుగప్రభన్గని, దనుజుల్॥ 105

ఆ॥ ఉద్యమించియందఱుద్ధతిమించినా
నాఽఽయుధోత్కరములనామెపైఁ బ్ర
యోగమొప్పఁజేయు, వేగ దుర్గుని, వాని
సేన ముంచె దేవి శితశరముల॥ 106

మ॥ చతురంగధ్వజినిన్గజంబులు, రథాశ్వంబుల్పదాతుల్, శర
ప్రతతుల్ముంచినఁ, గాననేరక సురారాతుల్ నిమేషాంబకున్
జతనంబొప్పఁగనంతరిక్షమునఁబెల్చన్నిల్చి, మాయాపరులై,
చతురోపాయతనైక్షవక్షితిసమాచ్ఛన్నంబుగాఁజూపఁగన్॥ 107

కం॥ దేవియు, మాయామయియే
గావున; దుర్గాదిదైత్యకల్పితతన్మా
యావిచ్ఛిత్తిని త్రుటిలోఁ
గావించెనిశాతసాయకప్రకరములన్॥ 108

వ॥ ఇట్లా నిమేషాంబ, తన్మాయాభేదనంబొనర్చినంత, తదీయనానా
శస్త్రాస్త్రప్రహారంబులన్ విక్షతనాసికులును, వికృత్తహస్త
పాదులును, విత్రుటితవక్షస్కులును, విలూనజత్రులును, విశ్లథ
సంధిబంధులునై, సంగ్రామభూమిని "జాపచుట్టుగఁ" బడి,
కొట్టుమిట్టాడన్ జొచ్చిరంత; దుర్గుండును, దుర్గర్వంబునకున్
దోడు దుష్క్రోధంబగ్గలంబుగా, హతావశిష్టులైనరాక్షసులతోడం
గూడి, చండవిక్రమోద్దండయైనయద్దేవింగదిసికడున్, గినిసి, యసి
ముసల ప్రముఖ ప్రహరణంబులన్ బరంపరగాఁబ్రయోగించి,
యెట్లైనన్ గసిమసంగి, కసిఁదీర్చుకొనంగోరుచుండె; నా
దేవియు, రక్కసుల నాలోకించి॥ 109

కం॥ నిమిషార్థంబున నామె, య
నిమిషారులఁద్రెళ్ల నేసి, నిరుపమనిపుణ
త్వ మహిష్ఠ విక్రమక్రమ
మమర, నమరగణ సమర్చ్యయై, విలసిల్లెన్॥ 110

ఆ॥ కుసుమ వృష్టి గురిసెఁగుశికసుతాశ్రమ
సీమ; దైత్యులుహతశేషులంతఁ,
"జెట్టుకొకఁడు, నొకఁడుపుట్టకునై" "యఱ
చేతఁ బ్రాణములను బ్రాఁతిఁదాల్చి"॥ 111

ఆ॥ అందుఁ గొందఱేగి, యాజానుమండలు
నకును విన్నఁదనము మొకములందుఁ
దోఁప, విన్నవించి, దుర్గుదుర్మరణంబు,
సైన్యనాశమాదిజన్యవార్త॥ 112

కం॥ విని, దనుజపతియు, మనమున
వనటబెరుగఁ, కృత్యమెఱుఁగువలఁతితనము లే
క, నితాంతలాంతుఁడయ్యెను
మునిపతియువఖిస్థుఁడై, ప్రమోదంబందెన్॥ 113

వ॥ అనితెలిపిన, విని, యవ్వలి వృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణాపాణి
వాణీజానినడుగుటయును॥ 114

ఆ॥ సిరులుకనులకొనలఁగురియు శ్రీసర్వమం
గళకుమగఁడవగుటఁగానువీన
మేనిలేని సీదుమేనిబూదియె భూతి
నాశ్రితాళికొసఁగునమరలింగ!॥ 115

ఇది, ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు,
దుర్గాసుర సంహారమన్నది, దశమాధ్యాయము.

ఏకాదశాధ్యాయము

ఆ॥ సికను జంద్రరేఖ, వికటంబులగు మూఁడు
కన్నులందు నొకఁటఁగానుకింప
కత్తుకిత్తి, మేన నగజాతయొప్ప శ్రీ
కపిలమల్ల! రిపునికాయభిల్ల!! 1

ఆ॥ అవధరింపు మవలిదగుకథ; సురముని,
నలువకనియె "ముక్తనాముపృత్త
ముత్తమంబు వినఁగ, నుత్సాహ కౌతూహ
లములు నొదవుమదిని సుమహితాత్మ!" 2

ఉ॥ ఆ నిమిషాంబ యట్టులమహాబలగర్వితు, దుర్గుఁద్రుంప, నా
జానుమదాహ్వయాసురుఁడసాధ్యుఁడు చేసినదేమి? ముక్తస
న్మౌనిక్రతూత్తమంబది సమంచితమెట్లు సమాప్తమయ్యె? న
ద్దాన నతండునొందిన పఖిథాఫలితంబులఁ దెల్పుమెట్టివో!" 3

కం॥ అతికుతుకాన్వితుఁడయి, శత
ధృతితనయుఁడు తండ్రినడుగ, ఋషిచరితము, నా
దితిసంతతివృత్తాంతముఁ,
బితామహుఁడు సెప్పఁ దొడఁగెఁ బ్రీతాత్ముండై॥ 4

కం॥ "విను; నారద! శంభుభుజా
జనితుండౌ మౌక్తికర్షిసద్గాథయు, దై
త్యుని గాథయుఁదెల్పెద; దు
ర్గునిమరణానంతరము నిగూఢముగాఁగన్॥ 5

ఆ॥ జానుమండలాభిధానదానవనాథుఁ
డంత, మంత్రివరులనామతించి,
మంతనములుసలుప, సంతనసమకట్టి,
యిట్టులనియెఁగృత్యమెంచిచూచి॥" 6

శా॥ "ఆముక్తున్ గడతేర్చు టెట్టులతఁడత్యాశ్చర్య చర్యాప్రభా
వామేయోద్ధురమేదురాశయమహత్త్వాప్త్యేకమూలుండుగా
దే? మాటెందును లేనిజోదులము మేమేయన్న, మాధర్ష్యమే
దీ? "మూలంబడె;" దుర్గుఁడున్, మహిషుఁడున్దీంద్రించియున్,
మ్రందరే?" 7

శా॥ రక్షోవీరులరాతిభీకరులు, సంగ్రామాగ్రగాముల్, మహి
షక్షోదక్షమనై జవిక్రమకళాశ్లాఘ్యుల్, నిమేషాఖ్యచే
నక్షోభ్యుల్ గడతేర్పఁగాఁబడిరఁటే! హా; దైవదుశ్చేష్ట లి
ట్లే,క్షోభంబు,నతర్కితోపనతమున్, హేయంబుఁగల్పించుఁగా!॥8

వ॥ వేఁగన్నులవానివేడబంబేపాటిది? వేఁడిమిఁజూపువేల్పు పోఁడిమి
నేఁబంపిన గడ్డిపోచనైనఁగాల్ప నేర్చునే? వెట్టిమొట్టితీండ్రంబే
గాని - వేవెల్గుకుట్టునేఁగన్నొట్టఁజేసినంతనే, యేదిక్కునుం

గానక, బిక్కుబిక్కుమనుచు, బిక్కమొగమ్ముపైచుకొని, దక్కి
నంబునదక్కియుండెనుగదా! పొలనుఁదిండి మనకొలమువాఁడే
గావున; నోరెత్తనేరఁడనుటనిక్కువంబు. అవడుఁబాము వోలెం
బడియుండు పగ్గంబుదాల్పు కిగ్గాడివేల్పు సిగ్గటిబెగ్గడిల్లుచుండు.
సోఁకువేలుపుమాతోఁటకాపరియై, పూలురాలుట నేఁజూచినంతనే,
ప్రముచ్చు మిమీఁదఁబెట్టి, భెట్టిదంబులువలుకుదునోయని, పుల్క
పుల్కనంజూచుచున్,బలుకరించినను,బలుకకుండు. లిబ్బులున్న
వన్నమిట్టి పాటొక్కటైనా చెప్పడో, యుండెనేమో - కాని,
యాకాయకంటిబేహారికిక్కురుమనకుండ, గ్రుక్కిళ్ళ మ్రింగుచు,
నున్నరొక్కమ్మొక్కమ్మడిమాకప్పనమ్ముగావించి, "గ్రుడ్లప్ప
గించి చూచుచు," నేఁజూతునేమో - యని, "నేలచూపులతో,"
గోరను నేలవ్రాయుచుండుఁగాదె! ఘోమోటఁజెంది, మేఘాబోళ
శంకరునకుంగింకరులమై, రాచటికంపుటీవిమానకయే, కొల్చియుం
గొల్వనట్లుమెలంగుచుండుట మాకుందప్పకుండె. ముదిమి
మెయి పుదిచెడిన మొదటివేలుపునకుమాజోలియే లేదు. వేసాల
మారియు, దోసకారియునైనయాకట్టివేల్పు, "సోఁకుమూఁకల
గొంగ"యని, పేర్వెట్టుకొన్నట్లు విన్న మాకొక్కింతవింతయౌను
గాని; వాని యాపేరు ''నేతిబీఱ" వంటిదై, బీరమునకేయని,
యెప్పుడో తేటతెల్లంబయ్యె; నేలయన, నేనువాని వేయంచుల
చుట్టుఁగైదువున్ జుట్టుఁజుట్టిచక్కిలంబువోలెఁగరకరనమలివేయ
లేదె? అన్నలారా! యిన్నిచొక్కంపుటీరసంబులు లెక్కకు
మిక్కిలియున్నను, ఉన్నట్టుండి-"ముక్కు, మొగమ్మెఱుంగని"
యెవ్వఁడో, ముక్కుండఁట! వాఁడొక్కఁడు "డొక్కలు మాడ్చు
కొన్న" మౌనియఁట! విశ్వామిత్రనామకపారికాంక్షి, క్షత్రియ
పక్షతిమహోద్యోగమదోద్వేగంబులకు "సొడ్డుపెట్టి" బ్రహ్మ
జ్ఞానమ్ముసొమ్మునర్చుకొందునను పేరాసకు "బొమ్మగట్టి",

యాజ్ఞికంబను పనికిమాలినకూలిపనికిఁబాలుపడి, డీలు పడకః పీఁటపైఁగూర్చుండ, వాఁడొకయూరు-పేరు లేని యేదోజన్నం బొనర్చుచుండెనఁట! వానికిఁదోడెవ్వతెయో-నిమేషాంబయఁట! అదియొక వీరనారియై, దానవవీరులన్ జక్కాడెనఁట! ఈ క్రొత్త మాటలు మాకుం "గర్ణశూలంబులై", యస్మిమితస్థితిని గల్గించుచు, మావ్యక్తిత్వంబునకును,శక్తిమత్త్వంబునకును, అస్తి నాస్తివికిచిత్సాకుత్సా హేతుభూతంబులై, యుత్సాహోత్సాద కంబులౌచున్నవిగా! మనవాండ్రు వాంద్రకుం "బ్రక్కలోని బల్లెమ్ములై" యున్నట్లు వాండ్రెటుఁగరో! గోటమీటినంబోవు వారైనను, వాండ్రు చీటికి-మాటికిమనపైఁ "గయ్యంబునకుఁ గాలుదువ్వుట" యేలొకో! మదాశయంబుపలక్షించి, కించి త్కుంచితధైర్యండనైననాకున్ గర్తవ్యసూచనంబుఁగావించి, మీ రాజభక్తిని బ్రదర్శించుకొనుఁడు-చూతముగాక " యని, మఱియును. 9

కం॥ "బిరుదు మగలు, దుర్గమహో
దరకాసరసర్పబాహుదైవతరిపులీ
ల్గిరి; లేరిఁకవాండ్రందఱు;
కరణీయంబేదిమనకు? ఘనమతులారా!" 10

ఆ॥ అనుడు, సచివులిట్టులనిరి-"దైత్యేంద్ర! ని
ర్వేదమేలనీకుఁ? బేదకట్టు
లుజ్జగించిదాని, నుత్సాహశక్తిమై,
ముక్తుఁజంపు; వీరమూర్తి వీవు". 11

గీ॥ దుర్గమహిషఘనోదరాదులు, మఱెంద
ఱెందఱేని గతింపనీ; కొందలంబు
మాని, యీాయున్న మొనగాంద్రతోననిమొన
శత్రువులఁజంపుమోదైత్యచక్రవర్తి!" 12

ఉ॥ నీబలమున్, బ్రతాపమును బ్రువుఁడెన్నఁటికైనఁబొందుటా
హా! బడబానలోజ్జ్వలమహః ప్రకర ప్రకట ప్రతాపవి
ద్యాబలమెన్న మిణ్గురులకబ్బుటకాదె! తలంచి చూడ,"నే
లాబలవద్విరోధమని," యాముని మ్రుచ్చు దలంపఁడిప్పుడున్॥ 13

ఉ॥ దానవనాథ! మృత్యువది, తాఁదనయంతటరాదు; కాలమే
హానియు, వృద్ధియున్‌జనులకబ్బఁగఁజేయును; దుర్గముఖ్యులన్
మౌనియుఁగాని, యాపనికిపాలినజంత, నిమేషగాని, సుం
తైన, నణంపలేదిదియథార్థము; నమ్ముఁడునెమ్మనమ్మునన్ 14

వ॥ ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రాప్తకారణంబులై, క్రూరశక్తులు కొన్ని
ప్రాప్తకాలురన్‌గాలుని ప్రోలికంపుచుండు; నప్రాప్తకాలురుపులి
నోరంబడియును, బడలికయే లేక, బ్రతికిబయటంబడుదురు. ప్రాప్త
కాలుండైనపూరుషుండుపూలపాన్పుపైఁబన్నుండియుఁ, గుశాగ్ర
మాత్రసంస్పృష్టుండై, తత్క్షణంబపంచత్వమొందు. జన్మించిన
ప్రతిప్రాణికిని మృత్యువభ్యాశసంచారంబుఁజేయుచుండుటతద
భ్యాసంబు. అంతియకాని; యయ్యదియుమ్ముక్తమౌనిమాహా
త్మ్యంబు ముమ్మాటికింగాదనియే, మేమేకకంఠమ్మున ఘంటా
పథమ్ముగాఁ జెప్పఁగలవారము. మఱియొక మనవినవధరింపుఁ
డది యెట్టులనిన. 15

మ॥ ప్రతిపక్షాగ్ని ప్రభలన్ యుగాంతసమయౌర్వస్ఫారకీలావళిన్
బ్రతివీరుల్ రణరంగమందు నినునోర్వన్‌లేక, కర్తవ్యముల్
మతికిన్‌రాక, విమూఢులై, దశదిశల్‌ప్రాల్మాలి, చింతన్‌బలా
యితులౌదుర్గద! యట్టినీవిపుడుమాయిన్‌వానిమాయింపవే! 16

ఉ॥ దేవభయంకరుండవుగదే! యభయంబొసఁగన్, జగంబులెం
తేవిశదంబునీయశము నెంచి, నుతించుచు, హాయిఁగాంచున
య్యీవుమదిన్ భయాకులత, నీలువుకోల్పడి, యిట్టులుంట ర
క్షోవర! చుల్కనౌదువు; విశుద్ధమతిన్ దలపోసిచూడుమా!" 17

వ॥ అని, సచివులుమనవిసేసినన్, విని, దనుజుండు నిశ్చింతుండై,
కొంతకాలంబుండె-నంత, నక్కడ॥ 18

గీ॥ ఉత్తమశ్లోకుఁడమ్మౌనిసత్తముండు
నుత్తతముఁడఖిలార్యసన్నుతతముండు
నుత్తమౌజుండు, గుర్వాజ్ఞ, నాత్తదీక్షఁ
గ్రతువుమానక, కౌశికాశ్రమమునందు॥ 19

గీ॥ ఏశ్రమయులేక, దీక్షవహించి, మించి,
యంతరాయమెఱుంగక, యంతమౌని
పాశుపతమనునమ్మహావ్రతమొనర్చ,
యగ్నులగువ్రేల్వ, నప్పుడత్యద్భుతముగ॥ 20

కం॥ రథగజతురగభటావళి
ప్రథనసమర్థంబువుట్టి, బహుశస్త్రాస్త్ర
ప్రథిమప్రకటంబుగను, నవి
తథభువనాశాస్యసర్వతఃకాంతంబై॥ 21

గీ॥ అట్లె వ్రేల్వంగ వ్రేల్వంగ, నగ్నికుండ
మధ్యమునఁబుట్టి, కన్పట్టెమహితతేజుఁ
డొక్కపురుషుండు; దివ్యదేహుండతండు
మౌక్తికర్షిసంకల్పసంపాదకుండు॥ 22

శా॥ విద్యుత్పింగళలోచనత్రితయుఁడావిర్భూతపూర్షుండు, భ
స్మోద్యద్ధూళనసర్వదేహుఁడు, సమాంశోద్భూతచంద్రస్ఫుర
న్మాద్యజ్జూటకిరీటశోభితుఁడు, సంవ్యాప్తోరగాస్వర్ణర
త్నోద్యోత్యాభరణుండు,స్త్ర్యాదృతనిజార్ధస్ఫూర్తిమన్మూర్తియున్23

సీ॥ గజచర్మచేలంబు, కటకౌత్రిశూలంబు
కటితటంబునఁ, గరాగ్రమునఁగ్రాల,

స్ఫటిక ప్రతీకాశచారుహాసాకాశ
ములు మొగమ్మున, శిరమ్మునవెసంగఁ;
జంద్రసూర్యాగ్నులచ్ఛస్వాత్మమగ్నులు
కనులను, శుభపదాగ్రములఁజెలఁగఁ,
గాలకూటంబు, శార్కరకృతాటనము కం
ఠమున, నిజోపకంఠమునవొప్ప,

గీ॥ వామవామాఽన్వితుండు, గంగామహాప్ర
వాహవేగావరోధదివ్యజటాక
లాపుఁడహివల్లభకలాపుఁడాపవిత్ర
దీక్షనున్నమౌనికిని ప్రత్యక్షమాచు॥ 24

గీ॥ దివ్యము, మహాప్రభావసంభావ్యమధిక
భవ్యమౌపాశుపతమునస్త్రవ్యతికర
మహితమహిమంబుఁజూపి, యమ్మౌక్తికాభి
ధానమౌనీంద్రమౌళితోఁదానిటులనె॥ 25

వ॥ "వత్సా! సంతుష్టస్వాంతుండనైతి. నీ వ్రతసుకృతంబులనితర పరిచితపరిచరితేతరంబులు. పాశుపతాభిధానంబైన యమ్మహాస్త్రంబును సహాయంబుగా స్వీకరించి, పురాకల్పంబున భవాదృశులైన మహాత్ములుకొందఱు సంగరరంగంబున శత్రువులనుబెక్కండ్రను భంగపాటొందించి, దశదిశావిశదయశో విరాజితులైరి. ఏతన్మాహాత్మ్యంబునగ్గింప, బ్రహ్మాదులకైనశక్యంబు గాదు. దివ్యాస్త్రంబియ్యదియన్యదుష్ప్రాపంబు. జైత్రంబైనయీ పాశుపతాస్త్రంబున్నచోట జయకీర్తిశ్రీసమృద్ధులు సుసంపన్నంబులౌనుగాదె! నీవు నావల్ల దీనిని స్వీకరించి, శత్రు

సంహారంబుగావింపుము. యోధయూథంబులు నిన్నుం గన్నెత్తి యైనం జూడఁజాలవనుట నిక్కువంబు. ఇఁక, జానుమండలుం డెంత?" యని, పోఁల్లసన్మానసోత్సాహుండై, యుపదేశించి నంత, నమ్మౌక్తికమౌనీందుఁడును, పూర్ణునివల్ల నప్పాశుపతాస్త్రంబును బొంది, యమ్మహాత్మునిట్లు నిస్తుతియింపందొడంగె॥

సీ॥ దేవదేవుని, మహాదేవుని, దివ్యప్ర
భావుని, నిన్ను బ్రహ్మవిభావ్య
మాహాత్మ్యుఁ, దాదాత్మ్యమంజుళప్రహ్వాభా
వాపూర్ణభక్తవంద్యానుభావు,
హార్యహార్యకుమారికాऽऽక్రాంతవామార్ధ
దేహు, నిరీహు, ధుతాఘమోహుఁ,
గాలకాలుని, బీతకాకోలసంప్రాప్త
నీలకంఠత్వనిర్ణిద్రకీర్తిఁ,

గీ॥ ద్రిణయనునిఁ, బ్రమథాధిపుఁ, ద్రిపురహరుని,
హరు, నిరాకారు, నిర్గుణుఁ, బరమపురుషు,
సచ్చిదానందమూర్తిని, శాంతభావు,
నిత్యముక్తునిఁ గొల్తు వినిర్మలాత్మ!॥ 27

సీ॥ అష్టమూర్తులతోడ నఖిలవిశ్వావలం
బకుఁడవై, పొలుచు త్ర్యంబకుఁడవీవ;
సర్వసాక్షివినీవ; సర్వరక్షివినీవ;
జగదాత్మకుఁడవీవ; జగమునీవ;
వహ్నివినీవ; హవ్యమునీవ; హోతయు
నీవ; యజ్ఞము, ఫలమీవ; దేవ!
వాచామగోచరప్రాభవవైభవుం
డవు నీవ; మాయకునవలనీవ;

గీ॥ భావింతమూఢాత్మకులు పృథక్త్వంబునీకుఁ
జెప్పుదురు; మనోఽతీతు, సచ్చిత్స్వభావు,
దేవదేవుని, సురమునుల్ దెలియలేరు
నిన్ను; శరణాగతశరణ్య, నిత్య, మున్ను॥ 28

కం॥ ఏనేడ? యాగమేడ? ని
శానాథార్కాగ్ని నేత్ర! శాక్వరపతా!
మౌనియనిపించుకొంటకు
నేనిప్రోపానపడియె, యెనఁగితిదేవా!!॥ 29

కం॥ క్రతువిధి, మఱిపాశుపత
వ్రతము భవత్కారుణవలన వాసింగాంచెన్;
సతతము ప్రసన్నభావా
న్వితముగ ననుఁజూచి, విపులవిజయమొసఁగుమా!"॥ 30

వ॥ అని, బహుప్రకారబులన్ బార్థించుచున్నయమౌక్తికమానీం
దుని౦ జూచి, యత్యంతసంతుష్టాంతరంగుండై, పరమో
దారుండైనయప్పరమపురుషుండిట్లనియె॥ 31

ఉ॥ "ప్రీతుఁడనైతినీస్తుతికరిందమ! నీకగుభద్రమెల్లెడన్;
నీతిపరుండవౌదువు; మునిప్రవరా! సమరోత్సుకుండవై,
యూతతశక్తినిర్జరగణాఢ్యుఁడవై, "సురకంటకంబు"
(భేదన బు) ని
ర్భీతనిముట్టడించి, రిపుభేదనముఁన్బొనరింపుమా! వడిన్॥ 32

ఉ॥ అంతియెకాదువత్స! సమరాంగణమందమరారినొంచి, దు
ర్దాంతుని, జానుమంతు, వితథప్రతిభున్బొనరించి, మంత్రిసా
మంతచమూసమూహ మచిరంబునఁగాలుని పాలికంపుమా!
సంతసమందులోకములసాధ్యుఁడుసాధితుఁడయ్యెనంచొగిన్॥"

మ॥ అని, సాశీర్వచనంబుగా, బహుళతేజోఽనసహ్యుఁడాపూరుషుం
డును, ముక్తారినను గ్రహించి, గుణగణ్యున్, జూచుచుండఁగఁ, జ
య్యన, నంతర్హితుఁడయ్యెమౌనులనమస్యల్, తన్నమస్కారముల్
గొనుచున్, బావనవీక్షణంబులఁ గృపాఽకూపారమేపారఁగన్॥34

వ॥ అంత, నష్టాక్షికమౌనీందుఁడును, మహిష్ఠనిష్ఠమెయిన్ గ్రతు
సమాప్తింగావించి, విధివదాచరితావభృథుండై, విజయోదయ
విషయంబున విగతశంకాఽఽతంకుండై, కవచియు, నిషం
గియు, ధన్వియు, మణిఖచితకనకమకుటవరవిరాజమానుం
డును, రథారూఢుండునై, రూఢుండై, రాశీభూతంబై, మూర్తీభ
వించిన పౌరుషంబోయనఁజొక్కంబైన నూతన రూపంబునఁ
జూపఱుచూడ్కికి మిక్కిలివెక్కసంబై, కన్పట్టె-నప్పుడు॥ 35

మ॥ పరివారించి, విరించితుల్యులు, తపస్స్వాధ్యాయసంపన్నులెం
దఱోమౌనీంద్రులు, బ్రహ్మవాదులు, నితాంతప్రాభవోపేతులీ
శ్వరబాహా ప్రభవున్, రణోద్యతుని, శశ్వత్సాధువాదంబులన్,
గరమర్థిన్ “సురకంటకంబునకు” దగ్యానంబునన్ వచ్చినన్॥36

చం॥ మునివరులన్, సహోగ్రులఁ బ్రమోదభరంబున ముక్తమౌనియున్
వినయవినమ్రుఁడౌచును, ఋనఃపునరాచరితప్రణాముఁడౌ
చు, నతులొనర్చి, హార్దపరిశోభితభాషణభూషణుండునౌ
చును, గమనశ్రమన్మఱచి, సుస్థిరుఁడై, పయనించి, యంతటన్॥

చం॥ శుభశకునంబులన్‌గని, విశుద్ధచరిత్రుఁడు ముక్తమౌని దా
నిభరథవాజిపత్తిచయమేదైఱదానవపురాజధానిఁజే
ర, భయవికంపితుల్, చరులు రాజసతామసమూర్తి, జానుమ
ద్విభుదరిసించి, కొంచెఱునవిస్తరమున్ వినుపింప, దైత్యుఁడున్॥38

కం॥ కటములవరంగఁ, దానం
తట నువ్వెత్తుగను లేచి, దర్పముమై,"నె
ట్టెటు? మునిముఖ్యులదాటునఁ
గటకము నే చేరిరా? యిఁగన్ జచ్చిరి లే!"॥ 39

మ॥ అనుచున్,గన్నులుజేవురింపఁ,గనలాహారించి,తీంద్రించి, యా
దనుజుండున్ఘనుఁడై,చమూయుతుఁడుదగ్ధాత్రిన్మహోత్సాహియై,
మునిసేవ్యుండయి,యున్నయున్నతబలున్ముక్తర్షినీక్షించి,వెం
టనె,వింటన్శరజాలముల్పయిఁబయిన్వర్షింప,నొక్కుమ్మడిన్॥40

మ॥ అసురుల్ ముష్కరులౌచుఁ, దామశనికల్పానల్పపాషాణవ
ర్షసముద్వేగులునౌచు, మౌక్తికునిఁ,దత్సైన్యంబుఁజీకాకొన
ర్ప, సమంచత్ప్రమదారేతికమున దర్పంబేర్పడన్, మౌని యే
ర్చె సురారాతులఁదామహానునులుమహార్చిష్మచ్ఛరాగ్నిచ్ఛటన్॥

ఉ॥ విస్మయమున్, భయంబుఁ బిరుపీకులునెమ్మదులంగలంప, నిం
ద్రస్మరషస్మరాద్యమరనాయకులందఱు భ్రాంతిఁజెంది, కా
ర్యస్మృతిలేకయుండిరి; మహాగిరులున్జలియించె; నిమ్నగల్
భస్మములయ్యెఁ; దైత్యమునివల్లభులెక్కటిపోరొనర్పఁగన్॥ 42

ఉ॥ ఎప్పుడు మౌక్తికర్షిస్మరియించెనో నిర్మలమానసాబ్జమం
దప్పరమాద్భుతోదయ, మహామహిమాన్విత, నింద్రదండధా
ర్యప్పతిరాజరాజవినుతాంఘ్రియుగన్, నిమిషాంబ, భక్తిమై,
నప్పుడెనెక్కొనెన్ రథగజాశ్వపదాతిచయంబసంఖ్యమై॥ 43

మ॥ పదులున్, వందలు, వేలు, లక్షలు గజాశ్వస్యందనారూఢులు
ద్యదుదీర్ణద్యుతిమద్బహుప్రహరణాహంకారహుంకారుల
ఘ్యుదితుల్, రత్నకిరీటకుండలులు, విస్ఫూర్జత్తనుత్రాణులా
త్తదృఢాంగోన్నతులెల్లెడన్ నిలిచిరంతన్మౌక్తికస్వీకృతుల్॥44

వ॥ వారిలోన_సువీక్షణుండును, సుబాహుండును, సుబలుండును, సులక్షణుండును, సులోచనుండును, ప్రజ్ఞావంతుండును, విచక్షణుండును, విద్యానిధియు, వీర్యధరుండును, ధర్మబంధనుండునను పదువురును మహాభిజ్ఞత్వమహాబలత్వమహాధీరత్వాద్యుత్తమలక్షణలక్షితులు,నవక్రవిక్రమోద్దాములునై, సేనాధినాయకత్వనిర్వాహకులై, మౌక్తికమౌనీంద్రునిపక్షంబవలంబించి, జానుమండలాభిధానయాతుధానుని, దదనుయాయులైన సాలకటంకవేయులను మార్కొన్నయంత, మునిజనదనుజనిచయములకు మహాఘోరంబైన సంగ్రామంబు ప్రవర్తిల్లె - నయ్యెడ, జోదుల సింహనాదంబులు మేదురంబులయ్యె;శీరుల శింజినీధ్వానంబులుభూనభోఽంతరాళంబునిండె. హయసముదయహేషితంబులును, వారణవారఘీంకారంబులును, సైనికనికాయంబుల కోలాహలంబులును ముమ్మరంబులై, "సురకంటక" పుటభేదనంబునన్గార్భిణభ్రూణభేదనంబుఁగల్పింప, నావిర్భవించె - మఱియును॥ 45

చం॥ హయఖురఘట్టనోద్ధతశతాంగరయోత్థితధూళిపాళియున్
వియదనులేపనంబయి, నవీనధరాతలమై, యెసంగ, భూ
మియు,మదవారణంబులయమేయతనుద్యుతి, వ్యోమమైతగన్,
రయవిచలద్భటోద్భటునినాదములుప్పతిలెన్ బ్రచండతన్॥46

శా॥ రక్షోమౌక్తికమౌనినాథకృతసంగ్రామంబువర్తిల్లెన
త్యక్షౌహిణ్యుభయోరుసైన్యము జగద్వ్యాప్తప్రతాపపరీ
పక్షైణ్యంబు, రజోవ్రజోర్వరితశుంభద్యోధయూథావగా
హ్యక్షుద్రేతరవైరివీరరచితాన్యోన్యోగ్రహుంకారమై॥ 47

వ॥ ఇట్లు దారుణమారణహోమాయమానంబైనమౌనిదానవాయోధనమహానాటకంబు, మౌక్తికసైనికనికాయపరియుక్తప్రధన

సాధనసంతానసంపాతానుభూయమానయాతనాయతయాతా
యతియాతాయాతప్రాణయాతుధానయోధయూథంబును,
యూథవిచ్ఛేదనవిచ్ఛాయామేయమౌక్తికప్రత్యగ్రప్రత్యుప్త
సంగరరంగమధ్యోత్థానద్వైధీభావమాద్యద్దంతావళదానధారా
సమ్మిశ్రాసృక్స్రోతస్సమూహావిలంబును, విలంబాసహిష్ణు
వేగవత్సాగరోత్తుంగతరంగభ్రాంతికృత్తురంగదేహసందోహ
దోహలంబును, హలహలికాహంకారాదాకర్ణనోదీర్ణతీర్ణప్రతిజ్ఞా
ఉఽరాదాయూయ్యభిముఖవిరథీకృతప్రతిరథికవితథప్రథన
ప్రయతననిరవధికపరిపతితరథికనికరంబును, నికరంబగు
కనికరంబు కరంబులేక, కరకీలితకవాలాదిచాలనమాత్ర
వ్యజ్యమానప్రాణతాప్రీణితసహయోద్ధృశ్లాఘ్యసంగ్రామ
సన్నాహసముత్సాహసాహసోపేతపాదాతంబునై, వీరరౌద్ర
బీభత్సకరుణభయానకరసవిసరప్రసరణసంకీర్ణంబై,
పర్యవసన్నాద్భుతంబయ్యె - నయ్యెడ॥ 48

మ॥ ఇఁక నీరక్కసునుక్కడంపవలెఁ; గాకీజానుమన్నామకున్
బ్రకటక్రౌర్యవిబాధితత్రిభువనున్, మాయావినంచున్, నిరూ
పకులౌఖేచరులబ్బురంపడఁ, బ్రభావస్ఫూర్తి మన్మూర్తి, మౌ
క్తికుఁడా పాశుపతాస్త్రమున్‌బఱపెదై తేయుల్‌భయంబందఁగన్॥

మ॥ మునిశార్దూలురు, తత్సహాయదనుజవ్యూహంబుపైఁగ్రూరశ
స్త్రనికాయంబుల వర్షముల్ గుఱియ, నాదైత్యుల్‌చలంబేది, ప
ట్టణమార్గంబును బట్టిరంతటను స్పష్టస్వావలంబుల్, మహా
మునులున్‌దత్పురకంటకంబునుమహాత్ముల్‌ముక్తమౌన్యాఢ్యులై॥

చం॥ అరిగిరి తత్పురంబునకహంప్రథమత్వయుతానుభావవి
స్ఫురితులు, రత్నరంజితము, సుందరమందరమేరుశోభిసౌ
ధరుచిరమున్, శతఘ్నులశతంబులచేఁ బరిరక్షితంబు, యం
త్రరచితవిచిత్రచర్యము, మనఃప్రమదప్రదవృక్షవీరుదు

త్కరసుమనః ప్రవాళభరిత ప్రమదావనరాజిరాజితో
ద్ధురశుకశారికాపికమధు వ్రతనిస్వనసు శ్రవంబు, బం
ధురమధుసారణీచరదనూనసుమ ప్రకరప్లవంబు, మే
దురసుమరేణుగౌరము, మృదుశ్వసనస్పృహణీయమున్
మునుల్॥ 51

వ॥ విశాలరాజమార్గసంతతసమంతతస్స్వచ్ఛందసంఖ్యజనసమ్మర్దం
బును, నిరవద్యనిషద్యా ప్రసారితమౌక్తికరత్నాద్యనర్ఘ వస్తు
విస్తారతిరస్కారభావశోభాదూరరత్నాకరమాహాత్మ్యంబును,
యంత్రపాంచాలికాగణాంచితంబును, నగునప్పురంబుఁబొడఁ
గని, మునిజనసముదయంబుసవిస్మయంబుగాఁన్న గరపురః
పశ్చిమభాగంబులనిల్చెనంతటు, సర్వసన్నద్ధులైన యమ్మహ
ర్షులన్‌జూచి, రాక్షసనాయకులు మహాశ్చర్యచర్యులును, శౌర్య
వీర్య సమేతులునై రి; తదనంతరంబ॥ 52

కం॥ ఆపట్టణమునఁగలకల
మేపారె; మహాద్భుతంబులెన్నేని సము
ద్దీపించెమహార్భటి; ను
ల్కా పాతంబడరెఁబుష్కలంబుగఁజూడన్॥ 53

ఆ॥ తోఁచెఁబెక్కులైన దుశ్శకునంబులు;
రక్తవర్షపాతసిక్తమయ్యె
నేల; చూడఁజూడనిర్జరారులు భీత
భీతులైరి; దీప్త్యపేతులైరి॥ 54

కం॥ సందిహ్యమానులై, వా
రందఱు నొకరొకరిఁబిల్వనరిగిరటునిటున్;
డెందములు కుదురుపడఁగా,
సందడిఁగైకొనిరిసమరసన్నాహంబున్॥ 55

కం॥ "ఒడయఁడుతమకెపుడేమని,
యిడునో మొదల" యనుచు, లెంకలెదురుగనుచుఁ, బో
విడిచితమజీవితాశలు,
కడిఁదియసురవీరులపుడుకడఁగికలనికిన్॥ 56

ఆ॥ ముక్తమౌనియాజ్ఞమునినికాయముపైని
కులుగజాశ్వరథము లెలమినెక్కి,
జానుమండలాభిధానునిరాజధా
నిని నిమేషమాత్రమునఁనె నిండి॥ 57

గీ॥ సర్వసన్నద్ధులై, యుద్ధధూర్వహులయి,
సర్వశస్త్రాస్త్రపాణులై, జానుమండ
లాభిధానునిఁబట్టిపల్లార్చు టెప్పు
డెప్పుడోయని, యుత్సాహమినుమడింప॥ 58

వ॥ బహుళభటకోలాహలహలహలికాసముత్కలికాబలాత్కలిత
హతాత్కృతహయహేషితకరిబృంహితభేరీభాంకారశంఖకాహళ
నాదంబులచేతను, యాతాయాతికర్తవ్యార్థనిర్ణయమంత్ర
పరాయణమేధావివర్గవాదోపవాదంబులచేతను,దర్శనసందర్శ
నాభిలాషుకాగంతుకజనంబులకతివేలంబైన విస్మయంబుఁ
గల్పించుచుండునాసంగ్రామరంగంబున॥ 59

కం॥ దృఢధిషణుండగుమునిపరి
వృఢుఁడాముక్తర్షిదనుజబృందనితాంత
ప్రదిమభిదాచణనిజసై
న్యఢమామికలెసకమెసఁగ, నాయితమయ్యెన్॥ 60

వ॥ అనిన, విని, యవ్వలివృత్తాంతంబెట్టిదని, పీఠాషౌనివాఁడీజాని
నడుగుటయును॥ 61

ఆ॥ సిరిగలాఁడు దొల్లి చేసాచె; సిరిలేని
నీవుచేయి సాచుచువృత్తివాఁడ
వైన, నీవులొప్పు మీ నెయ్యురిద్వురు,
నరసపురమునేలు దొరలు; బళిర!

ఇది, ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు
సురకంటక పురోపరోధంబను నేకాదశాధ్యాయము

ద్వాదశాధ్యాయము

ఆ॥ సిరులకిరవు, హరువుమురువులమనికియౌ
నరసపురమునేలు దొరతనమ్మె
బిరుదుగాఁగలాఁడ! వరద! శ్రీకపిలమ
ల్లేశ! ఘోరపాపనాశ! యీశ!! 1

ఆ॥ అవధరింపుమువలి దగుకథ; సురముని
నలువకనియె— "ముక్తనామువృత్త
ముత్తమంబు! వినఁగనుత్సాహకౌతూహ
లములువొడముమదిని; సుమహితాత్మ!" 2

మ॥ అభితోవ్యాప్తము, ముక్తమున్యమితసైన్యవ్రాతమున్ జూచి, యుం
త, భయభ్రాంతత, జానుమండలుఁడు మంత్రప్రజ్ఞఁ డారీతి, సై
న్యభటాళిన్ దనవెంటఁ బెట్టుకొని, మిథ్యాశౌర్యమొప్పార, సం
క్షుభితాంతః కరణుండుతేరుకొని, యక్షుద్రప్రభావంబునన్. 3

చ॥ తొలుతఁ బలాయితుండయి, సుదుస్సహ ముక్తవిముక్త సాయకం
బులువడిఁబైఁబయిన్ బడియమోఘములై, శతకోటులై, తనున్
నలుగుడుపుచ్చ, ఱిచ్చవడి, నమ్మినబంటులఁ బిల్వఁబంచి, వా
రలఁగని, జానుమండలుఁడు రాచఱికంబును, శీవియేర్పడన్. 4

మ॥ "బళిరా! చారవరేణ్యులార! మదిలోభావింప, నత్యద్భుతం
బలముక్తుండను మానిమాత్రుఁడసురవ్యాపాదనా హంక్రియా
కలితస్వాంతతసైన్య సంగ్రహణముఖ్య ప్రజ్ఞఁడెట్లయ్యె?న
బ్బలియుండెట్లు పదామడల్ కెరలిభూభాగంబునన్ జొచ్చెరా? 5

మ॥ అరరే! యేమిది? కావిదాల్పు మునిమ్రుచ్చా కష్టముష్టింపచుం
డరదంబుల్, ద్విరదంబులున్, దురగముల్, "యంబ్రహ్మలా"
బంట్లుకొం
దఱుదన్నన్ భజియింప నెమ్మియిఁదనుత్రాణాదులన్ దాల్చి, చం
డరణోత్సాహమునైఁ బయింబడుటవిన్నన్, గన్న,నాశ్చర్యమా.6

కం॥ మీరున్ విన్నారుగ! క
న్నారన్ గన్నారుగా! రహస్యజ్ఞులు! హా
ర్యారోహులు, హస్తిపకుల్
చేరుటయెట్లో మునిన్! విచిత్రముగాదే? 7

కం॥ మునిజనమఁట! బహుశస్త్రా
స్త్రనికాయాపయిక మార్గ తత్పరమఁట! యా
తనికి సమరసన్నాహం
బున నేర్పెట్లబ్బెనో, యపూర్వంబౌఁగా!" 8

వ. అనియడిగినతమరెయొడయనికిఁ బ్రతినిధులిట్లనిరి. 9

"మ॥ వినుమయ్యా! యెకిమీఁడ! ముక్తముని దోర్వీర్యంబపార్యంబు; శం
భునివల్లన్ జనియించి, యాతఁడు జగమ్మున్ బ్రోచుచుండెన్ మహే
శునిచేఁ బాశుపతాస్త్రమున్ బడసి, విస్ఫూర్జత్ప్రతాప ప్రభా
వనిరూఢుండయి, చీరికింగొనఁడు దేవా! మిమ్ము,మీదర్పమున్॥ 10

కం॥ అగ్నిముఖానంతరమ
త్యగ్నిప్రభ వెలుఁగు రథము, నక్షయతూణా
భగ్నప్రతాపదీప్తో
ద్విగ్నాన్యమునీశ సైన్యవిస్తృతిఁబడసెన్॥ 11

కం॥ ముక్తర్షికి. సర్వక్రతు
భుక్తతినుత, మహిమమహిత, భూమహితకృపా
యుక్త, నిమేషాంబ, మహా
శక్తిఁబ్రసాదించె దేవ! సత్యముసుండీ! 12

కం॥ ఇటుపై దేవరచిత్తము;
పటుతరకార్యానుకూల్య భావనకై, మీరు
త్కటమంత్రబోధమతిలం
పటులగు సచివులను బిలువఁబనిచి, తదుక్తిన్ 13

కం॥ కర్తవ్యమెఱిఁగి, రిపుగళ
కర్తనమొనరించు పనికిఁగడఁగుట, మేలౌ
వర్తనమని, మా బుద్ధికి
మార్తికమూర్తికినిదోఁచె; మమ్మేలుదొరా!" 14

కం॥ అని, చారులుతూష్ణీంభా
వనితాంతస్థితినిగనుచుఁ, బ్రక్కకొదిగిరం
త, నిశాటాధీశ్వరుఁడును,
దనసచివులనడిగెఁగార్యతాత్పర్యమ్మున్॥ 15

ఉ॥ వారక, జానుమండలుని పల్కులలోని నిగూఢభావమున్,
గారణకార్య భావమునుగన్గొని, ధీచతురత్వమేర్పడన్
వారిటువిన్నవించిరి, "వినమ్రులు దేవ! చరుల్; యథార్థమే
యేరుపడంగఁబేర్కొనరి; యేలిక! మాక్తికుఁడంతవాఁడయా. 16

ఉ॥ ఐనను, దేవ! నీవును భయంకర మారణరంగమందు న
వ్వానినిజంపఁగాఁగలవు; వజ్రధరుండొ, యముండొ, వాఁడు వై
శ్వానరుఁడో, యపాంపతియొ, జక్కులతేఁడొకో, యాతుధానుఁడో!
మానిదివౌకసుల్ భవదమంద పరాక్రమమోర్వఁజాలిరే? 17

శా॥ దేవా! దేవరకున్ నవీనమె? సురల్, దిక్పాలకుల్ నిత్యమున్
భావత్కోన్నతసత్కృపాఽతిశయమున్ వాంఛించి, యెల్లప్పుడుఁ
త్వత్సేవాసేవధికై యహంప్రథమికాధీనుల్ గదా! మృత్యువున్
నీవన్నన్, బ్రపలాయితంబగు; హతాన్నీతంబు, భీతంబునై. 18

కం॥ కనులఁ, బ్రభూ! నిమిషార్ధం
బునఁబగతురఁజంపుదీవు; ముక్తుఁడు గిక్తుం
డును నొకలెక్కయొకో, నీ
కును? యత్నమొనర్పమనికిఁ గుతుకమెలర్పన్." 19

చం॥ అని, సచివుల్ వచింప, విని, యాజగజెట్టియు జానుమండలుం
డనికిసముత్సుకుండయి, జయాభిరతిన్ బ్రకటించిమించెఁ బే
ర్చినరుష దావపావకముచెల్వున నేర్చెడు శత్రువంశముల్
గనఁబడెనేని" యంచును, "గకావికలైరి" దిదృక్షుతజ్జనుల్. 20

వ. తదనంతరంబ, తదంతఃపుర మందిరాంతర్భాగంబున 21

మ॥ అమరారాతియకాండతాండవము విన్నంతన్, దదర్ధాంగి, ఖేం
దమునందున్ గడుసందియంబున నమందప్రజ్ఞయొక్కింతమం
దముగా, మందమనోజ్ఞయాన, నయతత్త్వజ్ఞాత్రి, యాలోచనా
భిముఖస్వాంత, "సుశోభితాంగి" యనుసాధ్వీరత్నమాయత్తయై. 22

మ॥ జనఘోషంబు, భటాట్టహాసము, విమూర్ఛచ్ఛంఖనాదంబు, శిం
జినికాటంకృతులున్, గజాశ్వరథసన్నిహ్రాదముల్, భేరికా
నినదంబుల్ విని, యూడిగంపుఁజెలువన్ బిల్పించి, "ప్రజ్ఞావతిన్"
వినయోపేతనుజూచి, పల్కెనిటులుద్వేగంబు "చూచాయగన్" 23

ఉ॥ వింటివె, నెచ్చెలీ! వివిధవీరకృతంబులు శంఖనాదముల్
మింటనునిండె; వింటివకో, మెండుగ విండులనాంద్రటంకృతుల్,
వెంటనె గోముఖానకబలిష్ఠనినాదములన్రణస్థలిన్
మంటిని రేపు విక్రమజన ప్రకరంబుల సింహానాదముల్? 24

చం॥ హృదయవిదారణంబగుఁజుమీ! వినినంతనె, సింహానాదముల్;
సదయతమాని, దక్షిణభుజంబు, దృగబ్జము మాటిమాటికి
ట్లదరుచునుండె; వెండియశుభావహముల్ శకునంబులెన్నొతోఁ
చి, దిటవడంగఁజేయుమదిఁ; జెప్పవె, వీనినిమిత్తమేమియో!" 25

వ॥ అని, యడిగిన శోభితాంగినిన్ గనుంగొని, కనుంగొనల భయ
భ్రమ సంభ్రమ విభ్రమ విస్మయ సూచకంబులైన చాయలు
దోఁపఁ బ్రజ్ఞావతి యిట్లనియె॥ 26

శా॥ "రక్షోఽధ్యక్షుఁడునీమగండు, వరగర్వ ప్రస్ఫురచ్ఛౌర్యవీ
ర్యక్షాంతి ప్రవిమోహితుండగుచుఁ, దేజోఽసహ్యుఁడై, యాసహ
స్రాక్షాది త్రిదశుల్, జగత్త్రియజనుల్ స్వావాసముల్ వీడి, ని
త్యక్షోభంబునుబొందికుంద, బహుబాధల్ పెట్టఁడే, యుద్ధతిన్?॥ 27

మ॥ అతులాద్ధత్యముఁజూపి, నీమగఁడు దాయజ్ఞంబులెన్నెని వి
ఘ్నితముల్ సేసి, మహానుభావులగు యోగిశ్రేష్ఠులన్, మానులన్,
వ్రతులన్ డీలుపడంగఁజేసి, యమృతాంధశ్రేణి బాధించి, త
త్సుతులన్ బాశవికప్రవృత్తి మెయిహింసల్ వెట్టి, రోధింపఁడే? 28

ఆ. ఎంత శక్తియున్న, నెంత సామర్థ్యంబు
గల్గియున్న, నంతకావరంబ?
యేవరంబకానికావచ్చుఁ గాకంత
తీవరంబు తగునె? దేవి! చెపుమ!॥ 29

ఆ॥ "పడ్డవారలెప్డు చెడ్డవారలుగారు"
వారలెప్పుడేనవార్యులౌట;

“పడ్డగోడపట్టె పడ్డట్టులుండవన్”
సుద్దిదెల్పుఁగాదె! శోభితాంగి !! 30

ఉ॥ తేనియవక్రవిక్రమమెఱింగి, సురల్ శరణార్థులై, మహే
శాను, శ్రితార్త్యధీను, గిరిజావరు, శంకరు, లోకశంకరున్
దీనత వేఁడి, నీమగని తంత్రములెల్లను విన్నవింప, నీ
శానుఁడు శక్తికర్షి స్వభుజప్రభవున్ సృజియింప, నాతఁడున్॥ 31

ఉ॥ పాశుపతాభిధానముఁ, బ్రభావమహాస్త్రము, సద్వ్రతంబుఁదాఁ
గాశికనాశ్రమంబునఁ బ్రకామజయంబును గోరిసేయు; నా
న్యాశ్రయముల్ ఫలింపఁగ, శతాంగనిషంగధనుశ్శరాదులీ
యాశరలోక భీకరములాదటఁ బుట్టెహుతాశకీలలన్॥ 32

చం॥ అదియునుగాక, దేవి, నిమిషాంబ ప్రసన్నతఁజూపి, శాకిన్
గదనములోనఁ దోడుపడి, కాసరదుర్గమహోదరాదులన్
జదిపి, జయంబుఁగూర్చె; మనసైన్యము రాక్షసరాజధానిపైఁ
గదలి, పదాముడల్ కెరలి; క్రవ్యభుజుల్ భయమంది స్రుందఁగన్॥ 33

మ॥ పటు దోశ్శక్తి ప్రపంచితంబగునటుల్ వారల్ విజృంభించి, యు
త్కటులై తోడుగరాఁగ, ముక్తముని తాగంధర్వుఁడున్, యక్షుఁడు
ద్భటవిద్యాధరమౌళిగాకయు, వివస్వత్తేజుఁడై, తేనిఁ జం
పుటతథ్యంబని, దేవతాప్రభృతులు దుర్భాతాసందులై రందఱున్॥ 34

మ॥ వనితారత్నమ! వింటివేగద! మహాధ్యానంబదేయూను; లే
దనుమానంబిసుమంతయే "ననుచు, విన్నంతన్ సఖీవాక్యము
ద్దనుజాధీశ్వరుపత్నివర్షవరుఁడంతన్ వెంటరా, జాసుమం
తునిఁ జేరంజని శోభితాంగి భయభక్తుల్ మీఱ సేవించుచున్॥ 35

చం॥ వినయవినమ్రమై, దనుజవీరునిఁజేరి, “ప్రభూ! మదుక్తమున్
వినుఁడు; భవత్సమాదరము వెక్కసమై, పలికింపఁజేసెన
న్ననఘ! భయమ్మొ, భక్తియొ, యనర్థవిచారమొ, మోహమో, సతీ
జనసహజావివేకమొ, యసాధువొ, సాధువొ; మర్షణీయమౌ॥ 36

మ॥ ఎవ రేమన్న నుగాని, యుత్తములు నైత్యేంద్రా! ప్రభుల్ స్వీకరిం
ప్రతువచోలేశము; స్వీకరించుచును, దోషోత్తరమ్ విచారించి, యం
దవిరుద్ధంబగునర్థమున్ దెలిసి, క్రౌర్యంబేది, క్రోధంబు లే
క,విపశ్చిద్వరులున్ గుణాదరతఁ,జిల్కల్ వల్కు! మెచ్చొందరే? 37

చ॥ ఎఱుఁగుదునిన్నుఁ బ్రాణపతీ! యెక్కటిపీరుఁడవోదమర్త్యులం
దఱకు భయంకరుండవయి, దైత్యవిభుత్వధుంధరుండవై,
తఱుగని భోగభాగ్యముఁ దన్పుచు స్వీయుఁ, దన్పుఁగాంచుచున్,
గఱటులలెక్కసేయని యఖండ యశస్వివి సాటివారిలోన్. 38

వ. ప్రాణేశ్వరా! త్రైలోక్యైకనాథుండవైన నీకున్ బాద దాసినై, యేనెన్ని యిష్టోపభోగంబులు యథేష్టంబుగాఁ బొందఁ గల్గితి; నాకంటె వేతెవ్వతె, పౌలోమీపాణిపద్మానీ తంబులైన కల్పక పుష్పగుచ్ఛంబులచేఁగల్పితధమ్మిల్ల బంధనైయై, చెన్నొందె? నన్నుం గాదని,యయ్యూర్వశినిజకరకిసలయోపార్జితంబులైనస్వర్ణదీస్వర్ణదీప్రప పద్మంబులను వింజామరమ్ములుగా విచ్చిపుచ్చుకొని, మఱియెవ తెకు వీచుచుండు? నేనుగాక, వేఱేకాంత, యేకాంతకాంతప్రదేశంబున సర్వ సుపర్వస్త్రీల సంస్పృష్ట పదపల్లవయై, మెత్తమెత్తన నొత్తంబడుచు, "మొగమ్మె మొత్తి" యంతంత సంతనవింతవింతలయొయ్యారంపుఁబాద విన్యాసంబులొప్ప, సమందహాసంబుగా మందయానంబున సంచరించు చుండు? హవ్యవాహానుని యర్ధాంగలక్ష్మియైన స్వాహాదేవి, స్వయం పరివేషణంబు గావింపుచు, భోజ్యోష్ణ సాధుస్వాదుభక్ష్యపయుక్త పంచ భక్ష్యపదార్థంబులు నేనుగాక, యింకెవ్వతెయభ్యవహారవ్యవహారం బునసాప్యాయనంబుగా స్వీకరించు? నాకుంగాక, యెవ్వతెకైన, గంధర్వరాజకన్యకా జనోపకల్పితకల్పక పల్లవమహోర్ధ్వ శయన తలంబున మృదుల మృదులంబుగా శయనించి, కబరీ భరపరిలు లిత లలితకుసుమవిసరదళలవ పరిమృదిత మృణాళినాళాతి కోమలాంగ భంగయై, నీతోడంగూడి క్రీడించి, కేశంబులు వాఱునాడంబై నవేసక

పోడిమి వేడబంబునకైనఁ దోడెంబుగానేని, ప్రాపణీయంబౌనొకో! నిఖిల భువన శాసనచణుండవైన నిన్నుం బ్రాణనాయకుంగాఁ బొంది, నేనేడు గాలంబునిట్లే నాజీవితంబు "మూఁడుపూవులాఱు కాయలుగా" వెళ్ళింప నోపుదాననని, యుప్పొంగియుండ, నున్నట్టుండి, యిప్పుడు. 39

కం॥ కర్ణాకర్ణికగా, నా
కర్ణించితి నమ్మహర్షి గాథ; నదియునా
కర్ణోరాశిగ దుఃఖమ
నిర్ణుదమాధ్యౌర్వమై, సునిష్ఠంబౌ. 40

ఉ॥ హార్తిక మాని నాయకుఁడుమాపతిదక్షిణ బాహుజాండుజుం
డుక్తవచోలవం బది ముహుర్ముహురుత్కటరీఢఁగొల్పు; స
వ్యక్త తపౌరుషోన్నతుల రాదురుగాని; యొకింతదుస్త్యజో
ద్రిక్తతమాని, మానితమతిన్ బరికించి చూడుఁడా! 41

వ. పరమేష్ఠి సృష్టించిన యీచరాచర సచేతనాచేతన వ్యక్తి వస్తుజాతంబులు వేనిచేనైనంగాని, ప్రాణహాని సంభవింపకుండ, మీరు వరంబును బొందినయమంద మేధాసంపత్సంశోభితులరే యౌదురు. కాని, మిమ్మెలైనన్ బట్టి పల్లార్చుట పొంటెఁగంటను విషమ్ము గల్గి, కంటక ప్రాయులైన యాదితేయులు శంభుభుజస్తంభోజ్జృంభితుండైన యమహాత్మ కార్తికమానీంద్రుని ప్రాపునమీకై పాపంబనక, "కత్తిగట్టి" యుద్ధోద్ధతినిద్ధోద్యుక్తులై, యుద్రిక్తులునై, యుక్కివంబున నుక్కుసూపుచుఁ, బెక్కురొక్కుమ్మడి మనరాజధానియైన సురకంటకంబుపై దండెత్తి వచ్చిరన్న మాటవినంబడియె; నిప్పటికి నాచెప్పినచొప్పు నొప్పరికింపక, ధార్ష్ట్యంబుమాని, యమహాత్మనీంద్రుని శరణు వేడుకొంట యొక్కటియెచక్కని మార్గంబనియు, నట్లొనర్చి, సౌఖ్యంబును జీవితంబును, మీరాక్షసరాజ్యంబును, బుత్రమిత్ర కళత్రామాత్యాదులను రక్షించుకొనుటయే మేలైన రాజనీతి"యనియు, వక్కాణించి మఱియు, నక్కాంత కాంతున కిట్లనియె॥ 42

మ॥ అమితాజయ్య పరాక్రమమమర్త్యశ్రేణికింగుండెగా
లముగా, నర్ధనిమేషమాత్రమున నెల్లన్లోకముల్ గెల్చి, రా
జ్యము నిష్కంటకముం బొనర్చియు, జిగీషావేశముపింజేసి ద్వే
షముధాఽఽవేశములుజ్జగింపమి విశేషంబే? ప్రభూ! దోషమా॥ 43

ఉ॥ ఐహిక భోగముల్ విడుచుయత్నము మేలె? ప్రభూ! ప్రభూతశౌ
ర్యాహిత లక్షణుల్, శుభయశోఽధికు లెచ్చటనైన మెత్తురే?
సాహృదమొప్ప, ముక్తమునిచంద్రుని దర్శనభాగ్యమంద, మే
లౌ; హితమార్గమియ్యది; మహామహిమాన్వితుఁడమ్మ
హార్షియున్॥ 44

చం॥ పతిపదపద్మ దర్శనము, భర్తృ సపర్యయు దూరమైన యా
సతి సతియే? తదీయ సహజస్థిరభాగ్యము, భర్తృనిత్య సం
గతి; గతిమాతఁడేసతికిఁ; గావున, రాక్షసరాజ! సాధు స
మ్మతమతిమత్త్వమున్ గలిగి; మన్ననసేయుముమంత్రి యోక్తులన్॥

కం॥ పతిరహితయగుచు, బ్రతికెడు
సతి జీవన్మృతయు, దివసచంద్రకళయునౌ;
సతతము దానవపతి జూగు
ప్సిత జీవితమెట్టులో విశీర్ణంబాఁగా!॥

చం॥అనుమరణంబునొంది, భవదత్యయ వేళ నశింప, నేను, మ
త్తనయున కెవ్వరేనుగడ? త్వాదృశుఁ దండ్రిగఁబొందియుండియు
న్ననదయుఁబోలె, వీఁడెటులనాయతి,నాయువు, శ్రీయునొందెడున్?
గనికరమింతగల్గి, గడఁకన్ గడకన్నులనన్ గనన్గదే!. 47

చం॥ కటకట! ప్రాణనాయక! యఖండయశోధన! యెట్టికష్టము
త్కటమయి, దాపురించినది! దైన్యమునెంచక, దైత్యనాథ! వి
స్ఫుటఫణితిన్ నుతించి, ముని, ముక్తశుభాభిధునాశ్రయంబుఁగం
కటముగఁబొంది, యందఱిని గావుము మామకబుద్ధిపద్ధతిన్. 48

కం॥ శితికంఠభుజోద్భవుఁడఁట!
యతఁడు కృపామూర్తి యఁట! యభయమొసఁగునా
కృతలక్షణుండు ద్వాపర
మతిగాఁడఁట! నాథ! నాదుమనవిఁ వినుమా!" 49

మ॥ అని, శోభావతి పల్కుపల్కులవి దైత్యాధీశుచేతోఽంతరం
బును గోర్వెచ్చఁగఁజేయ, ధిక్కృతి యొనర్చెన్; సూర్యపాదావపా
తనమాత్రాన, జ్వలత్స్వభావమినకాంతంబున్ దలంపించుచున్;
వినమే, పౌరుషశాలు లౌజనుల వన్నెల్, చిన్నెలెట్లుండునో! 50

వ. చండిమోద్దండతాఽఽడంబరంబుగండ మండలంబులన్ దాండవింప, నా జానుమండలుండు మాధ్యందినమార్తాండుని చందంబున మండిపడుచు, ముకుపుటంబు లెగురుటలను, గనుబొమల విఱుపులను, నయనయుగళవలితలలితంబులగుమిటకరింపులను, గనలుటనలంపుఁ బొగలెగయ, హృదయప్రియయగుశోభావతితోనిట్లనియె. 51

ఉ॥ "చాలును-జాలుఁ బల్కులివి; జానుమదాహ్వయుఁడన్న "గుండెలో
గాఁము" గాదె, యెవ్వరికీ! గాంతరో! నాకునుభార్యవయ్యు, నీ
బేలవతనంబదేల? మదిభీతిలమేల? తపస్వినిన్, నినున్
జాలిమెయిన్ క్షమించితి; మనఃప్రియవౌటఁ దలంచి, యిత్తఱిన్. 52

శా॥ ఆముక్తర్షికి, నాకు మైత్రియెటులౌనా హా! సింహమెందేనియున్
దా మౌఢ్యంబున లేఁడిపిల్లను మదిన్ బ్రార్థించి, జీవించునే?
నేమత్తేభమనౌదు; దోమయగు మౌని భ్రష్టుఁ; డాలించితే?
నేమార్తాండుఁడ; మౌనియున్ మిణుఁగురా; నేభోక్తఁ; దాభోజ్యమా॥ 53

మ॥ శివవీర్యోద్భవుఁడన్ బిభీషికలనిస్సీ! మేటి వాటెంచునే?
శివుఁడన్ వేలకోలంది, లక్షల మహర్షి శ్రేష్ఠులన్ ముక్తనా
మవృథాఽభిఖ్యులఁజీరికిన్ గొనక, చంపన్ జాలుదున్ దత్క్షణం
బవలీలన్ దరవారిఁ దాలిచి కరంబందున్ రణాగ్రంబునన్॥ 54

వ॥ వజ్రపాణియు, నైరావణ వారణరాజవాహనుండునైన దేవేంద్రుండు కుంఠిత బాహువీర్యుండై, నా దర్శనానుగ్రహంబులు సంపాదింపఁగోరి, నారాజమందిరద్వారంబునొద్దఁ బడిగాపులుగాయుచున్, బడియుండు; నిధుల కధిపతియుఁ, బినాక పాణికిన్ బ్రాణమిత్రుండునైన యక్షాధ్యక్షుండు పుష్పకంబును లాంఛనంబుగా, గన్నులఁగప్పుకొని, నాకటాక్షపాతంబునకున్ బాత్రమ్మౌటతప్పిపోవునోయని, కేకరాక్షంబుల నీక్షించుచుండి, మించిన వేడ్కఁజూపకయే, నన్ను సేవించుచు, నా మేదురాదరంబు "నాదరబాదరగా" నందుకొనుచుండు; నగ్న్యంతకానిలాపాంపత్యర్కాబ్జులును, విశ్వేశ్వరవస్వష్టక నాసత్యయక్షతార్క్ష్యోరగ గంధర్వ విద్యాధరాప్సర స్సిద్ధసాధ్యాదులైన సర్వబృందారక బృందంబులు నమందమద్వీర్యస్తావకులై, శ్రేయుంబవల్లు నన్నున్ బర్యుపాసించుచుందురు. అనన్యభాజనంబైన త్రైలోక్యవీర్యాలంకార శబ్దంబును నేనొక్కరుండన కల్గియున్నవాఁడ; నట్టినాకా ముక్కఁడిముక్కర్షివల్ల భీతియెట్లు గల్గునని భావించితివి? మతిచెడి, తలకొఅవడినతులువయెవఁడో బిడియము విడిచి, నీకీ పిఱికి మందును బోసియుండు. వాఁడెవ్వఁడో చెప్పితివేని, నా పాణికృపాణి నా ప్రాణి ప్రాణంబులు వాపుదు"నని, మఱియును॥ 55

చం॥ పిఱికి తనంబుమాని, విను; ప్రేయసి! యీశ్వరసృష్టమీచరా
చరమగు విశ్వ; మట్టియెడ సంస్తుతిఁడెట్లగుముక్త మౌని? శం
కరుఁడెగతాసుఁ జేయుటకుఁగానను, ముక్తసృజించె నేని, స
త్వరము గఁజంపుఁగాక; భవితవ్యత కెందును భంగమున్న దే?. 56

ఉ॥ మాదృశులౌ మహామహులు మాయురె! ప్రాణచితాత్తవిత్తగే
హాదివినాశమెంతురె? దురాసవిశాలయశోఽభిశోభితుల్,
గాదె? మలీమసంబయినకాయముపోయిన, లెక్కసేయనెం
తే దృఢచిత్తతన్ ధృతి విహీనులుగాక, ప్రసిద్ధిఁగాంచరే! 57

కం॥ పలు పలుకులేల ? లలనా
లలామ ! వినుమొకటి; నిశ్చలంబుగరణదో
హలదృఢ కుతూహలంబునఁ
బలుమార్తురఁదోలి, జయముఁ బడయుదునిపుడే॥ 58

కం॥ మాన ప్రాణంబులలో
మానమనూనమ్ము సుమ్ము ! మానిని ! ప్రాణం
బేను దృణప్రాయముగా
నేనాఁడో యెంచి, త్రిభువనేశుఁడనైతిన్॥ 59

కం॥ జీవన్మృతుఁడౌనుగదా !
దేవి, మానానపేక్షి ! ధృతిమైమానం
బేనాఁడొప్పరికింపఁడో!
జీవించినవాఁ డెవాఁడు; చెలి! మృతుఁడయినన్॥ 60

ఉ॥ ఓపికవాణి! నాభుజయుగోర్జితశక్తి యెఱుంగవో కొక్కా! దు
ష్ప్రాపములౌ వరంబులు కృపన్ బరమేష్ఠి యొసంగలేదె? సే
వా పరివేష్టితుండనయి, నాకులనాకులపాటుపుచ్చి, సు
స్థాపిత దైత్యరాజ్యపరితః పరితోషయశంబులొందనే ? 61

చం॥ ఒకమునిమాత్రుఁడన్న, భయమొంది, తదాశ్రయ మెట్లుగోరుదున్?
వికలులుగారె, మున్ను బిఱువీకులఁ బెట్టఁగ నేను; వేల్పులున్
దికమకఁ జెందరే? మునులు, దేవి! యొడళ్లకుబ్బాదిపూతలున్
సికలు శిరంబులన్, మెడలఁ, జేతులఁ బూసలపేరులేగదా!॥ 62

మ॥ మునుపే నెక్కటి బల్మిమై మెఱయ, సంభూతప్రతాపాభీతిసం
జనితాస్వాస్థ్యపరీతులై, సురలు పెల్చన్ జూచి, యిష్టైంతయో
ననునవ్వన్, శరణంబుఁగోరుదునె, తన్మానిన్? నినున్ వీరప
త్నిని నేనేమనువాఁడ? నీవరయు దేనిన్, "సిగ్గుచేటు"ఁగదా!॥ 63

చం॥ సడిపడుకంటె; మానధని చావున నేమదిసమ్మతించుఁగా!
ద్విడురు రుషాకషాయితముదీర్ణమహోఽధిక పౌరుషంబుని

బ్బడిగను బొంది, ముబ్బడిగ భంగపడంగఁ దలంపఁడోటు! సం
దడిమొయిదందడించునె మనఃప్రియ! నాకుమనఃప్రియంబగున్॥ 64

చం॥ ఇపుడె విరోధియూథము పయింబడి వ్రచ్చిన, నస్త్రశస్త్రముల్
విపులముగాఁగ వ్రేసిన, గళేగ్రహవ్యూహము శత్రుసైన్యమే
చి, పగనుబూని, అంపములఁజీల్చిన, మెచ్చెదఁ; గాని, దేవి! పం
దపగిది వేడుకొందునె? పదంపడి వెంగలినై, రణంబునన్?॥ 65

మ॥ అవమానంబణుమాత్రమునన్ గనక, నేఁ బ్రాణంబులంబాయుటే
యవధుల్ లేని మహత్త్వముంగనుటగాదా! మానవన్ముఖ్యులెం
దవనీరాజ్యభరంబుకంటె, బహుసౌఖ్యప్రాప్తికంటెన్, దురా
పవిశుద్ధాధిక పుణ్యకీర్తి శుభలాభంబున్ గణింతుర్గదా!॥ 66

కం॥ సురకంటకనగరీశుఁడు;
సురకంటక శౌర్యరాశి శోభితుఁడను; ము
ష్కరు, ముక్తర్షిని శరణన,
నరయఁగనవమానమేకదా! యండఱకోన్॥ 67

కం॥ నేహాని శరణు వేడుట
సామంతులు విన్నయంత, సడిచప్పుడులే
కాముని యెమహత్తరుఁడని,
నామానము మంటఁగలిపి, నగరేనన్నున్?॥ 68

ఆ॥ ఒకరి వెనుకనొకరువికసన్ముఖమనోజ్ఞు
లగుచు, ముక్తహాని నాశ్రయించి,
నన్ను నేవగింతురన్నలమిన్న! యీ
నీతి, జాతిలేని లాతియెల్ల. 69

ఉ॥ గౌరవహీనుఁడై, బ్రతుకుకంటెను, జచ్చుటె మేలుగాదె! యో
భీరు! మదంతమందయిన, విన్నఁదనంబును బొందకీవు దు
ర్వార మహోన్నతున్, సుతు,నపారయశఃప్రతిభాప్రభావితున్,
మారునిఁ గేరువాని, సుగుణంబులప్రోవును బ్రోవుమా! ప్రియా! 70

శా॥ నాకై శోకము మానుమీ! రణమృతిన్ నాకంబుఁ గైకొందుఁ; బెన్
జోకన్ శత్రుచమూ సమూహములు విజ్జోడై, యపారాస్మదీ
యాకుంఠోరు పరాక్రమక్రమ మసహ్యంబై, సమీకంబువన్
బ్రేకంబై, తఱుమన్, జిరోజ్జ్వలయశశ్శ్రీఁ గాంచి, మింతున్ భువిన్॥"

వ॥ అని, బహుప్రకారంబుల నికారప్రతీకార బలవద్విరోధి ధిక్కారాత్మ గౌరవ పురస్కార వద్వ్యవహారంబులపూర్వంబుగా నుపన్యసించి, యంచితధైర్యుండై, యా పూర్వ గీర్వాణశేఖరుండైన జానుమండలుండు నిష్క్రమించినంతఁ, దత్కాంతయైన శోభావతియు, దుర్దాంతచింతాఽఽక్రాంతయై, స్వీయభాగ్యంబులు నిందించుకొనుచు, మనశ్శాంతిని బొందకుండె; ననంతరంబ. 72

కం॥ ఆ మార్తిక మౌనియు, నిజ
సామీచీన్యమును, బ్రకృతిజప్రథితత రో
ద్దామామేయమహోమహి
తామోఘోత్సాహ గౌరవాదృతులొప్పన్॥ 73

మ॥ మునిసంఘములతోడ మంతనము సంపూర్ణంబుఁ గావించి, త-
త్త్వనిగూఢార్థ విదగ్రణుల్ దెలుపఁ గర్తవ్యంబు నూహించి, వా
గ్మి; నఖండ ప్రతిభాప్రభావితుని, విస్మేరాగ్ని తేజోఽన్వితున్,
దనుజాధీశుసయొద్ద కంపెనొక దూతన్, సామభూమోదయున్॥

చం॥ అతఁడును, మౌని యానతి సురారి సభాస్థలిఁ జేరి, యచ్చటన్
దితిసుతవేష్టితుండును, వినీల శరీరుఁడు, రత్నపీఠ సం
స్థితుఁడును, గుంకుమోజ్జ్వల విశేషకచుంబి విశాలఫాల శో
భితుఁడకుతోభయుండు, నతిభీకరుఁడౌ దనుజేంద్రుఁ జూచుచు॥న్

వ॥ ఉద్ధృత దక్షిణ బాహుండై, యా జానుమండలునితో విస్పష్టంబుగా నిట్లనియె- 76

శా॥ "నేనా హార్తికహానియానతి మెయిన్ నీ శ్రేయమున్ గోరి, వి
న్నాణంబై, శ్రవణీయమై, శుభదమై, నల్వొందుసందేశమొం
డీ నీకున్ దెలుపంగవచ్చితిని; దైత్యేంద్రా! వినంగోరెదన్;
నా, నాజానుమదాహ్వయుండనుమతిన్ దానిచ్చె నాదూతకున్॥ 77

ఉ॥ దైత్యుఁడు సమ్మతింప, బహుధా పరితోష పరీవృతుండునై,
దూత్యము నిర్వహింపఁబరితోఽభివృతా భరణాత్మగౌరవ
స్తుత్య చరిత్రుఁడిట్లనె; విశుద్ధయశోనిధి ! జానుమండలా
ఖ్యా ! త్యజనీయమౌసుమి ! దురంతభవద్వ్యవసాయమిత్తటిన్॥ 78

మ॥ రమణీయంబు, హితంబునావచనమున్ రక్షోఽధినాథా! పరా
క్రమభూషా ! విను; నేను శంభుని భుజాగ్రంబందు జన్మించి, యా
ప్రమథాధీశు నియోగమున్ బడసి, సంగ్రామంబునన్ నిన్ను దు
ర్దమదోర్దండ సముత్థచండిమ మెలర్పన్ నొంతు ముమ్మాటికిన్॥ 79

ఉ॥ శంకరునాజ్ఞ నేను శిరసావహియించి, జయింప వచ్చితిన్;
శంకయొకింతలేక, నిను; సత్యముసుమ్మిది జానుమండలా !
వంకలువెట్టఁబోక, బలవంతుఁడవైతివ యేని, శౌర్యమే
యుంకువఁజేసి, రాఁగదె, రణోర్వికినాపయి; నట్లుగానిచోన్॥ 80

శా॥ నాతోఁజాలవ యేని, పోరితము విన్నాణంబుగాఁజేయ, నో
దైతే యాగ్రణి ! యన్య (వక్ర) పద్ధతులకాస్థన్ మాని, వేగంబ, వి
ఖ్యాతానుత్తమ విఘ్నమార్గమునఁ జక్కన్ వేడఁగా శంకరున్,
బ్రాతే? నీకు శరణ్యుఁడౌఁజుమి! వృథావాదంబులేలా,యిఁకన్?॥81

ఉ॥ నీవతినీచతన్ బహుముని ప్రవరామరులన్ నితాంతబా
ధావిలవృత్తిఁ గీడ్పఱచి, యజ్ఞములన్ బొలివోవఁజేసి, వి
ద్యావిమలాత్ములన్, శ్రుతిరహస్యవిదగ్రణులన్ నిపీడనే
చ్ఛావిహృతిన్ వినష్టుల, విచారవిదూరత నొంచితే, కటా!॥ 82

మ॥ నిను మన్నించును శంకరుండు కరుణన్ నీదాష్ట్యమున్ సైచి, చ
య్యన, శంభున్ శరణంబు వేడుకొనుమన్నా! యట్లుకాదేని, నిన్
రణరంగంబున సంహరించు పనినేఁ గ్రార్యంబునన్ మించుటల్
దనుజాధీశ! శివాజ్ఞ. తప్పదిది; తథ్యమ్మౌను ముమ్మాటికిన్॥ 83

చం॥ ఉదధినిడాగినన్, దిశల, నుగ్రవనంబులఁ జొచ్చినన్, మహా
ద్రిదరుల దూఱినన్, ఖగగతిన్ గగనంబునఁ బాఱినన్, బహో
దదృఢతరోదరంబునసదాటునలీనతఁ బొందినన్, నినున్
బొదివి, వధింతుఁ; గన్మొరఁగిపోవఁగ, నీతరమా? నరాశనా!॥" 84

కం॥ "ఇది, మాముక్తికమౌనీంద్రుఁడు
విదితంబుగఁ జెప్పుమన్నవిధ; మింక, నీవున్
మది, లెస్స విచారించియు,
బదులువలుకు; మేనుధానిప్రతికిఁ జెలుపుదున్॥" 85

మ॥ అని, యామౌక్తిక యూతవల్కినఁ, గ్రుధావ్యాపారమేపారఁగా,
దనుజుండాజ్యవివృద్ధ వహ్నిక్రియ, నుద్యద్దేహుఁడై, దంతపీ
డన మొప్పన్, గనువెట్టవాఱఁగను, రుష్టక్లిష్టదష్టోష్ఠుఁడై,
ఘనసంరంభముతోఁ బనిట్లనియె వాక్పారుష్యధార్ష్ట్యాన్వితుఁడై॥ 86

మ॥ "అరరే! మూర్ఖ! కియత్ప్రభావుఁడుర, ముక్తాముఖ్యుండు? నాముందు శం
కరుఁడేపాటి ఘనుండురా? నిశిత మత్ఖడ్గ ప్రహారంబు, త
చ్ఛిరముల్ బంతుల యట్టులిట్టియెగురన్ జిమ్మున్ జుమీ! ప్రేలితో
పరఁగన్ జీల్తును నీదునాల్కఁ; దులువా! వాచాలతన్ మానురా!"

చం॥ అనుచును, దుండగీని తనమప్పటికెచ్చఁగ, జానుమంతలుం
డును, గరవాల సంగ్రహణ తత్క్షణ సంభ్రమ చంక్రమంబుగా
వినిచి, యమాత్యులిట్లు - "ప్రతివీర శిరోదళనైకకేళి! "యూ
తను వధింపరా" దనెడు ధర్మమెఱుంగవె" యంచు, పూన్చినన్॥ 88

శా. అంతర్నిశ్వసనంబులున్ హ్రస్వములై, ప్రాణవేగముద్రేక మె
క్కింతన్ శాంతములైన నాక్షణమునన్ కీనాశలోకేశుఁడా
శాఽంతంబుల్ గనుచుండ, దూతయునుడాయంబోయి, ముక్తర్షికిన్
సాంతంబున్ వినిపించెదూత్యమును నొయ్యన్ గార్యసంసిద్ధికిన్॥

ఉ॥ అంతట, జానుమండలుఁడహార్యవినిశ్చలధైర్యధుర్యుఁడే
కాంతమునన్ సమీకసమయాచరణీయమహిష్ఠ గోష్ఠిమై
మంతనముండి, తెల్వి గలమంత్రులఁగూడి, రిపుప్రణాశ దు
ర్దాంతరుపాకపాయ వితథక్షణప్రియ వాక్కులిట్లనున్॥ 90

ఉ॥ "లోకములెల్ల గెల్చి, యతిలోక పరాక్రమశాలినైన న
న్నే, కృమికంబెఁ గీసయగుహీనుఁడు, ముక్తమహర్షి, ముక్తల
జ్ఞాకుఁడై దిర్చి నిల్చెనఁట! చావఁగనెంచెనో, యేమొ! వాఁడు జ
ల్పాకుఁడెయౌనుగాక! యపలాపమొ, వానికి బుద్ధిలోపమో!॥

చం॥ పితృవనమే నివాసమఁట! భిక్షుకవృత్తినిమానఁడంట! కు
చ్చితపుగ జాజినంబహహ! చేలచెఱంగఁట! కాలకూట సం
గతి గళనీలిమంబఁట! జగామొనగాఁడె, దిగంబరుండు; పో
రితమున వాని సాహ్యావిపరీతపురీతినిగోరె మానియున్॥ 92

మ॥ అమరెన్ "దొందును దొందె" యన్నటులు; వహ్వా! వీరిదా నేస్తమె
న్న, మతిభ్రష్టులు, నష్ట పౌరుష రుషాఽఽంధ్యమ్మొక్కటే మిక్కుట
మ్ము; ముసన్ ముక్తుని; దత్సహాయుఁడగు శంభున్ శుంభదస్మత్పరా
క్రమ చండాతపమిట్టిమిట్టిపడుమిత్రద్వంద్వమున్ నొంపదే?॥ 93

ఆ॥ మాంసభోజనంబుమాటే యెఱుంగఁడా
"బక్కపేగు" మాని; పిక్కబల్మిఁ

జూపువాఁడెయౌను; శూలియు నావంకఁ
జూడనైనఁ జూడలేఁడు పోర॥ 94

చం॥ కనుక, వజీరులార! తమకంబున వైరులఁజీరి, పోరిలో
ఘనవిజయంబుఁగైకొని, యఖండ యశోవిభవంబుఁ గాంచి, చ
య్యనననగరంబుఁ జొచ్చి, విజయ ప్రకటాధిక సంభ్రమోత్సవం
బునుజరుపన్ వలెన్ మనచమూసముదాయముఁ బ్రోత్సహింపుఁడీ!।

ఉ॥ ఊహకుమించు నాహవ మహోత్సవ దోహల దోహదక్రియల్
వ్యూహ చమత్కృతుల్ బహువిధోజ్జ్వల సాధనముల్,
రథాశ్వము
ఖ్యోహితవాహనంబులు మహీస్థలినిండి, ప్రచండ వేగముల్
గా, హుడుకల్ హాళాహాళి జెలంగఁగఁ జిందములాఁడఁ జేయుచున్॥

క॥ రథ గజ తురగపదాతులు
ప్రథిత ప్రథనోత్సవంబు బహురూపముగా
వ్యథపఱుప, వైరి వీరుల
వృథా బహూత్సాహ మంతరింపనడువనా॥ 97

మ॥ రణకోలాహలమేహాలాహలముగాఁ దై ్రలోక్యమున్ భీత భీ
తనికామాత్త విమోర్ధ్యమై, దశదిశల్ తారాఁడ బెన్ రాయిడిన్
దనకే "దిక్కును-మొ్రక్కు-లే"కునికి ముక్త భ్రష్టమౌని ప్రభుం
డును, బీరంబు, హాళాహాళిన్ విడిచి, "చెట్టున్-బుట్టఁ"దాఁజేరఁడే?"

మ॥ అని, యాజానుమహాబాహ్వయుండు, సచివా యత్తుండు
గాకుండియున్,
దన మేల్ గోరెడు మంత్రులందఱకుఁ గర్తవ్యంబు సూచించి, తా
ను నధిష్ఠించెను, వీరవేషమునఁ "గన్నున్ మిన్నుఁగన్గోక" శం
భుని, ముక్తర్షి నెదుర్చ పూనిక, రథమ్మున్ సర్వసన్నద్ధమున్॥ 99

చ॥ కవచ కిరీటముల్, ధనురఖండశరాళిఖరాసి తూణముల్,
వివిధ మహాస్త్రముల్, విబుధ భీతికరమ్ములు దాల్చి, దైత్యుఁ డా
హవ జయశీలురౌ నిజసహాయులు సాయుధులై, బిరాన వెన్
దవిలి, తనున్ భజింపఁగ, ముదంబునఁ బెండిలి కేగు చాడ్పునన్॥

చ॥ వెడలెఁ జమూసమూహము సువిస్తృత మిర్వదియైదు యోజనం
బుల నెడలేక, పొంగుచుఁ, బ్రమోదము, నాహవకేళికై కుతూ
హలము ముహుర్ముహుర్నవ నవాభ్యుదయమ్మును గూర్ప,
జాను మం
డలుఁ డరారెఁ దాఁ ద్రి భువనంబులకొక్కఁడె నాయకుండనన్॥

చ॥ రథ గజ వాజిపత్తి నికరంబుల ఘట్టనమాటిమాటికిన్
బృథివిచలించి, యోద్ధృ విపరీత నినాదము మెండుగాఁ బర
శ్వధశరకుంత ముద్గరకృపాణమరీచులు ద్రష్టృ దృష్టులన్
శిథిలతనొందఁజేయఁ బయనించె సురారిచమూ సమూహముల్॥

మ॥ జయకాంక్షల్ మదినిండ, దైత్యులు రణోత్సాహంబు
వ్యక్తంబుగాఁ
బయనింపన్, రిపులున్న త్రోవునకుఁ, బైపై రాలెనుల్కల్; మరు
ద్భయమల్లార్చె; నసృక్కణంబులురలెన్; రాబందులున్, గ్రద్దలున్
గుయిపెట్టెన్; బిడుగుల్ వడెన్ వడిగరక్షోనాశహేతూత్థముల్॥ 103

ఉ॥ ఐనను, లెక్కసేయక; మనోజ్ఞ వికాసముతోడ, నాశరుల్
మానిని, దత్సహాయుల, నలంఘ్యబలాఢ్యులఁ జూచి, యంత, నా
జానుమదుగ్రసైనికనిశాచరులొక్కమొగిన్ మహార్భటిన్
బూనికమై రణక్రియ వినోదముగాఁగఁ దలంచిరాత్మలన్॥ 104

శా॥ అత్యుత్సాహముతో బహు ప్రహరణ వ్యాపారవేత్రి ప్రగల్భల్
దైత్యుల్ వచ్చుట జూచి, ముక్తముని కర్తవ్యజ్ఞఁడై, స్వీయపై

న్యాత్యౌజ్జ్వల్యమునౌర్వదీప్తులు మియన్ ద్యావా౽వనుల్
నింపఁగా
“నిత్యోర్జస్వలమున్ బొనర్పుఁ”డని మన్నీలన్ ప్రబోధించుడున్॥

చ॥ అపుడు సువీక్షణాదుల, సహాయులఁగన్గొని మౌని మౌళియున్
విపులవచఃప్రకారముల విన్చె నిటుల్ – “కనుగొంటిరే” రథ
ద్విప హయపత్తి యుక్తుఁడయి, బీరములాడుచు, జానుమంతుఁడా
సరిపుఁడు, మహాస్త్రశస్త్ర చతురత్వముఁ జూపగవచ్చెఁ జెచ్చెరన్

సీ॥ “మేరుమందరములా, తేరుల తీరులా”
యనువిచికిత్సయుయ్యాలలూఁప,
“నడగొండలా, మహోన్నత మదగజములా”
యనుననుమాన మొయ్యన జనింప,
“రంగదుత్తుంగ తరంగంబులా, తురం
గంబులా” యను సందియంబు దోఁప,
“నీళ్ల త్రుళ్ళింతలా, కేళ్లు వాడెడుభటా
టనములా” యను శంక మనము నింప,

గీ॥ జానుమండలు చతురంగ సైన్యమిదియుఁ
గదియుమనలను ధరణి గ్రక్కదలఁ జదలఁ
ప్రాకు కెంధూళి వింత యెఱ్ఱఁతమోవి
తానమన్ భ్రాంతి లోకులందఱును బొంద॥ 107

మ॥ మనపైవచ్చు భయంకరాసురుల సమ్మర్దంబు, దేవాంశ సం
జనితుల్, మీరలణంపఁగావలె; రహస్యజ్ఞుల్, రణోద్యోగ నై
పుణముల్ నేర్చిన దిట్టలాదురుగదా! పుణ్యాత్ములారా! మహే
శుని యాజ్ఞన్ దునుమందగున్ దనుజు, దుష్టున్,
జానుమన్నామకున్॥ 108

ఉ॥ ఆనిమిషాంబ, సంగరమునందు సహాయయగున్; ధ్రువంబు; త
జ్జాను మదాహ్వయాసురుని శంకటపౌరుషు, లోకకంటకున్
నేను వధింతుఁ; జూడుఁడు ముని ప్రవరుల్ ! భవదీయసాహ్యమున్
న్యూనముగాఁ దలంపను; మహోద్యమ మీయది మీయదేసుఁడీ!
ఉ॥ ఇంతకుమించి చెప్పఁబనియేమి ? పరాక్రమభూషణుల్, రణా
త్యంతవిహార సంభ్రమ మహాకుతుకానితరాత్త సాహసుల్,
వంతునవచ్చు రాయగరువంబిఁకఁజెల్లగరాదు; వాఁడుదు
ర్దాంత దురంతయాతనల, "అంపపుఁగోఁత" జగాన బెట్టఁడే?॥" 110

వ॥ అనుమునివరు నెచ్చరికమెయి, మెయివొంగనింగికి జంగ సాచునట్టు లువ్వెత్తున లేచి, సేనానులందఱు శంఖభేరీ గోముఖమర్దళ మడ్డుక కాహళజయఘంటాఽఽది మహావాద్యంబుల ఘోషంబులు భూన భోఽఽంతరాళంబునిండించుచు, దిగ్గజంబులు బెగ్గడిల్ల, లోకపాలురు తల్లడిల్ల, బ్రహ్మాండబు భేదిల్ల, కులాచలంబులు మొగ్గతిల్ల, గ్రహ నక్షత్రి తారాగణంబులెల్లడుల్ల, వీరవిహారంబులన్ విజృంభింపుచు, పిలింపుఁకింపుసంపాదింప, వారును, గోరికలీరికలెత్త, వియత్తలంబునన్ విమాన యానంబులవచ్చి, బారులు దీర్చి, మహాత్త్రిక మహాని మాళికి జయంబుగల్గుపొంటె స్వస్తివాచనంబులు గావింపుచుండి రప్పుడు. 111

సీ॥ జానుమంతుఁడు, ముక్త మౌనియు విజగీష
భూషగాఁ గల్గి, యాస్ఫోటనముల,
విస్ఫూర్జిత పరాక్రమస్ఫూర్తులు జెలంగ
స్పర్ధాళులై, పరస్పరము దాఁకి,
తృప్తులుగాక, సందీప్తులై, దృప్తులై
యుద్ధురోద్ధతి బహు వ్యూహములను
రచియించి, రణరంగ రంగన్మహోత్సాహ
సాహసోపేతులై, మోహరించి,

న్యాత్త్వౌజ్జ్వల్యమునొర్వదీప్తులు మియన్ ద్యావాఽవసుల్
నింపఁ గా
"నిత్యోర్జ్వస్వలమున్ బొనర్పుఁ"డని మన్నీలన్ బ్రబోధించుడున్॥

చ॥ అపుడు సుపీక్షణాదుల, సహాయులఁగన్గొని హూని మౌళియున్
విపులవచః ప్రకారములవిన్చినిటుల్ - "కనుగొంటిరే" రథ
ద్విప హాయపత్తి యుక్తుఁడయి, బీరములాడుచు, జానుమండఁడా
సరిపుఁడు, మహాస్త్రశస్త్ర చతురత్వముఁ జూపగవచ్చెఁ జెచ్చెరన్

సీ॥ "మేరుమందరములా, తేరుల తీరులా"
యనువిచికిత్సయుయ్యాలలూఁప,
"నడగొండలా, మహోన్నత మదగజములా"
యనుననుమాన మొయ్యన జనింప,
"రంగదుత్తుంగ తరంగంబులా, తురం
గంబులా" యను సందియంబు దోఁప,
"నీళ్ల త్రుళ్ళింతలా, కేళ్లు వాటెడుభటా
టనములా" యను శంక మనము నింప,

గీ॥ జానుమండలు చతురంగ సైన్యమిదియుఁ
గదియుమనలను ధరణిగ్రక్కదలఁ జదలఁ
బ్రాకు కెంధూళి వింత యెఱ్ఱతమోవి
తానమన్ భ్రాంతి లోకులందఱును బొంద॥ 107

మ॥ మనపైవచ్చు భయంకరాసురుల సమ్మర్దంబు, దేవాంశ సం
జనితుల్, మీరలణంపఁగావలె; రహస్యజ్ఞుల్, రణోద్యోగ నై
పుణముల్ నేర్చిన దిట్టలాదురుగదా! పుణ్యాత్ములారా! మహే
శుని యాజ్ఞన్ దునుమందగున్ దనుజు, దుష్టున్,
జానుమన్నామకున్॥ 108

ఉ॥ ఆసమిపాంబ, సంగరమునందు సహాయయగున్; ధ్రువంబు; త
జ్జాను మదాహ్వ సూసురుని శంకటపౌరుషు, లోకకంటకున్
నేను వధింతుఁ; జూడుఁడు మునిప్రవరుల్! భవదీయసాహ్యమున్
న్యూనముగాఁ దలంపను; మహోద్యమ మీయది మీయ దేసుఁడీ!

ఉ॥ ఇంతకుమించి చెప్పఁబని యేమి? పరాక్రమభూషణుల్, రణా
త్యంతవిహార సంభ్రమ మహాకుతుకాంచితరాత్త సాహసుల్,
వంతునవచ్చు రాయగరువంబికఁ జెల్లగరాదు; వాఁడుదు
ర్దాంత దురంతయాతనల, "అంపపుఁగోఁత" జగాన బెట్టఁడే?॥" 110

వ॥ అనుమునివరు నెచ్చరికమెయి, మెయివోంగనింగికి జంగ సాచునట్టు లువ్వెత్తున లేచి, సేనానులందఱు శంఖ భేరీ గోముఖమర్దళ మడ్డుక కాహళజయఘంటాద్యనేక మహావాద్యంబుల ఘోషంబులు భూన భోఽంతరాళంబునిండించుచు, దిగ్గజంబులు బెగ్గడిల్ల, లోకపాలురు తల్లడిల్ల, బ్రహ్మాండము భేదిల్ల, కులాచలంబులు మొగ్గతిల్ల, గ్రహ నక్షత్ర తారాగణంబులల్లాడుల్ల, వీరవిహారంబులన్ విజృంభింపుచు, నిలింపులకింపుసంపాదింప, వారును, గోరికలీరికలెత్త, వియత్తలంబునన్ విమాన యానంబులవచ్చి, బారులు దీర్చి, మహాత్త్వికి మహానిమాళికి జయంబుగల్గుఁగాతని స్వస్తివాచనంబులు గావింపుచుండి రప్పుడు. 111

సీ॥ జానుమంతుఁడు, ముక్త మానియు విజగీష
భూషగాఁ గల్గి, యాస్ఫోటనముల,
విస్ఫూర్జిత పరాక్రమస్ఫూర్తులు జెలంగ
స్పర్ధాళులై, పరస్పరము దాఁకి,
తృప్తులుగాక, సందీప్తులై, దృప్తులై
యుద్ధురోద్ధతి బహు వ్యూహములను
రచియించి, రణరంగ రంగన్మహోత్సాహ
సాహసోపేతులై, మోహరించి,

గీ॥ యంచితాత్మ ప్రతాపదీవ్యత్ప్రభావ
భావితౌన్నత్య సాతత్య భవ్యరవ్య
నలతిరస్కారకారి సోష్మల సదాయు
ధ పరియోగ సన్నైపుణీదీప్రులైరి। 112

చం.తదుభయసైన్యముల్ బహువిధంబులఁజిత్రవిచిత్ర చంక్రమో
ద్యదురుశరాసితోమర ముఖాయుధపాతములన్యవీరవా
ర దృఢతరప్రయుక్త ముఖరప్రఖరాశుగ శస్త్రఖండన
ప్రదరములున్ జెలంగ, సమరంబొనరించె భయంకరంబుగన్॥ 113

వ. అట్టి వెట్టిదంపుఘట్టనంబున నిరువాగునన్ గల జగజెట్టులన్యోన్య శస్త్ర సంపాతశాతితులై, పుష్పితాశోకంబులును, బుష్పతకింశు కంబులునుబోలె, రక్తసిక్తాంగులై, వీరావేశంబులుదేశంబై నమానక, తురంగంబులను నిర్భిన్నాంగంబులను, శతాంగంబులను శతాధికాంగ భంగంబులను గావించుచుండిరప్పుడు సర్పరోమనామకాసుర వీరుండు సువీక్షణుని, ఖడ్గరోముండు సుబాహుని, జయబుద్ధివిలోచనుఁ, మాయామేయోపాయుండైన మహాకాయుండు మహాబలుని, గరాశ నాముండు మహారాజసునిన్ దాఁకి, వీ (యీ) డ్వోవని పౌరుషంబున ద్వంద్వయుద్ధ సన్నద్ధులైరి. తదనంతరంబ॥ 114

ఉ॥ చండ పరాక్రమక్రముఁడసాధ్యుఁ డరుధ్య శరప్రయోగ ద
ర్పుండతిరూక్షతన్ గదిసి, క్రోధము మిక్కిలి హెచ్చ, సర్ప రో
ముండు సువీక్షణున్ శరసమూహనిమగ్నుఁ బొనర్చి, సారథిన్
గండడఁగించి, గుఱ్ఱములగాసిలఁజేసెలఘుత్వ మేర్పడన్॥ 115

ఉ॥ అంత సువీక్షణుండును, మహామహిముండు, తదా శరున్ శరా
త్యంతనిదాఘుతైక్ష్ణ్యము సహస్రసముఖంబుల భూనభోఽంతరం
బంతయునిండ, బెండువడ, నాహవదోహలతావ్యపేతు, భీ
తాంతరు, లజ్జితాశయు, క్షణార్థము నెవ్వగముంచె; ముంచినన్॥

ఉ॥ వాఁడునునీడవోవక, యవక్రపరాక్రమ మొప్ప నెన్నియో
వాఁడి శరౌఘముల్ బఱపి, వైరిపయిన్ జయకాంక్షమించినన్,
బోఁడిమిపీసమేఁబొలివోని సుపీక్షణుఁడోహటించి, కి
గ్గాడి సురారికార్ముక ముఖండితమున్ బొనరించె వేల్మిడిన్॥ 117

ఉ॥ వెంటనె సర్వరోముఁడును వేఱొక వింటిని గేల్ దాల్చి, "నీ
వ్వంటకుఁడయ్యెడున్; బ్రభువఖండ జయంబును బొందుగాక; యీ
తుంటరి యెందుఁబోగలఁడు? దోమకు నేన్గులు బెగ్గడిల్లునే?
రెంటెము దాల్పు ముక్తమువి మృత్యువుదంష్ట్రలఁ జిక్కినట్టులే!"

క॥ అని, యిట్లున్ దనలోఁ దా
ననుకొనుచున్, సర్వరోముఁడాఁ సజ్జధనుం
ర్ధ్వననుండయి, నిశితశర
ప్రణిపాతంబులను రిపుల వడిముంచెత్తెన్॥ 119

శా॥ ఆగ్నేయాస్త్రము వింటఁదొడ్గి, దనుజుండా సర్వరోమాఖ్యుఁడున్
భగ్న ప్రజ్ఞుఁడుగామి నెంతయుమదిన్ గాటంబుగా నమ్మి, యు
ద్విగ్నుండౌచు, సుపీక్షణున్ జఱచుఱన్ వీక్షించి, "తత్సేన భీ
భుగ్నంబై, నశియించుఁగాత"మని, విస్ఫూర్తిన్ బ్రయోగించినన్॥

శా॥ దానిన్ మానుపఁగా, సుపీక్షణు నాస్థన్ వారుణాస్త్రంబు, న
న్యూనాసహ్య మహత్త్వ జిత్వరరిపువ్యూహాతి భీతి ప్రదుం
డై, నైష్ఠుర్య మహిష్ఠనిష్ఠమెయిఁ, బ్రత్యాలీఢ పాదస్థుడై,
సేనల్, మార్తికి మౌనియున్ బొగడ, నేసెన్ విక్రమావక్రుఁడై॥

వ॥ మఱియును, సుపీక్షణుండు విపక్ష దుర్నిరీక్ష్యుండై, సర్వరోముని రథ్యంబులనేడేసియు, సారథిపై నేడును, సంధిబంధములను బదేసియు, ముఖమున నాఱును నారాచరంబులు గాడనేసియు, నొక్క వాలమ్మున వానిచేతి చాపంబును, నొక్కని శాతశిలీముఖంబునఁ డెక్కెంబును నేలగూల్చిన, సర్వరోముండునురక్తసిక్తాంగుండై, క్రోధవిహ్వలుండై, సుపీక్షణుని గదాఽఽఘాతశాతితుంజేసె-నంత॥

మ॥ నెఱజోదాగదఁదీక్ష్ణ సాయకము న్ భిన్నంబుఁగావించి, వాఁ
డరికంఠచ్ఛిదకుంఠ కుంతశరశక్త్యాద్యాయుధంబుల్ పరం
పరగాఁ బర్వఁగఁజేయ, మానియును శుంభద్భక్తియుక్తాత్ముఁడై,
స్మరియించెన్ నిమిషాంబ, దానవజిఘాంసా
నిశ్చయోల్లా (ద్భా) సియై॥ 123

మ॥ నిమిషాంబా కరుణాకటాక్ష నిబిడానింద్య ప్రభావాప్తశ
క్తి మహాశక్తి మదాయుధ ప్రవరమున్ దింప్రడించి, వక్షోంతర
ప్రమథోద్యత్ప్రఖర ప్రహారముగఁ దీవ్రప్రక్రియన్ మించి, సై
వ, మృతుండయ్యెఁ దదీయఘాతమున నవ్వాఁడున్ క్షణార్ధంబునన్॥

ఉ॥ జానుమదా శరుం డవనిచండిమ, తన్ గెలిపించునంచు, సెం
దాన, దృఢంబుగా, యదవదానవిశేషము లెంచి, సమ్మ్రచున్,
దా, నముచిద్విడాదిని బుధప్రకరంబు, బహుప్రకార సై
న్యానత సత్త్వమానసుచు, నువ్విళులూరుచునుండ్రుచ్ఛలన్॥ 125

సీ॥ అట్టి జగజ్జెట్టి, సర్పరోమాభిధాన
యాతుధానాధముండు నిమిషాంబచే, సు
వీక్షణపరాక్రమంబుచే, నాక్షణంబ
నేలఁగూలె, రక్షస్సేననిర్వ్రీలేక॥ 126

క॥ హాహాకారముఁ జేయుచు,
నాహవభూమికిని దూరమైఁ కర్తవ్యం
బూహాలకందకపోఁగాఁ,
"బాహి" యనుచు, నేని కాళ్లపైఁ బడినంతన్॥ 127

ఉ॥ మౌనివరుల్, "సుభీక్షణుని మానిత శౌర్యమవార్య" మంచు, సై
మానికవారముల్, మునియు మార్తికుఁడున్ ముదమంది, స్వస్తివా
చా నిరవద్య నిర్మల నిజప్రకట ప్రచురానురాగ యో
గానితరాభిగమ్య హృదయ ప్రమదాతిశయాభ్యుపైతె, కదున్॥

సీ॥ సాధువాదముఁ జేసిరి సంతసించి;
ఖడ్గరోమ సుబాహులు ఖండ శౌర్య
చండిమోద్దండులౌచుఁ, గేసరియుఁ గేస
రియును దాఁకిన యట్టి జారీతి దోఁప॥ 129

క॥ అన్యోన్యముదాఁకి రసా
మాన్య ప్రాభవముమీఱ, మైవెంచి, మహో
మన్యు స్వరూపులౌచును,
జన్యోత్సాహంబుతో నజయ్యులు పోరన్॥ 130

ఉ॥ ఒండొరు ప్రేయు బాణముల నొండొరు మధ్యపథంబు నందె యు
ద్దండత, ఖండఖండములతాద్రుశవీర రసైకమూర్తులై,
చెండుచుఁ, జండ శౌర్యులయి, శీఘ్రత, లాఘవమొప్పఁబోరఁగన్,
గండరగండులై, ముఖవికారము దోఁపఁగనీక, పీఁకమై॥ 131

వ॥ఇట్లు కొంతసేపు వారిద్దరును నొండొరులుతీసి పోని వీరా
వేశంబునన్ బోరాడి రంత, సుబాహుండును, ఖడ్గరోముని రథ్యంబులన్
గూల్చి, విరథునిఁ గావించిన, వాఁడును, రణరంగంబువీడి, తీవ్వన
నింగి కెగసి, ధనుర్ధరుండై, శరపరంపరలన విచ్ఛిన్నంబుగాఁ బఱపినన్,
బిటివోని మగతనంబున సుబాహుండును, సహసోత్పాతంబునన్ మించి,
వానికవచంబుఁ జించి, యర్ధచంద్రాకారంబైన సాయకంబున్ బ్రయో
గించి, తద్ధనుశ్శింజినీ భంజనంబుఁగావించె-ననంతరంబ॥ 132

మ॥ హరికాండధః పతనోన్ముఖునై పుణరయవ్యాధూననత్రాస కృ
చ్ఛ్రతరోద్దాముఁడు, ఖడ్గరోముఁడవకాశంబెట్లొచిక్కన్, గడున్
గఠినంబౌ పరిఘాయుధంబుఁగొని, యాకాశంబుపై కేగెఁదా
"మఠనిద్రాళుత, సత్రభోజనత"యన్ మాడ్కిన్ బరీహాస్యుఁడై॥

చ॥ "ఇపుడె సుబాహుఁ జంపవలె నెట్లయినన్, మదమోఘశక్తి నీ
చపుఁ బ్రబధనోద్యమంబిది ప్రచండత జానుమదాధి పత్యమున్
విపులతరంబొనర్పవలెః నిశ్చయమిద్ది" యటంచు, నాఁడు న
ష్టు పరిఘుపై చెవైరిపయి ముష్కరుఁడై, ప్రతిఘూ ప్రకృష్టుఁడై॥

చ॥ అయిదునిశాతసాయకములాశరపాశమదాపహృజ్జగ
త్త్రియభయకృత్ప్రపాతముగ, దైవవచోఽనుగృహీతుఁ జేసె; "ని
శ్చయమిఁక, ఖడ్గరోముఁడని, శాతితుఁడో"నని, సంతసింప, నెం
తయును వియచ్చరోచ్చయమ నారతముత్కలికేరితంబుగన్॥ 135

ఉ॥ అంతట, హీనసాధనతనాశరుఁడా ప్రతివీరుఁ జూచి, యా
శాఽంతములన్ గనుగొనుచుఁ, "జాలును-జాలు! సుబాహువీర! నీ
వంతల, నింతలన్ రిపు, నిరాయుధు, నన్ను వధింపఁ జూతువే?
సుంత దురంబుమాను"మనుచున్, మఱియొక్కశరాసమున్ గొనెన్॥

మ॥ అటులన్ గైకొని, ఖడ్గరోముఁడు, రణవ్యాపారమే పారఁగాఁ,
బటుబాహాజ్జ్వలుఁడై, సుబాహుపయిఁ దృప్తప్రక్రియన్, దా విశం
కటుఁడై, బాణపరంపరల్ గురియ, ముక్కల్ సేసి యవ్వాని, ది
క్తటముల్ మార్వ్రలుకన్, మహామహుఁడు వక్కాణించెనిట్లాతఁడున్॥

ఉ॥ "ఓరి, నిశాఽటకీట! వినవో, మదవశ్యవచశ్చయంబు! మీ
నేరములే మెఱుంగమె? మునిప్రకరంబుల, బ్రహ్మవేత్తలన్
దారుణరీతిమై బహువిధంబుల బాధలు వెట్టి, యజ్ఞముల్
మారటలేక, మీరలు చలంబునఁ బాడఱఁ జేయలేదొకో!" 138

చ॥ అనుచు, సుబాహుఁడా శరు, గతాసునిఁ జేసినయంత, ఖడ్గరో
మునిపతనంబుతో నసురుమూఁకలు విచ్చి, యితస్తతః పలా
యనపరులైరి; వేల్పులు, మహర్షులు మెచ్చిరి జేతయా సుబా
హుని; బహుశంఖదుందుభిరవోల్బణమయ్యె దిశాఽవకాశమున్॥139

ఉ॥ అంత, విరోచనుండు భయదాహవ వీరవిహారహారి, దు
ర్దాంత పరాక్రమక్రముఁడరాతినిరాస పరాయణుండు, కా
లాంతకమూర్తి, పౌరుషజయాధికలబ్ధయశః ప్రకాశుఁడ
ఛ్ఛాంతరుఁడక్షయోద్యతజయంబుఁగొనన్, జయబుద్ధినుద్ధతిన్॥140

చ॥ ఎద్రిదిచిరణాంగణంబున జయేచ్ఛ మెయిన్ జయబుద్ధి నెమ్మెయిన్
జిద్రుపలుగాఁగఁజేయుఁడు, విశృంఖలతన్, ఖలతన్, గులాచలం
బద్రువఁగపేఁచుపీవలిక్రియన్, సివమెత్తి, దిదృక్షుసైన్యముల్
విద్రిదిచితొలంగఁగా, రణభువిన్ విహరించి రుదంచితోద్ధతిన్॥ 141

చ॥ అసురుఁడు, మానిమానాళియు గదాఽభిహతి ప్రవణుల్ రణస్థలిన్
విస్మృమరకౌశలంబమర, ప్రేయుచు, నొండొరు ద్వంద్వయుద్ధమం
దసకృదపార పౌరుషరుషాఽతిశయంబున మించి, నొంచి, తా
రసదృశవీరశేఖర మహత్త్వమహాస్త్వముహుస్సుసత్త్వులై॥ 142

కం॥ "అస్నతర సుకరమ్మగు"నని,
యనిమిషులగ్గింపఁ దగినయని యొనరుపఁ, బా
యని పగనసురయు, మునియును
ననిచిన కనలగ్గియై, యనాశ్వస్తముగాన్॥ 143

శా॥ వీరావేశముతో విరోచనుఁడు దద్వీడ్వీర్య హార్యస్త్ర శ
స్త్రారూఢ స్థిరసంప్రయోగ నిపుణుండై, యర్ధచంద్రాంచితా
కారంబైన శరంబునన్ గుణధనుః కంఠంబులన్ జెండి, బ్రం
దారారాతినొనర్చె నెక్కటిక్రియన్ నామావశిష్టున్ రిపున్॥ 144

మ॥ ఇటులీలన్ జయబుద్ధి, తత్సహచరుల్ హీనక్రియోత్సాహులై,
విటతాటంబుగ పీడిపోయిరసురుల్ వెన్ జూడకంతంత, నె
ట్టెటులో; గంగరగండలయ్యును, సురల్ హెచ్చించు, భావించి, హృ
త్స్ఫుటముల్ బీతున "బిక్కుబిక్కు"మన, నుద్యోగింపలేకయ్యెడన్॥

కం॥ మాయా సిద్ధాసురుఁడును,
మాయావియు, ద్వంద్వయుద్ధ మాయాద్ధత్యా
మేయాత్మీయాన్నత్యో
ప్రచ్ఛాయాకారంబులొప్పి, రణమొనరింపన్॥ 146

మ॥ దశతాళోన్నతవిగ్రహుండు, కుహనా ధార్ష్ట్యాతిదాష్ట్యాదిదో
ష శతావిష్ట దురాశయుండు, వికృతా శాంతస్వరూపుండు, స్థూ
ల శిరోధి ప్రతిమందరుండు దరి, ష్వేళంజేసి, వ్యాత్తాననుం
డు, శృతక్ష్మీరదనార్యమాననుఁడు, పోటుంబంటు, దైత్యుండాగిన్॥

వ॥ పెచ్చరిల్లిన మచ్చరంబున హఠాత్పాతంబున మహాత్తికమహాని
మాళిసేనలన్ జిందఱవందఱఁజేయం దొడంగినయంత; దన్నియంతయు,
మాయావియునైన మహాకాయుండు విజృంభింప, మహాబలుండు నిమే
షాంబను స్మరియించె; నంత నమ్మహామాయయు, నిమేషార్ధంబునన్
బ్రసన్నయై, "వత్సా! భయంబు వలదు. వీనిన్ జీల్చిచెండాడు"మని,
యుపదేశింప, నాతండా యాతుధానుమేనెల్లభల్లంబులన్ గ్రొచ్చి,
యార్చిన, వాఁడా యాకారంబునుజ్జగించి॥ 148

శా॥ సింహవ్యాఘ్రవరాహవాహరిపు విస్మేరాకృతుల్ దాల్చి, ఘో
రాంహోవ్యూహ దురూహమోహ కుహనావ్యాపారపారీణుఁడై,
రంహః ప్రక్రమవక్ర విక్రమ ముహుర్హుంకారహుంకారుఁడై,
"హంహో! జియ్య! హసాదటంచు," నిజసైన్య వ్రాతముల్
మెచ్చఁగన్॥ 149

శా॥ పోరంబోర, మహాబలుండపుడు నిర్ముక్తోగ్రనారాచదు
ర్వారుండై, రణరంగమందుఁగపట ద్రాఘిష్ఠదార్ఢ్యాఢ్యు, దే
వారాతిన్, జముపీటఁదత్కృతము, నూత్నాతిథ్యమున్ గైకొనన్,
ధారాపిళ్ల మహాఽస్త్రశస్త్ర నికరద్రాక్పాతితున్, బంపినన్॥ 150

శా॥ భీతాత్ముల్, హతశేషులా సురరిపుల్ బిర్వీకులన్ జెంది, దు
ర్జాతుల్ "కాలికిబుద్ధిసెప్పిరి" మునుల్ సంతోషితస్వాంతులై
రాతోద్యద్ధ్వని, జేతృసైనికనికాయాధ్మాత శంఖధ్వనుల్
చేతోమోదముఁగూర్పఁబర్వెఁ; సుమవృష్టిన్ దేల్చిరుర్వీన్ సురల్॥

ఉ॥ రంగదభంగశౌర్యుఁడు, కరాళముఖుండును, లక్ష్మణాఖ్యుఁడున్,
సంగరరంగచంక్రమణ సంగతులై, యతులైకతాన భం
గిం, గడఁదిన్, బరస్పర జిగీష సజేశులకాస్థఁ, దృప్తి, దీ
ప్తింగలిగించుచున్, దెలివి, తేటయుఁజూపి, రణంబొనర్పుడున్॥152

శా॥ ఉన్నట్టుండి కరాళ వక్త్రుఁడు, రణోద్యోగంబు రెట్టింప, ద
ర్పోన్నత్యంబున శత్రువర్గమున కొయ్యన్ "గుండె గాలంబుగా",
మిన్నన్ దాఁకుననంగనేచి, రణభూమిన్ లక్ష్మణాఖ్యున్ ముహు
ర్భిన్న స్థైర్యు నొనర్చె; సారథిని, దేరిన్, వాజుఁన్ నూఁకుచున్॥

ఉ॥ ఐనను, లక్ష్మణాఖ్యుఁడు రణావని నిల్చి, విచక్షుణుండు ర
క్తానునుఁడై, రణోగ్రుఁడు శరాగ్రముతాఁకియుఁదాఁకకున్న, ము
న్నే నగుబాటుకోర్చి, రిపులేత్తైటఁబాఱునటుల్ విచిత్రచే
ష్టానితరానుగమ్యచతురాహవరంగవిహారహారియై॥ 154

సీ॥ ఆకర్ణకృష్ట వృత్తాకార కోదండ
దండుండై, విక్రమోద్దండుఁ డౌచు,
గండరగండలా చండ దుశ్చర్యార
క్షస్సైన్యనాథుల జక్కడంచి,
ప్రతివీరుని, గరాళవక్త్రుఁదనుత్రాణ
నిర్భిన్నుఁజేయు పొంటెనునురంబుఁ
జీల్చ, సారథిని, దేజీఁగూల్చ, నిశాత
సాయకంబుల సప్తసంఖ్యనేయ,

గీ॥ ఱొమ్ము వగిలె; సూతుండును సొమ్మసిల్లె;
రథ్యములు పాఱిపోయెను రథము విడిచి;
యైన, పీడని ప్రౌఢి, నయ్యాతుధానుఁ
డాలమొనరించె లక్షణ జ్ఞాఖ్యుతోడ॥ 155

శా॥ వక్షశ్శోచ్ఛ్రితదసృక్స్రవాహములు పర్వన్, లెక్కయే లేక, త
ద్రక్షోఽధ్యక్షుఁడు తీక్ష్ణభల్ల శరవర్షం బొప్ప, శత్రుక్షయా
పేక్షన్ బోరొనరించి, మించెనసమాహీనోజ్జ్వలాటోపుఁడై,
యక్షీణోత్కలికాదిదృక్షుజన నుత్యస్ఫారదోస్సారుఁడై॥ 156

చం. అపుడు కరాళవక్త్రుని గతాసునిఁ జేయఁగ, లక్షణజ్ఞుఁడున్,
విపులతరప్రతాపమున నిశ్చల నిస్తులనిర్భరార్భటిన్
గపటనట ద్భ్రుకుట్యధికనాట్యకరంగ విశాలఫాలప
ట్టపృథుల భీకరహాఠాద్వికట ప్రకటాట్టహాసుఁడై 157

చం. "నిలు-నిలుమోరి! మూర్ఖ! రజనీచరనీచ! రణాంగణమ్మునన్
ఖలు, నినుఁదున్మి, లోకమునకంటకమున్ బొనరింతు; మీరుని
చ్చలుసురలన్, మహర్షుల నశంకితచిత్తులరై, విశంకటో
జ్జ్వల బహుహింసలన్, దురితవర్తనలన్ గడుగాసిపెట్టరే?" 158

మ॥ అనుచున్, దైత్యుఁగరాళ వక్త్రుఁగనిఁ లక్ష్యంబొప్పఁగా, లక్షణ
జ్ఞ నిరూఢాఖ్యుఁడు చూపటెల్లవొగడన్, సమ్యగ్ధనుః కర్షణం
బునముయ్యేడుశరంబులన్ బఱపి,సమూర్ఛాఽఽలసున్ జేయఁగా,
దనుజుల్ భీతిలి,పాఱిపోయిరి భృశాధశ్శీర్షులై,యత్తఱిన్॥ 159

చం. ఎదిరిబలంబు, స్వీయబలమెంచక, జానుమదాహ్వయుండును
న్మదుఁడయి, దుష్క్రోధాఽఽంధ్యము, మనఃప్రభవంబు
తమస్కరంబుగాఁ,
"గదనమొనర్చి, సైనిక నికాయముతోమునిముచ్చు,మాంత్రికున్
విదళితశీర్షుఁ జేసెదననిన్ ద్రుటిలో"నని, విఱ్ఱవీఁగుచున్॥ 160

ఉ॥ "కొంచకెదుర్పవచ్చు తనకున్ ద్రిజగజ్జయ వైభవాతి శో
భాంచితమూర్తి కెవ్వరెదురై, దురమున్ బొనరింత్రు? బాపురే!'
యంచును, జానుమండలుఁడహంకృతిమై, నెస రేఁగి, "రండు; రా
త్రించర వీరులార! వెనుదీయక, పోరఁగఁగడంగుఁడుద్ధతిన్॥" 161

మ॥ అనుచున్, దానవ సైనికావళికి వీరావేశమున్ గూర్చుచున్,
దనవారిన్ బురికొల్పి, మార్తికమునీంద్రదద్రాగ్రయోత్కంఠ, నె
మ్మనమున్ నిండఁగ, జానుమండలుఁడు తన్మౌనీంద్రు సైన్యంబుపై
ఘననారాచ పరంపరల్ గురిసెఁ దైక్ష్ణ్యక్రౌర్య ప్రుఁసై॥ 162

శా॥ తత్సంరంభము, యుద్ధసన్నాహసమర్థత్వంబు, దోఃప్రౌఢి,త
త్త్రోత్సాహంబును నూఁతగాఁగొని, నిజవ్యూహంబులన్ గూడి,య
త్యుత్సేకంబున జానుమండలు, మహాంహో మోహమోఘేహుతోఁ
దత్సైన్యంబులు మౌనిసైన్యములపై దర్పంబుమైఁ దాఁకినన్॥ 163

ఉ॥ "రక్కసులుక్కుమీఱుచు, శరప్రముఖ ప్రధనోపయోగిస
మ్యక్కరణంబులన్ బఱపి, యూహవదోహలతన్ జెలంగ, నీ
యుక్కివులొక్క లెక్కయె? రహోలసితంబులవేల? రండు - రం
డొక్కటఁజీల్చి చెండుదము; యుద్ధమిఁ కెప్పటికంతమొందెడున్?॥"

వ॥ అనుముని వరుని పసుపుననని యొనరుప మిగులఁగుతుకము లెదలఁ బొదల, నొడయని ముదల గయిగొని, మునినికరములు నికరములగు మగతనములు మెఱయ, రయమునఁగదిసి, యసురుల యుసురులు గొనఁదలఁచి, దురముననెదురు వడిన యరిసము దయముపయి విసవిస వినిశితశర పరంపరలు గురియ, బెగడుఁగడుఁ గుడిచి, చిడిముడివడుచు, దనుజులు సమర తలమును విడిచి, తొకముడిచి, వెనుదిరుగుటయె, యదనుమెయిఁదమకుచితమయిన పనియని తలచి, మగిడిచనుటఁగల తమతమకమునుగనుఁగొనినదనుజవిభుఁడుతనయనుచరులదిగులుడుపుచు నొడుపుఁనగనుఁగొనల నలుపుఁబొగలు గలుగుకఱకుఁజూపు

లను గనలనలమయి, నెఱసులుమియుటఁ దెలిపియుఁ, దెలుపక, యనువు మెయి గడుసుఁదనపుఁబలుకులు పలుకుచు, దనతలబిఱుసుఁ దనము తఱుగుట తలదఱుఁగుట యగునని, యదిబయలు పడనీయక, సావహిత్థంబుగా, సావహేళనంబుగాఁదెచ్చికోలు బింకంబున నాముక్కిడి రక్కసుండిట్లనియె॥ 165

ఉ॥ "ఏను జగద్విజేత; నెదురెవ్వరు నాకు? ధనుర్ధరుండనై,
పూనిరణాంగణంబునను ముక్తునిఁ బ్రాణవిముక్తుఁ జేయనే?
జాను మదాహ్వయుండనఁగ, శంభుఁడు, శార్ఙ్గియు, శక్రుఁడున్, సురల్
మానులుభీతిబొందరె? "పలాయనమంత్రము" మానుఁడియ్యెడన్॥

శా॥ రక్షోరాజ్యమకంటకంబుగ నొనర్పన్ బూని, సర్వాసురా
ధ్యక్షత్వంబువహించి, మించి, సమరవ్యాపారమేపార, శ
స్త్రాస్త్రక్షీణోజ్జ్వల సంప్రయోగతతధైర్యస్థైర్యసచ్ఛౌర్యలీ
లాక్షోదక్షమలాలసాఽనలసనోల్లాసోద్యమోద్భాసినై॥ 167

ఉ॥ వీరవిహారహారినయి, విస్ఫురదాహవకేళిలోలతన్
మారుతులన్ జయించి, యసమాన పరాక్రమశాలినై, మహా
ఘోరతఁ జూపఁ గోరెద; నకుంఠ శరాద్యఖిలాయుధ ప్రయో
గోరు తరోద్యమోచితసముత్సుకతన్ జనుదెంచు మీఱలున్॥" 168

చ॥ అని, యనుయాయులన్ దఱిమి, యాహవదోహలులన్ బొనర్చి, య
య్యనిమిషవైరిముక్తమునినాదటఁగన్గొని, "యోరి, మార్తికా!
మునికులపాంసనా! విగతబుద్ధి! యెఱుంగవునన్ను, జానుమం
తునిఁ, త్రిజగద్భయంకరు; నినున్ గడతేర్చెదఁ బోరవ్రేల్మిడిన్॥

చ॥ ఎఱగలిఁ జేర్చితో తులువ! తృణ్యా; నగణ్య పరాక్రమక్రమ
స్ఫురితుని, నన్నె దుర్పఁగలప్రోడయెవండుర? యుండి-యుండి, చి
చ్చఱకు పతంగమైతివి; మహోగ్రమదీయ శరాగ్ని ప్రమగ్గవే?
పఱచ! నినున్ బడల్పఱచ బ్రాతియె? నీవొకపోటుబంటవే?॥ 170

చ॥ మదను చరుల్, భయంకరుఁ మర్త్యుల, మర్త్యుల లెక్క-సేయరు
ద్యదరినిరాసలాలసులతాంతలతాంత సహోదరుల్, నిర
స్తదరులు, సంగరోద్ధురులు, తత్పరులాయుధవిద్యలన్నిటన్;
విదితచరుల్ త్వదాప్తులకు; వీఱిఁడి వేడబమేలనీకిటన్? 171

చ॥ విను; పిశితాశనుల్ నమలివేయుదురోటు నినున్; దురాత్మ! నే
నునుదునుమాడుదున్; మఱిమునుల్, సురలున్
"సురకంటకంబుఁ" గం
టను గనుఁగోఁగలారె? వికటప్రకటావితథ ప్రలాపముల్
మును వినిపించి తెల్లెడల; మొక్కల మేలర ? మార్తికాహ్వయా!॥

కం॥ నీవెందేఁగినఁగానీ,
వావిరి నినుబిట్టుబట్టి పల్లార్చెద; నా
దేవళ్లను విని, నీపా
టా విమ్కృతదీనభావులై, చెడరొక్కో!॥" 173

వ॥ అని బహువిధములగు బిభీషికలఁ దెగడుచుఁ, దనకోలఁది యెఱుఁ
గక, వదరుటలు విని, దరహాసిత వదన కమలుఁడగుచు, మునివరుఁడు
దనుజున కిట్లనియె॥ 174

మ॥ "విను; హౌరా! నినునేనెఱుంగనె? మహావీరుండవేయౌదు; వే
యనుమానంబులేదు; జానుమదభిఖ్యా! విక్రమఖ్యాత! నీ
ఘననిహా చరిత్రోత్తమానితరశక్యంబౌతపశ్శక్తియున్
వినియున్నాఁడ; బహూక్తులేమిటికి? బ్రవ్వథిన్ నీకుమాఱున్నదే?॥

ఉ॥ ఐనను, నిన్ వధించుటకు మాఽధిపుఁడే సృజియించెనన్ను; ము
న్నా నముచిద్విడర్థపతులాదిగఁగల్గు దివౌకసుల్ భవ
త్సేనల ధాటికెంతయును దీనత జెందుటయే నెఱుంగుదున్;
గాని, భవద్విదార్థమిఁక, నన్ శివునానతి దొందరించెడున్॥ 176

మ॥ వధియింతున్ నిను, లోకకంటకు; మహావ్యాఘ్రేంద్రసందష్టు, ను
త్క్షుధితద్వీపిముఖాంతరాళపతితున్, గ్రుద్ధద్విపోద్భిద్వ్యమా
ను, ధరిత్రిన్ గరుణాళు రెవ్వరయినన్, సోఁకోర్వఁ జేయంగలా
రు; ధుతాస్మద్వివిధాయుధక్షతశరీరున్ బ్రోవఁగా, శక్తులే?॥ 177

మ॥ అయినన్, నీకొకమాటఁ జెప్పెదను, శ్రేయస్కామతన్; దానవా!
పుయిలోటన్ దెగనాడి (దిగఁద్రావి), భక్తిమెయి శంభున్,
సర్వలోకేశ్వరున్
గయిమోడ్పుల్ ఘటియించి, వేడుము కృపాఽగణ్యున్,
శరణ్యున్ బదా
శ్రయమున్; దప్పక, బ్రోచు శంకరుఁడు నిన్; సందేహ మేలా, మదిన్?

మ॥ నినునేఁ జంపఁదలంప; నాశగలదే నిన్ నీకు జీవింప, శం
భుని పాదాశ్రయ మొక్కఁడే గతి; యనున్మ్రక్తోత్కటాహంయుతా
జని మూర్ఖ్యంబున నీకవశ్యము వినశ్యత్వమ్ముఁ బ్రాపించునో
దనుజా! బింకము లేల? యేలచెడఁ? గర్తవ్యంబు యోజింపుమా!॥

ఉ॥ చాల తపంబొనర్చి, బహుసంపదలన్, బ్రభుతా ప్రభావము
ద్వేలపరాక్రమక్రమము విస్మృతమా యశమున్, విశాలరా
జ్యాలసతాఽవిదూరవిజయంబును బొంది, ప్రసిద్ధిఁగాంచు నీ
కేల శివాపరాధమున నిట్టె నశింపఁదలంపుట్టెనో!॥ 180

చ॥ ననువినవైతివేనియు, క్షణంబునఁ జంపెదనిన్ రణంబునన్;
మనమున నెంచిచూడుము; వినష్టులుగారొకో! దుర్గకాసురా
దినిజభటోద్భటుల్! వృథగఁ దీవరకాఁడవుగాక, మంచినెం
చి, నమదమర్త్య, శంభుని వినిశ్చలభక్తిసమాశ్రయింపుమా!॥ 181

చ॥ ఎవఁడు శివున్, రమాధవు, దినేశు, రమన్, నగజన్, సరస్వతిన్
భువిఁ దెగడున్ విరోధిత, విమూఢతవాఁడు నశించుఁజూవె! నా
యవితథవాక్కులన్ విను, మహార్యవిభూతియుఁ, బ్రాజ్యరాజ్యమున్
ధ్రువములు గాఁగ నిల్పుకొను; రూక్షతమానుమి! రాక్షసాధిపా!॥

మ॥ కనలెప్పాటనుగల్గి, కయ్యమునకున్ "గాల్ద్రివ్వ దేనిన్" క్షమిం
పనునిన్నున్; నిధనమ్ము వొందెదవొ, జీవంబెంచెదో; నీవె, చ
క్కనమాహించుకొనంగదే, మరణమున్ గైకోక, (గాకల్ల) కాకోలకం
తునిగాఢంబుగనాశ్రయింపుము; వృథాటోపంబులన్ మానుమా!"

మ॥ అనుముక్తేశుహితోపదేశ మధురవ్యాహారముల్ విన్నయా
దనుజుండంతటఁ, బాదతాడితమహాదర్వీకరంబున్ బలెన్,
గనులన్ నిప్పులురాల్చుచున్, ధనువునన్ వహ్నిన్ గుదుర్కొల్పి, యి
ట్లని యెన్ వాక్పరుషత్వమొప్పఁగనలాహరించి గర్వాంధుఁడై ॥184

మ॥ "అరరే! ముష్కర! ముక్తనామక! యిదేరా, మృత్యుఘోరాననాం
తర సంపాతముఁ గోరివచ్చితివి? సుత్రామాగ్ని యక్షేశత
ద్వరుణామర్త్యచమూ సమూహముల మద్బాహుప్రతాపంబు వి
స్ఫురితంబాచును, విస్ఫులింగముల విప్లోషింపదే, యాజులన్?॥ 185

శా॥ దేవళ్లందఱుఁ గింకరుల్ గదర! మద్భుజప్రతాపంబు బ్ర
స్తావంబందు వినంబడన్, జడిసి, చేష్టల్ దక్కి, "గ్రుక్కిళ్లు ద్రిం
గే వాజమ్ములు" గారె? యెమ్మెలి విమన్నింపన్ జుమీ! యింక నీ
యీవాచాలత చాలుఁ-జాలుస్మర! ముక్తేశా! నిరాశావశా!॥ 186

శా॥ "ఫాలాక్షుండు", "పినాకపాణి" యను శబ్దంబుల్ యథార్థంబులే?
లోలాత్మల్ హరియున్, హరుండు, (విరించి) శశి సూర్యుల్
నన్నునిన్ నొంచువా
రా? లీలాచలనోచ్చలచ్చరము, నన్నాలించినన్, బ్రుంది, ప్ర
త్యాలీఢాంఘ్రి యుతిస్థితున్ గసిన, మూర్ఛాక్రాంతులౌ
దుర్గదా!॥ 187

మ॥ వినియున్నారము రెండు—మూఁడుతడవల్ శాస్త్రీ! త్వదారాధ్య, సుం
త, నిమేషాంబవమున్ రణాంగణమునన్ దారోక్కి—న్నమాత్రాన, ము
క్తుని, నిన్నా జగజంతనమ్ము కొని, ధూర్తుల్ మెత్తురా; "వెట్టిదీ
తె; ఏఁకన్ బోఁకలిఁజుట్టుఁడీతలకు" నాఁగ్రించుందనంబియ్యదే!" ॥

మ॥ అని, పారుష్యమువాక్కు—లన్ ప్రకటితంబాలించి, యజ్ఞానుమం
తుని ధూర్తత్వ మదోద్ధతత్వముల, ముక్తుండున్ గ్రుధావేశము
ప్పి, నితాంతారుణనేత్రకోణుఁడయి, చాపంబంది, సజ్జ(జ్య)ంబుఁ జే
సి, నిమేషాంబను, శంకరున్, ఋషులనెంచెన్ భక్తియుక్తాత్ముఁడై ॥

మ॥ అరదంబెక్కి— మహోన్నతమ్ము, ముని, ప్రత్యాలీఢపాదస్థుఁడై,
కటకౌబాణము క్రూరరాక్షసుని వక్షఃపీఠమున్ దావగు
ల్ప. రుషారుణ్యముబిట్టు కన్నుఁగవఁబెల్చెన్ దట్టమై, కానరా,
నురుకీర్త్యున్నతపౌరుషంబులలరెన్ యుద్ధోచితోత్సాహమున్॥ 190

ఉ॥ కంకటముచ్చిపో, భువనకంటకుఁడా దనుజుండు హానిపై,
గొంకక, నూఱుబాణములకుంతగతిన్ బఱపన్, రయంబునన్
శంకరకింకరుండు వదనంబున హాసము తొంగిచూడ, నా
శంకరుఁడై, తదీయశతసాయకముల్ విదళించె ప్రేల్మిడిన్॥ 191

చ॥ అది తలవంపుగాఁదలఁచి, యా జగజెట్టి (నెఱజోదు) గభీరగర్జ బె
ట్టిదముగఁజేయఁ, గొండలు బెల్లినప్రీలె; జగత్త్రియంబు దా
విదళితమయ్యె; సంద్రములు వేగమె సంక్షుభితమ్ములయ్యె; ది
గ్విదిగిభబృందమొక్క—మొగివేదురునొందె క్షణార్ధమాత్రలోన్॥192

మ॥ ప్రళయాభ్రంబు భయంకరారభటిఁ గుంభద్రోణపాతంబుగా
జలధారల్ గురియించునట్లె వడిని, రక్షః పక్షకాధ్యక్షుఁడు
జ్వలబాణౌఘములొక్క—పెట్టరిపుతైక్ష్ణ్య క్రౌర్యహార్యత్కటో
ష్మల శౌర్యప్రకటంబుగాఁబఱపెశుంభద్దంభసంరంభియై॥ 193

మ॥ ఏకమీఁడిట్లు పరాక్రమింపఁగ, బలాహీనుల్,తదీయుల్ లయాం
తకమూర్తుల్ సరిలేనిమూర్తురకునై తమ్మూర్తిఁగూర్పంగనెం
చి, కృతాటోపులు పోరొనర్చిరురుముష్టీముష్టినైనార,ని
ల్చి, కడున్ జాకచకిన్ గచాకచి, నసన్నిష్ట్రోక్తి శస్త్రంబుగన్, 194

ఉ॥ రాక్షసవీర పౌరుష పరాక్రమమున్ సహియింపలేక, యా
ప్రత్యక్షభుజోద్భవోద్భట భటావళిహావళి మీఱిఁబోర; ప్ర
త్యక్షముగా సమిజ్జయసహస్రగుణ ప్రకటంబుగా, విమ
ర్దాక్షమనైజతేజముగ,నార్చిరి సార్చిరుఖాఽకుష్యదగ్రులై. 195

చం॥ఉభయబలంబులిట్లు కృతఘోగ్రసమగ్రజిగీషఁజేసి, దుం
దుభిపణవానకాదులధ్వనుల్ భువనంబులవ్రీలఁజేయఁ,గా
కుభమిభయూథమూఁగెఁ; గలగుండువడెన్ జలరాసు లేడు;పే
ర్చి, భృశవిహారులై, రిపులఁజేకొనరై రసురుల్,మునీశ్వరున్.196

చం॥కలన, మహర్షిదానవులొకళ్లొకళ్లను దీసిపోక, సం
కులశరపాతముల్, పణవగోముఖ దుందుభిముఖ్యనాదతుం
దిలభటసింహనాదములు దీర్ఘములై, చెలఁగన్, రణాంగణో
త్కలికవెలార్పఁ, బోరిరి జిఘాంస, జిగీష మదిన్ మెలంగఁగన్. 197

వ. అట్టి యుద్ధంబునమహార్త్రిక జానుమండలు లిర్వురునుర్వరగ్రక్క
దలఁ, జదల జలదంబులకాండకాండపటంబులై, యొడల జలదరింపఁ
జేయఁ, గిరిఁగిరియు, గిరిగిరియుఁ, గరిఁగరియు, హరిహరియుఁ, బులిఁ
బులియుఁదలపడిసవడువునఁ బెనఁగుచు, బెడిదపుటడిదములఁ జదియుచు,
నిశితశరపరంపరల ముమ్మరమ్ముగా ముంచెత్తుకొనుచుఁ, బెద్దయుం
బ్రొద్దుతద్దయునుద్దామరంబుగానొడ్డారించి, విజృంభించిరంత, వివస్వం
తుండంతర్హితుండయ్యె - నయ్యెడ. 198

శా॥సంధ్యాదేవతపశ్చిమాశదనరెన్ సంరక్తయై, పుష్పసా
గంధ్యాఢ్యంబులు, మంద మందములు, కాఁకల్ లేనిశీతానిలా

వంధ్యానింద్య విలాసమానములు శుంభద్భక్తిమైంగొల్వ,గ
ర్వాంధ్యమ్మేమియులేనిమౌక్తికుని, లోకారాధ్యుదర్శింపఁగన్. 199

చం॥సురరిపుఁజంపుజంపుగల శుద్ధచరిత్రుని, మౌనిఁగాంచి, తా
వరుణుఁడు మోదమేదురతఁ బత్నచిరత్న మహార్ఘరత్నవి
స్తరవివిధోపదార్పణ విధాన వధానపథీనుఁడయ్యెనా,
సరగఁదనర్చెఁబశ్చిమదిశన్ జరమారుణ సాంధ్యదీధితుల్. 200

వ॥ అంత, మౌక్తికమౌనీంద్రుండును. 201

శా॥సాయంసంధ్యనుపాస్తిఁ జేయుటకు నుత్సాహంబుఁ,గర్త వ్యస
త్ప్రేయస్త్వంబును జూపుమానులకుఁబ్రీతింగూర్చుపొంటెన్ సురా
ర్యాయుఃకర్తన కృన్నిశాత శరవర్షామోఘమేఘాయిత
జ్యాయస్సజ్య(జ్జ)ధనుర్ధ్వనిస్తనిత సమ్యగ్వ్యాప్తిఁగల్గింపఁగన్.202

చం॥జడిసి, సురారులజ్జడి, సిపాథయిపాఽవగతి ప్రక్షీణతా
జడిమఁ, బలాయనోపయిక సాధనసద్ధనులైరి; దృప్తచి
త్తుఁడు, దనుజాధినాథుఁడు నుదుంబరసత్ఫలసత్త్వఁడై,నడల్
తడఁబడ, రాజధానికిఁ బలాయితుఁడయ్యె"బలా"యనన్ జనుల్.203

క౦॥ సురకంటకులందఱువడి
"సురకంటక" రాజధానిఁజొచ్చుటఁగని, శం
కరభుజసంభవుఁడిట్లనెఁ
బరమాదృతినంజలించి, బ్రహ్మజ్ఞులతోన్. 204

చం॥"వినుఁడు; మునుల్! మదీయమగువిన్నపమున్; నియమాభిషేకసాం
ధ్యనతిముఖ క్రియాఽఽళి సమయంబును మీఱక,మీరలాచరిం
ప,నరదమస్మదీయము భవద్వహనక్షమ మిందునందఱన్
గొని, విమలోదదేశమునకున్ మిముఁజేర్తుక్షణార్థమాత్రలోన్."

చం॥అన, విని, "యట్లొనర్పుమని, యందఱువల్కఁగ,మౌక్తికుంఁడుస్వ్యం
దనమునపౌనిబృందమును దంబునఁగూరుచునుండఁ, బెఱ్కుయో

జనములు వేగనేఁగి, యొకచక్కిని జక్కనఁ దేరునిల్పి, త
జ్జనములు మెచ్చ నేర్పలరు సాయక ఘాతముఁ జెర్వు వింతగన్॥

వ॥ అదియును, మధురమధురజల భరమధురిమాధరిత సుధంబును, స్ఫురితకమలకువలయ విసరరజః ప్రసరసురభిళ మృదుల మృదులా నిలవిలసనంబును, భృంగీమంగళ సంగీతభంగీ సంగాభంగ భంగాంగీకారకోలాహల సంకుల సంచలత్సిగ్ధాసు కుతూహలహలహ లికావిజృంభితంబును, పులినతల సమాసీన కలహంస సంసద్గళ ప్రసంసక్తేంకారాంకూర శృంగార సాగర తరంగమాలికా డోలికాఽఽందోళిత పాంథలోకమానస ప్రతిబింబాయిత నిష్పంకరోధోఽంత రాళసోపాన పరంపరాపరిదృశ్యమానా సమానరామణీయకంబును, బకక్రౌంచ బలాకాజలకుక్కుట కారండవ చక్రవాకసారస కోయష్టిక ప్రముఖ నిఖిల జలవిహంగమ విహరణ హృదయంగమంబును, ముక్తేశముక్త సాయకపాతోత్పాదితంబైన యక్కాసారంబు లోచన గోచరంబైన యంత, నంతర్వాణులును, ప్రణతగీర్వాణులును, రోమాంచ కంచుకితసర్వాంగీణులునై నయమ్మౌనిగ్రామణు లత్యంత సంతోషిత స్వాంతులై, యందుఁ జొచ్చి, యఘమర్షణ సూక్తంబులు చెప్పి స్వర సంయుక్తంబుగా నుచ్చరించుచు, ముక్తేశునిన్ గీర్తించుచు, సుస్నాతులై. సమగ్రావ్యగ్రబ్రహ్మవర్చస సందీప్తులై, పునఃపునస్సంతృప్తులైరి. మఱియును, 207

సీ॥ అఘమర్షణస్నానమాచరించుట యొకా
దపరసంధ్యోపాస్తి నాదరించి
రపరసంధ్యోపాస్తి నాదరించుట యొకా
దుపదిష్ట మంత్రముల్ జపమొనర్చి

రుపదిష్ట మంత్రముల్ జపమొనర్చుటయొకా
దగ్ని కార్యంబుల నన్ని దీర్చి
రగ్ని కార్యమ్ముల నన్ని తీర్చుటయొకా
దంచితభక్తి నర్చించిరీశు;

గీ॥ నడుగడుగున మునీశులత్యంత భక్తి,
ముక్తమౌనిఁ గీర్తించుచుఁ, బుణ్యమూర్తి,
యామమాత్రంబుగడపిరి ధీ మహితులు;
మౌక్తికర్షియుఁ దీర్చె సంభావ్య విధులు॥ 208

కం॥ పరశివచరణ సమర్చా
పరపరమమునీశ్వరులకు ఫలకుసుమసమి
ద్వరవస్తు ప్రదుఁడయి, ము
క్తఋషి, ప్రహారసమయమునొక క్షణముగఁగడపెన్. 209

వ॥ అనిన, విని, యవ్వలివృత్తాంతం బెట్టిదని, పీణామౌనివాణీ జాని
నడుగుటయును. 210

ఆ॥ సిరియునీకుఁజెల్లి; సిరిగలాఁడవుబావ;
సిరిగలానిచెల్లి చెలువనీకు;
సిరియునీకుఁ జూడఁగొలయైన, సిరులేఁగ
లాఁడవౌదువౌర! ప్రోడవౌదు!. 211

ఇది, ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు
సంప్రహారాంతరిత ముక్తకాసారవర్ణనమను ద్వాదశోధ్యాయము

—0—

త్రయోదశాధ్యాయము

ఆ॥ సిరులు కనులకొనలఁగురియుశ్రీ సర్వమం
గళకుమగఁడవగుటఁ, గానుపీస
మేనిలేని నీదు మేని బూదియె భూతి
నాశ్రితాళి కొసఁగునమరలింగ!॥ 1

ఆ॥ అవధరింపు మవలిదగుకథ; సురముని
నలువకనియె-"వింత గొలుపుముక్త
మహానిశిష్టగాథ; దీనిశిష్టావధే
యంబునమృతమ ధురిమంబుమించు. 2

ఆ॥ వినఁగవలతు; దేవ! వివరించి తెలుపఁగా
వలయు; నెటుల సాగెఁగను? దాని
ఫలితమేమి? భక్తపక్ష! రక్షోఽధ్యక్షుఁ
డాగ్రహించి, యెట్లు నిగ్రహించె?" 3

కం॥ అని, యడిగిన, విని, కమలా
సనుఁడునుఁదనతనయునకు విశాలహృదయుఁడై,
వినిచెనిటులు; "ముక్తమునీం
ద్రునిచేనపజయముఁబడసి, తొలఁగియసురయున్. 4

ఉ॥ ముక్తమహర్షిసాయక సమూహమువ్యూహముఁజీల్ప, ధైర్యని
ర్ముక్తతజానుమండలుఁడురోఁజుచు, సన్నకసన్న పాటను
ద్వ్యక్తతఁ; ప్రాణరక్షణసముత్సుకతన్ "సురకంటకంబు"ను
ద్రిక్తత,రిక్తతంగని, పదింబదిజేసె మనోభయంబునన్. 5

శా॥ దుష్టాత్ముండగు జానుమండలుఁడిటుల్, "దుష్కాలదుర్దైవదు
శ్చేష్టల్ నష్టముఁగష్టమున్ దనకుసన్నీ! కల్గఁగాఁజేసె;వి
స్పష్టంబయ్యె"నటంచు, నెంచుచును, సావష్టంభుఁడై,యంత,సం
దష్టోష్ఠుండు, సహోపవిష్ట బహుమిత్రభ్రాత్రమాత్యేష్టుఁడై. 6

ఉ॥ సభ్యులతోడ ముక్తముని సంహననోపయిక ప్రకారముల్
బిభ్యదమర్త్యమండలుఁడు, విస్తృతచర్చ యొనర్చి; సోదరుం
డభ్యధికాతిసూక్ష్మధిషణాఽతిశయుండని, విశ్వసించెన
స్తోభ్యతరప్రభూతనయ శోభితు, నక్షుభితున్, సుమండలున్. 7

ఉ॥ ఆదరమేదురేక్షణ కృశాశయుఁడా శరసేతయిట్లనెన్—
"సోదర! వింటివే, యిపుడు సూడులుమాక్తికుఁ బ్రోత్సహింప, నా
తోదురముంబొనర్ప, నభితోమహితోత్సుకుఁడా విమోఘుఁడున్
ఖేదముఁగూర్చెరా! మన యనీకినికిన్, మనకున్ మదాంధతన్ 8

చం॥ క్షణమున విశ్రమించి, మనసైన్యము దైన్యమునొందఁజేసి, ని
ర్ఘృణత, ఘృణాఽక్షరా యితమరిందమ నాముము,మందుఁడాతఁడా
యణఁగిమణంగియున్న యమరావళి, మానికులంబు,లోకముల్
బ్రణతులొనర్ప, బిట్టగసిపాఱున, నన్ దృణతుల్యుఁ జేసెరా!

ఉ॥ దాఁపురమేల, తమ్ముఁడ! యథాయథలైరి సురారివీరులా
హా! పరిఘాయితాయతభుజాధికసత్త్వుఁడనై ననన్నరీ
ఘాపరితప్తమానసుఁగటా! మునిప్రముచ్చనిశాతసాయక
ప్రాపితవేదనున్ బొనరుపన్ గలిగెన్ రణరంగమందొగిన్. 10

ఉ॥ ఏమిర! మాటలాడవదియేఁమి? "ససేమిర" మాననాతలం
పామునిఁబెక్కు బాములకునాదటలోఁగొనఁజేయుటొక్కటే
నామదికిష్టమైనయది; నాకు నుదమ్ముఁడవౌటనాయశ
శ్శ్రీమహినిల్చిపొంగె, రిపుశిక్షయొనర్పఁగనూహసేయురా! 11

మ॥ మను పింద్రాగ్ని యమాసురాప్పతిమరుద్యూభతేశ పౌలస్త్యది
వ్యనిశాతాయుధ సంప్రహారములనొయ్యన్ దూరధూతంబులన్
బొనరింపన్ జగజెట్టినై, యిపుడహో! ముక్తేశుఁడన్నన్, దదీ
యనిరాఘాటపతత్రిప్రహారముల తైక్ష్ణ్యంబన్న, భీతిల్లుదున్॥ 12

ఉ॥ కావున, ముక్తమానినిఁ గాలుని ప్రోలికిఁ బంపు పెట్టులో
నీవె యెఱుంగుదోటు! రజనీచర! యోచనసేయురా! కడున్
దీవర కాఁడనై, మెలఁగితిన్; గతమయ్యె నితాంతగర్వమున్;
లావరివౌ నినున్ గన, మనఃపరితాపము కొంత యీఁగెడున్॥ 13

కం॥ "మనలో మనమాట సుమా"!
మనమేలా కో, యళుకుఁ జెందుపమానియనంగా;
ననుజన్ముఁడ! ననుఁ దేర్పర;
నినుఁబడయుదు నగ్రజన్ముని గ జన్మములన్॥" 14

వ॥ అన, విని, సుమండలుండు జానుమండలున కిట్లనియె॥ 15

కం॥ "కొండఁ దల క్రిందఁ బెట్టుక,
బండ్రకై "దేవులాడు" పామరునివలెన్
గండుమగల దండించిన
గండరగండఁడవు; పిఱికికండయి దేలా? 16

శా॥ ఇమ్మై బమ్మెరఫోవఁ జెల్లునె, భవాదృగ్ధార సందర్శికిన్?
"గిమ్మ"న్నన్, "జనులున్-గినుల్" బ్రతు(దు)కఁగా,
నేరగ్గదా! యన్న! శూ
రమ్మన్యుండు, వృధాఽఽత్తమన్యుఁడు, వచఃక్రౌర్యైక
శౌర్యుండు, స
త్యమ్మమ్మాత్త్రీక మానికిన్ మరణమత్యాసన్నమైనట్టులే!॥ 17

మ॥ నినుఁ గర్తవ్య పరాయణున్ బొనరుపన్ నేనెట్లు నేర్వంగలాఁ
డను? నా తోఁచినయూహఁ దెల్పెదను; గంహ్రల్ గాక, ధిక్కారముల్,
గనలున్ గన్నులఁ గానసీక, పెలుచన్ "గాందారిమాందారి ప్రొ
ద్దున" నస్మచ్చతురంగ సైన్యములు తోక్ష్మోఁ జుట్టుముట్టన్వలెన్॥

ఉ॥ ఈనడిరేయిదాయపయి నేఁడె స్వసైన్యముఁ బంపి, వ్రేల్మిడిన్
దానవనాథ! వారలనణంచుటకర్జము; రాత్రివేళన
మ్మానవులున్, దివౌకసులు మాంద్యముఁ జెంది, వ్యపేతశక్తులై,
న్యూనతఁ గాంచియుందురు; దనుప్రభవుల్ గెలుతుర్ ధ్రువంబుగన్”

చ॥ అన, విని, జానుమండలుఁ“డహర్పతిక్రమింగెద; మిత్రి మొత్తెదన్;
వనభవవహ్నిఁ బుక్కిటను బట్టెద”నంచెస రేఁగి, సోదరుం
డును, జతురంగసైన్యమునిటుల్ ప్రధనోచితసాధనంబులన్
గొని, వెనువెంటరా, మదిని గోరిక లీరిక లెత్తఁ గ్రొత్తలై॥ 20

శా॥ ఆ రాత్రించరులామిషాదులయి, తామాకంఠదఘ్నంబుగా
మైరేయంబులు గ్రోలి, మత్తిలి, మహామర్షంబునన్ యుద్ధకాం
క్షారంహస్స్థిరగత్వులై, నడచిరుత్కంఠాసహోద్రేకులై,
వీరాలాప మహాట్టహాసములు విన్వీథిన్ విజృంభింపగన్॥ 21

శా॥ యుద్ధోద్యుక్తులు జానుమండల వివృద్ధోద్రేక రేఖోక్త్య సం
బద్ధాలాపులు, బుద్ధిజాడ్యజనితోన్మాదుల్, ధనుర్బాణ ఖ
డ్గాద్ధాబద్ధదృఢోద్యముల్, దనుజులు ద్యత్సిద్ధసన్నద్ధులా
రాద్ధేద్ధప్రభువైభవుల్ నడచిరుగ్రక్ష్వేడభీత్యావహుల్॥ 22

మ॥ అసురానీకినులిట్లనేకములు, మాద్యద్దంతియూథంబు వె
క్కసమౌ వేడుకఁ గ్రీడ కేగుక్రియా, నక్షయ్యప్రతాపంబు, సం
తసమున్ బంతములాడ, “దాయలపయిన్ దాడొక్కంచు,
మాడొక్కంద”మం
చసమీక్ష్యాచగణప్రియత్వమున నొయ్యన్ పూర్తికున్ జేరఁగన్॥

మ॥ పొలసుందిండులు కండకావరముమై, ముక్తేశుఁ, దత్సైన్యమున్
గలఁతం బెట్టి, తొలంగఁ జేయు దృఢసంకల్పం బనల్పంబుగాఁ
బెలుచన్ బైఁబడి, బాణపాతములచే భీతిల్లఁ జేయంగ, వా
రలు తత్కాల పలాయనోపయికమంత్రప్రక్రియావక్రులై॥ 24

చ॥ పసిచెడి పాఱిపోవుతనవారి యవారిత భీతిఁ జూచి, సె
క్కసమగు పౌరుషంబును, ప్రకామమనోముదమున్ జనింపఁజే
య, సదృఢభక్తి, మాని, నిమిషాంబ స్మరించినయంతమాత్ర, నా
మె, సదయహృత్సరోరుహ, నిమేషములోనఁ
గృతావతారయై॥ 25

శా॥ వేయున్ మోములు, వేయుఁగన్నులు, సహావిఖ్యాతశస్త్రాస్త్రయు
క్తాయత్తస్తంభసదృగ్భుజార్గళసహస్రాఖండ నైపుణ్యమున్,
మాయామేయనిజానుభావమును, శుంభత్సాహసోపేతరం
హోయానంబును గల్గి, రాక్షసుల వ్యూహోచ్ఛేదమున్ జేయఁగన్॥

మ॥ భృశవిత్రస్తులు, ముక్తమాన్యనుచరుల్, శ్రీమన్నిమేషాంబికా
నిశకారుణ్యకటాక్షవీక్షణ ముహుర్నిర్యత్న నిర్యత్సుధా
కృశధారావళిసిక్తులై, వివిధ ధర్మిష్ఠేష్ట గోష్ఠీస్థితి
ప్రశమాసక్తులునై, భజించి మునివర్య స్వాంతసంతుష్టిగన్॥ 27

ఉ॥ అంత, నిశీథమై, కువల యాప్తుఁడు వెన్నెల గుమ్మరింప, న
త్యంతము, శాంతమౌచు, భువనాంతర మొప్ప, మహర్షులంద "ఆ
శ్రాంత, కుశాస్తృతావనిపయిన్ శయనించి, సుషుప్తి సౌఖ్యమున్
గాంత"మటంచు, నెంచి, తమకంబున నుత్సుకులై, పరుండఁగన్॥ 28

శా॥ మేనుల్ వాల్చిరొ, లేదొ! మౌనులు; మహోర్మి వ్రాత సంక్షుబ్ధని
ధ్వానానూన విశాలసాగర తతౌద్ధత్యంబు నిందించు సే
నా నానావిధ భీకర ధ్వనుల మందప్రక్రియన్ వీను లెం
తే, నిండింప, హఠాత్సముత్థితులు, ప్రహ్వీభూతచేతస్కులై॥ 29

మ॥ "ఇది రక్షోధ్వజినీతతధ్వనియయా; హ్రీవర్జితుల్ వాండ్రటం
చు," దృఢక్రోధము గన్నులందరుణరోచుల్ సూప, ముక్తీశ్వరుం
డు, దయాపూర్ణ మనస్కుఁడై, మునులకిట్టుల్ కార్యనిర్వాహమ
భ్యుదయోపాయము సూటిగాఁ దెలిపె నుద్యోగింప వారందఱున్॥ 30

ఉ॥ "పూజ్యులుమీరలందఱును; బుణ్యజనాహవమేలసేయఁగా ?
సజ్యధనుర్ధరుండనయి, చయ్యన నేనెయజయ్యవిక్రమం
బాజ్యసమిద్ధవహ్నియుఁగ, నా శరవంశవనాళిఁ గాల్తు; న
త్యాజ్యవిభజ్యమానపరితః ప్రసృతావితథప్రతాపినై ॥ 31

చం॥ అసురుని, జానుమండలు, నహర్పతిసూర్పునఁదోఁచునంతలోఁ
గసిమసఁగన్ రణావని, జగత్త్రియమల్లలనాడ, నేఁడునే
నసదృశవీరవిక్రమవిహారమొనర్చెదఁగాక! మీరు సం
తసమున మీఱుచుండి, శయనంబులహాయిగ నిద్రఁజెందుఁడీ!"

మ॥ అని, ముక్తేశుఁడు విన్నవింపఁగ, వసిష్ఠాత్ర్యాదులా మానులున్
జనితామోదులు, మేదురాదరులునై, "స్వస్త్యస్తుతే!"యంచుఁ, "దే-
వ్యస్వశిరందిగ్విజయో; జహిత్వరితమేవారి" నటంచున్, "ప్రభో!
పునరాయాహిజయశ్రియా" యనుచుఁ, దామున్ బల్కిరుత్కంఠనై॥

క॥ "మంధాద్ర్యాయితభుజ! పరి
పంథిబలాబ్ధింవిమథ్య, పాలయలోకాన్;
పంథానస్సంతుశివాః!
గ్రంథింహృదయస్యభింధి కరుణామూర్తే" 34

వ॥ యది భవతి, తథా-తదాఽవితథమ్ 35

సీ॥ వృత శత్రు ప్రియా వీటికాపేటీషు,
సప్తజిహ్వాంగనా స్తనతటీషు,
దండభృత్ప్రియవధూధమ్మిల్ల బంధేషు,
నిర్ఋతిసతీశిరోధ్యుపథేషు,
పాశపాణ్యవరోధవరగండపాళీషు,
పవనకాంతానితంబస్థలీషు,
యక్షేశపత్న్యలాక్ష్యాక్రీడకేళీషు,
హరమహేలాకరాగ్రావళీషు,

గీ॥ సారఘనసారశకలంతు! చందనంతు!
విచికిలంతు! హీరంతుచ! విశదహాసల
వంతు! మృదులదు కూలంతు! ప్రసవకందు
కంతు! ముకురంతు! తావక ఘనయశాంసి॥'' 36

చ॥ అని, వచియించు వారి వచనాంతర సారమెఱింగి, మౌక్తికుం
డును, జయశీలుఁడై, తతమనోజవవాయుజవాఢ్యమై, పలా
యనపరమై, విముక్త వివిధాయుధమౌ నిజయోధయూథమున్
బునరుదయద్రణోద్యమచమూ ఘటమానముఁజేసెఁ; జేసినన్॥ 37

ఉ॥ అంతటవింతదోఁప, నిమిషాంబ మహర్షికి సాహ్యకారులా
కుంతపరశ్వధాద్యఖిల కోవిదులన్ సృజియించిపంప, వి
భ్రాంతి యెఱుంగనట్టిముని వారలఁజూచి, తదేకదీక్షు, నా
క్రాంత విచేష్టుఁడై, తెలిసి, ''యెవ్వరుమీ''రని, వారినడ్గినన్॥ 38

ఉ॥ వారలు వల్కిరి''ట్లనఘ! ''వారక మీరు రణాంగణంబునన్
గోరకయే, సహాయతఁగనుంగొనుచుండి, జయంబు, మోదమున్
గూరుచుపొంతె ముక్తసుముఖున్ బొనరింపు''డటంచుమమ్మ సా
ధారణసాధనాఢ్యులను దైవతమానిమిషాంబ బంపుడున్॥ 39

మ॥ తదలంఘ్యాజ్ఞను జానుమండలుఁపయిన్ దండెత్తు ముక్తేశ మౌ
ని దరిన్ నిల్తుము; తెల్పుఁడాయనఘుఁడున్నిద్ర ప్రభావుండు, యో
ధ్రు దృఢప్రజ్ఞుఁడు మీకుఁగన్పడియెనే? ఋష్యగ్రణీ! తెల్పుఁడ
భ్యుదయమ్మున్, జయమున్, యశమ్ము, శుభదోద్యోగమ్ము
మీ కబ్బెడున్॥'' 40

చ॥ అనుడు, వచించె మౌక్తికమహర్షి; ''మహామహులార! యిప్డు మీ
రనిరిగదా! జగత్త్రియ హితైషిని, మౌక్తికమౌనినేన; యా
దనుజుల నుక్కడంతును; యథాయథలై, తదనీకినుల్ పలా
యన మొనరించు మద్ధనురుదగ్రమహోగ్రరవ శ్రుతిన్ గడున్॥ 41

మ॥ రవి పూర్వాద్రికిరాకమున్నె, పటు శౌర్యంబొప్ప, రక్షోఽధిప
పరివినాశంబొనరింతుఁ; దద్రథగజాశ్వవ్రాతపత్తి ప్రకాం
డ వధోద్యోగ విజృంభణోద్భట పటిష్ఠ ప్రౌఢతాఽఽఢౌకనా
త్త విసర్పత్పరిపంథినిర్మథన విత్తస్వీయ సత్త్వోద్భటిన్॥ 42

క॥ ఇది స్మరఘస్మరుశాసన
మదియున మోఘంబు; దానికతథాత్వంబె
ట్టెయ్యది, యేలకల్లు?" నన, "మం
చిది"యని, వారెల్ల సంతసించిరి విపులన్॥ 43

ఉ॥ అంత, సహస్రవక్త్రియు, సహస్రవిలోచన, దోస్సహస్ర, దు
ర్దాంత పరాక్రమక్రమ నిరాకృతశుంభని శుంభముఖ్య, యే
కాంత నిజాంఘ్రి భక్తివశయా నిమిషాంబయు, ముక్తమౌనిఁ దా
వింతగఁజూడఁ; దోచెరణవీధిఁ దదీయసహాయయాటకున్॥ 44

వ॥ నానా సాధనోపేతులైన మౌక్తిక మౌనీంద్రుని సైనికులు భయ
రహితులయి, నవనవోత్సాహదోహలులై, నిమిషాంబా సాహ్య
దోహదులైరి. నిమిషాంబయు, నానాఽఽయుధోపేతయు, నానాఽఽ
భరణ దేదీప్యమానయు, బహు సహస్రముఖనయన శ్రవణయునయి,
దర్శనంబిచ్చుటయే గాక, హుంకార మాత్రంబునన, రాత్రించర
సైన్యంబునుదైన్యంబునొందించియు, హతాన్మూర్ఛితులంగావించియు,
మౌక్తిక మౌనీంద్రునిఁ, దత్పక్షంబువారిని గంటికిఱెప్పవోలె సంరక్షించు
చుండె-నంత, మౌక్తికుండు భక్తియుక్తుండై, యమ్మహాశక్తిని యథా
శక్తి నిట్లు స్తోత్రంబుఁ గావించె. 45

మ॥ "భువనేశీ! భువనావనా వితథవిస్ఫూర్తి స్ఫురన్మూర్తి! యీ
భువనంబుల్ పదునాల్గు నీ వలననే, పుట్టంబులౌ; దేవి! నీ
వు వినా, స్థావరజంగమాదులివి నిల్పంగాంచుటల్ దబ్బఱల్;
స్తవమున్ గాదిది; వాస్తవమ్ము జననీ! శశ్వత్ఫలన్మజ్జనీ!! 46

క॥ సర్గంబు, స్థితియు, లయము, ని
రర్గళనిర్గళితయుష్మదద్భుతశక్తిన్
నిర్గో గారిపాలురు
దుర్గమములుగాక, తెలియుదురు సర్వేశీ!

ఉ॥ మేమననెంత? దేవి! పరమేష్ఠియు సృష్టి యొనర్ప నేరఁడా
తామరసాక్షుఁడున్ స్థితికిఁదత్తఱపాటునుజెందు; రుద్రుఁడున్
మైమఱచున్ లయంబునకు; మానుగ రాజససాత్త్వికంబులున్,
తామసమున్ త్రిశక్తులమ దారుగ్రహింపక, తావకంబులన్॥ 48

ఉ॥ అమ్మరో! జానుమండలముఖా సురసంహరణంబొనర్ప, నీ
విమ్మెయి యుద్ధభూమికిటు లేలవడిన్ జనుదెంచితమ్మ! నీ
నమ్మిన భక్తులుర్వర ఘనమ్మగు కీర్తిఁ బ్రతిష్ఠఁగాంచ, నీ
వమ్మనుజాశ నాశమురయంబున మావలనన్ ఘటిల్లెడున్॥ 49

మ॥ దితిజుల్, వారిచమూ సమూహములు పెల్లింజెంద నిత్యమ్ము నీ
యతులాపార కృపారసామృతకటాక్షా వాప్తి మాపాలమే
లితరంబై, యితరాన పేక్ష శుభముల్ జేసెతఁగూర్పంగ, మే
మతిలోకాహితదండ నాత్తజయకీర్త్యభ్యున్నతుల్ వొందమే?. 50

ఉ॥ అంచితపుణ్యమూర్తి! నిమిషాంబ! సమాదృతసత్కదంబ! శాం
తించి, రిపూత్కరోద్ధరణతీవ్రతయన్ వ్రతమున్ దగన్ విస
ర్జించి, శ్రితావళిన్ గనికరించి, తదుద్యమమేముదీర్ప, మ
న్నించితివేని, సద్యశముసించి జగంబుల, మెప్పులొందమే?. 51

కం॥ అదియును, నీదయగాదా?
విదితమహాశక్తినీకు వింతయె? లోకా
భ్యుదయంబునాశ్రితావళి
కదియు, యశోదాయకంబయగునో, కాదో!" 52

చ॥ అని వినయంబుదోఁపఁగ, మహర్షి సహర్షముగావచింపఁ, దా
విని, నిమిషాంబ యిట్లనియె-"వింటిని నీదు పరాక్రమక్రమం
బును, భవదీయ జన్మవిధమున్, దనుజోద్ధతి భంగకృత్త్వమున్;
మునివర! జానుమన్మఖరిపుప్రకరంబునడంతువాజిలోన్॥ 53

శా॥ రక్షోఽధ్యక్షుఁడు, జానుమండలుఁడు, పుత్త్రభ్రాత్రమాత్యేష్టస
త్పక్షాశేషరణాగ్రకర్కశులు; త్వత్సంరంభశుంభన్మహః
ప్రక్షిప్తాయుధ దీర్ణదేహులయి, ప్రభ్రశ్యన్మహోత్సాహులై,
ప్రక్షీణాంతరహంయుతాయుతులు, మర్త్యవ్యాల్ క్షణార్ధంబునన్॥54

మ॥ మునిముఖ్యా!విను; నేనెనీకుననిలోఁ బ్రోత్సాహమున్ గూర్చుచున్,
నిను రక్షించుచు, రాక్షసాధములఁబ్రమందింపంగ, సాహాయ్యమున్
బొనరింతున్; బరవీరభీకర ధనుర్ముక్తాశుగానేకశ
స్త్రనికృత్తారిశిరశ్శిరోధివనుశశ్వత్కీర్తినీ పాలిదా॥ 55

చ॥ త్రిభువనవంద్యవిక్రము, సుదీర్ణగభీరిమనర్ణవోపమున్,
శుభశుచిచిత్తవృత్తి, సుమనోమునిమోదకరావదాన శో
భి, భృతభృశాశ్రితున్, నిను ద్రవీభవదంతరనై, ముహుర్మహా
రభసగతిన్ గృపాసుధ విరాజిలుకన్నులఁగానవచ్చెదన్॥ 56

ఉ॥ వత్స! భవత్సమీకమున వర్తిలు సైనికులెల్ల, మానసం
బుత్సహనంబుఁ జూపునటులూర్జిత విక్రములై, సురారులన్
బ్రోత్సరణంబొనర్చి, విజయోత్సవమొంద, జగజ్జిగీష, క్ర
వ్యాత్స ముదాయముద్దనిడి యవ్వలఁబుచ్చ, సహాయనయ్యెదన్॥

చ॥ ఇఁక, నొకజాము రేయిగల దీవిపుడే రణరంగమందు సై
నికనికరంబులన్ భవదనీకినిఁజేర్చి, విజృంభణంబునన్
బ్రకట భుజాబలమ్మమెయిరక్కసులుక్కఱియుండ, నెంతయున్
వికలులఁజేసి, వారిఁబిఱుపీఁకులఁబెట్టి, యణంపు మెమ్మెయిన్॥"58

వ॥ అని, యిట్లుపదేశవ్యపదేశంబున నాదేశించి, యామాత్రిదశేశియంత నంతర్హితయైనంత, నమ్మౌక్తికమౌనీంద్రుండును, మహోత్సాహంబున యామమాత్రావశిష్టయైనయయ్యామవతిన్ జానుమండలుని సైనికులన్ జుట్టుముట్టెన, వారును బీరంబులు బీరువోవక, హోరాహోరిన్ బోరాట కుద్యుక్తులైనంత॥ 59

చ॥ ఉభయబలంబులున్ గదిసి, యుక్కున నొక్కట హుంకరించుచున్,
సభయపలాయనోపయికచంచలతాచణతాపరాయణుల్,
విభవవిదూరులై, జనులు విస్మయమొందఁగ, జానుమత్ప్రలా
శి, భృశజిగీష, భీషణ విశృంఖల వీరవిహారహారియై॥ 60

శా॥ తామ్రాక్షుండయి, దుర్నిరీక్షుఁడయి, యుద్దామక్రుధాక్రూరతా
ధూమ్రార్చిర్నిబిడోన్ముఖేక్షణముహుర్దూర ప్రసారంబుగాఁ,
నమ్రాత్మీయ చమూసమూహము, మహాసంశాబ్ధిమగ్నంబుగాఁ,
దా, ప్రాణాపాటొకయింతలేక, యమృతాంధస్తోమముల్ భీతిలన్॥

శా॥ జ్యానాదంబు జగద్భయంకరముగా, ద్యావాపృథివ్యంతర
స్థ్యానంబై, వెలయంగఁ, బేర్చిన శరవ్రాతాంధ, భ్రూభంగతై
క్ష్ణ్యానూనక్రుధమై, మహర్షిపయిసద్యఃపాతమౌద్ధత్యమున్
గానన్, జానుమదాహ్వయుండు రణరంగంబందునిల్చెన్ ధృతిన్॥

ఉ॥ నిల్చెకాదు; మౌక్తికముని ప్రవరున్, దదనీకమున్ జనుల్
మెల్చనఁజూఁడఁగా, మదమలీమసచిత్తత "నెట్టులైన, నే
గెల్చెద"నంచు, మూర్ఖతనికృష్టనిజాశయుఁడై, "రిపూద్ధతిన్
డుల్చెద"నంచుఁ, బల్కుచుఁ, బటుప్రదరంబులువింటఁదొడ్గుచున్॥

మ॥ కడుసంరంభమునన్, విజృంభణమునన్ గన్గొనకే, జానుమం
తుఁడు పైఁబై శరముల్ నిగుడ్పఁగను, ముక్తుండా నిమేషాంబన
వృషు ధ్యానించుచు, నానిశాంతమున నిర్వ్యాఘప్రతిజ్ఞాభర
ద్విడనీకిన్యుపరోధనిర్భరుఁడై, దీపింప, భాసించుచున్॥ 64

శా॥ ఆకర్ణాంతము సింగిణి (శింజిని)ం దివిచి, వాలమ్మున్ సుసంధమ్ముగా
నాకీనాశులనాశముంబొనరుపన్, హాళిన్ మహామానియున్,
వ్యాకీర్ణంబుగ నేర్పడంబఱపె దివ్యప్రాభవోపేతుఁడై,
యాకంఠంబుగఁ గ్రోధమెచ్చ, విశద వ్యాపారమే పారఁగన్॥ 65

ఉ॥ అంత, సువీక్షుణుండు విజయావహమాశుగమున్, సువర్ణపుం
ఖాంతరపుంఖమున్ దొడిగి, జ్యారవమొక్కటఁ గిండి రోదసిన్,
సంతతకీలలంతటను సంతననించె సహాసలీల, దు
ర్దాంత నిజప్రతాపమతిదారుణమై, యరివంశదావమై॥ 66

శా॥ తద్బాణాగ్నికి రక్కసుల్ బహువిధైదస్త్రౌఘముల్ గాఁగ, సం
సద్బాహ్యస్థితిమై మెఱంగుటొకరక్షాసాధనమ్మంచు, ను
ద్యద్బోధంబునఁ గొందలంపడుచుఁ, గొందర్నేశిరూహాల్; వృథా
సద్బాధాగ్ని, కుపూరుషాంగచయరక్షా సాధనంబేకదా! 67

మ॥ బలముత్పాదితమై, సువీక్షుణునివిస్ఫార ప్రతాపాగ్నియు
జ్జ్వలమై, కన్నులు రెండుపోయినటు దెల్పన్ జాల, నాజానుమం
డలుతమ్ముండు, సుమండలుండును, నిశాటవ్యూహమొప్పన్, గనల్
గొలుకుల్ నిండఁ, గనుంబొమల్ ముడివడన్, గ్రూరాకృతిన్
ప్రేల్మిడిన్॥ 68

వ॥ పండ్లు పటపటంగొఱుకుచు, ముహుర్ముహుస్స్పందదోష్ఠుండై, నిష్ఠు
రంబుగ సువీక్షుణునీక్షించుచుఁ, బ్రావృషేణ్యవారివాహంబులు ధారా
పాతంబుగ వర్షించుచాడ్పునన సంఖ్యాకంబులైన శరపరంపరలు గురి
యించిన, నాసుమండలుని లెక్కసేయకున్నంత॥ 69

గీ॥ దైత్యదైవత్యమైన యస్త్రంబుఁ దొడ్గి,
యసురనేసె సువీక్షుణుండంత, వాని
వేడబంబుమైఁబౌరుషంబీడవోక
యసురులెంచక, కొంచక, యసురసురయి॥ 70

కం॥ అత్యుద్ధతిమై వచ్చిన
దైత్యభ్రాత్రుత్తదైత్యదైవత్యముపై
నత్యర్కతేజమున్, దై
త్యాత్యయకృద్వైష్ణవాస్త్రమాతఁడువఱపెన్॥ 71

చ॥ అదియును, లీలమైఁదదసురాస్త్రముభగ్నమొనర్చె; వాఁడు వి
న్నఁదనముఁద్రోచి, గ్రన్ననఁ గనజ్జ్వలనాస్త్రముపై చెలోకభీ
తిదము; సువీక్షణుండును ధృతిన్ వరుణాస్త్రమునన్ మరల్చెదా
నిదృఢతరార్చులన్; సురముని ప్రకరంబులుదన్ను మెచ్చఁగన్॥ 72

మ॥ అటుపైఁదాను, సుమండలాసురుఁడు బాహాశక్తియుక్తుల్ నటిం
చుట వ్యక్తంబుగఁగాననీక, కుహనాశూరత్వమేపారఁగాఁ,
గుటిలాహ్వాస్త్రమువైవ, గారుడమునన్ గూల్చెన్ సువీక్షుండు;వాఁ
డటుగాంధర్వమువైవ,మోహనముమాయన్ దానిమాయింపఁగన్॥

మ॥ పరమక్రుద్ధుఁడు, జానుమండలుని సౌభ్రాత్రంపుఁగాఁణాచి, యమా
శరపాశుండు, సుమండలుండపుడు, విస్ఫారంబసంఖ్యాకమహా
శరజాలంబు, మహాద్భుతంబును విలాసప్రాయసృష్టంబొన
ర్ప, రిరంసావిధిమై సువీక్షుఁడు హరింపన్, బ్రాహ్మసంధిత్సమై॥ 74

ఉ॥ బ్రాహ్మమహాఽస్త్రమయ్యది, నిరర్థకమెప్పుడుగాక యుండుటన్
జిహ్మపథప్రవృత్తుని, నిశీథచరున్, బలుగాకి, జాల్మ, నెం
తే, హ్మలచిత్తు, మత్తుని, బ్రహీణ నిజాత్ముని నేలఁగూల్చెఁద
ద్బ్రహ్మవిదగ్రణీగ్రథితపాటవమై, భువనైకభవ్యమై॥ 75

వ॥ అట్లు నేలంగూలిన సుమండలుండు మృతప్రాయుండై,మూర్ఛాఽ
వస్థనొంది, యొక్కయామమాత్రంబుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసంబులులేక,
యాటైకటైవోలెనుండి, లేవకపోవుటంజూచి, యానీచునిసైనికులు
ద్విగ్నులై, యార్తధ్వానోల్బణులై, హతావశిష్టులై, "కాలికిబుద్ధి
సెప్పి"పోయిరంత॥ 76

ఉ॥ అంతట, జానుమండలుఁడహంకృతి, హుంకృతితోడునీడలై,
పంతము, కూర్చుచుట్టమయి, వక్రిమ, పౌరుషనూయుధంబులై,
సంతనసైన్యమొకటై మొగి సంగరరంగముఁగూర్చిపొంటెడ
స్వంతయుఁ దొందఱింప, మతిహీనుఁడు మూర్ఖతమానవఁడద్దిరా!77

ఉ॥ ఎట్టెటులో రణాంగణము నిట్లుచొరంబడి, జానుమండలుం
"డట్టకటాంకు, మౌక్తికు, నహంకరణాభరణున్ జయింతునేఁ
గట్టెడిదయ్యమయ్యథముఁగంటికిఁ గానకదాఁచిపెట్టెఁగా!
"యట్టుడికింతు" లోకముల నన్నిటి వేల్మిడి; నేనలంతినే?. 78

చం॥మునిజనమంట! యెక్కడనొ "ముక్కునమూసుక" యుండలేక, యీ
యనికిఁజొరంగనేల? యిది, యమ్మునిలోకకృతాతికైతవం
బె; నిజమెఱింగితిన్; మునులుహీనులొకో! "చలితేళ్లు"గారె? యీ
మునులను, వేల్పులన్ బ్రతికిపోవఁగ, నొప్పరికింతునే, యిఁకన్॥?79

చం॥వికృతపువేసగాండ్రుసుమి! వేల్పులమూఁకలు; కాళ్లుఁ, జేతులున్
మొకములు, నాల్కలున్, మఱికనుల్, జెవులున్ వికటంబులౌ; సరే!
"తికమకఁ"జెందనేల? కడతేర్తును మానుల, వేల్పులన్ నిజం
బిఁక, ననునేమిసేయఁ గలవీనటనల్, నయనాననాదులున్?. 80

ఉ॥ వీండ్రకు, వాండ్రకా "పగటివేసపు"మాయలకూళ, "బోళయై"
తీండ్రముఁజూపు చేదొకట తీవరకాఁడయి, బ్రింగుకట్టియున్
గండ్రలు "నూఱిపోయుట యె"గాక, తమంతటఁదాముగానరా
కుండ్రి; బలా! రణంబున జయోత్సుకునన్నెదురింప నొక్కఁడున్॥

మ॥ సరి; కానిమ్మరి కంఠలుంఠనకళా చాతుర్యధుర్యుండనై,
సొరిదిన్ జొచ్చి రణాంగణంబున, రిపుక్షోభంబుఁగావించి, చె
చ్చెరఁగుంభోదరు, సర్పబాహుని, మదోత్సిక్తున్ సఖున్ దుర్గుఁగా
సరు, సోదర్యుసుమండలున్ ద్విషదసృక్స్ఫారస్రుతిన్ దన్పుదున్"82

చం॥అని, తనలోనఁదానెయిటులాచరణీయ మనూహసేసి, పే
రినరుష, కన్నులందరుణరేఖలఁదీఱుప, జానుమండలుం,
డనికిహుటాహుటిన్ జని, మహామహులన్, మునులన్, దపోధనా
గ్రణులను సంహరించుటయె కర్జముగా, దృఢనిశ్చయంబుగాన్. 83

చం॥అనుచరులౌనిశాచరులహంకృతిఁ దామెసరేగి, తేఁకిన్
గినుకరగిల్చ, రాఁజుకొన, నెమ్మదిఁదాముగుకూలమధ్యగా
గ్నిని బహుధావిజృంభణమనీష విసృత్వరసత్వరానుధా
వనకృతకృత్యతంగలుగు వైఖరికిన్ బురికొల్పిరత్తఱిన్॥ 84

ఉ॥ అప్పుడు జానుమండలుఁడు వ్యాత్తఘనాహి కరాళలీలయో,
దెప్పరమైన విక్రమవిదృప్త మృగేంద్రవిహారహేలయో,
యొప్పరికింపరాని పరుషోరురుషాఽఽత్త సదృప్త పౌరుషం
బొప్పఁగ, పహాత్తికర్షి పయికుద్ధవిడిన్ వడిదూకి, యుద్ధతిన్. 85

మ॥చతురంగధ్వజినీ విసృత్వరమహాసంరంభమొప్పారఁగా,
ధృతినాయోధనముంబొనర్ప, నిజయోద్ధృవ్రాతమున్ బ్రోత్సహిం
చి, తతవ్యూహములన్ రచించుచు, మహర్షిన్ ముక్తుఁ, దత్సైన్యమున్
మఱిహీనుండెదురింపనెంచి, క్షణశుంభచ్ఛౌర్యమున్ జూపుమన్. 86

చం॥హయముల, వాయువేగపరిహాసిజవంబులఁజీల్చి; హస్తిసం
చయములఁ, బర్వతాకృతులఁ జాలఁగఁగూల్చి; రయోచ్చలధ్వజో
చ్చయములడుల్చి; భగ్నముగస్యందనబృందముఁ రాల్చి; పెక్కుసం
బయిన పరాక్రమక్రమము నాదటఁజూపి, సురారిపోరఁగన్. 87

ఆ॥ సమరసమయవేత్త, సంపూర్ణవిద్వత్త
పెచ్చుగాఁగలాఁడు, ఋషియుఁదీవ
రించి, జానుమంతుఁ, గ్రించునొంపందలం
చియును, బలికెనిట్లు సేమమెంచి. 88

మ॥ "వినవో, శ్రేయముఁగూర్చునా పలుకులన్; పెట్టి! చమూనాశమున్
గనవో; మత్కరముక్త పాశుపతభగ్నప్రాణతన్ గోరకే
మనవో; శంకరునాశ్రయించుటది సమ్యఙ్మార్గమంచెంచున్,
జనవో; చెచ్చెర! నింతగాఁ జెడియు, ధార్ష్ట్యంబేల, నీకిమ్మయిన్? 89

ఉ॥ తమ్ముఁడు గూలె నేఁడు; వితథప్రధనానుచిత ప్రయత్నమిం
కమ్మిడిమేల మేల? పలుగాకులు కాకులు మూఁకలై, నినున్
సమ్మతుఁ జేయఁ జూచెదరు సంగరరంగవిహారకేళికిన్;
"గిమ్మనసీకు" వారిని; నికృష్టజడాశయమేల, నీకిటన్? 90

శా॥ సైన్యాధ్యక్షులు, దుర్గకాసరముఖుల్ జాకుండిరే? తక్కువార్
దైన్యంబెంచక, వెన్కఁజూడకయ, నీదారిన్, నినున్ వీడి, తా
మన్యోన్యంబును గూడకాడకయ, ప్రాణాపాయమెట్లో తొలం
గన్యుద్ధావనివీడి, పాఱిరిబుభుక్షామాత్రదీక్షాశయుల్. 91

చం॥ విడుమిఁక నైన, నీదునవివేకము; మామకబుద్ధిపద్ధతిన్
నడువుము; నీకుఁగావల సెనా-యిపుడే కలిగింతునో వడిన్
మృడుని పదాశ్రయంబు; విపరీత పథంబు నువీడు; మున్నటిన్
దడయక, పొందుమూరక, వృథా చెడిపోవు తలంపులేలనో!. 92

శా॥ రక్షోఽధ్యక్ష! జగత్త్రయాపకృతి సంరంభై కలీలాఽస్పదా!
యుక్షాంకాంఘ్రులె యానయానుజుమి! నిన్నాహింపఁ జంపంగ; నే
నక్షీణత్వదదోఽవశిష్ట చతురంగాక్షౌహిణీనాశమున్
దాక్షిణ్యంబునఁ జేయ; నీవెఱఁగినన్ దాక్షాయణీశాంఘ్రులన్ 93

చ॥ అటులొనరింపవేని, నసురాధిప! నిన్నిపుడే వధింతు; మ
చ్చటులనిశాత సాయకవశంవదుఁడై నినుఁగావ రెవ్వరె
చ్చట నిలువంగఁబోయిన; విచారవిదూర! నశింపనెంచెదో!
కుటిలతమాని, నిండు బ్రతుకుంగని, స్వీయులహాయిఁదేల్చెదో!!

మ॥ టకటాంకుల్, పలుగాకులైన పలువల్ టూటోటులన్ బల్కు, యి
చ్ఛకముల్, నీ కపకీర్తి శ్రీ సకల నాశంబిట్లు గల్పించి; రా
వెకలుల్ సెప్పినదెల్ల వేదమనుచున్; విన్నంతనే, యిట్టులై;
తకటా! యిప్పుడు మించిపోయినదిలే; దాయీశు సేవింపుమా!''

వ॥ అనిన, విని దనుజపతియును మునిపతితో నిట్లనియె॥ 96

శా॥ "ఓరీ, నక్కలరాయఁడా! కపటనీచోక్తుల్ పచారింతువే
లా? రానిమ్ము ర, శంకరున్, హరిని, దేవాధీశు, దేవాళి; నే
భీరుండున్బలెఁ బాఱిపోవుదునె? నీ బింకంబులింకేలరా?
యేరే, నా కెదురై, దురానమనిరే? యీనైన,రారమ్ము రా!''॥97

మ॥ అనుచున్, జానుమదాహ్వయాసురుఁడు,ముక్తాభిఖ్య మానీంద్రుపై
ఘననారాచపరంపరల్ బఱపఁగా, గర్వోన్నతిన్ జెందుచున్,
మునియున్వానిని శాతసాయకములన్ముక్కల్వొనర్చెన్;మఱిన్,
దనుజున్ వక్షముగాడనేసెనొక బాణంబగ్ని సందీప్తమున్॥ 98

చ॥ అయినను, లెక్కసేయక, భయంకరనైక శిలీముఖంబులన్
బయిఁబయిఁ వేసె "వైరిమరణంబిఁకఁ దథ్య''మటంచు, నెంచి, ని
శ్చయమతి, జానుమండలుఁడు; శంభుభుజప్రభవుండు, వాని, మా
నియును ద్విధాకరించెనటనీ ఘటనైక నైపుణిన్॥ 99

చ॥ అదిగని, జానుమండలుఁడహంకృతిమై మునిపై, సువీక్షుపైఁ,
దదితర సైనికాళిపయి దర్పమెలర్ప, శతాధికోజ్జ్వల
ప్రదరములన్ నిగుడ్చరణరంగ విహారవిలాసహారి, యా
చదురుఁడు రెండు బాణములఁజాపము, వక్షముగాడనేసినన్॥ 100

ఉ॥ ఇంకొకవిల్లుఁగైకొని, యహీనపరాక్రమమొప్ప, రక్కసుం
డంకిలిలేక, మౌనివరు, నాతని సైనికులన్ శరావళిన్
గొంకక, ముంచినైచెఁ దదకుంఠ ధనుర్నిపుణత్వమెంచి, యా
శంకరసూను సైనికులు జానుమహాశ్రితులన్ వధింపఁగన్॥ 101

మ॥ హతశేషుల్, దనుజాశ్రితుల్ జడిసి దూరాపాస్తులై రంత, నా
దితిసూనుండసహాయశూరుఁడు మదోద్రేకంబునన్ విక్రమో
ద్భుత వీరోచిత సంగరం బొనరుపన్, దూరాననీక్షించి, సు
స్థితుఁడై, మౌక్తికమౌని నాయకుఁడు తూష్ణీంభావమునన్
జూపఁగన్॥ 102

ఉ॥ అప్పులు వెల్వి రేమొ! యెవరైనను, దానవపక్షమూని, సం
శప్తకవీరవారమతిసాహసవృత్తిఁ గడంగెఁ బోర, సం
దీప్త శరాదిసాధనతతిన్ ప్రహరింప, మహర్షి యెంతయున్
దృప్తనిజాశ్రితావళికిఁ దేఁకువఁ జూపుటకానవెట్టినన్॥ 103

వ॥ ఇట్లయాచితోపలబ్ధ సంశప్తకసాహాయ్యంబు తన్నజయ్యున్ జేయు
నను పేరాసమై, జానుమండలుండును, దైవాజ్ఞ యనుల్లంఘనీయం
బౌటను, భవితవ్యతయతి బలవతియగుటను గ్రహించిన మహామహుం
డామౌక్తికమౌనీంద్రుండాత్మస్థైర్యంబుతోడను ముమ్మరమ్ముగా మరలఁ
బోరు సాగించిరంత॥ 104

మ॥ వరుణాశా ప్రమదాప్రమోదగళిత ప్రాగ్వార్ధ్య పాత్రోత్థ బం
ధుర కార్తస్వర (జాంబూనద) రత్నకుంభము,
కయాధూనస్తృ పాతాళగ
త్వరతాసత్వరుపాదపీఠము, త్రయీధామంబు, మూర్తిత్రయ
స్ఫురణంబున్, త్రిగుణాత్మకంబయిన తేజోరాశితోఁ జెన్వడిన్॥ 105

శా॥ ఉద్యద్భానుమహామహోఽధికతరవ్యత్కోచకోశంబులై,
మాద్యద్భృంగసహస్రమాలికలకున్ బాల్పించి, మారంద సం
పద్యావత్ప్రభవంబు, పద్మములు సద్మంబుల్ మహాలక్ష్మికిన్,
సద్యోమోదముఁ గూర్చెఁ జూపఱకు, నాసద్యోగిపూర్ణాళికిన్॥ 106

ఉ॥ ఆతతరీతి వీచెఁ గమలాంతర సౌరభసార చోరముల్,
శీతలశీతలంబులు, వశీకృతనైకజ నాళులైన ప్రా
భాతికవాయుపోతములవారితమంద మనోజ్ఞయానశో
భాఽతిశయంబుమీఱ, మునియాశయముల్ ఫలియింపఁజేయుచున్॥

చ॥ "ఇది సమయం"బటంచు, ముదియెంచి, నిమేషనిమీలితాక్షుఁడై,
యుదితు, దివాకరున్, మునిజనోత్తములన్, నిమిషాంబ, శంభునిన్
మదిస్మరియించి, దానవవినాశముఁ జేయుటపొంటెఁదామహా-
భ్యుదయముఁబొంది, పొంగి, నిశితోగ్రశరంబులపైరినేసినన్॥ 108

ఉ॥ వాఁడును, నీడవోవకరవాయిగ మౌక్తికదాని నొక్కటన్
బోఁడిమిదక్కి, పాఱునటు పొంపిరివోయిన ధైర్యమూని, క్రొ
వ్వేఁడిమి చూపుచున్, దఱుమఁబెంచెను మేను; మనోముదంబునన్
వాఁడి శరావళిం బఱపె వైశమలస్తకశస్త్రహస్తుఁడై॥ 109

వ॥ మౌక్తికదానీంద్రుండును, జానుమండలుని యాటోపంబు నోర్వ
నేరక, సమాయత్తుండై, కర్ణాంత పర్యంతాకృష్టశార్ఙ్గుండై, విసిశిత శర
పరంపరలు గురియించుచు, వానిరథ్యంబులు వధ్యంబులుగా, సారథిమారి
తుండుగా, శతాంగంబు భగ్నాంగంబుగా, రథికుఁడగురక్షోఽధ్యక్షుని
మూర్ఛానిమీలితాక్షునిఁగాఁ జేయు పొంపె స్థిరీకరించుకొని, సిద్ధ
సంకల్పుండయ్యె; నయ్యెడజానుమండలుండును, క్షణార్ధంబున బహుధా
భగ్నుండయ్యును, డయ్యుట కియ్యకొనక, "క్రిందఁబడ్డను, మీఁదఁ
బడ్డట్టే" యన్నమాడ్కి నున్నట్టుండి, యుట్టె యుప్పరం బెగసి, కసిమ
సంగినంగాని-కసితీరదని, మునివరుపయి బహుశరనికంబులం బఱపెఁ;
నమ్మౌనియు, మౌనంబుననే, వాని బాణంబుల నన్నింటిని సద్యో
మహోద్యోగంబున, నైంద్రాగ్నేయాదిత్య వాయవ్యగాంధర్వ బార్హ
స్పత్యవారుణగారుడవైష్ణవ వసుదైవత్యంబులైన బహ్వాస్త్రంబులం
బ్రయోగించియుఁ, బ్రయోజనంబుఁగానక, యాతుధానకథాఽవసాన
విధానంబుగా నప్పుడు 110

ఉ॥ మార్తికమౌని చేసెవడి, మౌనుల, బ్రహ్మమహేశవిష్ణు స
ద్వ్యక్తరుషాఽఽదిమట్కా బహుధాపరిశుద్ధుల, నానిమేష, స
మ్యక్తత భక్తి వైభవత, ధ్యానమొనర్చి, మహేశ్వరోపదే
శోక్తము, నస్త్రరాజము, ముహుర్ముహురుత్సవదాయి,దాయపై॥

వ॥ అదియును, జ్వాలాజాలవ్యాప్త సమస్త దిగంతరంబై, రంహ శ్చాలితకులాచలంబై, ముహుర్మహీమండలాకస్మిక కంపసంపాదకంబై, సంక్షోభితసప్తవారాశియై, సంపాతితతారాశ్రేణియై, శ్రోతృశ్రోత్రవిదారి దారుణతరతారారావ మేదురంబై,యున్మూలితపాదపరాజంబై, విద్రావితపలాశిరాజియై, జానుమద్దానవు మూర్ధంబు ఘోరపాత జర్జరితంబుఁ గావించుటయు, నావంచక చక్రవర్తి పంచత్వంబు నొందె - నంత॥ 112

ఉ॥ పాశుపతాస్త్రమయ్యది, యభంగుర తైక్ష్ణ్యముగల్గి, తక్కున
య్యాశరపాశులన్ జదిపి, యందఱిరూపఱఁజేసి, శాంతమై,
నాశముఁ బొందకుండ, భువనంబులఁబ్రోచె జనస్తవంబులెం
తే, శివసంస్తవోజ్జ్వలవిధి ప్రథితంబులుగాఁ జెలంగఁగన్॥ 113

వ॥ మార్తికుంజేరి, యథాపూర్వంబుగాఁ బ్రవర్తిల్లె; నచ్చట నాహవోర్విన్ ఙావఁగా మిగిలిన యిర్వురు-ముగ్వురు దానవ సైనికులు పలాయితులై, యొక్కింతసేపుండి, తారుదారెయుపలాలితులై, "సురకంటకంబుఁ"జేరి, శుద్ధాంతంబుఁజొచ్చి, యచ్చటివారికెల్ల యావద్వృత్తాంతంబు విన్నవించి-రంత, మార్తికుని విజయంబునకు మహోత్సాహ సూచకంబుగా, దేవదుందుభులు మ్రోగె; సురలు సురభిళ సుమనస్సముదయంబులు గురిపించిరి. గంధర్వ గానంబులుద్దామంబులయ్యె; నప్సరోనర్తనంబులు ప్రవర్తిల్లె; భూతప్రేత పిశాచ

డాకినీ శాకినీ ప్రభృతిభూత జాతంబులు యుద్ధభూమి నాప్యాయనంబుగా, నానంద సందోహదోహల దోహదకోలాహలహళహళికల వెలయించుచు, సంచరించె. మౌక్తిక మానీంద్రుండును, రథారూఢుండై, మునుపుమునులు విడిసియున్న "కోమలసరోవర" తీరంబుఁజేరి, యాత్రీయులతో మిక్కిలి కలుపుగోల్తనంబుగల్గి, "పిచ్చపాటి" ముచ్చటించుకొని, కాల్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి, జపపరాయణుండయ్యె—ననిన, విని, యవ్వలి వృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణామానివాణీజానినడుగుటయును॥ 114

ఆ॥ సిరిగలాఁడు దొల్లి చేసాచె; సిరిలేని
యీవుచేయిసా చువృత్తివాఁడ;
వైన, నీవులొప్పు మీనెయ్యురిర్వురు
నరసపురమునేలు దొరలు; బళిర!॥ 115

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు.
"జానుమండల సంహార" మను త్రయోదశాధ్యాయము.

—(*)—

చతుర్దశాధ్యాయము

ఆ॥ నేల, నీరు, నిప్పు, గాలియు, నింగియుఁ,
బ్రొద్దు, నెలయు, జన్నపున్ వజీర్ల
ననఁగఁబఱఁగు నెనిమిదగునోషళులుగల్గు
వేల్ప! కపిలమల్లు! విసముదాల్ప!!. 1

ఆ॥ అవధరింపుమవలిదగు కథ; సురముని
నలువకనియె-"వినఁగవలతువిస్త
రంబుగాఁగ, సర్వమంబురుహాసనా
సీన! యీ కథావిశేషమేను. 2

మ॥ భువనారుష్కరు, ముష్కరున్, దితిసుతున్ ముక్తర్షి సంగ్రామమం
దవలీలన్ దునుమాడ, మూఁడుజగముల్ హర్షించె; గారిద్భుజో
ద్భవుఁడా మౌనియనంతరస్థితియుఁ, దద్దారాత్మజాదిస్థితి
వ్యవహారంబులు విస్తరించి వినిపింపన్ వేడెదన్ మిమ్ములన్. 3

కం॥ సెలవీయవె" యని, నారదుఁ
డెలమినడుగఁ బలుకఁదొడఁగెనీరీతినజుం
"డలఘుమహిమాన్వితమ్మను,
లలితమ్మదివిన, బహుఫలప్రద"మనుచున్. 4

మ॥ "రణరంగమ్మున జానుమండలుఁడు తూర్ణంబీగ్గెము క్తేశుని
ఘృణదోర్వీర్యముచే" నటంచని, భటుల్ కీనాశు దేవేరికిన్
వినిపింపన్, విని, శోభితాంగియు, శుగుద్వేగంబునన్ గుండెప్రీ
ల, నిమేషార్ధముచేష్టదక్కి, కడువైక్లవ్యమ్మనన్ స్తబ్ధయై. 5

ఉ॥ ఎట్టెటో, కొంతసేపటికి నించుకయించుక తెప్పరిల్లి,యు
(తెల్విగల్గి; నించుక తెప్పరి, తెల్విగల్గి-పాఠాం)
న్నట్టులెయుండి, యట్టెవివశాత్మయునై, మఱితేఱి,పైత్యస

ప్రాట్టుని ధర్మపత్ని రణరంగముఁ జేరి, కనుంగొనెన్ ప్రియున్,
గట్టెనుబోలి నేలపయిఁ గ్రస్రిమెఱుంగని జానుమండలున్ (త్రుటిన్). 6

వ॥ విస్ఫురద్రత్న కుండలరోచిర్మండల తాండవ మండితగండస్థలుండును, సంత్రోటితకరోటి కుండును, రక్తధారాఽభిషిక్త సర్వాంగుండును, జర్జరీభూతకంకటుండును, పాంసుధూషిత దేహుండును, ధరాఽంతరగతుండునైన ప్రాణేశ్వరున్ జూచి, శోభావతి కన్నీరు మున్నీరుగాఁ, గంటికి మంటికి నేకధారగా, దుఃఖించుచు, శోకమోహ పరిక్లిష్టయై, "నాథా! రక్షోఽధ్యక్షా!! త్రిదశాంతకుండవును, త్రిజగద్భయంకరుండవు ననగు నీవు నీయంతః పురకాంతాఽగ్రేసరనైన నన్నేకాంతంబున భవదంతికంబున దుఃఖాక్రాంతస్వాంతనై, నీయాదరంబుఁ గోరుచుండు దానినేల పల్కరింపవు? నీకీయకారణ కాలుష్యంబేల? బేలయైన యీదాసురాలిపైఁ గోపించితే! ప్రణయకలహముననయినను, నను బలుకరింపక, నిలుచువాఁడవు గావుగదా! దేశాంతరంబేగునప్పుడైనను, బునరాగమనదివస పరిగణనం బొనర్చెడివాఁడవే! ఇప్పుడిట్లు నాతో ముచ్చటకైనను ముచ్చటింపక, లోకాంతరంబెట్లేగితి? కట్టా! నా హృదయంబెంతగట్టిది! ఆకట్టిడిదైవంబు దీని నేలోహమ్ముతో నిర్మించెనో గదా! గదాఽభి ఘాతంబుకంటెను, వజ్రపాతంబు కంటెను దారుణంబైన యీశోకాతిరేకంబునన్ గూడ, నియ్యది వ్రయ్యలుగాకున్నయది. ప్రభూ, ప్రభూతంబులును, భూతపూర్వంబులునైన నీతోడ విహారాది వినోదానుభూతి విశేషంబులనెట్లు విస్మరించుదాన? నేనిప్పుడెందుఁ బోపుదు? నేమిచేయుదు? నాప్రాణంబులు పోకున్నవేమి? ఛీఛీ! నా జీవితంబెంత నిష్ప్రయోజనంబు! నేనెంత పాపాత్మురాలను! నాకిప్పుడీ లోకంబంతయు నాలోక శూన్యంబుగదా!'' యని, పరిపరి విధంబు లంబనవిపనవి యేడ్చుచున్నను, జ్ఞాతిబాంధవాత్మీయులెల్లరును దీనులును, నిశ్చేష్టులునై, మూకీభావంబునొంది, యాశోభావతికించుకంతయు దుఃఖోపశాంతింగల్గింప లేకుండిరంత నా సమయంబున. 7

ఉ॥ అజ్ఞమనోవికాసకరణాతిచణ ప్రతిభుండు, ధర్మమ
ర్మజ్ఞుఁడు, ధర్మవత్సలుఁడు మౌక్తికమానిజనైకమాళి,యా
త్మజ్ఞుఁడు, కాల్యకృత్యములఁదద్దయుఁదీర్చి, మునీంద్రులెంతయున్
విజ్ఞతవెంటరాఁగ, నదవీయముఁ దత్పదమున్ గనన్ జనెన్. 8

కం॥ ''అతఁడెతసపతిని మృతునిగ
జతనమ్మొనదురమునన్ విచారవిదూర
స్థితినొనరిచె'' నని, శోభా
వతి మిన్నులన్ గుంది, ప్రమానుపాటొందెఁదగన్. 9

ఉ॥ ఆసతి, జానుమత్ప్రియ, మహామతి, భర్తృవిపత్తిచేననా
శ్వాసితదుఃఖితాంతరఁ, ప్రసన్నను జేయుటపొంటెగాఢవి
శ్వాసముదోఁపమౌక్తిక విపశ్చిదపశ్చిమబుద్ధి, సద్దయాఽఽ
శ్వాసవచోలవంబులను సంహితముల్ వొనరించుచిట్లనెన్. 10

ఉ॥ ''ఈవుపతివ్రతామణి వహీనగుణాస్పదవౌదువీవు; శో
భావతి! వీరపత్ని! బలపౌరుషదిగ్జయశాలులైన పూ
ర్వావళికిన్ ధ్రువంబులు, జయాపజయంబులొ కళ్లొకళ్లకున్;
నీవిదిశ్రోత్రయందువె? గణింపవెలోకము, ధర్మమార్గమున్?. 11

వ॥జననమరణంబులకును, జయాపజయంబులకును,లాభాలాభంబులకును మోదఖేదంబులొందుట ప్రాజ్ఞ సమ్మతంబుగాదదియుగుం గాక.

ఉ॥ నీపతిక్రూరుఁడై, మదమనీష జిగీషఁదోడ్డానర్చి,సే
నాపరివేష్టితుండయి, వినాశముఁజేయఁడె, ముజ్జగంబులన్?
గోపపరీతుఁడై, మునులఁగ్రొవ్వఁడె? యజ్వలఁబ్రువ్వఁదిట్టఁడే?
దాఁపురవెట్టఁగాఁదెలియదా, తదనార్యనికార్యకార్యమున్? 13

ఉ॥ సాధులగస్తిగుడ్పుట, విచారదూరత, వేదనింద, వి
ద్యాఽధికతాఽధికారితల యందలిపెద్దఱికంబుఁడెక్కు,దు

రోఁబ్రథము, మున్ను గాఁగలవి రోగములాఁచు, యశశ్శరీరమున్
బాధలఁ బెట్టవే? యవివిపద్దశకున్ సరిగల్ దలంపఁగన్॥ 14

ఉ॥ పూర్వమునన్ హిరణ్యకశిపుండును, రావణుఁడున్, బలీంద్రుఁడున్
గర్వితులైన వృత్రమధుకైటభులున్, మఱికాలనేమియున్
సర్వసుపర్వులన్ దఱిమి, శశ్వదహంకృతిఁ దీవరించియున్,
గర్వముఖర్వమై, తుదకు నాశముఁ బొందరె? నీవెఱుంగవే?

మ॥ ఇఁక దుఃఖింపకు, వీరపత్ని! పతికై; యేతచ్చరిత్రంబు స
ర్వకకుద్వ్యాప్తమునూ! తదీయ విభవప్రఖ్యంబుగా, నౌర్ధ్వదై
హిక కృత్యంబులు, నుత్తర క్రియలు సేయింపన్ బ్రయత్నింపుమీ!
వికలత్వంబును మాను; నీపతియు స్వర్వీధిన్ భజించున్ జుమీ! 16

కం॥ బాలుఁడు, యశోవిశాలుఁడు
పాలించున్ గాక, పిత్ర్యభాజియునై, యీ
సాలకంటకటరాజ్యము;
మేలుగ నీపుత్త్రుఁ డనుపమేయగుణుండై ॥ 17

కం॥ వానిన్ గని పెట్టుక, నీ
వానసమున ఖేదరేఖ నత్తక, యిట్లే
మానసమున దుష్క్రోధం
బూనక, చరియింపుమో నయోన్నతచరితా!" 18

వ॥ అని, మాత్తికమానీంద్రుండు శోభావతి నూరార్చి, కర్తవ్యంబుప
దేశించి, యామెకున్ జెప్పి, సపరివారుండై, సకల భువనాధినాథుం
డైన శంకరుని స్థానంబుఁ జేర నుద్యుక్తుండయ్యె; నమ్మహామహుని
వెంట దీక్షిత పోమహాస్వమహత్త్వశోభితులైన మహర్షి శ్రేష్ఠులెంద
ఱేని ప్రస్థానంబు సాగించి, వారందఱును మున్ను ము క్తర్షియాగమ్మొన
ర్చిన పుణ్యప్రదేశంబైన విశ్వామిత్రునా శ్రమమ్మునన్ బ్రవేశించి
రప్పుడు సర్వతత్త్వార్థవేత్తలైన పెక్కురు దివ్యర్షులు తదాశ్రమంబున
మాత్తికమౌనీంద్రుని సందర్శింపవచ్చి రంత, నచ్చట వారందఱుంగొన్ని

మాసంబులుండి, యిష్టగోష్ఠీవిశేషంబులన్ బ్రొద్దులు పుచ్చుచుండిరి. తదనంతరంబ, నిమేషాంబయయ్యందఱకును సాక్షాత్కరించిన, వారు నామెకుభక్తి ప్రపత్తులొప్ప సేవలుగావించిరి. మౌక్తికమౌనీంద్రుండును, బ్రహ్మాశీర్షుండై, యానిమేషాంబకున్ బ్రణామంబులాచరింప, నాసర్వేశ్వరి మౌక్తికమౌనీశ్వరుతో నిట్లు వక్కాణింపందొడంగె॥ 19

ఉ॥ "నీకుఁ బ్రసన్ననై, భవదనీకినిఁ జేరి, సహాయనై, రణా
స్తోక జయంబుఁ గూర్చితిని; సువ్రత! మౌక్తికమౌని! నీవమో
ఘీకృతయాగదీక్షఁ గృత కృత్యతఁ గాంచుట కోర్వలేక, పా
ణౌకృతశస్త్రి తాదనుజనాయకు లెందఱొ చుట్టిముట్టిన్॥ 20

మ॥ నినుఁగాపాడఁగఁ గేశవుండపుడు సందీప్తప్రభాభాసియౌ
చును, బ్రత్యక్షముగాఁగ, శంకరుఁడు దాఁజూచెన్ బదేన్గన్నుఁలన్;
దనుజధ్వంసి తదింగితం బెఱిఁగి; నూత్నప్రక్రియన్ విష్ణుమా
యనుగా, నన్ను సృజించిపంచెమునివర్యా! నీకుఁదోడ్పాటుగన్॥ 21

ఉ॥ శంకరునాజ్ఞఁ జేసి, ననుఁజాలఁగఁ జేరెవిరించి శక్రధూ
మాంక యమాప్పతి త్రిణయనా ష్టవసూరగ యక్షరాక్షస
స్వాంకమహాజములు దృఢత(స)మాశ్రయమున్ బడయంగ; శత్రునా
శంకరినై, మెలంగి నినుసంగరరంగజయాఢ్యుఁ జేసితిన్॥ 22

ఉ॥ పాశుపతాధ్వరావసరవర్తన దీక్షవహించియున్నని
న్నాశరపాశులుద్ద విడినాపదఁగూర్పఁగఁ జూడ, వారినే
నాశమొనర్చి, దారుణరణంబునఁ దోడయి నిల్చినీకుఁగీ
నాశవినాశచాతురి ఘనంబుగఁ గూర్చితి; వత్స! వింటివే?॥ 23

మ॥ ఇఁకమీఁదన్ ద్వదభీష్ట సిద్ధికయి యెన్నేరీతులన్ గల్గుమా
మకసాహాయ్యము నీకుఁ జేయుటకు సమ్యగ్యత్నమున్ జేసి, ని
న్నొక కన్నిల్పయనన్, బ్రమాదపడకే, యుత్సాహిఁగావించెదన్;
బ్రకటాటోపముహుర్ముహుఃకలన సంగ్రామాదులన్ గొల్చెదన్॥

క॥ భవదీయ భావివంశో
ద్భవులకు భవికంబుఁ గూర్తుభవదర్థము; నీ
దవు కర్తవ్యము విను; వా
రివి వారిరి వినుమవశ్యకృత్యము లార్యా !॥ ౨౫

వ॥ త్వద్వంశ్యులెల్లరున్ గర్భాష్టమవర్షంబునందైనం, దశమమందైనం, నేకాదశంబు నందైనఁ బుత్త్రులకు గాయత్రీ గ్రహణాధికార సిద్ధ్యర్థంబుపనయనయనంబు సేయవలయుఁ; బదునాల్గేండ్ల యీడునన్ గాని, యాపైనిగానివారికిఁగులకన్యలతోడ వివాహంబాచరింపవలయు. నిత్యకర్మంబులన్నియును, వేదోక్తమార్గంబున క్షత్త్రియకల్పానుసారంబుగానిర్వర్తింపవలయుఁ; గన్యావివాహంబు సప్తమాష్టమవర్షంబులందైనఁజేయవలయు. వివాహంబైన ఋతిమతియగువనితనుగవయవలయుఁ; గన్యలనూఢలై యుండరాదు. మను పరాశరాది మాన్యులాదేశించిన యాచారంబుల ననుసరింపవలయుఁ; బిత్రుదైవ కర్మంబులయందు బ్రాహ్మణుండు పురస్కార్యుండు. విప్రవేదపురస్సరంబుగాఁ, బురోధస్సమ్మానంబవశ్యకర్తవ్యంబు. విప్రవర్జంబుగాఁజేసిన కర్జంబునిష్ఫలంబేకాదు-వత్సా! నిరయకారణంబునౌనుసుమీ! నేనునీకుల దేవతను. వాసిష్ఠాదులు నీకులాచార్యులు. శుభా శుభకర్మల యాది మధ్యాంతంబుల యందునన్నును, గులగురునిఁ దప్పక పూజింపవలయు. మమ్ముఁబూజింపక, బ్రాహ్మణులకు ధిక్కరించిన, వంశనాశంబౌను. కర్మ నిష్ఫలంబుగాకుండ, నన్నును గులగురువును బూజించిన నాయురారోగ్యసంపద్వంశ సమృద్ధి యౌను. ధనధాన్యదానాదిసత్కారమ్ములచేఁ గులగురువు సంతుష్టుండౌనట్లుగాఁజూడలగ్గగుఁ; దొలుతగణపతిని, బిదపనన్నునుబూజించుటవిస్మరింపఁజనదు. కులగురుననుమతిఁబడయక, కర్మాచరణంబునన్ బ్రవర్తిల్లినన్, దత్కర్మగోవధంబేయౌను. దానికి

నిరయపతనంబ ఫలితంబు. కులగురూపదేశానుసారంబుగా, గాయత్రీ గ్రహణంబు కర్తవ్యంబు. కులగురువును, గులదేవతయైన నన్నునుఁ గాదని చేసినవాఁడు శూద్రునికంటె నధముండౌట తథ్యంబు. అట్లు చేసిన మాంగళ్యంబు వివాహాదులందమాంగళ్యం బేయగును. ముక్తర్షీ! నా చేసిన సాయమ్మును విస్మరించుట దోషంబు. ఈ నా యుపాఖ్యానకంబును బ్రత్యాఖ్యానంబుఁ గావించినవాఁ డవశ్యంబు పూయశోణితకర్దమంబున మగ్గము పతనంబుఁ జెందు. భక్తిశ్రద్ధాసక్తులన్ దీనిని విన్నవారికి సత్య కళ్యాణంబులు గల్గింతు" అని, విశదీకరించిన యా నిమేషాంబన్ జూచి, మౌక్తిక మౌనీంద్రుండు ప్రశ్రయ ప్రహ్వశీర్షుండై, మరల నిట్లని ప్రస్తావించె. 26

మ॥"కులదైవంబవు నీవు నాకు; జననీ! కూర్మిన్ ననున్ జూడఁ, గో
ర్కులు పండెన్; నిజమమ్మరో! యిఁక, మదక్షుద్రప్రవృత్తిన్, దయన్
దెలుపంగోరెద; దేవశక్తిమయి! నీ దివ్యస్వరూపంబు నా
కెలమిన్ జూపి, కృతార్థుఁ జేయఁగదె, విశ్వేశీ! నిమేషాంబ!" నాన్.

వ॥ విని, యమ్మహామాయయు, నమ్మహామహునితో నిట్లనియె. 28

మ॥"విను; ముక్తర్షి! భవద్భవిష్యమును సంప్రీతిన్; మహాత్మా! నియు
త్తను; బెండ్లాడెదు మానికన్య నొకతెన్, ధన్యాత్మకన్, సువ్రతన్;
ఎనమండ్రన్ మగబిడ్డలన్ గనియెదాయిల్లాలి యందొక్కతెన్
దనయన్ గాంచెదవాచరించెదవు పుణ్యంబుల్, పుమర్థంబులున్. 29

మ॥విదితంబై, త్వదపత్యమెల్లెడల నుర్విన్ నిండి, "వేయిండ్లకున్
మొదలై," "తామరతంపరై" విభవవిస్ఫూర్తిన్, యశోవైభవా
స్పదమై, యార్షములైన గోత్రములె యొప్పన్, బ్రాజ్య
సామ్రాజ్య సం
పదఖండాధిపతిత్వ మాయుధధృతి ప్రాశస్త్యమున్ బొందెడున్. 30

ఆ॥ విత్తవృద్ధి, వంశవృద్ధి, యశోవృద్ధిఁ
బొంది, "చిత్రవిద్యయందు నేర్పుఁ
గాంచి, త్వత్కులీను లుచిత కులవిద్య
గాఁగ, దానినిఁబ్రఁగలరుధాత్రి॥ 30

వ॥ మఱియును, నీవంశీయులెల్లరు వైదికాచార పరాయణులును, గురుబ్రాహ్మణపూజకులును, సుక్షత్రియులునయి, సిద్ధిఁగాంతురని," యా నిమేషాంబమార్తిక మౌనీంద్రునకు మిక్కిలి యానుప్యాయనంబుగా, నిజస్వరూపంబును దృగ్గోచరంబు గావించిన॥ 32

కం॥ అందఱు సందడిఁ గొన, ముని
బృందమ్ములు, మార్తికర్షి, పృతనాఽధీశుల్
బృందారకులున్, బహుజన
సందోహము, దేవిమూర్తి సందర్శింపన్॥ 33

కం॥ ఉత్సుకతయు, నత్యధికబు
భుత్సయుఁగొని, చూడలేకపోయిరి బహు బీ
భత్సంబునంతలోన
త్యుత్సాహమువారి డెందముయ్యేలలూఁపన్॥ 34

వ॥ అదియును, సర్వతః పాణిపాదంబును, సర్వతోఽక్షిశిరో ముఖంబును. సర్వతేజోమయంబును, సర్వదిగ్వ్యాప్తంబును, సర్వ సౌగంధ్య సమ్మిశ్రంబును, సహస్రాదిత్య దీప్తి సంకాశంబును, సర్వ స్వరూపంబును, సర్వాద్భుతంబును, సర్వోజ్జ్వలంబునునై, వస్వింద్ర రుద్రాదిత్యగుహ్యక విద్యాధర గరుడోరగ కిన్నరమూర్తిత్రయీ బ్రహ్మర్షి సప్తర్షి సప్తలోక సప్తద్వీప సప్తపర్వత సర్వారణ్య సర్వ సముద్రాది సంపూర్ణవిశ్వ విశ్వాంతరాళ ప్రదర్శకంబునునై, యత్యా శ్చర్యంబుఁగొల్పనంత, నమ్మార్తిక మౌనీంద్రుండు నా విశ్వేశ్వరి నిట్లని భక్తియుక్తుండై, స్తుతింపం దొడంగె॥ 35

సీ॥ "దేవాధిదేవత! దేవి! సర్గస్థితి
నాశకారిణి! జగదీశి! సర్వ
తేజోమయీ! సర్వదేవమయీ! సర్వ
భూతమయీ! కృపాపూర్ణహృదయ!
ప్రకృతివీవె మహేశి! వికృతివీవె సురేశి!
విద్యావిభూతిరూపిణివి నీవె;
శ్రద్ధయునీవెగా; సర్వార్థ సాధని!
లక్షణాఢ్యవునీవె; లక్ష్మి వీవె;

గీ॥ సర్వసౌఖ్య ప్రదాయినీ! సర్వజంతు
చేతనత్వ విధాయినీ! చిత్కళాప్ర
దీప్యమాన స్వరూపిణీ! దివ్యశక్తి
సంపదుపపన్న! నిన్నువశంబెయెన్న?॥ 36

శా॥ నీసాహాయ్యంబునఁగాదె, రక్కసులమన్నీకన్ క్షణార్ధంబులో
నేసంహారమొనర్పఁగాఁ గలిగితిన్; దేవేశి! దుర్గాదుఁడన్
గాఁచింపఁ బెట్టుటమాటలా? జనని! శక్యంబే? భవత్పూర్ణహా
ర్దాసారంబులుపైఁబయిన్ ముసరకున్నంతన్, జయంబందుటల్?॥

ఉ॥ ఈవువచించినట్టులె మహేశి! చరింత్రుమదీయులందఱున్;
దేవతగా నినున్ దలఁచి, దీప్తినెసంగి, క్రియాఽఽళినెల్లమై
త్రావరుణి ప్రదిష్ట విధిఁదప్పకచేయఁగలారు; నీ కృపా
భావముఁ దప్పనీయకుము; వారిపయిన్ నిమిషాంబికాఽఽ
హ్వయా!"॥ 38

మ॥ అని,ప్రార్థించి, మహర్షిమాత్రికుఁడు, "విశ్వాధీశి! యీరూపమున్
గన, శక్తుండనుగానుదల్లిరో! మహానందస్ఫురన్మూర్తినై,
నను మన్నించుచుఁ, గోమలాకృతిని సందర్శింపఁగాఁజేసి, యీ
తనయున్, వీతనయున్ క్షమించి, కరుణాధారాఽఽప్లుతున్ జేయవే!"

వ॥ అని, విన్నవించునంతనాలోన, నాలోకమాతసహజకరుణాసుధాఽఽసారసార(ప్రపాత(ప్రపూతయు, భక్తలోకపక్షపాతసముపేతయుంగావునఁ దత్క్షణంబ, త(ద్దూక్షురూపంబుపసంహరించి, సమంచితసౌకుమార్యాంచితాకారంబు నమ్మౌక్తిక మానికి సాక్షాత్కారమున్ జేసె; నదియును, బూర్ణచంద్రోపమాస్యంబును, బల్లవతుల్యపాణిపాదంబును, నీలనీలాలకాంచితా కుంచన (ప్రపంచంబును, హారాభిరామవక్షోదేశ సంశోభితంబును, వేదివలగ్న లగ్నకంబును, గంభీరవేది(త్రిపాఽఽపాదిగమన కమనీయంబును, జంచత్కాంచన కాంచీకనన్నితంబ బింబాంచనోదంచితంబును, బాదాబ్జాతాజహన్మౌ(క్తికహంసక రూపహంససంసత్సంసేవితంబును, దాటంక రత్నకుండలద్యుతివిద్యోతిత గండమండల విటంకంబును, (బవికసిత వదనకమల సవి(భమ(భమ(ద్భమరక భ్రిమరభ్రిమణ శిక్షణ దక్షసభ్రూవిభ్రిమంబును, మందస్మిత చంద్రికాప్రిపూరసంతర్పితదిదృక్షుదృక్చకోరకంబును, శిఖరిదశన పరంపరాపరితః పరీతస్మితసిత ద్యుతిమౌక్తిక స్థగితబింబోష్ఠ విద్రుమ సంభద్రింబున్నై, మౌనముద్రాఽలంకారస్వాభావికంబుగాఁ జూపట్టె-నంత, నమ్మౌక్తిక మానీందురిందును, భక్తియుక్తుండై, యమ్మహామాయామయికిం బాదాభివందనం బాచరించి, నిల్చిన॥ 40

కం॥ నిమిషాంబయుఁ, దచ్ఛిర్షం
బమిత కృపాఽఽపూరితాత్మయౌచు, నిమిరి, "వ
త్స! ముహుర్విజయంబులఁ దన
రుము; చను"మని పలికి, తాఁదిరోహితయయ్యెన్॥ 41

ఉ॥ అంతట, మౌక్తికర్షి గరుడామర కిన్నర సిద్ధసాధ్యులం
తంత, వసిష్ఠముఖ్యులు మహర్షులు హర్షులు వెంటరాఁగఁ, జే
తోఽంతరమంత సంతసపు దొంతరలన్ గఱులన్ విదుర్చుచున్,
సంతన, నంతకాంతకునజ(సపదాబ్జమిళిందముగ్ధమై॥ 42

వ॥ తోండతెంప, దండడింగాని, మునులును, సురశేఖరంబులును, దానును గైలాసశైలంబుఁజేరి, శైలజామాతను, మాతృభూతమహా మూర్తి, నర్ధాంగీకృదాంపత్యసాంతత్యావైయాత్యుఁ, వైయాఘ్ర చర్మాంబరకృత్యుఁ, గృత్యపంచకసమంచితసత్యకృత్యు, నంబకేశుఁ, ద్ర్యంబకు, నిర్జిత పుష్పాంబకునిఁ గన్నులారఁ గన్గొని, సాష్టాంగదండ వత్ప్రణామంబు లాచరించినంత, సర్వసుపర్వులు నమ్మహేశ్వరు నిట్లని స్తుతియించిరి॥ 43

(శ్లో) శా॥ "శ్రీకైలాసగిరీంద్ర శృంగవిహా(చ)రత్సింహాయ, రంహోముహు ర్వ్యాకృష్టక్షితిభృద్ధనుర్హ్వరిశరధ్వస్త త్రిపూరక్షసే। లోకేశత్రిదశేశవర్ణితయశోలీలాయ, లీలాయిత ప్రాకామ్యాయ, నమోఽస్తుతే! గిరిసుతావాల్లభ్య లభ్యశ్రియే॥ 44

(శ్లో) శా॥ త్ర్యక్షాయ, ద్రుహిణద్రుమేశహిమగికేరక్రీతదాసాయ,వృద్ధోక్షానుక్షణయానచుంచుమనసే, యుద్ధ్యత్కిరాతాయ తే। ప్రక్షీణీకృతకైంకిరాతమదసర్వస్వాపహారాయ, తే చక్షుశ్శ్రోత్రకృతాహిరణ్యమణిభూషాభూషితాయో నమః॥ 45

ఉ॥ దేవ! భవత్సహాయత, యతిప్రథిత ప్రచుర ప్రభావశో భావిభవంబులేనిమెఱఁ, ప్రాభవవైభవముల్ ఘటిల్లుటల్ తీవరమైన జానుమడలీక పరాక్రమ మెల్లఁ బొల్లగా వావిరిఁబుచ్చుటల్, దనుజువధ్యు నొనర్చుట, శక్యమెట్లగున్?॥

శా॥ లోకానుగ్రహకాంక్షమై, తతశుభశ్లోకున్, మునీంద్రున్, మహో ద్రేక స్పర్ధలులేని సౌమ్యచరితున్ సృష్టించి యీతున్నఁ, బి ర్వ్యాకుల్ వెట్టెడు జానుమండలుని దోర్వీర్యం బణంపంగలం డే, కైవల్యనిధాన! (కైలాసనివాస!) ప్రాకృతుండు? పెకేళ్లా, వచోవైఖరుల్?॥ 47

ఉ॥ నీ భుజ సంభవుండగు మునిప్రవరుండు ఘనుండితండు, ము
క్తాభిధుఁడే త్తెఱన్ జని, మహారణరంగమునందు జానుమ
త్ప్రాభవమున్, ప్రభావముహరింప లభించునెటుల్ మహాస్త్రముల్
నీభవికైకదృష్టియె మలీమసకంఠ! యలీకమైనచోన్॥ 48

చ॥ పొగడితగాదు శంకర! రిపు ప్రకర ప్రచుర ప్రతాపమే
ర్చ్చఁగ, జగముల్ భయంకర కృశాను పతచ్ఛలభంబులయ్యె; నీ
వగణి తవత్సలమున హాయినిఁగూర్పఁగ, నిమ్మహర్షి నీ
దగుభుజదండమందు జనితాద్భుతుఁ బుట్టఁగఁ జేసియుంపవే?॥ 49

ఉ॥ ఇమ్మహనీయమూర్తియె, యహీన పరాక్రమమొప్ప, జానుమం
తుమ్మదమత్తుఁ జంపియుఁ, జతుర్దశ లోకములన్ గృపావిశే
షమ్మునఁ బ్రోచె మార్తికుఁడశంకిత పౌరుష భూషణుండు; స
త్యమ్మిది; నమ్ము మీశ్వర! మహాస్త్వ మహాత్త్వనితాంతభాస్వరా!"

మ॥ అని, యగ్గించు మహర్షిన్, సురల, సద్యః ప్రోత్థితా పారకా
రుణికత్వమ్మున నాదరించి, మునివర్యున్, ముక్తులాలించి, "ర
మ్మ"ని, యంకంబునఁ గూరుచుండఁ బిడి, "వత్సా! లోకకళ్యాణమున్
ఘనతన్ గూర్చిన నీకుఁ గల్గునెపుడున్ గళ్యాణముల్ పుత్త్రికా!॥"

మ॥ అని, వెన్వెంటనె శంకరుండు మదిలో ధ్యానించె నాభూతభా
వను, లక్ష్మీశు, ననంతరంబ చటుఁదాఁ బ్రత్యక్షయ్యెన్ ఘనా
ఘన దేహుండు, విహంగవాహుఁ డెదుటన్; గౌరీశముఖ్యుల్ సురల్
మునులున్ మ్రొక్కిరి భక్తియుక్తులయి; శంభుండున్ రమావల్లభున్॥

కం॥ కాంచనపీఠస్థున్ గా
వించుచుఁ, జాతుర్యమొప్ప వృషభాంకుఁడు దా
నంచిత సమయోచిత జి
హ్వాంచల సంచలవచస్సుమాసవలవముల్॥ 53

మ॥ వినుకన్ "శ్రీశ! "మహోఽసహంబగుచు, గార్చిచ్చై, జగద్దాహకం
బును, సచ్ఛిద్రము, జానుమండ భుజోద్భూతప్రతాపాగ్ని యె
ల్లను నిర్వాపితమయ్యె; లోకములు కళ్యాణంబుఁ గాంచెన్; మహా
ర్షిని, ముక్తాహ్వయు, నస్త్రశస్త్రనిధి, నారీతిన్ బ్రకల్పించుటన్॥" 54

చ॥ అని భువనంబులన్ జనులహం ప్రథమంబుగ మానిఁ, బెద్దఁజే
సి, నుతలనారతంబును విశేషముగా నొనరింత్రు; వేఱుగా
మనమున నెంచవంచెఱిఁగి, మాటలేకవచింతుఁ, గ్రొత్తయే
మనకు సురారిమారణము? మాధవ! యిట్టివి లీలలేగదా!॥ 55

చ॥ అయినను, లోకవిశ్రుత మహర్షిమహత్త్వ మహాస్త్రముల్ వృథా
వ్యయములుగాఁ దలంచుటలు భవ్యులు మెచ్చరు; తత్ప్రభావమే
భయమును బాపి, లోకమున పారముదంబుధిఁ దేల్చి, ప్రోచె; వా
నియతుల పౌరుషంబెయని, నిత్యముఁ దద్యశమే ప్రకీర్త్యమా॥ 56

చ॥ మును, ఘనుఁడై, హిరణ్యకశిపుండు వరంబులు గోరినట్లకో
రెను దనుజుండు పద్మభవసృష్టినవధ్యత; బ్రహ్మయున్ "దథాఽ
స్త"నియెను; జానుమండలుని యాగడముల్ మితిమీఱఁ జూచి, యే
నును భుజసృష్టుఁ జేసితిని నూతనరీతిని మౌక్తికాహ్వయున్॥ 57

ఉ॥ జానుమదాహ్వయున్ బొదివి, చంపుటయొక్కఁడె కాదు; శ్రీశ! య
ష్మానిమొదల్ జగమ్మునను, మానితమై, పొగడొందుకృత్తి మా
ర్యానఘనసంజ్ఞమై, పఱఁగు యావదుడుగ్రహచంద్రతారమై,
మానుగ, "దోసతోఁటవలె", మాసరమై, సరమైధమై, ధరన్॥ 58

కం॥ ఇదినా సంకల్పము; స
ద్విదితంబగుశిల్పమై, భువిన్ నిల్చుత! భ
వ్యదయాఽఽఢ్యా! యార్యక్ష
త్రిదృఢమహోత్తుంగ సౌధరాజంబుర్విన్॥ 59

ఉ॥ కావున, శ్రీశ! మౌక్తుకుఁ గంటె జగద్ధితబుద్ధి యేఁడి? మే
ధావికి వీనికిన్ దగిన తామర సోదర సోదరాంగ శో
భావిభవాతిశాయిని, శుభంకరి, మౌనికులోద్భవన్, ద్రిలో
కీ వినుతావధానునకుఁ గేల్దదియింపవరించి, తేఁదగున్॥" 60

మ॥ అని, గౌరీశుఁడు పల్కఁ బల్కులకు భవ్యాత్ముండు విష్ణుండు, ధ్యా
న నిమీలన్నయనుండుగా, క్షణము పుణ్యశ్లోకుఁ డూహించి, యి
ట్లను; "గౌరీవర! నేను మున్నెఱుఁగుదున్; యత్నంబదేలా? మహా
ముని, దుర్వాసుని యాశ్రమంబునను శంభూ!
"ముక్తికాంతాఽభిధన్" 61

మ॥ కదళీగర్భసముద్భవన్, మునిసుతన్, కళ్యాణశీలన్, దనూ
మ్రదిమాధఃకృత పుష్పకేసర కుసుంభస్ఫార ధూళీమధూ
ళి, దరస్మేరముహుర్విలాస, శశభృల్లేఖాఽఽభఫాలప్రభన్॥
మదమాతంగమరాళరాజగమనన్, మౌనీంద్రుఁ డోల్లన్ దగున్॥ 62

వ॥ అదియు, మహామహానీలమహామహోర్మి హేలాహేలనకారిచారు
నీలాలకోపేతయు, శ్రీవర్ణనవశ్రీతూర్ణాపహారికర్ణశష్కులీయుగళయు,
విధుబింబవిడంబిముఖమండలాడంబరయుఁ, గర్ణాంతవిశ్రాంతనేత్రాభి
రామయు, నాపాండుగండయుగళ మణిముకురయుగళయు, మదన
విజయమంగళకంబూపమానానూనతిర్యగ్రేఖాఽమంద సౌందర్యధుర్య
గళయుఁ, దిలకుసుమచంపకముకుళశోభాఽపహాసినాసికావిలాసభాఽస
మానభాసమానయుఁ, జక్రనిర్వక్ర రామణీయకతృణీకరణాచణ మృణాళ
నాళాంతస్తంతులేశప్రవేశానవకాశపీనవృత్తకర్కశవక్షోజద్వంద్వసర్వ
స్వయుఁ, జారుదోర్వల్లికాఽంచితయు, రంగత్తరంగత్రివళీవిరాజితయు,
సింహశాబకమధ్యయు, నీలరోమావళీకాళవ్యాళీవ్యాలీన విలాసబిలాయ
మానానావిలావర్త వర్తులానాభీలనాభీసత్కృశోదర నిరంతర శోభి
తయుఁ, బృథ్వీచక్రప్రాపిత నిర్వక్రనిర్భయాక్రాంత చక్రవృద్ధివర్ధిత

వార్ధుషికాయితాయతకటీతటీ సమాటీకనాటోపయు, రంభాస్తంభ సంరంభౌపమ్య సమారంభసుభగం భావుకోత్సంగ సంగతాభంగ మంగళ భంగీ శృంగారాంగీకార శుభాలంకారయుఁ, ప్రస్ఫుర త్పాదపల్లవయుఁ, గోకిలకాకలీకాకుకోమలాలాపాన్యదురాపకలా కలాపకలాపఖేలాలీలాలాలిత లాలసానలసయు, నఖనక్షత్రభాసుర రయునై, తనకనులయెదుట మసలుటఁగని, యోగ్యంబైన మౌక్తి మానీంద్రునకీఁగోరియు,దుర్వాసోమహర్షి మహామహర్షియై,సంకల్పించు కొనియుండె''నని, విశదపఱచుటయువిని, శంకరుండు సంతుష్టచేతోఽం తరుండై, సహోపవిష్టులైన సభాసదులు సాధువాదంబులు నిర్నిరోధం బుగా, రోదోఽంతరాళంబు నిండించుచుండు సందడింబడి, సానందం బుగా నిట్లనియె॥ 63

మ॥ ''బృహదారణ్యక మధ్యగన్, గుణమణిన్, శ్రీవల్లభాదిష్ట, న
మ్మహనీయాకృతి, ''ముక్తికాంత''నిపుడే, మద్దోస్సముద్భూతుఁడౌ
మహితున్ గూర్చు శుభోద్యమంబునకునమ్మౌనీంద్రు,దుర్వాసు,పూ
ర్వహుఁ జేయంగను, పెండ్లి పెద్దగుఁడౌ; వాచంయముల్!
చయ్యనన్॥ 64

వ॥ ముక్తికాంతా ముక్తేశుల కల్యాణోత్సవంబు శుభదినంబున, సుముహూర్తంబున సుసాధంబుగావింపను, దన్మహామహంబు వేదోక్త మార్గంబున, క్షత్రియ కల్పోక్త ప్రకారంబుననే సాగింపను, మీర లందఱు నేఁగి, దుర్వాసో మౌనీంద్రునంగీకరింపఁజేసి, కార్యసాధనంబుఁ గావించుకొనిరండు. అంతియకాక, యేతద్వంశీయులు నాకును, విష్ణువు నకును గూర్చు భక్తులై, వైదికాచార ప్రవర్తులై, క్షత్రియధర్మంబు లవలంబించునట్లు మీరెల్లరు నిర్వాహకులు గావలసిన దిసుఁడీ!''యని, మఱిమఱి తఱిమి పలికి, యనిపిన, వారును దుర్వాసస్తపోవనంబు దరియం జొచ్చిరేట్లన॥ 65

మ॥ అమరుల్ వజ్రధరాదులెల్ల మునులున్ హర్షాత్ములై, దివ్యవా
ద్యములెంతే మొరయన్, సురాంగనల నృత్యంబుల్ సెలంగన్ దివిన్,
సుమనోవృష్టియు ముమ్మరమ్ము, గురియన్,
శుంభన్మహోత్సాహమొ
క్క మొగిన్ ఱెక్కలు విచ్చుకొన్నటులు వేడ్కన్ జేరి రచ్చోటికిన్॥

వ॥ అదియును, వివిధ సురభిళకుసుమవిసరవిసృమరలతానికుంజమంజుళంబును, బహుబర్హిర్ముఖ మిథున విహారహారియు, ఫలభారావనమ్రామ్రాది శాఖోపశాఖోప శోభితాఖిలశాఖిరేఖాఽఽకులంబును, గమలోత్పల విస్ఫార కమలాకర విస్తారంబును, సమంతతస్సంచరన్నానావిహంగకులకోలాహలబధిరిత భూనభోఽంతరాళంబును, అసకృదాదిత్యోపాస్త్యనాయస్త మునికుమారకవారంబును, ఉటజాంగణాబద్ధ కదంబక మృగతర్ణక క్రియమాణమంథరరోమంథవ్యాపార బంధురంబును, నిత్యనైమిత్తికస్నాతోత్తిష్ఠన్ముని బృందామంద వ్యాకీర్ణచారు తీర్థావతారాకీర్ణంబును, మహామహీరుహశాఖాంతరాసక్త వల్కలంబును, హోమాజ్య ధూమపాళీ సంతత సమంతతోవ్యాప్తి సుగంధగంధిలంబునునై, సర్వేంద్రియగ్రామసంతర్పకంబై, సర్వసంభారసంభాసురంబై యొప్పుచుండు నందు— 67

మ॥ అతులోత్సాహమునన్ మునుల్, సురలు దివ్యక్షేత్రమున్ జేరి, వి
స్మితులై, కాంచిరి విస్మృతాఖిల బహిర్మిథ్యాప్రపంచున్, మహో
న్నత నిష్ఠాఽన్వితు. దీర్ఘదీక్షితుని, ప్రాణాయామనిశ్చేష్టు, సు
వ్రతు, యోగాభ్యసనైకతత్పరుని, దుర్వాసోమునీంద్రోత్తమున్॥

సీ॥ స్థిరునిఁ, బద్మాసనాసీనుని, శాంతాతి
నిష్ఠాగరిష్ఠుని, నిశ్చలాత్ముఁ,
బశ్యదంతర్జ్యోతి, నశ్యదైహికజాతి,
సౌమ్యరూపు, సువర్చసంబువాని,

జాతరూపో పమచ్ఛాయనాఽన్వితాంగుని,
రుద్రాక్షభూషితోరోవిరాజి,
నంగీకృతాఖిల స్వాంగ భస్మోద్ధూళ
నాలంకరిష్ణు, దోషాసహిష్ణుఁ,

గీ॥ గూర్చునిర్వక్రవక్త్రు, నకుంఠదత్త
నాసికాఽగ్రస్థదృష్టి, నిశ్వాసరోధు,
నిశ్చలోర్ధ్వోన్నతాంగు, నిర్నిద్రయోగ
ముద్రు, దుర్వాసుఁ జూచి, సమ్మోదమొంది॥ 69

వ॥ భక్తియుక్త చేతస్కులై, ప్రహ్వశీర్షులైన మహర్షులు మౌనమ్మాని, కన్నులు విచ్చిచూచి, "మహాత్ములారా! స్వాగతంబు. మీరాకచే ధన్యుండను, మాన్యుండను మాత్రమేగాక, మత్పూర్వపుణ్యంబులుఫలించినవాఁడనైనాఁడ"నని విన్నవించుకొంటకు మీవంటి పుణ్యాత్ముల దర్శన భాషణంబులే తార్కాణంబులు. భవదాగమనంబియ్యది యాదృచ్ఛికంబైనను, మిక్కిలి శుభోదర్కంబును, భవిష్యచ్ఛ్రేయోదాయకంబునౌనని, చెప్ప సందేహమేల? మహామహులారా! యెందుండి మీరాక? యెందేఁగుచు, మీరియ్యెడ కెందులకేతెంచితిరోగదా! శిష్యవాత్సల్యంబున, నీయుపదేశ్యన కేదేని బోధింపఁగలది కలుగునెడ, నెడసేయక, తప్పక సెలవీయరే" యని యభ్యర్థించిన, నయ్యాగంతుకు లిట్లనిరి॥ 70

చ॥ "ఉరుమహిమాఢ్య! లెస్సభవదూహ; నుతింపఁగనౌను; మేము శం
కరునికటంబునుండి నినుఁ గానఁగవచ్చితి; మింక నీకుదాఁ
పురమదియేల? తద్వచనమున్, శుభవాచికంబు నీ
కరమరలేక విన్పుటకహం ప్రథమత్వమున్ మునీశ్వరా!" 71

చం॥వినుఁడు జానుమండలుని పీఁచమణంపఁగ శంకరుండు నూ
తనముగ మౌక్తికర్షిఁ దన దక్షిణబాహువునన్ సృజించి, పం
చిన, నతఁడుఁన్ సురరిపుతుఁ జేసి జగంబులఁ బ్రోవమెచ్చి, వి
ష్ణుని శుభ నిర్ణయంబుఁగొని, సువ్రత! నీసుతమానికిమ్మనెన్. 72

కం॥ ఇది మావచ్చినపని; మఱి
యదియువినుము; మౌనినాథ! యిఁక, మౌక్తికమా
నిదియగునుదంతమెల్లన్
విదితమెకద, జగతి! నదియు, నీ వెఱుఁగుదుగా!. 73

చం॥అతఁడు మహేశునంశమున నద్భుతతద్భుజసంభవుండు, సు
వ్రత! భవదాత్మ సంభవధ్రువంబుగఁ బెండిలియాడ, నూమ్మల
ద్యుతియుఁ- బ్రభాఽఽళి, చంద్రుఁడును-జ్యోత్స్నయుఁబోలి పరస్పరానుకూ
లతజగతిన్ బ్రవర్తిలఁగలారిటులైన, ముదంబుమాకగున్. 74

కం॥ "హరు సందేశంబును, శ్రీ
హరియామోదంబు,నస్మదాశయమెన్నన్
సరియే"యని తోఁచిన, ముని
వర! కర్తవ్యమున దృష్టిఁబఱపఁగదయ్యా!". 75

వ. అనిన, విని దుర్వాసో మహర్షి పరమహర్షియై, వారితో సత్ప్ర
శ్రయవిబుధాశ్రవచర్యంబుగా నిట్లనియె. 76

మ॥ "సురలారా! మునులార! గంధగజవాసో హేమవాసోవచో
వరయుష్మచ్ఛుభదర్శనంబుల సుసంపన్నంబులయ్యెన్ దప
శ్చరణాస్మజ్జనురిద్ధపుణ్యములు; విశ్వశ్రేయమున్ గూర్ప(ర్చు) నీ
పరిణీతి ప్రథితప్రబంధమిలఁబర్వన్ మత్ప్రణీతంబగున్. 77

చం॥హరిహర శాసనంబది మహామహులార! శిరోఽగ్రధార్యమౌ;
మఱిభవదీయ నిర్ణయము మాన్యవతం సము;ముక్తి కాంతనా

వరసుతయైన నీయమ భవత్సుతయే సుఁడీ! యీమె నమ్ముని
శ్వరునకొసంగినాఁడ"నని, ప్రక్కకుఁజూచి, సుతన్ గనుంగొనెన్. 78

ఉ॥ అప్పటికామెయున్ జనకునంతి కమందు పవిష్టయై, వినన్
జొప్పడునెమ్మనమ్మునకు నూల్కొను సిగ్గును గెంటలేకయే,
యప్పలుకుల్ "వినీ-వినని" యట్టులుగా, గణియించుచుండెఁదా
నొప్పువిలాససారస దళోద్భవపత్రము౯న్నతాస్యయై. 79

వ॥ అంత, దుర్వాసుండు ముక్తికాంతను వీక్షింపఁజేయుచు, నామెచే బృందారకమౌని బృందంబులకు మ్రొక్కింప,వారందఱును—"కళ్యాణీ! మాక్తిక మౌనీంద్రుని భర్తగాఁబొంది, రూపయౌవన శౌర్య ధైర్య సంపన్నలును, సబ్రహ్మ వర్చసులునైన సత్పుత్త్రిలన్ గాంచు"మని, యాశీర్వదించి, నిలింపులంత నంతర్హితులైరి. మహర్షులు త్రిరాత్ర వ్యవధానంబుగా వివాహముహూర్తంబు నిశ్చయించిచెప్పి, దుర్వాసుని వీడ్కొని, మహోల్లాసంబునఁ గైలాసంబునకేఁగి, యథా వృత్తంబుగా నావృత్తాంతంబంతయుంజెప్పి, గౌరీనాథునానంద సందోహ దోహలున్ గావించిరంత, నద్దేవ దేవుండును యోగ్యులైన భృత్యుల నాదేశించి,మాక్తిక మౌనీంద్రుని వివాహంబునకుఁ గావలయు సర్వసన్నాహంబులు గావించెననిన, విని, యవ్వలివృత్తాంతంబెట్టిదని వీణామౌనివాణీ జానినడుగుటయును. 80

కం॥ సిరులిరవొందెడు నరనా
పురమున నివసించు భక్తముఖ్యుఁ కున్ని
త్యగమా వైభవముల్, మో
క్షరసానందమును గూర్చు కపిలమహేశా! 81

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు
ముక్తీశ్వర వివాహసన్నాహంబన్నది చతుర్దశాధ్యాయము

—(•)—

పంచదశాధ్యాయము

ఆ॥ సిరిగలాఁడు బొల్లి చేసాచె; సిరిలేని
యీఁవు చేయిసాచువృత్తివాఁడ;
వైన, నీవులొప్పుమీనెయ్యురిర్వురు
నరసపురమునేలు దొరలు; బళిర!॥ 1

ఆ॥ అవధరింపు; మవలిదగుకథ; సురముని
నలువకనియె—"వినఁగవలతువిస్త
రంబుగాఁగదీని; నంబురుహాసనా
సీన! ముక్తమునివిశేషగాథ॥ 2

చం॥ అతని వివాహశోభితమహంబు, తదీయవిలాసలాలసల్,
సుతజననంబు, వారల విశుద్ధ చరిత్రలు, వారి పేరులున్,
మతిమహిమంబు, సంచితసమంచిత తద్విభవంబు, మున్నుగాఁ
దతకృపఁ దెల్పవే, బహుకథాకథన ప్రతిభాప్రభావితా! 3

కం॥ సెప్పీయవె" యని, నారదుఁ
డెమినడుగఁ బలుకఁదొడఁగెనీరీతినజుం
"డలఘు మహిమాన్వితమ్మును,
లలితమ్మది వినిన, బహుఫలప్రద" మనుచున్॥ 4

వ॥ తదనంతరంబ, పూర్తికుండు పాణిగ్రహణ ప్రస్థానోద్యుక్తుం డౌటవిన్నంతనే, సర్వగీర్వాణులు నాతనినాతత భూషణభూషితుం గావించిరెట్లన 5

సీ॥ మణికిరీట మొసంగె మఘవుండు; కుండల
ద్వయమిచ్చె వహ్ని; యప్పతియు రత్న
మాలికల్ గైసేసె; నైలబిలుండు కే
యూరంబులిచ్చెను; శ్రీరమాఽధి
నాథుండు మణికంకణము లొసంగెను; వార్ధి
మౌక్తికహార సంపన్నుఁ జేసెఁ;
గటి సూత్రమును దివౌకసులిచ్చిరి; సితాత
పత్రంబుఁ జంద్రుండు; పద్మబంధుఁ

గీ॥ డొసఁగెఁ జామర యుగళమింపెసక మెసఁగ;
నీయమూల్యసువస్త్ర విస్తృతి ధరించి,
యార్యవర్యుండు హోమకుండాంతరుత్థ
కాంచనరథంబుకినెక్కె, శోభాఽఽంచితుండు॥ 6

వ॥ శంఖశృంగకాహళ భేర్యాదినానావాద్యంబుల ఘోషంబులు
భూనభోఽంతరాళంబును ప్రీలంజేసి, యంభోధి గంభీరారావంబునేవ
గించి, యంభోధరారంభగర్జాధ్వానంబునుదర్జించి, యంతట నవ్యాహ
తంబుగా వ్యాపించుచుండ, సర్వసుపర్వులున్బరివేష్టింప, బ్రహ్మవేత్త
లైన బ్రహ్మర్షుల వేదనాదంబులు మేదురంబులై, వేదురులుగాక,
యాదరంబుఁ గూర్చుచున్,బిక్కటిల్ల, మౌక్తిక మౌనీంద్రుండు పెండ్లి
కొడుకై, ప్రస్థానంబు సాగించుచుండె-నంత॥ 7

కం॥ ప్రమథులతోఁ గూడి, మహో
క్షమునారోహించి, వేడ్క-శంభుండును, దే
వామహోఽన్వహాన్వితుఁడు, దా
ర్క్ష్యమూఁపుపై వెల్గుహరియుఁ గుడియెడమలుగాన్॥ 8

వ॥ అనుసరించి, సరసంబులుపచరించుచు, సహచరులయి, యరుగుదెంచు చుండిరంత, శింజన్మంజీర మంజుళపాదంబులు మంగళవిన్యాసంబుల మెత్తమెత్తనత్తమిల్లఁ, దత్తత్తారుణ్యాచారుతాఽఽ నృత్యబిబ్బోక కంబులనాలోకించు కొంచెపుఁగోడెగాండ్రను దీండ్రంపుటాలోకంబులన్ దబ్బునఁ దబ్బిబ్బు సేసియుబ్బడంచుచు, శ్రోత్రపేయంబులై నగానా నూనరసాయనంబులా గాయిమాతా యూతాదుగ్ధపాయివృద్ధంబుగా, నెల్లవారలకాప్యాయనోల్లాసంబులు గూర్చుచుండ, రత్నభూషణ భూషితలై, చంచత్కాంచన కాంచీదామాంచిత నితంబ బింబసంబాధ సంభాసమానాసమానానూన సుందరతర మందమందయానలై, తార హారావళీరమ్య పీనపీనవక్షోజ శోభితలైన యమరగణికల సముదయం బులుదయద్యువనవహ బహుద్యుతి విద్యానిషద్యాయిత మధుర మధురమూర్తిమత్త్వ ధారంధర్యంబుననందంద నర్తించుచుండ, ముక్తే శుండు దుర్వాసస్తాపసాశ్రమంబునశ్రమంబునన్ బ్రవేశించె — 9
ననంతరంబ.

చం॥ తన యను గాయివర్గముముదంబును బొందుటపొంటెద్దా, మునీ
త్వనయను బెండ్లియాడి, శుభధామముఁబొందఁదలంచి, విశ్వక
ర్మనుస్మరియింప, నాతఁడును, గ్రక్కున నొక్కపురంబు,సర్వశో
భనభరితంబు, సంతనఁ "బ్రభావతి"నా, రచియించి,యిచ్చెనన్.10

వ॥ అదియును, మణిఖచిత సమసముచిత రుచిరతరా చిరరుచి నిచయచాకచకిన్ గచాకచి ఘట్టించుకుట్టిమాట్టాలకాది ప్రదేశంబు లను, మందరకలధౌతాద్రి తుల్యోత్తుంగరంగన్మంగళసౌధయూధాట్ట హాసాయితా యతప్రభాప్రభాసమానంబై, రత్నసాను సమానా నూనకాంతి సంతతి సంతతతంతన్యమానాత్మనీన మహామహార్ధియై, కూటాగారరమ్యోపకార్యారంభసంరంభ భూయిష్ఠయై, శతాధిక వాపీకూప తటాకానీకన సముట్టంకితయై, యగాధపరిఘా పరివేష్టి

తయై, బహుబృహత్తోరణోపబృంహణ విరాజమానయై, పరితఃప్రణ
ర్తిత పతాకాసంకీర్ణయై, నానావాద్యవిశేష విస్తారితయై, యంత్ర
పాంచాలికాఽంచితయై, శతఘ్నీశత సంకులయై, దివ్యాలంకారదీప్తి
సందీప్తయై, నానాచిత్రోపశోభితయై, సద్యోనిర్మాణ విద్యోతితయై,
వెలుఁగొందుచుండ, మౌక్తిక మౌనీంద్రుండును, సపరివారంబుగా నద్దాని
నిద్దంపు సొంపులింపు సంపాదింప, నిలింపలోక సంపత్సంపన్నంబై,
“పురవరంబిదియింత యొప్పారునే!” యని, యాశ్చర్యానందంబులు
డెందంబునిండి యీక్షింపుచు, దుర్వాసోమౌనీంద్రు నాశ్రమంబునన్
ప్రవేశించె-నంత. 11

మ॥ముని, దుర్వాసుఁడెఱింగి, మౌక్తికుని సమ్మోదంబునన్ బూజసే
సి, నితాంతోత్తమమాతిథేయ విధి, సంస్ఫీతంబుగాఁదీర్చి, యా
తనివెన్వెంటనె పెండ్లిపెద్దలయి, సంస్తవ్యయమ్ముఁజేరంగవ
చ్చిన వారిన్ మరియాదఁజేసెఁగడు దాక్షిణ్యంబగణ్యంబుగన్. 12

చం॥ అపుడు, త్రియంబకుండనియె నాదరమొప్పఁగ, నత్రిపుత్రుతోఁ;
“విపుల విశుద్ధతత్త్వ! మునివీరుని, మౌక్తికు, నల్లువానిఁగా
సపులకబాష్ప పూర్ణముగఁ జక్కఁగ స్వీకరణంబొనర్చి, వా
ని పురిని బెండ్లిసేయనగు నీదుహితన్; మఱి, నీదుహితంబిదేగదా!”

వ॥ అనిన, “వల్లె” యని, యమ్మునితల్లజుండును, ముక్తికాంతను దోడ్కొని, “ప్రభావతీ” నగరంబునన్ బ్రవేశించినంత, మౌక్తిక మౌనీంద్రుండును, సురమునివర నికరంబులతోడన్ దన్నగరంబుఁ జొత్తెంచి, స్వర్ణరత్నభిత్తి స్తంభసంభాసమానంబై, యసమానంబుగాఁ బ్రకాశించు నొక్కదివ్య మందిరంబున విశ్రమించి, మించిన వైభవంబుతో సమంచిత శోభాశోభితుండై, వికసిత నిజముఖకమలుండై, కామధేనువును స్మరియించి, యయ్యది ప్రత్యక్షంబైనంత, నమ్మహర్షియు మహాహర్షియై, తద్గోత్కర్షంబున నిట్లనియె. 14

కం॥ "సురసురభి! వలయువస్తూ
త్కరముల, సంభారములనుగళ్యాణార్థం
బరవాయిఁగొనక, విరివిగఁ
గురియవలయుఁజూ! జడిగొనుకోర్కులుదీఱన్". 15

కం॥ అని, పలుకుట యేతడవుగ
ననిమిషసైరిభియుఁదన్మనోఽభీష్టద, వ
స్తునిచయ బహుసంభారము
లనుగురిసెన్; దానమునిలలాముఁడుమురిసెన్. 16

వ॥ తదనంతరంబ. 17

ఉ॥ శైవులు, వైష్ణవుల్ మిపుల సంతసమందిరివచ్చి, కౌతుకో
ద్భావనఁజేసి, కౌతుకవిధాన సమంచిత వేదికాస్థితుం
డౌవరవేషు, మాఁగనులారఁగనుంగొను భాగ్యమందఁజే
తోవనజాతముల్ విరియ, దోయమువారలుఁ గూడివేడుకన్॥ 18

ఉ॥ అప్పుడుపార్వతీపతి, రమాఽధిపుఁడున్ నిజవాహనంబులం
దుప్పరవీధినుండి, కుతుకోన్నతులై, సతులున్, సుతుల్ కరం
బొప్పఁకుప్పలై, తగునవోఢను, వోఢనుజూడ, వేడుకల్
ముప్పిరిగొఁగఁ,దారు, హారువుల్, మురువుల్, పరువంబులొప్పినన్

సీ॥ ఒకవంక గరుడకాకోదరస్వామివి
ష్వక్సేనులొప్పఁగా, శార్ఙ్గపాణి
యొకక్రేవవిఘ్ననాయక బాహులేయపా
రిషదాదులొప్పఁగా, వృషభగమనుఁ,
డొకచాయ నింద్రాది సకలదిక్పాలకుల్,
వహ్నిప్రభృతివిదిక్పతులునలువు,
నొకచెంత దినకరాదికనవగ్రహముల
శ్విన్యాదితారకాశ్రేణులెల్ల

గీ॥ భువనకల్యాణ కారణంబవుచు, ముక్తి
కాంతికామౌక్తికకర్షులయంతరాంత
రములనును సిగ్గుదొంతరల్ క్రమముగాఁ గు
తూహలభరంబుగుటఁగాంచి, తుష్టిమించి. 20

మ॥ దివిజానీకముకంటెఁగౌతుకభరాధిక్యంబు దీపింప, గౌ
త్సవసిష్ఠాత్రిపరాశరాసురి భరద్వాజర్ష్యశృంగర్క్ష గా
లవకాత్యాయనయాస్కముద్గలముఖుల్ మౌనీంద్రులున్, దద్వివా
హవిధిప్రాభవ నైభవేక్షణ శుభవ్యాపార పారీణులై. 21

మ॥తమకేపాటియుఁ దీసిపోవని మహత్త్వంబున్, దపోనిష్ఠ, స్వా
త్మమహిమప్రథగల్గు శిష్యజనమున్, దచ్ఛిష్యబృందంబుస్వ
స్తిమహామంత్రతదర్థబోధకశుభాశీర్వాదముల్ బోరుకో
ల్పు, ముదంబొప్పఁగఁ, బెండ్లివేడుకలలోఁ బాల్పంచుకోవచ్చినన్.

వ॥ అప్పుడు "ప్రభావతీ" నగరంబు సముచ్ఛలత్కేతనమాలికాఽభిరామంబును, ప్రబస్ఫురత్సుగంధగంధిల ధూపధూమ సంతతసంతర్పిత సమంతతో యాతాయాత మహాజననాసికాపుట కుటీరకుటుంబకంబును, ముక్తాఽఽవళీమణిగణ తోరణనికాయవిరాజమానకాయమాన మానితంబును,జతురంగచమూసమూహ కోలాహలహాళహాళికాఽధికతర బధిరిత భూనభోఽంతరాళంబును, రంభోర్వశ్యాదిస్వర్వేశ్యానైకత్రైవిష్టపరంభోరురునృత్యారంభమంగళ సంగీత భంగీ సంగాళ సుభగం భావుకంబును, శృంగారపురుష సంచార సమధిష్ఠితంబునునై, యొప్పె - నప్పుడప్పరమశివుండు మొదలయిడిన క్షణంబుననే మౌక్తిక మౌనీంద్రుండు మంగళాచార సంపన్నుండై, యభ్యంగ స్నానమాచరించి, స్నాతోత్థితుండై, శుద్ధవస్త్రంబులుధరియించి, ఫాలభాగంబునన్ జందన రక్తాక్షతల్ దాల్చి, దివ్యాంగనాఽనల్ప కల్పితంబులును, గల్పవృక్ష సద్యస్సముత్పన్నంబులును, మణికనక ఖచితంబులునగు మకుటకటకకటి సూత్రకుండలకేయూరోర్మికాఽఽది బహువిధా

భరణంబుల లలంకరించుకొనియున్నంతఁ, గొందఱు ఖంజ లోచనా జనంబులు పంతంబులుమీఱ, సంతసంబులు రెట్టింప, సంతసనఁ, బెండ్లి కొడుకునకుఁ దికాలంజనాలక్త కాదికమ్ములైన మంగళాచారయుక్తా లంకరణంబులు గావించిరంత॥ 23

ఉ॥ శ్రీవర శంకరోక్తులు, వసిష్ఠునకున్ బ్రణమిల్లి, మౌక్తికుం
డావృజినాపహారి, హరి, నాహరుఁ బాదములంటి మ్రొక్కి, శో
భాఞ్చవహావోద్భవేషమున నందఱి చూపుల కందమై, ముఖ
శ్రీవాలయన్, దరస్మిత మరీచుల పీచులు పర్వఁజేయుచున్॥ 24

వ॥ వరాసనాసీనుండై, తీవిమీఱి చెన్నొందుచుండ, శంభుండు వసిష్ఠున్ జూచి, విస్పష్టంబుగా నిట్లనియె- "మహర్షి వరిష్ఠా! వసిష్ఠా! మద్భుజోద్భవుండైన యీ ముక్తికి నీ శిష్యుండు. నీవును, నీ వంశీయులును - వీనికిని, వీని వంశీయులకును - వీనికిని, ఆధ్వర్యవంబు వహించుచు, వైదికక్రియా కలాపంబులు నిర్వర్తించుచుండవలయు. వీరలార్యక్షత్రియులనంబరంగుచు, నీశిష్యులై, ప్రసిద్ధిఁ గాంచుచుందురు. వీరు దీనికిన్ దప్పి రేనిఁ, గులచ్యుతులై, యుభయ భువనంబులకున్ దప్పిన వారలౌదురు. సరి; యదియటుండనిమ్ము. ప్రకృతమునవీవి మౌక్తికునకు ముక్తికాంతతోడి వైవాహిక మహామహంబు సర్వంబును యథావిధి మంత్రపూర్వకంబుగా, సాంగోపాంగంబుగా, సకలభువన భవికావహంబుగా, సుసంపన్నంబుఁగావింపవలయు"నని, యాదేశించెఁ; దదనంతరంబు॥ 25

చ॥ అదివిని యీక్షణంబున మహర్షి వసిష్ఠుఁడు "వల్లె" యంచు, స
మ్మదమున నాతిథేయుని సమక్షముఁ జేరి, "మహాత్మ! యిప్డె నీ
దు దుహిత, ముక్తికాంతనిటుతోడ్కొనిర"మ్మని, తొందఱింప, న
చ్చు దురుఁడు నల్లుమైదువలఁజయ్యనఁ బంపెనుగన్నెఁ దేరఁగన్॥ 26

మ॥ జనకాదేశము, తాపసీతతి సహాసక్తి. ప్రకారిత్వ య
త్న నిరూఢాశయముల్ మదిం దెలిసి, కన్యారత్నమయ్యంగ నా
జనముల్, ముక్తివధూటి, మంగళశిరస్స్నానోత్థితన్ జేయ, నూ
తన వస్త్రాభరణాంగరాగతిలకద్రాగ్భవకాద్యాఢ్యయై॥ 27

ఉ॥ తొయ్యలి, రత్నశోభిత చతుష్కమునన్, మణిపీఠమందుఁ దా
నయ్యమరాంగనోపరచితానితరాప్యసపర్యలంది, య
క్షయ్యయశోఽభిశోభితుని, శాంతివిధాత, జగత్త్రయావనుం
డయ్యమినాంవరున్, వరు,మహామహు,మౌక్తికమౌనిఁ గాంచుడున్॥

చం॥ కుతుక భరంబునన్ మదిని గోరికలీరికలెత్తి, హత్తఁ, గాం
త, తతశుభాకృతిన్, వరమనః ప్రియమౌనటులామరీగణం
బతిచతురత్వ మొప్పఁగ, దృఢాదృతిమైఁ గయిసేసిరుజ్జ్వలాం
చిత సమయోచితోత్తమ విచిత్రపరిష్కరణోత్కరంబులన్॥ 29

సీ॥ ఒక సురాంగన వధూటికి దుకూలముఁగట్టె
నొకతె మణ్యుప్త కంచుకముఁదొడిగె;
నొకతె కన్నులకుఁ గాటుకఁదీర్చె; నుదుటిపైఁ
గళ్యాణతిలకరేఖలను దిద్ది;
చెక్కిటఁ జుక్క వేఱొక్కతె సేర్చె; యా
వకముఁ బాదములనింకొకతె పూసె;
వాల్గంటియొక్కర్తు కీల్గంటుఁ గీల్కొల్పె;
ముత్యాలజాలముల్ మొగిఁదగిల్చెఁ;

గీ॥ గటకనూపుర కేయూర కర్ణికాంగు
ళీయకోద్ఘ్రాణకాదులు, లేపనాంగ
రాగముఖ్యోచితానేకరమ్యరచన
లెఱిఁగి, వోఢవ్యఁగై సేసిరించువేడ్క॥ 30

చం॥ సురలలనాలలామలు, విశుద్ధచరిత్ర, నవోఢఁ, గల్పభూ
మిరుహసముద్భవంబుల, నమేయ మహత్త్వ మహస్త్వ భాస్వరి
ష్కరణములన్, ముహుర్ముహురఖండవిలాస విశేషభాసుర
స్ఫురణముఁ గూర్చిరెంతయును, వోఢృమనోనయనాభి
రామగన్॥ 31

వ॥ మఱియును, మంగళాచారానూచాన సంప్రదాయానుసారంబుగా ముక్తికాంతకు శ్రవోఽలంకరణోత్పలదళ సహితంబుగా, దూర్వాఽంకురసర్ష పాద్యుత్తమలాంఛనంబులు దీర్చిరంత, నొక యమరయువతిమణి ముకురంబుఁ దెచ్చి, ముందఱ నిల్పె, నోఢవ్యయు, నవ్యసౌందర్య సామ్రాజ్ఞి వోలె నందుఁ దోఁచిన, లజ్జాలాలసలప్ప సెల్లెండ్రై),యన్యోన్యంబు విజ్ఞేయంబులుగా, "దోబూచులాడుచుండ," నంతఁ, దాపసవర్షీయసీప్రయుక్తాశీర్వాదంబులు శ్రోత్రపర్వంబులుగాఁ, దదవకీర్ణశోభనాక్షతంబులక్షతామోదంబుఁ గూర్చె; నంతట, సుముహూర్తంబాసన్నంబైనట్లు మౌహూర్తికులైన కొందఱు మహర్షులు తొందఱింప, ముత్తైదువలుకొందఱు పెండ్లికూఁతున్ గౌతుక వేదికాఽఽసీనం గావించి రనంతరంబ, మౌక్తికుండును, దద్రత్యమౌనీంద్ర బృంద సమానీతుండై, సుఖోపవిష్టుండయ్యె-నయ్యెడ॥ 32

చ॥ శతధృతినందనుండు, సదసద్విదుఁ డబ్జజతుల్యుఁడౌ పురో
హితుఁడు వసిష్ఠుఁడున్ శ్రుతి సమీరిత మార్గమునన్, గణేశున
ర్చితుని నొనర్చి, యారవిశశిప్రభృతిగ్రహవర్గమున్, శచీ
పతిముఖులౌ దిశావలయపాలకులన్ వరివస్యఁ జేసియున్॥ 33

కం॥ పుణ్యాహవాచనంబు, న
గణ్యామ్నాయోక్త పుణ్యకర్మలు పెక్కుల్
పుణ్యాత్ముఁడు, పరమబ్ర
హ్మణ్యుండు, వసిష్ఠమౌనియన్నియుఁ దీర్చెన్॥ 34

వ॥ పిమ్మట, వైవాహికాగ్నిని సంస్థాపించి, యందు మాంగళికాహుతులు వ్రేల్చిన యనంతరంబ॥ 35

కం॥ శ్రీమత్కౌతుక వేదిక
పై, మహిత వివాహవేష వైభవశోభో
ద్దాముని, మౌక్తికు, దుర్వా
సోముని యిట్లనియె స్వస్తిసూక్తము మునుగాన్॥ 36

చం॥ "నుతగుణ! మంగళాస్పద! మనోభవ, నాసుత, ముక్తికాంత, సం
తతమును, నీకనువ్రత, హిత ప్రవణైకమతిన్ జరించు; మౌ
నితిలక! పాణిఁ గైకొనుము నీకరమున్ గదియించి; స్వస్తిగా
వృత! సతిఁ గూడి, వైభవసమున్నతిఁ గాంచుము సర్వకాలమున్॥"

మ॥ అని, వాగ్దాన పురస్సరంబుగను, గన్యాదానమున్ జేసె స
మ్మని దుర్వాసుఁడు మౌక్తికర్షికిని సమ్మోదంబు మీఱన్, వసి
ష్ఠుని యామోదముతోడ; ఘోషయు, మహర్షుల్, నిర్జరుల్ మెచ్చ, వా
ద్యనినాదంబులు, స్వస్తి వాచనములాయ్యన్ మించ,
నామెన్ గొనెన్॥ 38

వ॥ అప్పుడు ముక్తికాంతా మౌక్తిక మౌనీంద్రుల కళ్యాణమండపంబు చతుర్దశభువన కళ్యాణ తాండవమండపాయమానంబై, స్వస్తివాచనిక మౌనీంద్ర వేదనాద మేదురంబై, మాంగళ్యనినాద మోదమానర్షి యోషిత్పరిషత్పరివేష్టితంబై, దివ్యదుందుభినిర్ఘోషముహుర్ముహుర్ఘూర్ణితంబై, తపోధనద్విజన్మవృద్ధాచరిత సాధువాదైధితంబై, సకలజన మనోనయనశ్రవణ సంతర్పకంబై, భువనవలయమనోరథ పరిపూరకంబయ్యె-నయ్యెడ॥ 39

సీ॥ (శ్రీ) మహాలక్ష్మి ముక్తామణి మంగళా
క్షతపాత్రమంచిత కనకమయము;
రత్నదీపాంకురారాత్రికంబాని, ని
ల్చిన, నామె వెంట నిలింపకన్య,
లద్రిపుత్రీశచీహవ్యవాహాంగనాఽఽ
దులు నంతనంత, నుత్సుకితముగ
మంగళగీతికాఽ భంగశృంగారనై
పథ్యముల్ శ్రోతృసంపశ్యదక్షి

గీ॥ తర్పకమ్ములుగా, మణిస్థగిత కనక
నిర్మితాకృత్రిమాకార నర్మమర్మ
లీలలొప్పారఁ, దారునిల్చిరి పరస్ప
రాంతరపరిప్లుతోడియొయ్యారమొప్ప॥ 40

మ॥ తొలుతన్ మౌక్తికుఁడానవోఢ శిరమందున్ ముత్తెపుందోయిలిన్
దలఁబ్రాలోసెను; ముక్తికాంతయును,విన్నాణంబుగా,వోఢృనెం
దల; మైత్రావరుణ ప్రదిష్టవిధినూత్న ద్వంద్వమున్ వ్రేల్చె వే
ల్పులఁదన్పంగఁ ప్రధానహోమమును, నాలోలాజహోమంబొగిన్॥

ఉ॥ సప్తపదిన్ వధూవరులు సంతన, దీర్చిరనంతరంబ, మ
ణ్యుప్త వివాహవేదిక, మహోత్సవమొప్పఁ ప్రవేశహోమమున్;
నప్తరదాగమాన్వయ ఘనప్రతిభుండు, సతీసుతాఖ్యులై,
యాప్తులునైన మౌనివరులాదృతి, దీవనలిచ్చి మెచ్చగన్॥ 42

ఉ॥ నాలవనాఁట, నెన్నిదియనంజను జామున శేష హోమమున్,
మూలజయాదిహోమ విధిపూర్వకమున్, మరునాఁటి సాయపున్
వేళ, శుభావహంబగుచు, వేల్పులు మెచ్చనథర్వవేత్త, దా
నైశమతీర్చె సాంకగాలి బ్రహ్మసుతుండు ప్రదీపదీప్తమున్॥ 43

మ॥ ఇటులావాసరపంచకంబు బహు సంతృప్తిన్ మునుల్ ముక్తికా
చటులాక్షీజటిలేశ మార్తికులు స్వచ్ఛస్వాంతులై, దక్షునొం
దుట శ్లాఘించిరి వేదవేత్తలితరుల్ నోరూరు మృష్టాన్న మ
బ్బుట,వస్త్రాభరణాదులందుటఁగడున్ మోదాత్ములై రందఱున్॥44

మాలిని॥ ఇది సకల శుభాఢ్యంబిద్ధకళ్యాణ పూర్ణా
భ్యుదయ కరమునా శంభుస్ఫురద్బాహుదండో
ద్యదృషిమునిసుతా కళ్యాణ వృత్తాంతమిద్దా
ని, దృఢమతిఁ బఠింపన్, నిండుసంపత్సమృద్ధుల్॥ 45

వ॥ అనిన, విని, యవ్వలి వృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణాపాణి వాణీ
జాని నడుగుటయును॥ 46

ఆ॥ సిరులకిరవుధరణి నరసాపురంబు సు
స్థిర నివాసమని, మదిందలంచి,
యున్న సుజన కోటికెన్న, ముంగొంగుబం
గరువుగావె, నీవు కపిలమల్ల!॥ 47

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు ముక్తీశ్వర
కళ్యాణంబను పంచదశాధ్యాయము.

—(*)—

షోడశాధ్యాయము

ఆ॥ సిరియు నీకుఁ జెల్లి; సిరిగలాఁడవు బావ;
సిరిగలాని చెల్లి చెలువ నీకు;
సిరులు నీకుఁ జూడఁగోటయైన, సిరులేఁగ
లాఁడ వాదువార! ప్రోఁడవాదు॥ 1

ఆ॥ అవధరింపుమవలిదగుకథ; సురముని
నలువకనియె—"వినఁగవలతువిస్త
రంబుగాఁగ, దీనినంబురుహాసనా
సీన! ముక్తమునివిశేషగాథ. 2

కం॥ జటివరుఁడమ్మౌక్తికముని
యటుపిమ్మట నేమిసేసె? నతఁడుమదాను
త్కట ధర్మవిషయకానఘ
కుటిలాన్యపథప్రచారకుండెట్లయ్యెన్?" 3

కం॥ అని, యడిగిన, విని, కమలా
సనుఁడు దనతనయునకును విశాలకరుణామై(హృదయుఁడై),
వినిచెమఱియు, ముక్తమునీం
ద్రునివృత్తాంతంబుఁబుకెతుంతయి, యిట్టుల్. 4

ఉ॥ అంతట, మౌక్తికుండును, మహామతిమద్వరుఁడాత్మమందిరా
భ్యంతరశోభితున్, శివు, హిమాద్రిసుతాధవు, మాధవున్, సచే
తోంతరుఁడై, యభేదభజనాదరుఁడున్, గురుభక్తియుక్తుఁడున్,
సంతతదేవమానియజనప్రవణుండునునై, విరాజిలెన్. 5

ఉ॥ ఆ విధిఁ గొన్నినాళ్ళరుగ, నమ్మునిముఖ్యుఁడు సన్ముహూర్తమం
దావరదాత్రియైననిమిషాంబ యథావిధిఁ బూజసేసెఁ; దా
నావిధిముఖ్యులాత్రిదశులర్చితముల్, గురులైన యట్టివై
త్రావరుణిప్రభృత్యృషివర ప్రముఖుల్ సుముఖత్వమొందఁగన్.

మ॥ నిమిషాంబార్చన పుణ్యకాలమున మౌని శ్రేష్ఠుఁడా మౌక్తికుం
డమితామోదమునన్ వధూసహితుఁడై, యామ్నాయమర్మార్థవి
త్తములన్, విత్తములన్, గవాంబర సమృద్ధంబుల్ యథా వైభవం
బమలాత్ముండయి, యిచ్చి, మెచ్చుఁగొలిపెన్ హాళిన్
శుభాకాంక్షియై. 7

చం॥ పరమమహర్షులున్, సురలు, బంధులు, బంధుజనాధికబంధురుల్ మునీ
శ్వరుఁడల మౌక్తికుండు నిలుపన్ బదునాఱు దినంబులుండి, ని
ర్భరతరమోదమానులయి, వారలు స్వాలయముల్ గనంగనేఁ
గిరి, మునిమౌక్తికుండు నిజకృత్యములన్ గిరిజేశు వేడినన్. 8

వ॥ విని, పరమశివుండు మౌక్తిక మౌనీంద్రునిలోనిట్లనియె- "వత్సా!
సనాతనంబులైన కులధర్మంబులన్ జెప్పెద; నాకర్ణింపుము. మానవుల
కెల్లరకును సత్యంబు సనాతనధర్మంబు. దానికంటె నహింస పరమ
ధర్మంబు. దానికంటె నస్తేయంబును, దానికంటె శమదమంబులును,
దానికంటె శ్రుతంబును, దానికంటె యజ్ఞంబులును, దానికంటెఁ
దపంబును, దానికంటె నిజాఽధ్యయనాధ్యాపనంబులును ప్రధానం
బులుగా ద్విజధర్మంబులు. సర్వవర్ణంబులవారికిని సత్యాహింసాఽ
స్తేయశాంతి దాంతులు సద్గతి కారణంబులు. సర్వధర్మంబులును వేద
మూలకంబులు. బ్రాహ్మణుండు వేదార్థప్రవచనయాజనప్రతి
గ్రహంబులకు దక్షుండు, నధికారియునౌను. అన్యవర్ణంబులవారు
బ్రాహ్మణులకుం బ్రణామంబాచరించియుఁ, బరిప్రశ్నంబు సేసియు,

శుశ్రూషఁగావించియు, విశేషించి- ధర్మార్థంబు గ్రహింపందగు; నేల యన, జపతపోయజ్ఞచ్ఛిద్రంబు నిన్నియును బ్రాహ్మణ ప్రతిపాదితంబు లైన వాననిశ్ఛిద్రంబులై, సంభద్రంబుఁగూర్చు- నిందుసందియంబా వంతయులేదు. మఱియును. 9

ఉ॥ సత్త్వరజస్తమోగుణవశంబునఁ గర్మవిభాగమొప్ప; సం
విత్త్వవిశిష్టుఁడై, విధిభువిన్ సృజియలంచెను జాతులన్నియున్
సాత్త్వికులైరి విప్రులు; రజఃప్రథితుల్ నృపతుల్; మఱిన్ దమో
వత్త్వవిరాజమానులలవైశ్యులు, శూద్రులు, స్త్రీలు పుత్త్రికా!

ఉ॥ క్షత్త్రియవైశ్య శూద్రులును, సారసలోచన లెల్లవేళలన్
బుత్త్రిక! విప్రకోటి తనివుంగొనునట్లు మెలంగుటొప్పుఁ; ద
న్నైత్రి భవత్కులోద్భవులనారతమున్ విడనాడకుండ, స
ర్వత్ర, క్రియాకలాపములు బ్రాహ్మణ సమ్మతిఁజేయఁగావలెన్.

ఉ॥ శక్తి నతిక్రమింపక, ద్విజాతికి దానము, దేవపూజ, స
మ్యక్త్రమ, సన్మనీష, నిగమాధ్యయనంబను వీనినెప్పుడ
త్యక్తములౌనటుల్ సలుపనౌను; ప్రజాపరిపాలనంబు వి
ధ్యుక్తము; నిత్యమాయుధము లొప్పుగఁ దాల్చుట క్షత్త్రి
ధర్మమహా॥ 12

వ॥ మానవులకు దండధారణంబనా పత్కాలికంబైన ధర్మంబు. వైదికంబైన కర్మజాతంబాపత్కాలంబునందైనను త్యాజ్యంబుగారాదు. ఆపత్కాలంబు ప్రాప్తించినను, నాయుధపరిగ్రహంబావశ్యకంబు గాన వ్వుడును భవద్వంశోద్భవులు చిత్రకర్మ కర్మఠులై, రాజచిత్రంబులు రచియించి, రాజాశ్రయంబుఁబొంది, వర్తిల్లుటయొప్పు. వారు నిర్మించిన విష్ణ్వాదివిగ్రహంబులు దేవాలయాదులందు విశేషంబుగఁ బూజింపంబడుచుండు. మఱియు, వారు సర్వశిల్పకర్మంబులు నిర్మించి,

భూపాలురకుఁ జేతోమోదంబుఁ గూర్చుచుఁ, దదాశ్రయంబున మహ
త్త్వంబుఁ గాంచుచుందురు. వారుదక్క, తక్కినవారెవ్వరును జిత్ర
కర్మంబున కర్హులుగారు. భవదీయులును, దదన్యంబైనవృత్తిని స్వీక
రింపఁగోరకుందురుగాక! శిల్పశాస్త్రానుసారంబుగా, దేవాగారరాజమం
దిరనిర్మాణంబులును,యంత్రాదిసంప్రతిష్ఠాపనంబును, సర్వతోభద్రాది
నానావిమాననిర్మాణంబును, భవద్వంశోద్భవులత్యంత నైపుణ్యంబ
గణ్యంబుగా, సంతతఁ దీర్పగల్గియుందురు. చిత్రవిద్యమీ వంశీయులకు
సర్వసాధారణంబై, ధారణాధీనంబౌను. అట్టి దీని వైభవం బెట్టిదనిన.

ఉ॥ విశ్వము చిత్రమందె ప్రభవించును; దానసలీనమౌచుఁ, దా
శాశ్వతమౌను; విద్యయును, శాస్త్రము, శస్త్రకళాకలాపముల్
నశ్వరమున్ సుమీ! యదివినా, యఱలేకయ, భావమెన్న, మా
నీశ్వర! త్వత్కులీనులకదే, కులవిద్యయు, జీవవృత్తియున్॥ 14

వ॥ ఇది నీవంశీయులకున్ గులవిద్యగావున; దీని నీవారలెల్లనాదరించు
నట్లుగాఁ జూచుకొమ్ము. నీకు మేలయ్యెడు—నెట్లన॥ 15

చం॥ కృతయుగమందుఁ బార్థివవరేణ్యులెయౌదురునీదువంశజుల్;
కతిపయదేశనాయకతఁ గాంతురుత్రేతను; ద్వాపరంబునన్,
బ్రతను ధనుల్; కలిన్ శుభకరస్వచరిత్రులునై, ద్విజార్చనా
రతులును, చిత్రకర్మఁగరంబు సమర్థులు, భూపతిప్రియుల్॥ 16

ఉ॥ మద్వచనంబుదప్పదిది; మౌక్తికమాని! కలిప్రభావమీ
పద్వికచంబుగాఁగ, సహసా బహుజృంభితులౌచు, మ్లేచ్ఛులా
పద్వశఁజేసిమేదిని, శుభంబులమాపి, యణంచుచుండ, శుం
భద్విధిఁ జిత్రశిల్పములఁ ద్వత్కులజుల్ చరియింత్రువృత్తిగాన్॥ 17

వ॥ చిత్రశిల్పనిర్మాణంబు నీవారలకున్ గులవృత్తియైనట్లన్యులకున్
గానేరదు; వీరికియ్యది దోషంబుగా నట్లన్యులకున్ గాఁ జాలదుసుమ్మద్ది
యట్లంటేని. 18

శా॥ స్వర్ణస్తేయము స్వర్ణకారులకు దోషంబౌనె? వాణిజ్యమం
దర్ణోరాశిగభీర! యున్నవియె సత్యాసత్యముల్? హాలికా
భ్యర్ణస్థమ్మృగుఁ గాఁడె, హింస! యిటులే, యన్నింట దోసంబులే;
స్వర్ణాధాన్యమర ప్రవృత్తులును హింసాశంసితంబుల్ సుమీ!॥19

మ॥ అవియత్యైజనులాచరించినను, దోషాభాసముల్; కాని, య
య్యవి యన్యాచరితంబులైన యపుడవ్యాయ్యాత్త దోషంబులే
యవుఁ; జిత్రంబును, శిల్పమున్, గళలు పుణ్యప్రాపకంబుల్ గదున్;
భువనానంద విధాయకంబులునునౌ; ముక్తేశ! ధర్మ్యంబులౌ॥ 20

వ॥ విధివిహితంబులైన చిత్రశిల్పంబులు స్వీకరించుట త్వద్వంశ్యు
లాచార పూతంబైన సనాతన ధర్మంబుగా భావింపవలయు; నీవారల
కెన్నండునధోగతియన్నమాటయే లేదు. క్షత్రియకల్పానుసారమ్ముగా
సర్వకర్మ సమాచరణంబు వారికావశ్యకంబు. వారు - "మౌక్తికులు",
"నార్యక్షత్రియులు" నాఁబరంగుచు, "వర్మ" - "రాజ" శబ్దంబులు
దాల్పనర్హులౌదు" రనిన, విని, మౌక్తిక మౌనీంద్రుడు పరమశివునకు
సవినయంబుగా నిట్లనియె॥ 21

ఉ॥ "దేవ! మహానుభావ! విశదీకృతముల్ వొనరించి, తెల్పవే!
శైవములేవో, వైష్ణవల సమ్మతధర్మములేవో" యంచు, నెం
తేని చికిత్స దోఁపఁగ, ముని ప్రవరుండడుగన్, మహేశ్వరుం
డీవిధిఁ జెప్పఁగాఁ దొడఁగె నించిన వేడ్క, సుధామయోక్తులన్॥ 22

కం॥ శివపాదార్చన రతుఁడును
భవభక్తిపరాయణుండు, పంచాక్షరమం
త్రవర జపపరుఁడు, రుద్రా
క్ష విభూతిధరుండు శుద్ధశైవుఁడనఁబడున్॥ 23

కం॥ పాశుపతదీక్షఁగొంచుట
యే, శైవులు సార్వకాలికేష్ట పథంబౌ;
ధీశాలీ! ముద్రాష
ట్కాశంసితమౌచు, శైవములరారుభువిన్॥ 24

వ॥ కంఠికయు, రుచి(చ)కంబును, కుండలంబును, శిఖామణియు, భస్మంబును, రుద్రాక్షమాలయునను నీయాఱును ముద్రాషట్కంబనం బరంగు; నీయాఱింటిని ధారణంబుఁ జేయు శైవునకుఁ బునర్జన్మ యుండదు. మఱియు, బ్రహ్మహత్యాదులైన పంచమహాపాతకంబులు భస్మధారణంబున భస్మీభూతంబులౌను. రుద్రాక్షస్పృష్టంబైన తోయం బెవ్వాని కాయంబునఁ జిందు నవ్వానికి శివసాయుజ్యంబు ప్రాప్తంబగు. లింగధారణంబునఁ జేసి శ్వపచుఁడయినను, జతుర్వేదవేత్తకంటెన్ గోటిరెట్లు పుణ్యాధికుండౌట నిక్కంబు. మఱియును. 25

కం॥ శివలింగ ధరుల, నరులను,
శివవ్రత పరాయణులనుజేరి, యెవరు దు
ర్వచనమ్ములు వల్కుదు
రవశ్యమున్ నిరయగాములౌదురు వారల్॥ 26

కం॥ శివలింగధారణంబును
శివలింగార్చనముసేఁత, శివసంస్మృతియున్
శివసాయుజ్యముఁగూర్చును;
శివకరపథమిదియు వింటె? శ్రీముక్తేశా!॥ 27

కం॥ శివలింగధారి శివుఁడే
యవు; జంగమ లింగమతఁడు సాక్షాల్లింగై
క్యవిభవమంది, యతండున్
శివసన్నిధిఁ బాయకెపుడుఁజేరి, వసించున్॥ 28

కం॥ శివమహిమ ప్రతిపాదక
మవు శైవపురాణచయమునాదృతిరోమాం
చ విరాజితుండునై, తా
నవశ్యమున్ జదువవలయు ననవరతంబున్॥ 29

వ॥ సార్వకాలిక పాశుపత దీక్షాదక్షుండైన శైవునకు భూతజాతం బంతయున్ బ్రణామంబు లాచరించు; నాతోనాతం డెంతయుం బ్రమోదించుచు, వినోదించుచుండు. వ్రతతిలకంబైనపాశుపతంబుతో సమానమైన దేదియు లేదు. లోహంబుల యందు సువర్ణంబును, శిలలయందు వజ్రంబును, రసవిసరంబునన్ బీయూషంబును, బక్షులయందు హంసంబును, వృక్షంబులయందశ్వత్థంబును, వర్ణంబులయందు బ్రాహ్మణవర్ణంబును, గోవులయందు సురసురభియు, రత్నంబుల యందుఁ గౌస్తుభంబును, ద్విరదంబులందైరావతంబును, హయంబులందు నుచ్చైశ్శ్రవంబును, సద్గుణంబులందౌదార్యంబును, వాగ్వ్యాపారంబులందు సత్యం బెట్లట్లు సర్వతంత్రంబులయందును బాశుపతంబుత్తమోత్తమంబు! వత్సా! భవత్సాహాయ్యార్థంబై, జానుమండలదండనంబుననీకియ్యదివో గదా, పరమసాధనంబై, రిపుని ధనంబును, నీకువిజయధనంబును సంపాదించి యిచ్చినది! నీ వంశీయులు నిక్లై రుద్రగాయత్రీ పరాయణులై, నాకత్యంతాప్తులై, ప్రవర్తించుచుందురుగాక! ఇంక, వైష్ణవ ధర్మంబులు వక్కాణించెద; నాకర్ణింపుము. 30

సీ॥ పంచ సంస్కార సంపన్నుండు, పురుషోత్త
మ ప్రపన్నుండు, సత్త్వ ప్రధానుఁ
డాచార్య భక్తియుక్తాత్ముండు, విష్ణుభ
క్తులకు భక్తుండు, శాంతుండు శ్రోత్రి

యుఁడుఁ, ద్రిశుక్లుఁడును, దక్షుఁడు ధర్మనిష్ఠుఁడా
స్తికుఁడును, బహుపుణ్యశీలుఁడు త్త
మజ్ఞాన వైరాగ్యమహిత ధీయుతుఁడు, స
మ్యగ్వివేకస్ఫురద్వాగ్విలాస

గీ॥ శాలి, యష్టాక్షరీ మంత్ర జపపరాయ
ణుండు, సౌమ్యుండు, నిత్యతృప్తుండు, మృదుల
శీలుఁడాతిథేయుండును, శేషశేషి
భావవేత్తయునగును శ్రీవైష్ణవుండు॥ 31

వ॥ ఆచార్యానుగ్రహంబునన్ దాపపుండ్ర నామమంత్రయో(యా)గంబులను పంచ సంస్కారంబులను బొందుట పరమ వైష్ణవధర్మంబు. సంస్కారంబులియ్యవియైదును వైష్ణవత్వసిద్ధి హేతువులు. మఱియును, ఆకారత్రయ సంపన్నత్వంబును, బూర్వోక్తపంచ సంస్కారతత్పరత్వంబును, అర్థపంచకతత్త్వజ్ఞత్వంబును వైష్ణవత్వ ప్రతిపాదకంబులనుచు, వీనియన్నింటి వైశిష్ట్యంబు విస్తృతంబుగా నారదశాండిల్యాది మహర్షులచేఁ బాంచరాత్రిక సిద్ధాంతంబు నుపేర వక్కాణింపబడియె; నందలి విశేషంబులు కొన్ని వాక్రుచ్చెద; నాకర్ణింపుము. 32

గీ॥ తప్త చక్రాంకనంబనఁ, దనరువహ్ని
తప్తముల్ శంఖచక్రముద్రల భుజములఁ
దాల్చుటద్దానఁదద్విష్ణుధామమందు
శాశ్వతస్థానమొందు వైష్ణవుఁడు పుత్రి!॥ 33

చం॥ నుదుట శుభోర్ధ్వపుండ్రము జనుండు ధరించినమాత్ర, శ్రీరమా
హృదయధనాపహారి వసియించును; వాని మనోగుహాన్ సదా
భ్యుదయముఁగూర్చుచున్;దులసిపూసలుఁ, దామరపూసలొప్పుపే
ర్లఁదగ ధరించువారలు జరత్సుకృతంబునుగాంతురెప్పుడున్॥ 34

ఉ॥ వైష్ణవలాంఛనంబుల నెవెండు ధరించునో, వానిఁ జూచి, యా
జిష్ణువిరించి ముఖ్యులు శుచిస్మితులై, యభినంద నోక్తిరో
చిష్ణుత గారవింతురు; భుజిక్రియ నెవ్వఁడు వారిఁ దన్పునో,
విష్ణుసమర్పితంబదియు వేయిమడుంగులు పుణ్యదంబగున్. 35

ఉ॥ అంకిలిలేక యెవ్వఁడు శిరోఽవనతిన్ బ్రణమిల్లు, శంఖచ
క్రాంకితు, నూర్ధ్వపుండ్రకలితాననుఁ, వాఁడు శతాధికాశ్వమే
ధాంకురితోరుపుణ్యనిచయాన్వితుఁడౌను; దరింత్రు పెద్దలే
యుంకువనైన, నట్టి సుకృతోదయ మాట జగంబెఱుంగునే? 36

వ॥ భవద్వంశోద్భవులు కొందఱు విష్ణుభక్తిపరాయణులై, లోకపావనులై, యుభయవంశతారకులై, విశద విశాల యశోఽభిశోభితులౌట తథ్యంబు. వత్సా! నీకిట్లు శైవవైష్ణవధర్మంబులన్నియు విస్తరించి దెల్పితి. ధర్మంబులీ యుభయ విధంబులును బరమపద ప్రాప్తికి సాధనంబులే సుమా! ముక్తికాంతాసంయుక్తుండవై, నిత్యసంతోషివై ధర్మ్యంబగు మార్గంబున భూమిని బాలించుచు, జనులను న్యాయ్యప్రవర్తనంబున శిక్షింపుచు, బ్రాహ్మణపోషణంబు మానక, బహువిభవ శుభపరంపరల ననుభవించుచు, వర్ధిల్లు''మని, యభినందించి, తదభివందనంబులందుకొని, పరమశివుండు ప్రమథగణ పరివృతుండై, మహోక్షవాహన సమారోహణంబుఁ జేసి, కైలాసాచలంబునకు వేంచేసె-నంత.

సీ॥ ముక్తీశ్వరుండు సత్యవ్రతాత్మ ధర్ముఁడై,
ముక్తికాంతాసమాయుక్తుఁడౌచు,
సర్వసౌఖ్యములు నిచ్చలు నిచ్చఁ బొంది, ''బ్ర
హ్మప్రీత''మని, తత్తదమఖిలహుతము,
నిష్టముల్ జేయుచుఁ, దుష్టిమైఁ బూర్తముల్
పెక్కునిల్పుచు, విశ్వవిశ్వమాత్మ
సద్గుణసచ్చేష్టితోద్గారిహార్దని
త్యాయతాయతి యొప్పఁ జేయుచాప్త

గీ॥ శత్రువర్గంబు భేదమెంచకయు, తుల్య
దృష్టినీక్షించి, తీర్థయాత్రికులకన్న
సత్రములునిల్పి, యజ్వలుసంతసింప
యజ్ఞములుసాఁగ జాలసహాయుఁడయ్యె. 38

వ॥ ఇట్లు పెక్కుమాసంబులేఁగ, సుమసమయమ్మే తేర, ముక్తీశ్వరుండు ముక్తికాంతా సంయుక్తుండై, యుద్యానవిహారసముద్యుక్తుండయ్యె; నయ్యెడ. 39

శా॥ సంధ్యారాగ సముజ్జ్వలత్సుమపలాశ వ్రాతసంశోభితా
వంధ్యారణ్యము, మల్లికాఽఽది సుమనోవ్యాప్తి స్ఫురన్నిత్యసౌ
గంధ్యమ్మాత్తరజోవ్రజోద్యదిభమార్గప్రేక్ష్య వృక్షోత్కర
ర్వాంధ్యాన్యణ్యవిదూరగమ్మై, యలరునుద్యానంబునందాస్థమై. 40

వ॥ అయ్యుద్యానంబును, జాతనారంగ పనసానసకపిత్థాశ్వత్థాదిపాదప భాసురంబును, నానావీరుత్సంకీర్ణంబును, మంజుకుంజగుంజన్మంజీర శింజితవీణాఽఽదినాదానుకారి రాజహంసకలకంఠ నీలకంఠ కీరశారికా పారావతచక్రవాకాది నీడోద్భవలోకకోలాహల హాళహాళికా బహుళం బును, యక్షకిన్నర సిద్ధగంధర్వచారణ సంచార సంశోభితంబును, మకరందప్రవాహ మజ్జన్మధుకరకులకలకల సంకులంబును, శిరీషకుసుమ విసరవిసృమర పరాగభరశుభాంగ రాగశుంభద్భూతకృత్యకృన్మరు దర్భకాదభ్రవిభ్రమ భ్రమణరమణీయంబును, బుష్కల పుష్ప వినిష్పతద్రజోవ్రజోన్మగ్నచ్ఛన్న విచిత్రకృతమహీతలపరిచ్ఛిన్నం బును, ఘనాంఘుమ్యపరీవాహపానఃపున్యసంతర్పిత బహుజన సముద యంబును, నందనచైత్రరథసన్నిభంబునునై, సర్వేంద్రియ సంతర్ప కంబై, సందర్శనయోగ్యంబైనంజూచి, ముక్తీశ్వరుండును, ముక్తి కాంతామతల్లియునందు మల్లిపరిభృతి వల్లీమతల్లీమత్తల్లికాఽఽదిక స్ఫూర్త్యుద్యల్లీలాఽఽలోకన సలాలసవిలాసలాలితమానస భాసు రులై, విహరింపందొడంగిరెట్లన. 41

సీ॥ ఏలాలతాజాలడోలా విహృతిలీల
హేలావతినిగూడి, యెన్నియేని
కేళీవినోదముల్ హాళిపై వార, మో
దాన్వితుండౌఁబతి; యాసతియును
వేలాతిగవిలాససాలాపమృదుహాస
భాసురాబ్జాస్యయై, వాసిఁ గాంచు;
సాలోకములనుదా మేలోకమునుగాన
కేలానో! వింతయీఁజాలుమగల

గీ॥ వగలు, వలపులు, సొలపులు, సొగసులహహా!
మగఁడు, మగువయు విడువరుబిగికవుఁగిలి;
సవిరళకపోలజల్పనంబరఁగ, వారు
వ్యాపృతైకైకదోర్లతా బద్ధులౌచు. 42

వ॥ అయ్యార్యక్షత్త్రియ మునీంద్రుండుచంద్రాస్యన్ గూడి, కుసుమ శయనమున్ గూర్చుకొని, యమందానంద సందోహదోహలంబైన కౌతూహలంబు మదనకదనహాళి హాళికకుదోహదమోదమోహదంబు గాఁగఁ, దన్మహామహంబు బహుతిథంబుగణరాత్రంబుగా, నవ్యాహత విహారహారియైయుండెఁ; నమ్మహామహులరహోవిహారంబయ్యది, సహర్ష విత్రుటిత రత్నకంచుళీకంబును, ముహుర్ముహు రంగుళీవిహితరద చ్ఛదంబును, సలాలసవిలాసమృదుహాస భాసురముఖాన్ముఖీకరణ సముల్లసిత రత్నకుండలధాళధళ్యమండితగండమండలదర్పణప్రతిబింబిత శశిసఖనిజ ముఖదర్శన స్పర్శన భ్రమనివారణయత్నితాభిమర్శన లంపట కరతల విలసనలలిత లలితంబును, సాకూతదృక్ప్రాతకైతవ యాతాయాతవ్యాపారపారీణేందిందిర పాటచ్చరబందీమందిరాయమాణ మానినీవదనారవిందస్యందద మందానంద సందోహ మరందబిందు బృందతుందిలిత నిజమనశ్చంచల చంచరీకంబునై, పరస్పరవిమర్ద

జన్మంబును, విగళిత వేద్యాంతరంబును, స్మర్యమాణ స్మరమాధుర్య రమాధుర్యంబును, ఉదిరితావితథమిథోఽభిమానంబును, స్వస్వ సంవేద్యంబునై, ప్రవర్తిల్లె; నందువారలిర్వురుఁ బ్రకటితసాత్త్వికోదయులై, కామకేళీసౌఖ్యమగ్నచేతస్కులై, యామద్వయకాలంబు నొక్కక్షణంబుగాఁ గడపిరంత. 43

చం॥ రతిసుఖపారవశ్యము మరల్చి, జితేంద్రియుఁడైనమౌని, సం
తతభువనోపకారిలనాకలనా చలనాత్మకుండుగా
క, తృషనణంచి, భోగవిముఖత్వము నిట్టెగడించి, మించి, ''య
ద్యతనమవశ్యకృత్యమిదియా; నదియా''నని, యూహసేయుచున్.

మ॥ పతియున్, బత్నియుఁ బూలపాన్పుడిగి, విస్ఫారాంచితారక్తదృ
క్ప్రతతుల్ వ్యాపృతిఁ జేసి, కాంచి రెదుటన్, గాసారమొక్కండు; రుఃం
కృతివిస్తృత్యతి వేలకౌతుకితభృంగీభృంగ సంగీతసం
గతకంజాతసుఖ స్వపజ్జల విహంగ స్ఫార సంచారమున్॥ 45

వ॥ అదియును, వనరమా శృంగార మాణిక్య దర్పణాకారంబై కన్పట్టెనంత, ముక్తీశ్వరుండొక్కచోటఁ, గవనిడువక, కువ కువ యఱచుచు, గనుఁగవకు ముదమును బచరించుచుండు నొక్క జక్కవ కవంగనుంగొని, ముక్తికాంత కవ్వాని సోయగంబుఁ జూపుచు ''కాంతీ, యీవింతంజూచితే? యీకోకద్వంద్వంబు క్రీడాసక్తంబై, యొండొంటిం దాఁకి, మృణాళనాళాంతరాళ దంతురతనుతరతంతు ప్రవేశంబునకు లేశంబైననంతరంబీయక, క్రిక్కిరిసియున్న నీచన్నుల జంటను బోలియుండె'' ననుచు, ననుచుముదమునణఁచుకొనవలఁతిగాక, యతఁడు నిజ వనితనొకపరిబిగికవుఁగిటఁగిటకిటనఁ గీలించుచు, నించినవేడ్కమై ''లికుచకుచా! దాంపత్యంబన్న నిట్లుండవలెఁగా! ఇట్టిభాగ్యంబు పుణ్యభాగ్యశక్రప్రకాశులైన మహామహులకుమాత్రం బెలభ్యంబగునని, పల్కి, యానందవారాశినోలలాడుచుండె-నప్పుడు. 46

శా॥ ఆ పుణ్యాత్ముల దర్శనంబునను, గోకాకారముల్ వీడి, ర
మ్యాపాతంబున, దివ్యరూపమున దూరాపాస్త శాపుల్, మహా
పాపుల్ గాక, కనంబడన్, మునియునవ్వారిన్ విచిత్రంబుగాఁ
జూపెన్ గాంతకుఁ; జూపి యిట్లు వలికెన్
శుంభద్వచోగుంభనన్ (వైఖరిన్) 47

ఉ॥ "సుందరి! సూచితే, మిపులఁ జోద్యము; జూడ సరోవరాంతికం
బందురమించు జక్కవలయందము, చందము మాఱి, దివ్య రూ
పేందిరఁ బొందఁగల్గుట మహిన్ గనమున్ వినమున్; మనఃప్రియా!
యెందునుగాని; జంటయిది యెచ్చటిదో, యెదియో - యెఱుంగమున్॥"

చం॥ సతిపతిమాట కెంతయు ససాధ్వసయై, "యిదియే" యటంచు; దా
నతనిఁ గవుంగిలించుకొన, నంతట దివ్యులలోననొక్కఁడా
యతమతికౌతుకంబున మహర్షిని మార్త్తికసంస్తుతించుచున్,
జతురవచోవిలాసముల, శాపవిధంబును విన్చనీగతిన్॥ 49

మ॥ "అకళంకోదయ! మార్త్తికాహ్వయ!! విహారాయత్త చిత్తుండఁ; 'జి
త్రక'నామాన్వితుఁడన్; సతీయుతుఁడ; గంధర్వాన్వయుండన్; సరో
నికటాదోఽతివివిక్త దేశమున హృన్నిష్కేజముప్పొంగ, నుం
డి, కనుంగొమిము, మూదుస్త్రైవతములన్, దీటెన్ గదా, శాపమున్!॥"

చం॥ అన, విని, మార్త్తికుండనియె నాతనితో-"భవదీయ పూర్వగా
థను వినఁ గోరెదన్; గఠినతా విపరీతపరీత కోపతన్
గని, మిముఁ దిట్టె నెవ్వఁడు? కనన్ గనఁగాఁ, గనదేతదాకృతిన్
గనుట యిదెట్లు? చెప్పుమనఘా! వినఁగాఁ గడువింతయయ్యెడిన్॥"

వ॥ అని, యడిగిన, మునివరునకు నియచ్చరప్రవరుండిట్లనియె॥ 52

మ॥ "చిరదృష్టాస్మదఖండపుణ్యము, పురాచీనంబు, వృత్తాంత; మ
బ్బుర పాటనయ్యది; "చిత్రకా"హ్వయుఁడ; నేఁబోర్కాని
ప్రాయంబు, సుం
దరరూపంబుఁగలాఁడ; మేఁ యైన "గంధర్వా"న్వయోద్భూతిఁ జెం
ది, రుచిస్మితను, నాతిపీడక, మహర్ధిన్, మానసేష్టారతిన్॥ 53

చం॥ వెలలి, విహారహారిణయి, విస్తృతగర్వము, శౌర్యమొప్పఁ, దాం
గలినయి, కాపిశాయనసికామమదంబున విహ్వలుండనై;
లలనసెంగ వెంట సవిలాసముగా, వివశీకృతుండనై,
జలములఁ గ్రీడసల్పితి; విచారవిదూరత కేమి సెప్పుదున్?॥ 54

చం॥ శఫరగణంబులన్, నయనచారువిలాసనిరాసజేర్ష్యఁబు
చ్చు ఘనముఁగోరి, యట్టిటులఁ జోఁపుచుఁ, దన్వియురోజవర్తుల
త్వఘటితిఁ గాంచు జక్కవకవన్ వడిఁబట్టుచు, దర్పణాత్కపో
ల ఫలకశోభివారిజదళంబుల నొక్కలు సక్కఁజేయుచున్॥ 55

మ॥ మకరందౌఘములన్ బ్రియాధర సదృఙ్మాధుర్యధుర్యంబులన్
బ్రకటప్రీతిని మెచ్చుచున్ రుచుల, జుబ్బన్ జూఱగాఁ గ్రోలుచున్,
సకియన్ గాఁగిటఁ జేర్చి, తద్భయముఁ బెంచన్ బుచ్చు వ్యాజంబునన్
సుకమున్ గోరి, సరోవిహారమున మెచ్చన్ గూర్చు కోసాగితిన్॥ 56

ఉ॥ అంతటఁ, గశ్యపాహ్వయమహర్షి గిరీశునిభక్తిఁ గొల్చి, యా
పొంతకు వచ్చుటన్ గనుచు, మూఢుఁడనై, దృఢ భక్తికంబులన్
శాంతుని, వాలుకా శిలలఁ జాలఁగఁ జిమ్మి, బహుప్రకార దు
ర్దాంతుఁడనై, మదోద్ధతి, నదాటున మేనికినొవ్వఁ గూర్చితిన్॥ 57

చం॥ మధుమదమత్తు, నన్నుఁగని, మాన్యుఁడు, కశ్యపమౌని, దుర్భర
క్రుధఁ గనులెఱ్ఱవాఱఁగ, నకుంఠ వచఃకఠినత్వమొప్ప, ని
ర్విధమున బిట్టుదిట్టె—"నవివేకము, గర్వము, ప్రేయసీష్ట స
న్నిధి నధికాధికంబులయి, నీఱుగఁ జేసెఁ ద్వదీయచేతనన్॥ 58

చం॥ సలిల విహారలోలుపతఁ జాననుగూడి, సరోఽవగాహనో
త్పులకిత దేహవాలెఱుఁగుదున్; మరియాద, వినీతి, భక్తిఁ, బె
ద్దలయెడఁ జూపుసంస్కృతి, వృథాత్యజియించి, మహాఽపరాధమి
ట్టులుగ నొనర్చితేలర? కఠోరతపోఽధికునన్నెఱుఁగవో!" 59

చం॥ సరి; యదియట్టులుండఁదగు; జాల్ముఁడవౌచును, చిన్న పెద్దయం
తరువు లెఱుంగ కీవిపుడునన్ బ్రహరించిహసించితౌర! యిట్టి యి
ప్పరుసపుఁజేతకై కువకువన్, గవసీడక, జక్కవల్ వలెన్
బరఁగుఁడు క్రీడలన్ మరఁగి, వాగిరుహాకరతీర భూములన్॥" 60

చం॥ అని శపియించు కశ్యపమహర్షిఁ బ్రసన్నునిఁ జేయువారమై,
వినయముదోఁప, మేమపుడు విహ్వలితాంతరమొప్పఁ, దత్పదా
వనిఁ బ్రణమిల్లి శాపమును బాపఁగ వేడుకొనంగ, మౌనియున్
గనికరమూనె; శైత్యకలనంబు జలంబునకేమి క్రొత్త (బ్రాతి)యే?॥

కం॥ "పుత్త్రిక! శివసుతుఁడార్య
క్షత్త్రియ సత్తముఁడు, మౌక్తికప్రథితాఖ్యుం
డాత్రిస్తహారిణనయనయు
రుత్రపయుఁ, గ్లమంబుఁగల్గి యూథాకృతులై॥ 62

కం॥ లలితలలిత సుమకిసలయ
లులితశయనశయులువిలసిలుచు, మిముఁగనఁగాఁ
గలుగు శుభసమయమున మీ
రలు శాపవిముక్తిఁగాంత్రు; రజ్జులు మేలా?॥"

వ॥ అని, మమ్మనుగ్రహించి, యమ్మౌనివర్యుండు స్వాశ్రమంబున
కేఁగె; నేమును, భవదాగమనాకాంక్షలమై, యిచ్చోటనే నిరీక్షించు
చున్, బెద్దకాలంబు నిల్చియుంటిమి. నేఁడు మీదివ్యదర్శన భాగ్యంబు
ప్రాప్తించినంతనే యేమును శాపమోక్షంబుఁగాంచి, భాసురంబైన

పూర్వరూపంబునందఁగల్గితి"మని, చిత్రక దంపతులు మౌక్తిక దంపతుల ననేక ప్రకారంబుల నభినందించి, "మహామహా! మమ్మనుగ్రహింపుము. నీకు మేలయ్యెడు! మేముపోయివత్తు"మని, గంధర్వలోకంబున కేగిరనంతరంబ|| 64

శా|| శృంగారాంచితరత్నసానువిలసచ్ఛ్రీస్వర్ణసౌధోజ్జ్వలా
భంగేందూపలవేదికాఽతిధవళప్రాకారసాకారసా
రంగాంకాహితశేఖరావసథవిభ్రాజద్ధ్వజస్వచ్ఛకో
రాంగీకార శుభోదయాహ్వయసుధీధ్యా పూర్ణసౌభాగ్యమున్|| 65

మ|| అతిలోకోజ్జ్వలవజ్రనిర్మిత సుకుడ్యాచిత్రితానేకచి
త్రతతిస్ఫూర్తిమదూర్జితావృతివిదూర ప్రోత్థశుంభద్ధ్వజృం
భితసుస్తంభవిరాజమానమణి సంస్థితస్వ సౌధాంతర
స్థితి నానావిధభోగభాగ్య కలితక్షేమంకర ప్రక్రియన్|| 66

వ|| ముక్తికాంతాఽన్వితుండై, రత్నసింహాసనాసీనుండై, శోభాయమానుండుగా, జగజ్జేగీయమానుండై, యొప్పారె-ననిన, విని, యవ్వలివృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణాపాణి వాణీజాని నడుగుటయును. 67

ఆ|| సిరులకునికియయిన నరసాపురమ్మున
వెలసి, లసితవిభవములనుబడసి,
బలసికొలుచుభక్తవరుల కోర్కులు దీర్చు
కపిలమల్ల! రిపునికాయభల్ల!!|| 68

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు గంధర్వశాప-తన్మోక్షవర్ణనంబను షోడశాధ్యాయము.

—(•)—

సప్తదశాధ్యాయము

కం॥ సిరిమగఁడుమునికిగా, బం
గరుగట్టుదిగట్టివిల్లుగాఁ, దిగప్రోళ్ల
బ్బురముఁగఁ గూల్చిన మోగం
ఢరగండఁడ! కపిల్లమల్ల! నరసపురేశా!!॥ 1

ఆ॥ అవధరింపుమవలి దగుకథ; సురముని
నలువకనియె- "వినఁగవలతువిస్త
రంబుగాఁగ, దీనినంబురుహాసనా
సీన! ముక్తముని విశేషగాథ॥" 2

కం॥ అని, యడిగిన, విని, కమలా
సనుఁడును, దనతనయునకు విశాలహృదయుఁడై,
వినిచెమఱియు, ముక్తమునీం
ద్రుని వృత్తాంతంబుఁబులకితుండయి, యిట్టుల్॥ 3

శా॥ ఆర్యక్షత్త్రియమాని, మౌక్తికుఁడు, భార్యాన్వితుఁడై, యాసనో
పర్యాసీనుఁడునై, వసిష్ఠముని, దివ్యప్రాభవున్, వైభవో
దార్యౌచిత్యవినమ్రతాన్వితుఁడునై, దర్శించి, సుఖ్యాతిము
ఖ్యార్యాభీష్టఫలాప్తిఁగోరి, పరమాహ్లాదంబుతోనిట్లనెన్. 4

ఉ॥ "షడ్గుణపూర్ణ! పూర్ణపురుషత్వపితౄణ నిరాసముల్, తురా
షాడ్గురుతుల్యధీవిభవ! శాశ్వతశాంతియు, నంతరంగస
ద్విడ్గణజేతృనిర్మలమతిత్వములేమియనన్ మహామతి
త్విడ్గిలనైకతానమని, పేరినదోసము త్రాసమేగదా!" 5

ఉ॥ ప్రాభవవైభవోన్నతులపారముగాఁ గలవారలున్, స్వత
శ్శోభితసద్యశోఽభిత ఋజుప్రచురప్రకట ప్రవర్తన

శ్రీభరితుల్, శుభోచితులు, సేవకసేవధులున్, ప్రభూతసై
జాభిజనాధికుల్ వెతల యందనపత్యులు ప్రుంగకుందురే? 6

మ॥ భవదాశీర్వచన ప్రభావమున సర్వక్షేమముల్, భోగభా
గ్యవిశేషంబుల శేష సౌఖ్యముఁ తుల్యంబుల్ లభించెన్ మహా
త్మ! వసిష్ఠా! క్షమిణాంవరిష్ఠ! యనపత్యత్వంబు లేకుండినన్,
లవమాత్రంబును మోదముంబడసి, కాలంబేఁగునట్లుంచెదన్. 7

చం॥ అదికఅవయ్యె నోమునికులాగ్రణి! నీకిదియింపునింపునే?
సదయవిధాయకా! సదయసంభరితంబు పలాలితంబన
భ్యుదయకరంబుగాదె! యఫలోదయమాత్రమవృక్షకంబు? నె
మ్మదిముదమొంద, సంతతసమంచిత సంతతినాకుఁగల్గునే?. 8

శా॥ ఈనీకోఁడలి యందయారసమపత్యప్రాప్తినాకబ్బన
ట్లానందాంబుధినోలలాడు నటులాహా వృష్టిమీయుట్టిస
న్మౌనీంద్రాదులు, బంధుమిత్రులను విన్నాణంబుగా, నైకది
వ్యానింద్యాశిషముల్ పరంపరలుగా, హాళిన్ బచారింపరే?. 9

కం॥ సత్సంతానావాప్తికివి
ద్వత్సంస్తవనీయ! నాకవశ్యమొనర్పన్
వత్సలతన్ గర్తవ్య
ప్రోత్సాహమొనర్పవే, సముత్సుకతమెయిన్. 10

కం॥ క్రతువున్నఁగాని, సువ్రత!
వ్రతమున్నన్ గాని, పుత్రఫలదంబైనన్
గుతుకంబుననుపదేశో
చితు, సుతునిన్ నన్ను ధన్యుఁజేయఁదలఁపరే?". 11

మ॥ అని, ప్రార్థింప, వసిష్ఠమౌనివరుఁడధ్యాత్మోత్తమధ్యానని
ష్ఠనిమీలన్నయనుండునై, క్షణము స్పష్ట స్పష్ట పుత్రప్రియ

త్వనిగూఢాశయమెుప్ప, మార్తికమునీంద్రదస్వాంతమానందథు
క్షణ సంధుక్షణమై, చెలంగఁగను, వక్కాణించెనీరీతిగన్. 12

చం॥ "విను; మునిరాజ! పుత్త్రిఫలవిశ్రుత సత్ఫలదవ్రతంబదె
ట్లన, మకరస్థుఁడెప్పుడగునారవి, నాఁడుమొదల్ వియద్ధునిన్
మునిఁగి, లలాటమందరుణమున్ దిలకంబు ధరించిచందనం
బును, ధృతశుభ్రవస్త్రుఁడయి, పొల్పుగవేదికయందు భక్తిమై. 13

కం॥ చతురశ్రింబుగ స్థండిల
మతిముదమున నేర్పరించి, యందున్ముగ్గుల్
మదిమద్వర! వర్ణిచూ
ర్ణతతిన్ దీర్పంగనొనురమ్యంబులుగాన్. 14

శా॥ పుష్పారోపణమున్, సుగంధిలము, సమ్యూర్ఛన్నిజామోద స
ర్పిష్పారప్రచురప్రదీపముల యర్చిష్మత్త్వమెుప్పార, వా
స్తోష్పత్యుజ్జ్వలమై భవాస్పద! సుధాంశుంనోవంద్యపాద్వాయున్
నిష్పాపస్వజనోత్కరావను, నినున్, సేవింపనొభక్తిమై. 15

వ॥ ఇట్లు ప్రత్యహంబును, ప్రాతఃకాలంబున శయనోత్థితుండవై, శుభ
వేషశుచి వ్రతంబులవధరించి, యుద్యదాదిత్య మండలంబును మాస
మాత్రంబారాధించి తినేని, సూర్యోపమాన తేజోవిరాజమానులైన
సూనులన్ బడయంగల్గుదువు. ఇదియె, "సావిత్రవ్రతంబు" నాఁబడు;
నియ్యది సర్వాభీష్ట ప్రదంబు॥" 16

చం॥ అని, వచియించు సద్గురువచోఽమృతమున్ శ్రవణాంజలిన్ గడున్
దనివునఁగ్రోలి, పూని యు, మనఃప్రియఁ దోడ్కొనుచున్,
మనఃప్రియం
బునఁజని, గాంగసైకతముఁ బుణ్యతమంబునుజేర్చియున్, వసి
ష్ఠుననుమతిన్ వ్రతాచరణ శోభితుఁడై, యెసఁగెన్ యథావిధిన్॥ 17

చం॥ రవిమకరస్థుఁడౌటఁగని, బ్రాహ్మణబృందము భోజనాదులన్
మిపులఁగఁదన్పి, మౌక్తికముని ప్రవరుండువ్రతోత్తమంబుఁదీ
ర్ప, విధివిధానమొప్పఁగ, శుభద్యునదీజలపూరమందుఁదా
ను, వనితయున్ గృతాప్లవన నుత్తమునుత్తమ పూతమంబునన్॥ 18

చం॥ మది గడుఁదెల్వి పొంద, మునిమౌక్తికుఁడంతట, ముక్తికాంతయున్
ముదమునఁ గుంజరాశనము పొంతను చేర్చిన వేదికన్ నవా
భ్యుదయముఁబొంద స్థండిలమునున్నతమున్, నుతమున్, సమాహితుల్
చదురులునై, యమర్చి, బహుళ శ్రుతిచోదిత శుద్ధపద్ధతిన్॥ 19

వ॥ భూశుద్ధియు, భూతశుద్ధియుంజేసి, తన్మధ్యభాగంబునన్ పీఠంబు నిల్పి, రంగవల్ల్యాదులచే సంస్కృతంబుఁగావించి, కలశస్థాపనంబొనర్చి, దేశకాలాది సంకీర్తన ప్రాణాయామ పురస్సరంబుగా సంకల్పంబుఁ జేసి, యంత్రగోచరంబులైన తత్తన్మంత్రంబులచే సమ్యగావాహనాదికంబులైన సర్వోపచారంబులు నిర్వర్తించి, త్రిమూర్త్యాత్మకుండును, మనోఽభీష్టప్రదాయకుండును, లోకనాథుండును, జగద్వంద్యుండునైన భాస్కరుని ధ్యానించి, యందుఁదన్మూర్తినినిల్పి, రక్తగంధ పుష్పాక్షతాదులతో సర్వోపచారంబులు సమర్పించుచున్, బూజించి, యిట్లని ప్రార్థించె॥ 20

-: పంచచామర శ్లోకత్రయమ్ :-

"నమస్సహస్రరశ్మయే, ఫణాధరోరురశ్మయే,
సమస్త కర్మసాక్షిణే, విశాంగణాభి రక్షిణే;
రమాహిమాద్రిపుత్రికా సరస్వతీవరాత్మనే,
సమాదృతత్రయీ తనుత్వ చారుకీర్తికర్మణే॥ 21

గుణత్రయప్రభావతః ప్రపంచ సృష్టిరక్షణా
త్యయక్రియైకచుంచునై జశక్తి మత్త్వశాలినే,

సరోజినీ మనోహారాయ, సప్తసప్తి సంజ్ఞినే,
మహామహాయ, తే, నమస్తమోఽపహాయ, భాస్వతే॥ 22
అనామయ ప్రదాయకాయ, భాస్కరాయ, సర్వదా
నమస్కృతి ప్రియాయ, పాయస ప్రమోద సంయుజే,
రయాత్మనే, వికర్తనాయ, రశ్మిమాలినే, నమో
నభోమణిత్వ సంజుషే, జగత్త్రయైక చక్షుషే॥" 23

వ॥ అని, స్తుతియించి యర్ఘ్యత్రయంబిచ్చి, నైవేద్యంబు లర్పించి, ద్వాదశనమస్కారంబులు గావించి, పూజా సమాప్తియైనంత, నంత ర్ముఖవరిష్ఠుండగు వసిష్ఠు నర్చించి, ప్రత్యహంబును గోటిసంఖ్యాకులైన సంఖ్యావద్బ్రాహ్మణోత్తములకు సాజ్యేష్టమృష్టాన్నాదికంబులహో రాత్రంబులు సంతృప్తిఁగావించినంత॥ 24

కం॥ ఇరువదియొకటవ దినమున
హరిదశ్వుఁడు మౌక్తికస్థికా విద్యోతుం
డు, రుచిస్ఫీతుండు, నుదయా
దురుకరుణాఽన్వితుఁడై, శుభోదర్కముగన్॥ 25

కం॥ కలశోపరి, ఛాయాప
ద్మలతో సాక్షాత్కరింప, మార్తికమానీ
ట్టి కుండువలి కెబద్ధాం
జలిపుటుఁడయి, యిట్లుసప్త సప్తికి భక్తిన్॥ 26

మ॥ "త్రిదశాధీశ్వర! ద్వాదశాత్మక! గభస్తి శ్రేణిచేనీవునీ
రద సృష్టిం బహుసస్య శస్యమగువర్షంబున్ ధరిత్రిన్ జనా
భ్యుదయంబుల్ హావణిల్లఁబంచెదవు; యజ్ఞోత్కృష్టపుణ్యోత్థమున్
సదయుంజేవ్వఁ డొసంగుయాజ్వులకు మోక్షం బీవుగా కుండినన్?॥ 27

శా॥ అగ్నిప్రాప్తము హవ్యమెల్ల నినుఁజయ్యన్ జేరు; నీవల్లనా
భుగోష్ఠర్వీకము వర్షమేర్పడుఁ; దదుద్భూత ప్రభూతాగలో

న్మగ్నంబన్నము; దానిచేఁ బ్రజలు; సంభావ్యంబగున్ దినసీ
భగ్నాన్యంబు ప్రభావమో మిహిర! విష్వగ్విశ్వజిన్ణుజోత్రోత్కరా! ॥28

వ॥ దేవా! విశ్వకర్తవు, విశ్వభర్తవు, విశ్వహర్తవు నీవేకదా! బ్రాహ్మణులు సాయంప్రాతఃకాలంబుల నిత్యంబును, సావిత్రాఖ్యంబైన నీతేజంబును ధ్యానింపుచుందురు. నాపుణ్యాగణ్యభాగ్యంబుననే, నిన్నున్ జూడఁగల్గితి. నాజన్మంబు సఫలంబయ్యె. నాతపంబుఫలించె. భవదనుగ్రహంబున నుద్భవింపఁజేయఁబడు వస్తువులెల్లరున్ బావితులును, సర్వసంభావితులుఁ గాదు". అని, యనేక ప్రకారంబుల స్తోత్రంబుఁ గావించునామౌనీంద్రునిన్ జూచి, యానిస్తంద్రతేజస్సాంద్రుండు, "వత్సా! నీ యభీష్టం బెయ్యది? వక్కాణింపుమయ్యది యవశ్యంబు వశ్యంబుగా వరంబొసంగెద" నావుడు, నమ్మహర్షి మహాహర్షియై, తన్మనోత్కర్షంబున నిట్లు విన్నవించె। 29

ఉ॥ "దేవ! మహానుభావ! జగతీత్రయవిస్మిత సత్ప్రభావ! సం
భావిత భక్తభావ! యిదె, మాయిక మంచితవాంఛితంబు; మో
దావహమేతదార్తియ; మదన్వయవృద్ధిక పత్యభాగ్యమం
దీవలెసద్దయన్, గొడుకులెన్మిదిమందిని, గూఁతు నొక్కతెన్॥" 30

చం॥ అని, వినయంబునన్ దనమనోఽభిమతంబును దెల్పుమౌక్తికున్
గని, యినుఁ "డట్టులేయవునుగావుత" మంచు, వరంబొసంగి, తాఁ
జనెఁ దనదైన తావునకు; శాంతమనస్కును, గాంతెఁగూడి, య
మ్మునివరుఁడున్ స్వకీయపురమున్ దరియన్ జనె సాష్టబంధుఁడై. 31

వ॥ అనిన, విని, పీనాహాని వాణీజానికిట్లనియె. 32

ఉ॥ "ఎట్టిదిటు? మౌక్తికాహ్వయ మునీశ్వరుఁడా జననార్తసిద్ధుఁడై,
తృప్తికనొట్టినట్టి బలుదిట్టగదా! జగదాదరా! యతం
డట్టి సవిత్రుపాస్తిఁ దన యాస్తికతన్ సకుటుంబంబుగా
నెట్టనలోకసంగ్రహణ నిష్ఠమెయిన్ బ్రకటించెనిట్టులన్. 33

ఉ॥ అంతియ; కానిక, యమ్మునికవాప్యముగాని దొకింతయున్నె?ని
శ్చింతుఁడు, శాంతుఁడాతఁడు శుచివ్రతుఁడై, వరమెట్లుగోరె? నిం
దెంతయు వింతదోఁచెడు; మహిష్ఠమిథోఽదద ఉదంతమెల్లనా
ద్యంతముఁదెల్పి, శిష్టముఁకథాంశమునా కెఱిఁగింపుఁడీ”యనన్. 34

చం॥శతధృతి నారదోదితవచః పరికటార్థమెఱింగి, నవ్వుచున్,
గుతుకము వెల్లడించితి వకుంఠ దృఢాశయశోభివౌదు; మ
త్సుతుఁడవు; లోకసంగ్రహణ శుంభదనుత్తమభావభాసురుం
డతఁడగుఁజూవె! కావున, దినాధిపురాగ్రయమొందుటబ్రమే? 35

వ॥ అదియునుంగాక, పరమేశ్వరువిభూతియస్తి భావంబులనుద్భావితం
బాట విభూతిమద్వస్తురత్నంబెద్దియైనను, సంసేవ్యంబ యగుంగాదె!
ఈశ్వర సంకల్పితంబున విభూతి వివిధాత్మికయై, విఖ్యాతింగాంచు;
నదియవివిధంబులగు శక్తులనుదత్తద్భావ స్వభావానుసారంబుగా
నుద్భావింపంజేయుచుండు. దానంజేసి భావశక్తులనేకంబులై,
భాసించు; నెట్లన— నాత్మశక్తియు, నాకాశక్తియు, గంధవాహ
శక్తియు, రుద్రశక్తియు, రాక్షసశక్తియు, మానుషశక్తియు భిన్న
భిన్నప్రకారంబుల దృశ్యమానంబులై యుండు; నీచెప్పిన సర్వశక్తు
లును విభూతివశంబులై యొప్పు; నివియన్నియు నీశ్వరునకు వశీ
భూతంబులై, చెన్నొందుచు, నమ్మహామహుని యందైక్యంబుఁ
గాంచు; నమ్మాత్రికమహేంద్రుండు చెప్పినచొప్పుననే, లోకశిక్షా
ర్థంబతాను సర్వశక్తి సంపన్నుండయ్యు, నయ్యుగ్రసమూలిఁ బర్యుపా
సించి, తదనుగ్రహంబునవరంబువడసె; నంతియకాక- యమ్మహా
త్ముండు వసిష్ఠాదిష్టమార్గంబున సపత్నీకుండును, సబాంధవుండును,
సనుహృత్పరివార పరివృతుండునునై, బహువ్రతంబు లాచరించె.
మఱియు, ననేకులు పూర్వకాలంబునలోక శిక్షార్థంబతాము సామ
ర్థ్యంబుగల్గియుఁ, బెక్కుపుణ్యవ్రతంబులాచరించిరదియట్లుండె; నిఁకఁ,
బ్రకృతకథను బంధంబునను సంధించుకొనుమదియెట్లనిన. 36

శా॥ ఆముక్తర్షిసహస్రరశ్మికరుణాऽవాప్తాఖిలోత్కృష్టస
త్కాముండై, నిజవంశవర్ధనమపత్యప్రాప్తి మూలంబుగా
నాముక్తిప్రథితాభిధానయగు స్వీయార్ధాంగి గర్భంబుని
స్సీమానందముఁబొందఁదాల్చె విబుధాశీర్వాదముల్ మించఁగన్.

కం॥ నెలలుపదినిండుచుండఁగ,
లలనామణియంతనుజ్జ్వల ప్రథితగుణో
త్పులకితసకల సుహృద్బం
ధుజాలితున్, శుభతనున్ బ్రసవించెన్. 38

కం॥ గ్రహపంచకముచ్చస్థా
నహితస్థితిఁ గాంచఁ,గాంత, నందితపితృబం
ధుహిత సుహృత్సహృదయసా
ధుహితు, సుతున్, గనెన్ నయోన్నతున్, బహుమహితున్. 39

ఉ॥ వానితనూ విలాసమనవద్యమపూర్వ మరిష్టగేహసం
దానిత దీపకాంతుల నణంచు (చె)ఁ;ద దీయమహస్సమూహమున్,
వాని జనుశ్శుభాహము జనప్రియతాऽऽవహమై, మహోత్సవా
హీన సహంబునోచు, ముహురిష్ట బహూద్వహమై, వెలింగినన్॥ 40

వ॥ దివ్యదుందుభులు మొరసెఁ; బుష్పవర్షంబు గురిసె; దశదిశలు వెల్లి
విరిసె; నీరజస్కంబులైన వాయువులల్లల్లనవీచినంత, నెల్లరయుల్లంబులు
మురిసెఁ; బ్రదక్షిణార్చి జ్వాలంబులు జాజ్వల్యమానంబులై, వైతా
నికాగ్నివితానంబులు మెఱసె; నప్పుణ్యపూర్ణుని జన్మకాలంబు
సకల శుభసంధాయకంబై, వెలసె;నప్పుడు జాతకర్మంబు నిర్వర్తించి
మౌక్తిక మౌనీంద్రుండు మౌహూర్తికులరావించి, యుంచినవేడ్క నక్కు
మారునకు జన్మపత్రంబు శుభోదర్కంబుగా వ్రాయించి, దశమదివసం
బున సర్వశాస్త్రార్థవేత్తలైన మౌనిసత్తములతో, ముచ్చటించి,

శ్రోత్రియ క్షత్రియుండు పుత్త్రునకు "జ్యోతిష్మంతు"డను నామకరణంబు నిర్వర్తించి, గోధాన్యహిరణ్య ధరణ్యాది మహాదానంబు లొన్నెని; "బ్రహ్మపీత"మ్మని, ధారాపూర్వకంబుగా నుర్వీ గీర్వాణాధీనంబులు గావించి, తద్బ్రాహ్మణ బృందంబును సానందంబుగా, సగౌరవంబుగా, నాగనంపె; నంత నక్కుమార శేఖరుండును, సర్వాహ్లాదకరుండై, బాలచంద్రునిపోలిక దినదిన ప్రవర్ధమానుండౌచున్నంత॥

కం॥ జపిత, వ్రతియు, ముక్తముని, ని
జపిత, మహామహుఁడు మూటఁజౌళము, నాపై
నుపనయనము గర్భాష్టమ
ముపేక్ష సేయకయ చేసెనుత్సాహమునన్॥ 42

శా॥ ఆజ్యోతిష్మదభిఖ్యుఁడౌవటుఁడునై యగ్రోధదండంబు, మౌం
జీజ్యాయోరురుచర్మముజ్జ్వలము, మాంజిష్ఠంబు వస్త్రంబు, స
జ్జజ్యాయుక్త ధనుర్వర గ్రహణమున్ క్షత్త్రోచితోగ్రాయుధ
ప్రాజ్యోరు స్ఫురణంబు, వేదబహుశాస్త్రజ్ఞానమున్ బొందుచున్॥

కం॥ తత్తద్గురుముఖతస్సము
పాత్తముఁగాయాయివిద్యలన్నియు, జ్యోతి
ష్మత్తకుఁ బొత్తును గూర్ప, న
నుత్తమ సంస్కారవంతుఁ డొప్పెనతండున్॥ 44

వ॥ అనంతరంబ, ముక్తికాంతా మౌక్తిక భాసీంద్రులకున్ గ్రమంబున, హంసకుండును, చిత్రవర్ణుండును, మందపాలుండును, రుక్మవర్ణుండును, రుక్మమాలియు, రుక్మభూషణుండును, విష్ణుదాసుండునను నేడ్వురు ద్విజేశ్వర విద్వరులు, మిహిరసదృశౌజస్కులునైన కుమారులుద్భవించి; రిట్లీకుమారాష్టకంబు సురూప సంపన్నత్వ శుభగుణాంచితత్వంబుల నీడవోవక, పితృశుశ్రూషణ పరాయణత్వంబును, గురుచరణాగవిందాభి వందనతద్భక్త్యేకతానత్వంబును, సకలజనమనః

ప్రమోదాపాదకస్వస్వవ్యాపారపారీణత్వంబునుంగల్గి, దినదిన ప్రవర్ధమానులగుచున్నంత, మౌక్తిక మౌనీంద్రుండు వారి కందఱకును శాస్త్రానుసారంబుగా, వసిష్ఠాదిష్ట మార్గంబున సర్వవిద్యా వైశారద్యంబును, ముఖ్యంబుగ ధనుర్వేదనిష్ణాతృత్వంబును, చిత్రవిద్యా౽నవద్యత్వంబును గల్గించె; నంత, వారును ద్వితీయాశ్రమస్వీకారార్హంబైన వయోరూప యౌవనంబుల నొప్పుచుండ॥ 45

ఉ॥ మౌక్తికమౌనియున్ మునిసమాజముఁగూడి, వసిష్ఠ మౌనివ
రోక్త పథంబుఁ దప్పక, మహోజ్జ్వల రూపగుణాభిరామస
మ్యక్తనుకాంతి నూతనవయో౽న్వితలన్, బహుగోత్రకర్తృతా
యుక్త మహర్షిరాట్సుతల, నుత్సుకతన్ జతగూర్చె వారికిన్॥ 46

చం॥ ముని యిటులాత్మజన్ములకు మోదమెలర్ప, వివాహమంగళం
బును నెరవేర్చి, వారిని విముగ్ధవధూయుతులన్, సతీమత
ల్లిని, సతి, ముక్తి కాంతను, సలీలముగాఁ గొనివచ్చి, చేరెన
వ్వనజభవ ప్రభావుఁడు "ప్రభావతికిన్" నిజరాజధానికిన్॥ 47

వ॥ అట్టి శుభసమయంబుఁ బసిగట్టియున్న జగజెట్టి, జానుమండలానుజుండు, సుమండలుండను దనుజవరుండు రణరంగంబునమున్న మూర్ఛా౽౽క్రాంతుండై, యున్నట్టుండినవాఁడిట్టెబిట్టులేచి, పసిగట్టుకొని, విజృంభించి, సంపాదించి తెచ్చిన చమూసమూహంబుతో నొక్కపెట్టున నెత్తివచ్చి, చిచ్చరపిడుగులన్ గప్పు కఱచు కఱకములుకు నుజడిగఁ బఱపినయంత, వాఁడివడిగలతనానానాధ్వాంకితంబైన యూధాకశాత్రియులు హానిజెందుట కిచ్చగింపక, యమ్మౌక్తిక మౌనీంద్రుండు నిజతపోమహిమంబున నరదంబులను, ద్విరదంబులను, జవనతురంగములను, జతురోద్భట భజపటలంబులను సృష్టించి, యక్రమించునొంచు పొంగా మహావహంబుఁ జేసి, క్షణార్ధంబున॥ 48

చం॥ ఉభయబలస్థలొక్కమొగి నుద్ధురవృత్తి సమిత్సమిద్ధ లో
చు భయదజృంభణంబున, యశోవిజయంబులుగోరి, పోరఁగన్,
ద్రిభువనముల్ చలించె; విపరీత విపత్కరతత్స్థితిన్: "జగ
చ్ఛుభమగు నిప్పుడిట్లు దనుజుల్ కఱకుంద నమేలపూనిరో!॥ 49

ఉ॥ "ఐనదియేదొయైనది; శుభాభ్యుదయంబులు కల్గెనెల్లెడన్;
జానుమదాహ్వయాసు(శ)ర వినాశముతో"నని, సంతసింపఁగా,
వానికిఁదమ్ముఁడీ కఠినవర్తనుఁడైన సుమండలాహ్వయుం
డీన యవంచకుండిటులిసీ! యెసరేగియిటుల్ ప్రవర్తిలెన్॥ 50

శా॥ భగ్నంబైన చమూసమూహముఁ బృథక్ప్రాగ్భారరక్తప్రహాదా
భుగ్నంబై, వడిఁదేలు పీనుగుల ప్రోవుల్, శీఘ్రుతత్పాటనో
న్మగ్న క్రీడదనేక భూతగణ సమ్యగ్ఘర్షకోలాహలో
ద్విగ్నప్రేత పిశాచనీ చనటనల్ వీక్షింపనా నియ్యెడన్॥ 50

వ॥ ఇదేటి సుదారుణంబ దాటునన్ బదామడలు దాఁటినన్ గాని, గాటంబై, యోటుపుచ్చుచున్నయది! మేటిపోటరులెల్లరున్ పీట తాటంబై, టాటోటుటాచుండిరే! కటకటా! యీంసాలకటంకటేయుల టకటొంకసేఁతలకు మాఱులేదొకో!"యని, పరిపరవిధంబులంబరితపించు చుండు భువన సముదయ సముదయ దయనీయ స్థితినిగని, మునివర తనయుఁడగు జ్యోతిష్మంతుఁడు నిజజనకుని చరణనలినయుగళంబునకుం బ్రణతులొనరించి, తదనుమతిని బడసి, మలినబడలుపడక, తడయక, యానిమొనకుఁజని, యనితరసుఁభంబగునిజభుజబలంబును బ్రకటించుచుఁ, బ్రతిభటులను బ్రతిఘటించుచు— 52

చం॥ శితశరవర్షమున్ గురిసి, సిగ్గఱి డగ్గరి బిట్టుపోరుదు
ర్మతుఁ, మదాంధ్య సంయుతుల, రక్కసమూకల రజ్జులాడుకు

చ్చితుల, సుమండలాశ్రితులఁ జిందరవందరఁజేసి, చిందమున్
గుతుకమెలర్పనొత్తిన యకుంఠబలున్, రిపుకంఠలుంఠనున్॥ 53

మ॥ దితిజారణ్యతనూనపాదుఁడగు(త్తయిన) జ్యోతిష్మంతునిన్, దివ్యస
ద్ద్యుతిమంతున్నుతియించు, సన్నుతులురోదోవ్యాప్తముల్ గాఁ బ్రజా
పతి సంజ్ఞాస్త్రమునన్ సుమండలునిఁ గూల్పన్,
శ్రోత్రియాగ్ర్యుండు శ్లా
ఘితుఁడయ్యెన్; సురదుందుభుల్ మొరసె; సంగీతంబు
విచ్చెన్ దివిన్॥ 54

కం॥ సుమనస్తతి సుమనస్తతి
సుమనస్తతి స్తుతిలపితము, జ్యోతిష్మచ్చా
ర్యమును, సుమండల సంహా ర
ణముఁ, త్రిభువన నిత్యరక్షణముఁ బ్రకటించెన్॥ 55

వ॥ అంతట, మౌక్తిక మౌనీంద్రుండును, జ్యోతిష్మంతునభినంద
నాలింగనాదుల నాదరించి, సంతుష్ట స్వాంతుండై, సతీసుతుతోడం
గూడి "ప్రభావతీ" నగరిం బ్రవేశించి, సామ్రాజ్యంబున సుప్రతిష్ఠి
తుండై, చిరకాలంబు సుఖంబుండె॥ 56

కం॥ లలితవధూకృతహర్షో
త్పులకితులును, వినయ వినమితులునగు సుతులు
జ్వలమతులయి, సేవింపఁగఁ
గులికిర కలుషితులు మౌక్తికుండును, సతియున్॥ 57

వ॥ అనిన, విని, యవ్వలి వృత్తాంతంబెట్టిదని, పీణాపాణివాణీజాని
నడుగుటయును॥ 58

ఆ॥ సిరులు మెఱయు మేనసరులు పెన్గాలిమే
పరులు; బూదిపూఁతవఱలునంగ
రాఁగ; మెన్న ఱాఁగయూఁగంగ సిగదండ;
కపిలమల్ల! నీకుఁ గలుపభల్ల!!॥

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు
ముక్తీశ్వరపుత్రాభ్యుదయంబన్నది
సప్తదశాధ్యాయము.

—(♦)—

అష్టాదశాధ్యాయము

హైమవననగజామా
తా! హేమగిరీంద్ర చాపధారీ! కైలా
సాహార్యగేహా! వృషవర
వాహా! కపిలేశమల్ల! పరిపరిభల్లా!!॥

ఆ॥ అవధరింపుమవలి దగుకథ; సురముని
నలువకనియె - "వినఁగవలతు; విస్త
రంబుగాఁగదీని; నంబురుహాసనా
సీన! ముక్తముని విశేషగాథ॥" 2

కం॥ అని, యడిగిన, విని, కమలా
సనుఁడును, దనతనయునకును విశాలహృదయుఁడై,
వినిచె మఱియు, ముక్తమునీం
ద్రుని వృత్తాంతంబు పులకింపుచుఁ, యిట్టుల్॥ 3

వ॥ సర్వసంపత్సంపన్నుడును, ప్రాజ్య సామ్రాజ్యాధిష్ఠితుండు
నైన యమ్మౌక్తిక మౌనీంద్రుండును సద్గుణ సాంద్రుండు గావున,
ముక్తికాంతా శుక్తి గర్భంబున స్ఫూర్జితోర్జస్వలముక్తాఫలంబోని
దాని, "నుజ్జ్వలా"భిఖ్యావిఖ్యాతయైన దానిఁ గన్య నొక్కతెన్ గాంచె;
నామెయు సకల సుగుణగణ విరాజమానయై, చంద్రరేఖయుంబోలె,
దినదినప్రవర్ధమానయై, లోకాలోకాంతరవర్తి లోకాలోకాహ్లాద
కారిణియై, యొప్పుచుండ, నమ్మౌక్తిక మౌనీంద్రుండు ముక్తికాంత
తోడను, జ్యోతిష్మదాదులైన పుత్త్రులతోడను సమాలోచనంబుఁ జేసి,
యష్టవర్షప్రాయయైన యక్కన్యను వేదవేదాంగవేత్తయు, సర్వ,
విద్యాపారంగతుండును, జ్యవనమునివరతనయుండునగు "శ్రవిష్ఠున'
కిచ్చి వివాహంబుఁ గావించె—ననంతరంబ॥ 4

కం॥ లలనాలలామయయ్యు
జ్జ్వలయు, వరు, శ్రవిష్ఠమౌనిఁ, "జ్యవనతనయుఁ" బొం
ది, లలితగుణయుతులను, బు
త్త్రులఁ, బుత్త్రికలనుమనోజ్ఞరూపులఁ గాంచెన్॥ 5

కం॥ జ్యోతిష్మదాదులందఱుఁ
జేతోమోదమునఁ గనిరి స్త్రీయాంగనలం
దాతతరూపాఢ్యలఁ, బ్ర
స్ఫీతనయోన్నతుల, సుప్రతీతుల, సుతులన్॥

మ॥ పరమోదారుఁడు, మౌక్తికుండతులితైశ్వర్యంబు, శశ్వచ్ఛుభో
త్కరముల్, పుత్త్రికళత్రపౌత్త్రులును, దత్సంతాన సంతానము
త్తరకాలంబు, మహోత్తరంబుఁ గడపన్, ధన్యుండుగా, శ్రీశరో
పరమోదారచి చీమఁ జేసి, విషయాపాయాధికోత్సాహుఁడై॥ 7

మ॥ స్థిరసంకల్పుఁడు, మౌక్తికుఁడపుడు జ్యోతిష్మంతు, జ్యేష్ఠాత్మజున్
ధరణీభారధురంధరత్వమున విన్నాణంబుగాఁ గల్పి, యీ
శ్వరు, గౌరీశ్వరుఁ జూచు వేడ్కఁ రజతక్ష్మాధ్రంబుఁ దాఁ జేరి, సు
స్థిర భక్తిన్ శ్రుతిశీర్ష సూక్తులనుతించెన్ బార్వతీవల్లభున్॥ 8

-: శరణాగతి :-

చం॥ అవని రథంబు, చక్రయుగమారయఁ బుష్పవదాహ్వయద్వయం
బవు; ధనువల్ల మేరువు; రమాధిపుఁ డాశుగమౌ సరోజసం
భవుఁడవు సూతుఁ; డశ్వములు ప్రామినుకుల్; త్రిపురాసురాంతకా
హవముననే మహామహునకట్టి శివున్ శరణంబు వేఁడెదన్॥ 9

చం॥ అరుదుగ, సాంధ్యనృత్య సమయంబుల, భస్మకృతాంగరాగమే
పరిపరిపీలుకర్బురశుభం యుపురక్షణనుండుదాల్ప, దా
ని రజములేశమబ్బినను, నిర్జరవల్లభముఖ్యు లందఱున్
శిరములఁ దాల్తురట్టి నినునిచ్చలునే శరణంబు వేఁడెదన్॥ 10

చం॥ విషయ విరక్తచిత్తులులు, వేదవిదగ్రసరుల్, మహాత్మతా
ఋషులు నిరంతరంబును నిరీహులెయయ్యును, మోక్షకాంక్షులై,
విషమశరారినేవిపులవిశ్వశరీరుని, వామవాము, నే
వృషభపతి ధ్వజున్ మదిస్మరింతురో, యట్టినినున్ దలంచెదన్॥ 11

చం॥ ఎవనియనుగ్రహంబునను మృత్యువశుండు మృకండుపుత్త్రుఁడా
యువుఁ గనెఁ బూర్ణమత్తతిమహోద్ధతిఁ జూపిన మిత్తిమొత్తి, మృ
త్యువును జయించు పేర్వడసెనో యెవఁడట్టినినున్ మహామహున్,
భవు, బహువైభవున్న భవు, భావభవాభిభవున్ దలంచెదన్॥ 12

చం॥ ఎవనిని జేరనేరవో యకృత్రిమవాక్కులు సైతమట్టి ని
న్నెవఁడు నుతింపశక్తుఁడగు? నీశ్వర! శంకర! విశ్వమూర్తి! మృ
త్యువెవనిఁ "జూచి-చూడకయ", తూర్ణము పెన్గతిఁ గాంచె; దానుగా
ల్పువడెమనోజుఁడున్నతని, లోకవిభున్, శివు, నిన్ దలంచెదన్॥ 13

చం॥ అవని, "నమశ్శివాయ" యనునైదగు నక్కరముల్ పవిత్ర మం
త్రవరముగా జపింప, జనతా ఘనతాప తతాఘనాశమౌ,
దివిజగణాభివంద్యు, జగతీత్రితయీ విభవైకకారణున్,
వివిధవచో రహస్యపరినిష్ఠితు, నిన్ శరణంబు వేడెదన్॥ 14

వ॥ త్రిమూర్తిమూలుండవు, త్రిలోకనాథుండవు, త్రిపురారివి, త్రయీమయుండవునైన నిన్నుం ద్రిదివావృత్తంబుగా నాత్మానుసంధానంబుం గావించుకొని, శరణాగతుండనై యున్నాఁడ"నని, ప్రార్థించు నమ్మాత్త్రికమౌనీంద్రున్ గాంచి, శంభుండు భక్తపరాధీనుండుగావునన్, ప్రీతాత్ముండై, యమ్మహా భక్తాగ్రేసరునితో నిట్లనియె— "వత్సా! భవత్సాధుస్వాదు స్వభావసామీచీన్యంబునకును, సధ్రీచీనంబగు భక్తితత్పరత్వంబునకును బరమప్రీతుండనై, ప్రసన్నుండనైతి. నీవాంఛితంబీడేర్తు; నద్దాని వేవేగ, దెలుపు"మనవుడు, మునిపతియు, నపరిమిత కుతుకభరిత హృదయుండయి, "దేవా! నాకాత్మహితంబైనదాని నెద్దానినైన, నాజ్ఞాపూర్వకంబుగా వక్కాణించి, నాయజ్ఞతన్ బోకార్పవే!" యని, ప్రార్థించినంత, శర్వాణీప్రాణేశ్వరుండా ముక్తేశ్వరున కిట్లానతిచ్చె॥ 15

చం॥ దమము, శమంబు, క్షాంత్యుపరతంబులు, శ్రద్ధ, సమాధినాఁగ, నా
ఱు, మహిని జేతనాత్మహితరూపములౌ; ధ్రువమధ్రువంబు జ్ఞే
యముసుమీ! తద్వివేక జనితాత్మహితంబది దొడ్డ; యైహికా
స్థ మతిమతిన్ వివేకులకుఁ ద్యాజ్యముసూ! పశుపుత్త్రికాదులన్॥ 16

కం॥ మాయామయ బంధంబున
మేయంబును ద్రెంచుకొనఁగ మేకొనునిచ్ఛా
వైయాత్యము యాత్యము; స్వ
ర్గాయతభోగేచ్ఛ మహితమౌ; హితమౌ॥ 17

వ॥ ఇందుఁ జెప్పఁబడిన శమదమాదులైన పూర్వోక్తసాధనంబుల సాధించి ప్రణవంబుఁ దృ(ద్రి)ఢతంబుగా, నాత్మ బాణంబుగా, బ్రహ్మలక్ష్యం బుగాఁ బ్రక్షేపింపందగు; నట్లు కాదేని, జ్ఞానదీపంబునన్ జేసి మాయా౽మేయ ధ్వాంతంబు శాంతింబుఁ గావించి, యాత్మ నాత్మ చే దర్శింపం జాలిన మహాత్ముండు బ్రహ్మమయుండౌను. మఱియును॥ 18

ఆ॥ నిష్కళంబు, తతము, నిష్క్రియంబును, నిర్మ
లంబు, సర్వమేకముం, బరంబు
బ్రహ్మమగుణ మెవఁడు పరికించు, వాఁడు ధ
న్యాత్ముఁడఖిల దర్శియౌను వాఁడు॥ 19

కం॥ భేదిల్లున్ హృద్గ్రంథియు;
భేదింపఁబడును సకల చిరసంశయముల్;
మేదురకర్మ క్షయమగు;
నేదిష్టము బ్రహ్మమగును నిచ్చలెవనికిన్॥ 20

వ॥ కుమారా! దీనిన్ బ్రయత్నపూర్వకంబుగా నాత్మహితార్థంబు సంపాదించుకొమ్ము. దీనన్ జేసి మాయనుమాయించి; బ్రహ్మాభాయంబుఁ గాంచుట తథ్యం''బన, మౌక్తికుండు వెండియు నిట్లనియె- ''దేవా! విషయ విరాగిత్వం బేయుపాయంబున సంపాదనీయఁబు ? విరక్తుని లక్షణంబు లెయ్యవి? తద్వ్యాపారం బెట్టిది? తదీయ సంభాషణంబు లెట్టివి? వివేచించి వచింపవే!''యని, ప్రార్థించినంత, నంతకాంతకుండు ముక్తికాంతాకాంతున కేకాంతంబుగా నిట్లనియె- ''వత్సా! నిత్యానిత్య వస్తు వివేకంబునన్ జేసి వైరాగ్యంబు వుట్టుఁ; బర్యాలోచింప దృశ్యం బంతయు నశ్యం బేయగు. దృశ్యమానంబుఁ డెయ్యది యధిష్ఠితంబగు, నయ్యది యదృశ్యంబనశ్యంబయ్యదియ పరబ్రహ్మంబు. మాయా సుప్తుండైన జీవుండెప్పుడెప్పుడు ప్రబుధ్యమానుండగు, నప్పుడ

యీవిశాలవిశ్వంబంతయు స్వప్నతుల్యంబనియు, ననాదినిధనంబైన పరబ్రహ్మం బొక్కండద్వితీయంబు, నున్నిద్రంబునగు మహామహం బని యుగ్రహించుచు;దటిచ్చంచలంబులును, గంధర్వనగరాకారంబులు నైన పదార్థంబులయందుఁ బరమార్థ భావంబుగల్గి, ప్రాజ్ఞుండు రక్తుం డును,రిక్తుండునుగాకుండు. వివేకవంతుండు యోగసంసక్తమానసుండై యాత్మను స్వాధీనంబుగావించుకొనందగియుండు. సత్యంబగుబ్రహ్మంబు నందు రక్తుండుగాఁదగు. వికారంబులకు లోనుగారాదు సుమీ! సుఖ దుఃఖంబులన్ దితిక్షయు, రాగద్వేషంబులందు విరాగంబును, లాభా లాభంబులన్ దుల్య వ్యాపారంబును, ప్రియాప్రియంబులందు మోద ఖేదంబులకు వశంవదుండుగాకుండుటయు, స్తుతినిందా సందర్భంబులందుఁ బొంగుక్రుంగులు లేకుండుటయు, స్వకీయపరకీయోభయవిషయంబుల నుదాసీనతయుఁగల్గి, ప్రవర్తించుట లెస్స. మఱియును॥ 21

సీ॥ శాంతాత్ముఁడై యుంట, చింతాకులుఁడుగామి,
సమదృష్టిలోష్ఠకాంచనుఁడునగుట,
రక్తుండుగాక, వివిక్తదేశముఁ జేరి,
మానసనిగ్రహంబూనివశితఁ
గాంచుట, యింద్రియగ్రామలుబ్ధుఁడుగామి,
నఖిలభూతావళినాత్మతుల్య
ముగఁ దలంచుట, గురునిగదితంబుల శ్రద్ధఁ
జూపుట, ఫలదృష్టిఁజొఁపి, కర్మ

గీ॥ లాచరించుట, దైవసంప్రాప్త లాభ
మేదియొంతైన, సంతుష్టిమెఁదనియుట,
మున్నుగాఁగల్గి, వర్తించు పుణ్యమూర్తి
సిద్ధిఁగాంచును; నిత్య సమృద్ధిఁగాంచు॥ 22

వ॥ ఇదియ వైరాగ్య సంపత్సంపాదనోపాయంబిఁక, విషయ విరక్తుం
డైన ధన్యాత్ముని చిహ్నంబు లెఱింగించెద. సావధానుండవై, యాక
ర్ణింపుము. తత్ప్రధాన చిహ్నంబు సర్వపరిత్యాగంబు, నధిగత ప్రథమం
బునగు శాంతం బియ్యది సర్వపరిత్యాగసాధనంబు. దారుణంబైనకష్టంబు
ప్రాపించియు, నెవ్వం డుద్వేగంబుఁ జెందకుండు—నాతండు యోగియని,
స్థిరధీమంతుండని, సాధువని, విరక్తుండని, యగ్గింపంబడుచుండు. యోగ
సంసక్తుండైన యాతండు విషయవిరక్తుండై, పరుషవచనంబులువలుకక,
శాంతుండును, విగతజ్వరుండునయి, నిశ్చలుండై యుండు. 23

కం॥ ఇట్టిండె "బ్రహ్మ కూఁకటి
ముట్టఁ" గలుగునిట్టె; యతఁడపునరావృత్తిం
డట్టె స్థిరుండగుఁదగ; జగ
జ్జెట్టియతఁడో, వేలోకండో, చెపుమా! తనయా!! 24

శా॥ రాగద్వేషహేతు(పరు)ల్, నరుల్ దవిలి కర్మంబుల్, ఫలాసక్తులై,
భోగాశల్ మదిఁబెంచుకొంచును, గడున్ మూఢాత్ములై, వాంతమున్
వేగన్ నోళులఁ జుట్టుపెంగలులు పిర్వీఁకుల్ గనన్ బోవరో!
యోగయ్యాళిని, మాయఁగన్మొఱఁగి, యయ్యయ్యో! మఱిన్
వర్తురే! 25

శా॥ దేవానాం ప్రియులు, లానరుల్ చెడుటతోఁ దీటన్ దోసంగుల్ గ; నం
గా, "వైభోగము" లింకఁగల్గునని, మూర్ఖ్యంబొప్ప, గొప్పల్ వచః
ప్రావీణ్యంబునఁ జూపుచుందురు పునర్జన్మల్, పునర్మృత్యువుల్
గా, వెళ్ళింతురు చక్రవద్భ్రమణలీలా లోలతన్ గాలముస॥ 26

ఉ॥ మానసరోధనంబొకఁడె మంత్రము మాయనుమాయఁ జేయు; సు
జ్ఞానులు, మౌనులున్ బయతనంబొనరింత్రు తెలుపుల్; ప్రశాంతమా
యానిబిడాజవంజవ జవాఢ్య బిడాలము యోగదిగ్ధచే
తోఽనఘదుగ్ధభాండమునహార్నిశ మట్టగు, ద్రోయు సంయోగిస॥ 27

వ॥ మానసులకు మానసంబే గదా, బంధమోక్షంబులకును, విపత్సంపదలకును బ్రథమకారణంబు! నిగ్రహంబునకు నిర్వికారంబును, బంధంబునకుం సహకారంబు నగు మనంబే కారణంబు. యోగమాహాత్మ్యంబున హృదయంబును వశపఱచుకొనునది. తద్వశీకరణోపాయంబులు శాండిల్యదహరాద్యులైన బ్రహ్మవిద్యలు పెక్కులు లెక్కకు మిక్కిలి గలవు. కర్మంబులుచ్చావచంబులుండెఁ గదా! ఫలోద్దేశ వినాకృతంబైన పంచయజ్ఞాద్యనుష్ఠానంబుత్తమోత్తమంబు. ఆత్మారాముండైన యోగీంద్రుండాత్మతృప్తిన్ బొంది, సర్వభూతహితుండై, బ్రహ్మనిర్వాణంబుఁ గాంచు. 28

సీ॥ సాధుసంసేవనంబున, శ్రవణమనన
సమ్యగనుశీలన సదనుష్ఠానపరత,
సంయమి, మనమ్మును జయించి, స్థానమందు
శుద్ధతరమునఁ గూర్చుండి, యిద్ధబుద్ధి॥ 29

శా॥ ప్రాణాయామ పరాయణుండయి, క్రమాభ్యాసంబునన్ జేసి, స్వా
ధీనంబుం బొనరించి, చేతము సదాస్తిక్య ప్రపూతంబు, నా
త్మానాత్మ ప్రవివేకమున్ బడసి, ధ్యానాధీనుఁడై, బ్రహ్మమున్
దానత్యంతము సాన్నిహిత్యమున నాస్థన్ బొందుముమ్మాటికిన్॥ 30

కం॥ వైరాగ్య భాగ్యవంతుఁడ
వై, రాజిల్లు ముకుమార! వైరాజంబై,
నీరాజ్యము స్వారాజ్యము
రారజ్యద్భూతిఁ "ద్రోసిరాజ"నకున్నె? 31

మ॥ అభిజాతుండవు మద్భుజాగ్రజని; ముక్తాభిఖ్యమానీంద్ర! నీ
యభిమాతుల్ విజితుల్, భవద్భుజ బలాత్యాదిత్య దీప్త్యున్నతిన్;
ప్రభవిష్ణుల్ సుతులుద్భవించిరి యశోభ్రాజిష్ణువుల్, జిష్ణువుల్;
శుభముల్, బుణ్యములున్, బుమర్థములు సుశ్లోకుండవై, పొందవే!॥

చం॥ సుతులనురాజ్యధూర్వహనశోభితులన్,హితులన్ బ్రజాఽఽళికిన్,
గుతుకభరాభితోభృశతనూకృతవైరతనూనపాత్సమం
చితులను, వైభవోన్నతుల, నిత్యశుభాన్వితులన్ బొనర్చి, నీ
సతియును, నీవు నైశమ విచారవిదూరతఁగాన కేఁగుఁడీ!॥ 33

శా॥ జ్ఞానానంద ప (భ) రాంతరుండవయి, వత్సా! శాంతచిత్తుండ వై,
నూనానూనమనః ప్రవృత్తి వివిధాంచుర్ గాత్మ సంలీనమౌ
జ్ఞానాంకూరమృగోత్కరంబునకు హింసం జేయుచుండంగ; ద
త్త్వానఃపున్య "నమశ్శివాయ" మనువిద్యన్, బుణ్యదన్ నిల్పుమా!॥

ఉ॥ గుహ్యతమంబు సుమ్మిది! యకుంఠిత దీక్ష భజింపుమయ్య! స
న్మాహ్యమగాతిపట్టరు వినాశమొనర్పఁగ; భక్తిరజ్జుస
న్నహ్యము, జ్ఞానవారినివినా, నిలుపందలఁపుంగొనన్, మనో
నూహ్యము;దీనఁదీర్పకుముహుర్మదసూయుమదాశయుఁ శ్రేయున్."

మ॥అనుచున్, "తారకమంత్రరాజమును" శ్రేయః ప్రాప్తిబీజంబుఁబు
త్త్రికకున్ బోధమొనర్చి హస్తికునకున్ రుండసద్గామండితుం
డనుకంపాఽతిశయా వికంప్య హృదయవ్యాబుద్ధనాళీకమం
దు, నితాంతా దృతి తేనె సోనయుగ, నుద్బుద్ధంబుగాఁదోఁచినన్.35

వ॥ అంత, నహస్తిక ! శ్వరుఁడా గారీశ్వరునిట్లని విన్నవింపం
దొడంగె॥ 37

శా॥ "ధన్యుండన్;గృతకృత్యుఁడన్;గృతులమూర్ధన్యుండ;దేవా!కడున్
మాన్యుండన్ మునిముఖ్యులన్; భవదనన్య ప్రాప్యమాహాత్మ్యయున
మ్మాన్యజ్ఞానవమంబు, నిత్యనవమున్ బొందంగలాశివ్వరి
మున్యగ్ర్యుల్? ననుఁబ్రోచునీకృపతతంబున్,సన్నుతంబున్ గదా!॥

మ॥ విషయాపేక్ష క్షణంబునన్ క్షయితఁబట్టెన్; బంకనిర్మగ్నుఁడం
శివదానంద ఘులాఘలోభయుతిభాతిన్, దివ్యచక్షుష్ట్వము

ర్వీపహాధ్వాం తనితాంతసైన్యమున మూర్ఛింబోవువారిన్ బ్రభా
జుషమున్, బ్రబన్నమయనాఖముల్ వలెనునెచ్చ్చన్ గూర్చె నీ
చేరికల్॥ 39

శా॥ కారాగార నిబద్ధుఁడుద్దవిడి, ముక్తత్వంబు నొందంగ, నెం
తేరంజిల్లును; మూర్ఛమున్గి మతిజ్ఞప్తింబొంది హాయిన్ గనున్;
మారారీ! జనుఁడట్టులేనినుఁగనన్, నామానసంబెంతయున్
దేతెన్; జ్ఞానమహామహోదయము తృప్తిన్ గూర్చె; గౌరీవరా!॥

వ॥ ప్రభూ! ప్రభూతంబు, ననితఃపురాఽనుభూతంబు నగు భవదపార
కృ పా ర స పారావారావగాహోరు సంపాతంబు నన్ను
మిక్కిలి "యుక్కిరి బిక్కిరిన్" గావించె. బ్రహ్మజ్ఞానోపదేష్టవైన నీకే
నేమి ప్రతికృత్యంబొనర్పన్ గలాఁడ? నీవు నా సర్వస్వంబున కధీశ్వ
రుండవు గాదె! కేవలము నకారణ కారుణికత్వమ్మునన్ జేసి యహర్నిశ
క్రియమాణంబులై, యతిప్రమాణంబులై, భగవదాభాగవతవిషయక
సహస్రసహస్రలబ్ధకారాగాధంబులై, సాధారణమేధాదురోబ్ధంబులైన
మదీయాపరాధంబులన్ బరస్సహస్రంబులనజస్రైధమానంబులను 'వీఁడు
దాసుండేగదా!" యని, యవ్యానితీంద్రశం బెంచక, కొంచక, మన్నించి,
యించినజాలిన్ మించుచుండన్ గోరుచున్నవాఁడ" ననుచు, ననిచిన
ప్రియతమెయి మెయిగగురుగొనవినిచిన, విని, యినానలశశినయనుం
డును, నయంబు, మెఱయ, మునివరున కిట్లనియె. 41

గీ॥ "నీమనశ్శుద్ధిమానీంద్ర! నేనెఱుంగ
నే? భవదఖండ సద్భక్తి వైభవంబు
గనఁగలుగునొక్కొ, యీ జగజ్జనులయందు?
నర్థవాదంబుగాదు; యథాఽర్థమిద్ది. 42

ఉ॥ ఈవు ప్రభావతీ నగరికిప్పుడయేఁగి, ప్రభూతరాజ్యల
క్ష్మీమవిభవాతిశాయివయి, మేదినిపై సుఖశాంతులిల్లఁగా
లావధిలేకనిల్పి, తనయప్రతిపాదిత రాజనీతివి
ద్యావిసరుండవై, బహుతిథంబు సుఖింపు సతీయుతుండవై. 43

మ॥ కులధర్మంబుల, లోకధర్మముల, నక్షుద్రంబులన్ నిల్పి, యె
త్తిలి, యాజ్యేష్ఠుఁడు, శ్రేష్ఠుఁడౌసుతుని, జ్యోతిష్మంతు, రాజ్యాభిషే
కలసద్వైభవుఁజేసి, యీవు-సతియున్ గామంబు న్వీడి, యా
సలఁబోనాడి, నితాంతనిశ్చలతపశ్చర్యన్ బ్రవర్తింపుఁడీ!. 44

వ॥ కుమారా! నీకుమారులును, వారిసంతానంబువారును సార్వభౌమ్యంబుగల్గియుఁ, జిత్రవిద్యాఽభ్యాసభాసురులై, దేవతాభక్తియుక్తులై, ముఖ్యంబుగా నిమేషాంబాఽఽరాధనాయత్తచిత్తవృత్తులై యుండునది. మహౌదార్యసౌదర్య సాశ్చర్యచర్యుండైన కులాచార్యుం బూజించుట శ్రేయోదాయకంబు. నిమిషాంబాఽఽరాధనంబును, గులాచార్య సపర్యయు నెవ్వండవ్వలంబుచ్చు-వాఁడు వంశక్షయం బొందు సుమా! వాఁడంత్యజాత్యుండై, నిరయంబును బొందు.మఱియు, వాఁడు గర్దభంబై, జన్మించు. భక్తియుక్తుండై, యథాశక్తి నన్నును, నిమేషాంబను, గులాచార్యు నర్చించువాఁడు విత్తశాఠ్యంబు వర్జింప నౌను జూవె! ఈయాఖ్యానంబెవ్వఁడాకర్ణించు - నాతండు పుత్త్రపౌత్త్రాయురారోగ్యైశ్వర్యాదిలాభంబులు గల్గి, సర్వసౌఖ్యంబు లొందుదు''రని, పరమశివుండువచియింప, నమ్మార్తికమౌనీంద్రుండును' అద్దేవదేవునకున్ బ్రణమిల్లి,తదనుజ్ఞాతుండై, కైలాసావరోహణంబుం గావించి, ప్రభావతీనగరిన్ బ్రవేశించి, రాజకార్యంబులందవ్యాజంబుగా వ్యవహరించుచు, విప్రులన్ బ్రసన్నులన్ గావించుకొనుచు' నిజతనుజులనెల్ల రనెల్లధర్మంబులన్ బ్రవర్తిల్లఁజేయుచు, నానావిద్యలన్ వారి నవ్వారిగా నారితేఱినవారిన్ గావించుచుఁ, బ్రవర్తిల్లఁ జేయుచుండె. 45

శా॥ ఆముక్త ప్రభురాజ్యపాలనమునం (పాలనావసరమం) దన్యాయ
కార్పణ్య మి
థ్యామార్గప్రవణత్వ ధర్మవిముత్వ వ్యాధిచోరాగ్నిపీ
డామూఢత్వ షడీత్యకాలమరణేడ్యప్రేషణాదుల్ గనం
గా, "మందన్నను, మచ్చటన్న", నవిలోకంబందు లేవద్దిరా!॥ 46

శా॥ ఆర్యక్షత్త్రియ మూలపూరుషుఁడు ముక్తాభిఖ్యవిఖ్యాతుఁడా
మర్యాదా పురుషోత్తమోత్తముఁడు ధర్మ్యంబైనరక్షోల్లస
చ్చర్యన్ బాలనసేయ, లోకము సుభిక్షంబొందె; రూక్షత్వయు
క్రౌర్యంబుల్ "పని-పాట(టు)లేని" వయి, తద్రాజత్వ మన్వర్థమౌ॥

మ॥ మునిముక్తప్రభుఁడున్, ప్రజాహితమతిన్, బూతక్రతుండున్, బునః
పునరుద్యద్ధనురుద్యముల్, క్రతువులంబోధారలన్యోన్య లో
క నితాంతాభ్యుదయంబుఁగూర్పఁగ, నమోఘ ప్రాభవోపేతులై,
కన దత్యుజ్జ్వల వైభవంబున(ల)మెలంగన్ వారి కేచెల్లెడున్(ఁగా!)॥

మ॥ చతురాశ్రమ్యుచితోరుధర్మములు నక్షయ్యంబులై, వర్ణ ధ
ర్మతతాచారరతిన్ జనుల్ మెఱఁగి, సన్మార్గ ప్రవృత్తిన్ జెలం
గి, తమోదూరత నీశ్వరాంఘ్రియుగభక్తిన్ గల్గి, శశ్వన్మనో
జితకాశుల్ తనివొందిరూర్జితయశశ్శ్రీశోభితుల్, ధీయుతుల్॥ 49

వ॥ అంత, నారాజర్షియు, నాత్మక్షేమమాలోచించి, "సంసారంబసారం
బనియు, విషయాభిలాషంబు వితథంబనియు, ధనయౌవనంబులశాశ్వ
తంబులనియుఁ, బశుపుత్త్ర ధనాదికంబులు గంధర్వనగరాకారంబు
లనియు భావించి, నిత్యంబును, బ్రహ్మయుక్తాత్మండైన, నమ్మానవుం
డుత్తమగతిన్ జెందుఁ; బుత్త్రమిత్రకళత్రాదులుగాని, ధనధాన్యహర్మ్యా
భరణ వాహనాదులుగాని మేలుఁ గూర్చునే? గౌరీవల్లభునియంద
హృదయంబును బదిలపఱచుకొని, యింద్రియగ్రామవ్యావృత్తుండనై,

బ్రహ్మభూతాత్మ భావనుండనై, పరమశివునియందు రమించుచుండు" నని
నిశ్చయంబుగా సమాహితుండై, తత్క్షణంబ॥ 50

చం॥ కొడుకులఁ బిల్చి, యెంతయును గూరిమి మీఱ, వినంగ వారలా
మృదునుపదేశమంతయు మఱన్ మఱిఁ దెల్పి, "స్వధర్మవర్తన
మ్ముడుగక, యన్యధర్మముల నూహలనిల్పక, మానసాంబుజం
బుడుగర వెట్టుఁడీశు పదయుగ్మమునన్, గురుపాదసన్నిధిన్॥ 51

మ॥ తగుఁజేయన్ వడుగుల్ కుమారులకు నబ్దంబందు గర్భాష్టమం
బగుదానన్; దృఢభక్తియుక్తులయి, గుర్వాజ్ఞన్ లవంబేనియున్,
డిగఁద్రోఁ (ద్రా)వం జన దెప్పుడున్; ద్విజులకున్, దేవాళికిన్
బూజలన్
నిగమోక్తంబుఁ బథంబుఁ దప్పక, కడున్ నిష్ఠన్ బచారింపనౌ॥ 52

శా॥ ఆచార్యానుమతిన్ బ్రవర్తిలవలెన్; స్వాభీష్టదృష్టిన్ మనో
వ్యాచక్రింసకుఁ గైవసంబయిన, వ్రాత్యత్వంబు సంప్రాప్య(ప్త)మౌ;
వాచాలత్వము దోషదూషితమగున్; పాణిగ్రహంబందు జా
త్యాచారానుగుణంబుగాఁ గఁ, గులకన్యన్ స్వీకరింపన్వలెన్॥ 53

వ॥ స్నానసంధ్యా జపహోమ దేవతార్చన సన్మానంబులన్నవి యాఱును బ్రతిదిన కర్తవ్యంబులు. బ్రాహ్మణారాధనాచార్య పూజనంబులు కులాభివృద్ధి శ్రేయోదాయకంబులు. మీరు కులధర్మానురూపంబులైన చిత్రాశ్వరథనాగవిజ్ఞాన కౌశలంబునను, విగ్రహనిమాన దేవాలయ కల్పనానల్ప భవ్యంబైన శిల్పవిద్యయందును "అందెవేసిన చేయి" యని యొప్పిదంబుగల్గి, మహేశ్వరుని, నిమేషాంబను, కులగురువులను, విప్రప్రవరులను బూజించుచు, వైదిక మార్గంబు ననుసరించియే, యుపనయన వివాహాది క్రియాకలాపంబులు నిర్వర్తించుకొనుచున్ బ్రవర్తించునది. దీనం జేసియే, మీరు యశోఽభిశోభిత

దశదిశావకాశులరై, యప్రతీకాశులరై, వంశవిస్తారకులరై, శాశ్వ
తైశ్వర్యాద్యనేకాభీష్టా వాప్తిన్ బరితుష్టిన్ గాంతు''రని, యుపదే
శించి, యమహా కార్తిక మౌనీంద్రుండంతట॥ 54

కం॥ కార్తాంతికనిర్దిష్టము
హూర్తంబున జ్యేష్ఠు, శ్రేష్ఠు, జ్యోతిష్మంతున్
గీర్తింపఁగా జనుల్, శుభ
మూర్తిన్ రాజ్యాభిషేకమున్ బొనరించెన్॥ 55

స్రగ్ధర॥ జ్యోతిష్మంతుఁడురాజై, సురుచిరవిభవస్ఫూర్తి, వార్తన్,
ప్రదయిన్, రా
జ్ఞీతిన్, శక్తిత్రయిన్, మంత్రివరపరిషదన్వీతుఁడౌచున్, గరీతిన్,
రీతిన్, శ్రేయః పదవ్యాప్తనయనయుగ శ్రీవిలాసోపలాల్య
ఖ్యాతిన్, లోకంబులేలెన్ యమనియమముఖాష్టాంగయోగా
వియుక్తిన్॥ 56

వ॥ పితృచరణ హితవచన నయవినయ సమయశక్తిత్రయ సంభక్తి
చతుర చతురు పాయాంచిత పంచాంగశుద్ధిషాడ్గుణ్యసాద్గుణ్య సంగ్ర
హణా సుప్త సప్తాంగ సామగ్ర్యాగ్ర్యుండై, ప్రత్యర్థిదుర్నిరీక్ష్యుండై,
యాయవ్యయ పరీక్షాదక్షుండై, పౌరకార్య పౌర్వాపర్యపర్యా
లోచనతాత్పర్యధౌరంధర్య నిర్ధారణచాతుర్య శౌండీర్యుండై, యథా
యోగ్యయోజ్యనియోగసామర్థ్య శ్లాఘ్యుండై, ప్రతిజ్ఞాపాలన
నిజాజ్ఞాఽన్యథాసంభావనాద్యనుత్తమ లక్షణ లక్షితుండై, జనరంజన
చణ నిజరాజత్వనిర్వ్యాజరారాజ్యమానుండై, రాజ్యలక్ష్మీ వైభవ
ప్రాభవ శోభితుండై, జగజ్జేగీయమానుండై, సకల సుఖంబుల ననుభ
వించుచుండె— నంతట, నమ్మహా కార్తిక మౌనీందుఁ డును, దీర్ఘయాత్రా
సక్తుండై, క్రమంబుఁ దప్పక, ప్రస్థానంబు సాగించుచు॥ 57

శా॥ జ్యోతిష్మంతునిఁ బ్రాజ్యరాజ్యమున నాయుష్మంతునిన్ బుత్త్రినిన్
జేతః ప్రీతినినిల్పి, కాంతయును వెన్వెంటన్ దనున్ గొల్వ, సం
స్ఫీతం బీశ్వర సేవసేవధిగఁ దా, శ్రీశైల మల్లార్జున
ఖ్యాత బ్రహ్మమజిహ్మభక్తి వెలయంగాఁ జూడనేఁ గెన్ వడిన్॥ 58

శా॥ దక్షారామ విహారహారి, నిజభక్త శ్రేణిపుణ్యావళీ
నిక్షేపంబును, భీమనాయకుని, మాణిక్యాంబ, మందాకినిన్
దాక్షిణ్యంబున నేలుకోఁగల గృహస్థ శ్రేష్ఠు, నేదిష్ఠ వృ
ద్ధోక్షాధీడ్జుహరాణదాయి, ద్విరదాస్యోపాస్య, స్కందార్చితున్॥

కం॥ తనివునఁగని, మునియు, ననం
గుని గెల్చిన జోదు, సప్తగోదావరమం
దనఘుఁడఘుమ మర్ష ణాప్లవ
మును, ద్రిషవణమున్ బొనర్చె ముదితయుఁ, దానున్॥ 60

ఉ॥ రత్నసభాపతి ప్రభునిఁ, బ్రాగ్రసర ప్రమథాధినాథని
ర్యత్నచిరత్న రత్ననిలయంబుఁ, జిదంబర దివ్యదేశమున్,
నూత్నమహామహత్త్వముఁగనుంగొనె వ్యాఘ్రపదర్షి వంద్యమున్,
బ్రత్నముఁ, బైజసంబయిన బ్రహ్మము, వేదపదాభిసుత్యమున్॥ 61

శా॥ శ్రీకాళద్విపమోక్షదాయకము, వర్షిష్ఠంబు, వాయ్వాత్మమున్,
బ్రహ్మకాంతాగళ మంగళాభరణమున్, జ్ఞానప్రసూనాంబికా
శ్రీకళ్యాణనికేతనంబును, శుకర్షిక్షేత్రరాజంబు, యా
మ్యా కైలాసము, నాథనాథసుతనుత్యానుత్తమానన్యమున్॥ 62

సీ॥ ఏపేట, మున్నీటి యిల్లాలు, మిన్నేఱు
దగ్వాహినీఖ్యాత, ద్రాగ్విభాతి,
నేయూర, విశ్వేశ్వ రేశ్వరస్వామి, జ్యో
తిర్లింగ దివ్యదీధితులఁ గ్రాలు,

నేచోట, డుంఠి విఘ్నేశలోలార్క-భై
రవబిందు మాధవుల్ రాణఁగాంతు
రేచోర, నోర్మిమైనసామినామేనిచా
నయుఁగూర్మిఁ బాయసాన్నంబుఁ బెట్టు,

సీ॥ నెచట, బహుఘట్టముల్, పుణ్యాళిచయమొసఁగు,
నెచట, వేదాదివిద్యలు ప్రచురములగు,
నెచట, నపవర్గము లభించు నచిరముగను,
నట్టి శ్రీకాశికాపురిన్ మెట్టి, యంత॥ 63

శా॥ కేదారేశ్వరు భక్తిఁగొల్చి, మధురాక్షేత్రేశ్వరున్, సుందరున్
మోదంబొప్పఁగ,మీననేత్రచరణంబుల్ మ్రొక్కి-, రామేశ్వరున్
నేదిష్ఠామగ భూజమాశ్రితులకున్, హేమోచ్చకూటస్థు, దో
ర్హాదిన్యుద్వహజూటకోటరు, విరూపాక్షేశ్వరున్ గొల్చియున్॥64

శా॥ ఏకామ్రేశ్వరదేవదేవునకు నిత్యైకాంత సంవాసమున్,
శ్రీకామాక్షికి రాణివాసపు శుభశ్రీఁ గూర్చు కాణాచి, వి
ఖ్యాకామప్రకరాలిధేయమును, యాతాయాత భక్తౌఘవా
చాకోలాహలలాలితంబుఁగనె మోక్షస్థానపూకాంచికన్॥ 65

వ॥ మఱియు, నమ్మహామహిముండు మహితమహత్వ మహత్వ విఖ్యాతంబులై, యసంఖ్యాక సంఖ్యావన్నిత్యనుత్యంబులై, శైవ పారమ్యరమ్యంబులైన మహాప్రదేశంబులను దర్శించి, భక్తితాత్పర్య పర్యవస్యద్వరివస్యాఽఽయత్త చిత్తుండై, కైలాసశైలంబునకున్ బ్రస్థానంబుఁ గావించె॥ 66

కం॥ ఆహార్త్తిక మౌనీంద్రుం,
డాముక్తి శుభాభిధానమైహికభోగా
వ్యామిశ్ర వ్యాపారమ
నోఽమేయపవిత్రవృత్తులై, తామాపైన్॥ 67

మ॥ ప్రణతుల్ సేయుచుఁ, దీర్థయాత్రలను సంరంభంబునన్ మించి, ద
క్షిణకాశీప్రథిత ప్రభావమును, ముక్తిక్షేత్ర విఖ్యాతమున్,
"క్షణముక్తీశ్వరమున్" స్థిరంబగు నివాసంబౌనటుల్ నిల్వ, నీ
క్షణశబ్ద గృహభూషణాఖ్యుఁడు రరీకారంబు సూచించుడున్॥ 68

కం: "ముక్తీశ్వర" నామంబవి
ముక్తక్షేత్రానవమము, భూరిమహిమ వే
దోక్తక్రతుసమ్యక్కృతి
సక్తద్విజ బృంద పుణ్య సంపూర్ణంబున్॥ 69

కం॥ ఆ క్షేత్రంబు, పవిత్రం
బై, క్షోణిన్ బుణ్యరాశియా కాశికిదీ
టై, "క్షణముక్తీశ్వర" మనఁ
గా, క్షుద్రప్రాణికైన, క్షణమోక్షదమా॥ 70

ఉ॥ అచ్చట శంకరుండు స్థిరుఁడై, స్వమహోఽతిమహత్త్వయుక్తి నై
యచ్చరదృక్చకోరకముదావహసాధసుధాప్రభాఽవళుల్
నిచ్చలు మెచ్చుఁగొల్పఁగ, మలీమసమానసతామసాపహం
బచ్చపుఁగూర్మిఁగోర్కు లనర్నిశమున్ దయఁదీర్చు
హెచ్చుగన్. 71

మ॥ఇది, శ్రీ మౌక్తిక మాఽదివ్యచరితంబిరీతి, నీకానుపూ
ర్వి దివాకోఽ నిశగీయమానమయి, యుర్విన్ దత్కలోద్భూతభూ
తిదముక్తిప్రదమైనదానిఁగడుఁ బ్రీతిన్ జెప్పితిన్; బుత్త్రి!నా
రద! లోకోపకృతి ప్రకామరతతర్ష ప్రక్రమోపక్రమా!! 72

ఉ॥ ఈ కథ భుక్తిముక్తిదమ; యెవ్వరికైనను ముఖ్యమిద్ది; సు
శ్రీకరమౌను మౌక్తికవిశిష్టకుల ప్రభవాళికెప్పుడున్;
ప్రాకట భక్తి, మౌక్తికులు ప్రాభవమై భవకాములై, యశ
శ్శ్రీకమనీయనాయక వరేణ్యతఁగోరినచో, వినంగనౌ. 37

వ॥ మౌక్తికవంశ సంజాతుండయ్యు, నిమ్మహోపాఖ్యానమ్మాకర్ణింపని వాని జన్మంబు వ్యర్థంబు. ఉపనయన సంస్కారంబు నొందనివానికి ద్విజత్వంబు సిద్ధింపకుండుట తథ్యంబు. ఇందలి ముక్తర్షి వృత్తాంతంబు విన్నంతనే కార్యసిద్ధియు, శివపరిభావాకర్ణనంబున శివప్రసాద ప్రాప్తియు, ముక్తీశ్వరోత్పత్తి శ్రవణంబున భవబంధవిముక్తియు, రుద్రగాయత్రీ ప్రభావశ్రవణపుటా తిథీకరణంబున ముక్తిలక్ష్మీపుట భేదనభేదనలాభంబును, పాశుపతవ్రతశ్రవణంబున బహుయజ్ఞాహరణ ఫలంబును, సమిధాంబాऽభ్యుదయాధిగమంబున శత్రుజయయశశ్శ్రీ సంప్రాప్తియు, జానుమధ్వధవిధానాకర్ణనంబున సార్వత్రిక శాశ్వతిక బహులాభంబును, ముక్తికాంతా మౌక్తికకళ్యాణాకర్ణనంబునన్ గళ్యాణసాకల్యప్రాప్తియు, నాదిత్యోపాసనశ్రవణంబున నాదిత్య ప్రసాదతేజస్విత్వంబులును, యావదైతద్వృత్తాంతా కర్ణనంబున సకలమనోరథఫలావితథసంసిద్ధియు నగుటంజేసి, ప్రయత్న పూర్వకంబుగా నీ పుణ్యకథాऽऽకర్ణనంబునన్ జిత్తమాయత్తంబుఁగావించు నది. ఇయ్యది, ముఖ్యంబుగా మౌక్తికవంశీయుల కవశ్యకర్తవ్యంబు.

కం॥ శుభమాసమునను, శుభప
క్షుభతిథియుత శుభతరమగుసమయమునందున్
శుభదవ్రత సందర్భ
ప్రభూత సంతోష సంభవంబెపుడరయన్. 75

కం॥ ఉపనయన వివాహాదిక
మెపుడగు, నపుడింట్ల బంధుహిత పుత్త్రికళ
త్ర పరివార పరివృతు
లుపజాత కుతూహలుల్ మహోత్సాహమునన్॥ 76

కం॥ శుచివేషులై, శుభంయు
ప్రచయగమనులగుచు, సుచితభంగిఁ, బ్రతిగృహం
బచిరకృతాలంకృతము, సు
రుచిరముగా, వినఁగవలయు శ్రుతిపర్వముగన్॥ 77

చం॥ తొలుత, "సవిఘ్నమ" స్తనుచు, ధూర్జటినందనుఁబూజసేసి, యం
త, లలిత భక్తి నానిమిషనాఁజను శక్తినిగొల్చి, యవ్వలన్
వలగొని మ్రొక్కి సద్గురు, మనఃప్రియతన్, ముని, ముక్తాము,ను
జ్జ్వల మహిమున్ దలంచుచు, శ్రవఃపుటపేయముఁ జేయనౌఁగథన్॥

వ॥ ఇట్లు కథాఽఽరంభావసానంబులు రెంటను బూజాఽఽదికంబులు నిర్వర్తించి, చేసిన కథాశ్రవణంబు – దీర్ఘాయుష్యంబును, బుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధిని, సంపత్సమృద్ధిని, సంకల్పసిద్ధిని, గళ్యాణాభివృద్ధిని, సర్వకామప్రకామప్రపూర్తినిన్ గల్గించు; నీ మార్తిక మాసీంద్రుని చారిత్రంబత్యంత పవిత్రంబు." 79

కం॥ "అని, శతధృతియును నారద
మునికివినిచెదీని, ముక్తమునికథ; నేనా
తనివల్ల జాహ్నవీతట
మున, మును వినినాఁడ నొకట ముదమొదవమదిన్॥ 80

కం॥ అదియేయిది; వినిపించితి;
మృదుహృదయ! యుధిష్ఠిరా! వరిష్ఠయశః పూ
ర్ణ దశదిశాఽభ్యంతర! నీ
కుదిత తతముదంబుఁగాంతువున్నతచరితా!॥ 81

కం॥ ఆ మార్తీక మాసీంద్రుం
డామృడుని పదైక(ద్వాజ్ఞ) భక్తినస్త్రంబు
ద్దామంబు, బాశుపతమున్,
భూమహితము, భూమహితముఁ బొందియు, దానన్॥ 82

ఉ॥ జానుమదాహ్వయాసు(శ)రుని, సర్వజగద్భవికాపహారి, నీ
శానభుజోద్భవుండు, సురసన్నుత శౌర్యుఁడు, మౌక్తికుండు, తే
జోనిధి, సంహరించి, ప్రవిశుద్ధయశోధనుఁడయ్యె; నీవునో
సూనృతవాగ్విశారద! యసూర్క్షణదూర! జయంబుఁగాంచుమా!॥
శా॥ నీవీ పుణ్యకథా శ్రుతిన్ రిపుల, నిర్ణిద్ర ప్రతాపాఢ్యులన్,
దేవారి ప్రతిమా తిధార్ష్ట్యభరితోద్వేలా సమర్థత్వదు
ర్భావోపేతుల, నుక్కడంచి, జయలాభ శ్రీప్రమోదోద్యత(తా)
ద్యావాపృథ్వ్యవ కాశపూరిత యశోద్రాఘిష్ఠతన్ బొందుమా!"॥84

కం॥ అని, వినిచి, పరాశరముని
తనయుఁడు, ద్వైపాయనుండు, ధర్మజుచేవం
దనములు శతాధికంబులు
గొని, యంతర్ధానమందె గురుతరమహిమన్॥ 88

మ॥ ఇది, ముక్తర్షిపవిత్ర చిత్రచరితం బోల్లు విన్పించినాఁ
డు; దృఢాస్థన్ బ్రవచింపుఁడీ! సుకృతభా(భ)ండారంబు, దీనిన్ గడున్
జదురుల్, శౌనకముఖ్యమానులు! విశేషంబున్న నాధోరణిన్,
మదినిల్పందగు; బోయివత్తు"నని, సమ్మా(న్మా)న్యుండు,
సూతుండాగన్॥ 86

చం॥ చనియెనిజేచ్ఛ; నత్తఱిని శౌనక ముఖ్యులదఃకథావిధిన్
విని; తనివొంది, యెంతయువినీతిఁబునః పునరావిరచ్య(చరిష్య) మా
న (ణ) నతినుతి ప్రకారముల నైమిశకాననవాసులాతపో
ధనులు, మునుల్ మనంబులముదంబునుబొందిరి; పొంగి రెంతయున్॥87

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు, మహాక్తికధర్మ
నిర్ణయంబనునది యష్టాదశాధ్యాయము.

—(♦)—

-: ఫలశ్రుతి :-

కం॥ శివ భుజజనియగు నృపమా
నివరు శుభచరిత్ర, దీని, నిశ్చలనిష్ఠన్
భువివినినఁ, జదివినను, మా
నవుఁడు సిరులఁబడయుఁ; దుదిఁబినాకిన్ జెందున్॥ 88

-: ఉపసంహారము :-

సీ॥ "ప్రభవఁ" బ్రభవించినట్టి "గోపాలకృష్ణ
మార్య", నాముండు, "వైఖానసా"న్వయుండు,
"కాశ్యపాత్రిలి" వంశ్యుండు, కబ్బమిట్లు
"ప్రభవశివరాత్రి" వేళఁబూర్ణమ్మొనర్చె॥ 89

మ॥ "నఁవిఘ్నేశచతుర్థి", సత్కవివరేణ్యప్రోద్యదాత్మానభి
జ్ఞల సత్కావ్య కృతాంగరీయ ఉరుశస్య స్వచ్ఛకీర్త్యబ్ధిల
బ్ధ్యలవాలుఖ్యత, మాక్తిక ప్రభునుపాఖ్యాన ప్రబంధంబుఁదాఁ
దెలుఁగుంజేయనుపక్రమించియు, సమాప్తింజేసెనీనాఁటికిన్॥ 90

-: ఉన్నమాట :-

శా॥ కాశీభా(భ)ట్ల" శుభాన్వయుండు, కవితాఽగాధాబ్ధిగాంభీర్యమున్
రాశీభూతము దాచెనే ఘనుఁడు, "సుబ్రహ్మణ్య" విద్వద్వ్రతం
సేశుండా కవిపుంగవుండును, యశోఽక్షీణున్ ననున్ జేయుపు
ణ్యాశాస్యంబున, ముక్తమాని చరితంబాంధ్రీకరింపించెఁదాన్॥ 91

సీ॥ "విఘ్నేశు పెండ్లికి వేయి విఘ్నము"లన్న
సామెత నిజమౌనొ, యేమొ! తెలియ
"దది స్థిరవాసరంబగుటచేనిట్లు జా
గైనది" యనుమాట యదియుఁ దెలియ
దాప్తమిత్రము, మదీయాభ్యుదయానంద
సమ్యగాప్యాయిత రమ్యచిత్తుఁ
డైన "సుబ్రహ్మణ్య" ధీనిధి మాటిమా
టికినిచ్చు హెచ్చరికొకటె, మఱియుఁ,

గీ॥ "ప్రభవశివరాత్రియున్," "జయవాసరంబుఁ"
గూడినట్టి పర్వంబు నొక్కటెయుఁ దెలియు;
నీ మహాకావ్యనిర్మాణమింతకాల
మైన, జయసిద్ధి, సంపూర్తి యగుటకిట్లు॥ 92

-: నాయకాద్వైతస్థాపనము :-

ఆ॥ "కపిలమల్ల!" నీవుఁగయికొమ్ము కృతికన్య;
"నమరలింగ!" నీవునాచికొమ్ము!
కాదధర్మమిద్ది; మైదుగూపుల నింద్రుఁ
డేవరింపలేదె, కృష్ణనొకతె?॥ 93

కం॥ పంచేంద్రోపాఖ్యానము
పాంచాలీ పంచభర్తృవాదమ్మును దా
వంచిత మొనర్చునట్లే
పంచముఖుని మూర్తులన్ని భరియించుఁగృతిన్॥ 94

మాలి॥ దశకరధృతదివ్యత్రిశూలఖట్వాంగమాలా
దశితపరికరశ్రీదీప్త దిగ్లోకజాలా!
వశితనరసపూస్సద్భక్తరక్షోపదేశా
తిశయభువన పుణ్యాప్తి ప్రదానప్రకాశా!॥ 95

మంగళమహాశ్రీ॥ హారసితతామరసహంసశరదిందుబి స
హాసిశుభదివ్యదయితాశ్రితయాన్వితతనుశ్రీ!
ఘోరతరహాలహాల ఘూర్ణన జగత్త్రయ
కుంఠనచణాసితర గోప్య సగళశ్రీ!
నీరరుహనాభశర నిర్జితపురత్రితయ
నేత్రతిశరార్యసురనిర్భరమహశ్రీ!
మారరవిశశి ప్రభృతిమానిత శుభాకృతి స
మంచిత సమగ్ర బహుమంగళమహాశ్రీ! 96

-: గద్యము :-

ఇది, శ్రీమత్కాశ్యపగోత్రపవిత్రా త్రిలి వేంకటాచార్య విద్వత్కవికాంతి
కేంద్ర ద్వితీయపుత్త్రి, సజ్జనకారుణ్యపాత్ర, బుధజనవిధేయ,
గోపాలకృష్ణమాచార్య నిర్మిత బ్రహ్మాండ పురాణాంతర్గత
శ్రీముక్తీశ్వరోపాఖ్యానాంధ్రీకరణంబు
సర్వంబు సంపూర్ణము.

—(*)—

శ్రీ పరమేశ్వరార్పణమస్తు!

- గమనిక -

(మొదటి 7 వ పుట - 20 వ పంక్తి తర్వాత)

శేషమ్మ - నవర భార్గవ పెద్దింటి లక్ష్మణాచార్యుల భార్యగాఁ, పెద్దరామమ్మ - పెనికేరు శ్రీయుతా త్రేయాంగర వేంకటాచార్యుల జాయగా, బుల్లిరామమ్మ – మండపేట గౌతమ పింజరపు వేంకట శోభనాద్ర్యాచార్యుల ద్వితీయగా, లచ్చమ్మ - దుళ్ళ ఖండవిల్లి భార్గనాప్పలాచార్యుల ధర్మపత్నిగా, గృహిణీస్థానీయలై, సంప్రాప్త సత్సంతాన భాగధేయలైరి. పూర్వకాలంబు నుండియు, మాయింట స్త్రీసంతానమ్మెక్కుడై, యన్యగోత్రీయ కుటుంబ విస్తృతి హేతువు "వేయిండ్ల మొదలై" వర్ధిల్లి, చారితార్థ్యంబుఁగాంచె.

-: ప్రాప్తిస్థానము :-

అత్తిలి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

7-1-43, "శోభన్ మందిర్"

నరసాపురము - 534275 ప॥ గో॥ జిల్లా. (ఆం. ప్ర.)